له بلاوكراوه‌كانی یه‌كیتیی نووسه‌رانی كورد

سه‌رجه‌می به‌رهه‌می گۆران

به‌رگی یه‌كه‌م

هەواڵنامەی کتێب
&
KURD ARSHIV

دیوانی گۆران

محمدی مه‌لا كریم
كۆی كردوه‌ته‌وه‌و ئاماده‌ی كردوه‌و
پێشه‌كی و په‌راوێزی بۆ نووسیوه

چاپخانه‌ی كۆری زانیاری عیراق
به‌غدا ـ ١٩٨٠

من منشورات اتحاد الادباء الاكراد فى العراق

الآثار الكاملة لشاعر كردستان الخالد

عبدالله گوران

الجزء الأول

ديوان گوران

جمعه واعده وعلق عليه وكتب مقدمته

محمد الملا عبد الكريم

مطبعة المجمع العلمي العراقي

بغداد - ١٩٨٠

پێشەکی

کە لە ساڵانی ١٩٥٣و ١٩٥٤دا لە (ژین) لەگەڵ مامۆستا گۆران دائەنیشتم ، گەلێجار ئەمدی هەندێ دەفتەرە شڕ لە چەکمەجەی مێزەکەی بەردەمی دەردێنێو شیعری لەبەر ئەنووسیتەوەو ئەیدا بە پیت ڕێکخەرەکەی چاپخانەو دەفتەرە شڕەکان ئەخاتەوە شوێنی خۆیان [1] .

کە لە سەرەتای ئەیلوولی ١٩٥٤یشدا مامۆستا ژینی بە ناچاری بەجێهێشتو زۆریشی پێنەچوو گیراو ، دوابەدوای خۆی هۆگرو ئەژیی کوڕیشی کەوتنە بەر پەلامارو منداڵەکانی تریشی ورد بوون ، بیرم لەوە کردەوە چۆن ئەو دەفتەرانەی مامۆستا وەرگرمە لای خۆمو نەهێڵم لەبەر نەبوونی کەسێ ئاگاداری یان بکا ، بفەوتێن • چووم بۆ ماڵی مامۆستاو چوویشم بۆ ئیدارەی ژین • پاش گەڕانو پشکنین هەرچی دەفتەرو قاقەزە شڕەی مامۆستام بەگیرکەوت هەڵم گرتنو هێنامن • بەڵام من خۆیشم لە خۆم

(١) لە ژمارەکانی ١٢٢٨ — ١٢٣١ی ڕۆژانی ١٠—١٤/٢/١٩٧٦ی ڕۆژنامەی (التآخی)دا زنجیرە وتارێکم لەمەڕ کتێبە بەنرخەکەی دوکتۆر حوسەین عەلی شانۆف (کورد ئۆغلی) : شعر الشاعر الکردی المعاصر عبدالله گوران ، بڵاو کردەوە کە مامۆستا شوکور مستەفا کردوویە بە عەرەبی . لە یەکێ لەو وتارانەدا بەشێوەیەك گومانم لەوە دەربڕیبوو کە عەلی شانۆف بە زمانی مامۆستا گۆرانەوە گێڕاویەتەوە کە مامۆستا باسی (دەفتەرەکانی بەندیخانە)ی خۆی بۆ کردوە . ئێستا کە ئەم سەرەتایە ئەنووسم وام بە دڵدا دێ کە من بە هەڵە چووموو ، مەبەستی مامۆستا لەو دەفتەرانە ئەم دەفتەرە شڕانەیە کە خۆم لێرەدا باسیان لێ ئەکەم .

ئەمین نەبووم • لەبەرئەوە هەر زوو بیرم لەوە کردەوە کەسێکیوایان بۆ بدۆزمەوە دەسپاك و دڵپاك بێ و لە هیچیشدا نەبێ • دۆزینەوەی کەسانیوا زەحمەت نەبوو• بەوچەشنە ئەو دەفتەرانەم بە ئەمانەت لای خێزانێك دانا •

که پاش شۆڕشی پیرۆزی تەمووزی ١٩٥٨ بە نیازی سەردانی دۆست و بادەران چوومەوە سلێمانی ، سەرم لەو خێزانەیش دا • چەندم پێخۆش بوو کەیانووی ماڵ پاش بەخێرهاتن و هەواڵپرسین و ئاوو چا بۆ هێنان ، هەڵسا چوو سندووقی جلەکانی خۆی کردەوە ، دەفتەرەکانی بۆ هێنام و خستنیە بەردەستم •

❋ ❋ ❋

پێش ئەوەی لە دوادوایی ساڵی ١٩٥٢دا گۆران بناسم ، ئاشنای شیعریشی نەبووم • بەڵام کە پاشان بووین بە دۆست و هاوڕێی کارو بیرو وامان لێ هات لەوانەیە بڵێم ڕۆژ نەبوو نەچمە لای بۆ ژین و بەڵکو لە بەردەستیشیدا بووم بە «ڕۆژنامەنووس» ، دیوانە چاپکراوەکانی خۆی پێشکەش کردم و بە دەستی خۆی و بە وشە ڕەنگینەکانی ڕستەی دیاریی لەسەریان بۆ نووسیم • چەشنی ئەدەبی تیا پەروەردە کردم و بوو بە مامۆستام• منیش دیوانەکانیم پتر لە جارێ خوێندەوەو ، هەموو هەفتەیەك شیعرە تازە بڵاوکراوەکانیم لە لاپەڕەکانی ژینەوە ئەقۆستەوە •

کە لە ناوەڕاستی ١٩٥٧یشدا ئازادیم دەسگیر بووەوەو لە کەرکووك نیشتەجێ بووم ، ماوەیەك سوودم لە ماوەی بێکاری و پاشان لە کارکردنی ناو کتێبخانەی گشتیی کەرکووك وەرگرت و دەستم کرد بە گەڕان بەدوای شیعری کۆنی گۆراندا • بۆیە کە پاش شۆڕشی تەمووز ، وەك وتم ، ئەو دەفتەرانەم کەوتەوە دەست ، ئەوەم بە دەسکەوتێکی ئێجگار مەزن دانا • ڕاستەکەشی وابوو • ئەی ئەگەر لە ڕۆژێکی ڕەشا بفەوتانایە ، یا ئەو خێزانە بە دلسۆزییەوە هەڵیاننەگرتنایە ، من چیم پێ ئەکرا لەوە زیاتر کە هەندێ

خەمی تاڵ بخۆم‌و ، میللەتی کوردیش گەنجینەیەکی‌تری ئەدەبی ، وەك سەدان گەنجینەی‌تری لەکیس‌چوو ، لە کیس ئەچوو ••

***

دەفتەرەکانم لەگەڵ خۆم بردەوە بـۆ کەرکووك • دانیشتمـە سـەر ڕاست‌کردنەوەی ئەو شیعرانەی لام بوون لەبەر دەفتەرەکان‌و ، نووسینەوەی ئەو پارچانەیان کە نەمبوون • جا کە لێ‌بوومەوەو دڵم ئـاوی خواردەوە ، دەفتەرەکانم وەك دیاری‌یەکی بەنرخ هەڵگرت‌و هەڵسام چـووم بۆ سلێمانی بۆ لای مامۆستا گۆران‌و پێشکەشیم کردن • هەر مەپرسە ئەویش چەنـدی پێ خۆش‌بوو ، باوەڕ بکەن لە خۆشی‌یانا وەخت بوو شاگەشـکە بێ •• ئەو ئێوارەیە تا درەنگێکیش هەر پەڕەکانیانی ئەم‌دیوو ئەودیو ئەکرد •

***

پاش ماوەیەك گۆران ئاگاداری کردم کە نیازی لەچاپدانی کۆمـەڵە شیعرێکی‌تری بە ناوی (سروشت‌و دەروون)ەوە هەیە کە لەمـێژ بوو گفتی لەچاپدانی دابوو • منیـش نوسخەیـەکی تـەواوی شـیعرە بـڵاوکراوەو بڵاونەکراوەکانی لای خۆمیـم بۆ نووسی‌یەوەو بـۆم نـارد • (سروشت‌و دەروون)ەکەی خستە ژێر چاپ‌و فۆرمەیەکیشی لە چاپخانـەی ــ وا بزانم ــ کامەرانی لە سلێمانی لێ چاپ‌کرا • ئیتر نازانم لەبەرچی بوو پرۆژەکەی تەواو نەکردو تا سەری نەبرد ؟ ڕەنـگ بێ لەبەر نەداراییی خۆی‌و ناچیزیی ئـەو پارمەتی‌یە ٦٠ دیناری‌یە بووبێ کە وەزارەتی مەعـاریف گفتی دابووبێ بـۆ لەچاپدانی ٦ فۆرمە بیداتێ !

لەوەپاشیش من هەر ڕێگاکەی خۆمم بەرنەدا • گۆران هەر شیعرێکی نوێی دائەنا ، لای خـۆم ئەمنووسی‌یەوە • لە پەیجۆری گۆڤارو ڕۆژنامـە کۆنەکانیشا هـەر بەردەوام بـووم بەڵـکو شیعرێـکی پێ‌نەزانراوی‌تری بدۆزمەوە • بەم‌جۆرە ، ئەتوانم بڵێم ، من بووم بە سەرچاوەی یەکەمی شیعری

گۆران • دەسنووسەکانی لای من ، بوون بە نوسخەی یەکەمو چەند دانەیان
ەبەر نووسرایەوە • گۆران خۆیشی هەر بەمچاوە سەیری ئەکردم • تەنانەت
کە دواجار لە هاوینی ١٩٦٢دا لە مۆسکۆ گەڕایەوە ، ئەو دەفتەرەی شەش
ارچە شیعرە دوایی‌یەکەیی تیابوو کە لەوێ دایناون ، بەرلەوەی لە هیچ
گۆڤارێکا بڵاو بکرێنەوە ، بە منی دا •

گۆران لەو ماوەی دوایی‌یەی ژیانیداو بەتایبەتی پاش گەڕانەوەی
واجاری لە مۆسکۆ ، زۆر بەپەرۆشەوە بوو نەمرێ تا کۆمەڵەی شیعرەکانی
ە دیوانێکدا ئەبینێ • دیار بوو لەوێ دیبووی چۆن کۆمەڵە شیعری شاعیرە
ەزنە کۆنو تازەکانی ئەو وڵاتە لە بەرگی قەشەنگو لەسەر قاقەزی گرانبەهاو
ە نەخشو قەڵەمکێشیی جوانەوە ، بە دەیان هەزار دانە بڵاو ئەکرێنەوەو ،
ەڵك چەند مانگ پێش کەوتنە بازاڕیان ــ ناوی خۆیانیان بۆ ئەنووسنو
ەرەیان بۆ ئەگرن • بەڵام بەداخەوە ئەو ئاواتەی لەگەڵ خۆی بردە گڵو
دی‌هێنانی بەجێ‌هێشت بۆ دۆستانی شیعری• ئیتر لەوڕۆژەوە تا ئەمڕۆ ئەم
واتە پیرۆزە لە دڵی مندا ، وەك لە دڵی سەدان کەسی‌تریشدا ، گینگڵ
خواتەوەو ، گەلێ جار گەلێ کەس بیریان لەوە کردوەتەوە هەوڵێ بۆ
چاپدانی ئەم دیوانە بدەن ، بەڵام مەسەلەکە هەرگیز لە سنووری
ڵێ‌کردنەوەیەکی ڕووت دەرنەچوە • تا دوا جار لە ١٩٧٨دا لیژنەیەك لە
ەندێ لە ئەدەب‌دۆستانو کەسانو دۆستانی گۆران پێکهات کە بریتی‌بوون
هێرۆو هۆگرو ئەژی گۆرانو د• عیزەدین مصطەفاو کاکەی فەلاحو
ەمەکەریم فەتحوڵڵاو جەلال دەبباغو بنووسی ئەم چەند دێڕە بۆ
ۆکردنەوەو ڕێکخستنی دیوانەکەو ئامادەکردنی سەرەتایەك بۆی، بەهیوای
وەی‌پاشانیش پەخشانە ئەدەبی‌و ڕۆژنامەنووسی‌یەکانو نووسینەکانی‌کەیشی
دوو بەرگی‌تردا بڵاوبکەینەوە • دەسگای چاپەمەنیی (پێشەنگان)یش
تی دا ئەو بەرهەمانە لەسەر ئەرکی خۆی لەچاپبدا • سەرەتای کاری

ئەم لیژنەیە ئەو شیعرانەی گۆران بوو کە پێشتر من کۆمکردبوونەوە • بۆیە بانگەوازێکمان بۆ هەموو ئەدەب دۆستان بڵاوکردەوە لە ڕۆژنامەکاندا [٢] بۆئەوەی چی شیعری بڵاونەکراوەی گۆرانیان لا بێ بۆمانی بنێرن • لەگەڵ ئەوەش کە زۆر کەس بەدەنگمانەوە هات ، لە پارچە شیعری منالآنی (بەفر) بەولاوە شیعرێکمان دەسگیر نەبوو نەمابێ •

کاری لیژنەکە هەر ئەوەندە بوو ، بەڵام لەناو ئەندامەکانیا کاك جەلال سەرلەنوێ لەبەر دەستووسەکانی من ، سەرجەمی شیعرەکانی نووسیەوەو بابەت بەندیی کردنو ڕەزامەندیی ڕەقابەی بۆ لەچاپدانیان وەرگرت • دوکتۆر عیزەددینیش بڕیار بوو سەرەتایەکی تێرو تەسەل بۆ دیوانەکە بنووسێ ، بەڵام پاشان وا بە باش زانرا سەرەتاکە بکرێ بە (دیراسە)و پاش بڵاوبوونەوەی سەرانسەری بابەتە ئەدەبیەکانی گۆران بنووسرێ ، تا هەموویان بگرێتەوە•

زۆری پێ نەچوو دەسگاکەی گفتی لەچاپدانی بەرهەمەکانی دابوو ، تێکچوو • بۆیە من مەسەلەکەم خستە بەردەستی دەستەی بەڕێوەبەری یەکێتیی نووسەرانی کوردو ئەویش بڕیاریدا چیی پێ بکرێ بۆ بەجێ گەیاندنی ئەم ئەرکە لە ئەستۆی خۆیی بگرێو هەولی بۆ بدا • جا ئێستا کە بە دەستپێشخەریی یەکێتیی نووسەرانی کوردو ، بە یارمەتیی مەردانەی کاك عەلی بۆسکانی کە پارەیەکی باشی بۆ لەچاپدانی ئەم دیوانە بە قەرز دا بە یەکێتیەکەمانو ، بە هاوکاریی پیرۆزی دەستەی کوردی کۆڕی زانیاریی عێراق کە ڕازی بوو تێکڕای بەرهەمەکانی گۆرانمان لە چاپخانەکەی خۆیدا بۆ لەچاپبداو ، بە تەقەلای چالاکانەی بەڕێوەبەرو کرێکارانی چاپخانەی کۆڕ ، ئەم خواستە بەجێیەی هەموو ئەوانە دێتەدی کە بەتەنگ کولتووری کوردەوەن ، ئەبێ ئەم کارە بە گەورەترین کاری ئەدەبیی ئەم

(٢) بڕوانە ڕۆژنامەی بیری نوێ ، ژمارە (٢٧٧) ؛ پاشکۆی عێراق ، ژمارە (١٢ – ١٣) •

لانەی دوایی گەلەکەمانو بە باشترین زیندووکردنەوەی یادی ٧٥ ساڵەی دایك‌بوونی گۆران دابنێین کە لە ساڵی ڕابوردوودا بەسەرمانا تێپەڕیو ، هەمان‌کاتا سوپاسی گەرمی هەموو ئەم لایەنە بەشدارانەیش بکەین •

❋ ❋ ❋

لە سەردەمی ژیانی گۆران خۆیدا دوو کۆمەڵە شیعرو قەسیدەیەکی درێژی لەچاپ‌دراوە ، جگە لەوە کە زوربەی شیعرەکانی بە درێژایی ٣٠ ساڵ ژیانی ئەدەبیی خۆی لە گۆڤارو ڕۆژنامە کوردی‌یەکانی عێراقو دەرەوەی عێراقدا لەچاپ‌دراون •

کۆمەڵەی یەکەمی (بەهەشتو یادگار)ە کە لە ساڵی ١٩٥٠دا لەسەر ئەرکی مامۆستا عەلائەددین سەججادی لە چاپخانەی مەعاریفی بەغدا لە ٧٥ لاپەڕەدا لەچاپ‌دراوەو ، بڕیار وابوە بێ بە ئەلقەی یەکەمی (زنجیرەی دیوانی تازە) کە لە سەردەمی گۆران خۆیدا تەنها ئەلقەی دووهەمی بەدوادا هاتو ، ئەوەبوو (فرمێسكو هونەر لەگەڵ دوو هاوینە گەشت)یش هەر لەو ساڵەدا لەسەر ئەرکی کاك ڕەشید عارفو بە پێشەکیی مامۆستا عەلائەددین سەججادی‌یەوەو لە هەمان چاپخانە لەچاپ‌درا •

(بەهەشتو یادگار)و (فرمێسكو هونەر لەگەڵ دوو هاوینە گەشت) جارێکی‌تریش لە ١٩٧١دا لە سلێمانی لەسەر ئەرکی کاك عومەر عەبدوڕڕەحمان خاوەنی (کتێبخانەی سلێمانی) پێکەوە لە بەرگێکدا لە چاپخانەی کامەرانی لە سلێمانی لەچاپ‌درانەوە •

قەسیدە درێژەکەشی کە هەر لە سەردەمی خۆیدا بڵاو کراوەتەوە ، (پەیامی کورد بۆ میهرەجانی چوارەمی گەنجانو قوتابی‌یان لە بوخارست)ە کە لە ١٩٥٤دا لە چاپخانەی ژین لە سلێمانی لەچاپ‌دراوە •

پاش مەرگی گۆران ، لەلایەن هۆگری کوڕیو براکانیەوە لە ١٩٦٨دا

کۆمەڵە شیعرێکی تری بە ناوی (سروشت‌و دەروون لەگەڵ ئۆپەرێتی ئەنجامی

یاران) لەچاپدراوە • جا نازانم ئەو (سروشت‌و دەروون)ەی کە مامۆستـ

خۆی نیازی لەچاپدانی هەبوو لە ١٩٥٨داو خستیشیە ژێر چـاپ‌و تەواوی

نەکرد ، هەر ئەو پارچە شیعرانەی تیا ئەبوو کە لەم کۆمەڵـەدا هـەن یـ

جیاوازی‌یان هەیـە ؟

ئێمە لەم بەرگی یەکەمی (سەرجەمی بەرهەمی گۆران)ەدا کە تایبەتی

بۆ شیعرەکانی ، هاتووین (بەهەشت‌و یادگار)و (فرمێسک‌و هونەر)ەکەیمان

وەك چاپەکەی سەردەمی خۆی بڵاوکردوەتەوە ، ئەوە نەبێ کە سەرەتـاکەی

مامۆستا عەلائەددینمان لابردوە کە بۆ (فرمێسک‌و هونەر)ی نووسـیوەو

دیارە هەڵەکانیشمان ڕاستکردوەتەوە • ئەم کتێبەی ئێمە لە ١٣ کۆمەڵـ

پێكدێت کە (بەهەشت‌و یادگار)و (فرمێسک‌و هونـەر)ەکەی کۆمـەڵەی

یەکەم‌و دووهەمینی • مامۆستا گۆران ، وەك خۆی لە داوێنی (بەهەشـت

یادگار)ەکەیەوە نووسیویە ، ویستوویە لە (زنجیرەی دیوانی تازە)دا دو

هاوینە گەشت)و (فرمێسک‌و هونەر)و (سروشت‌و دەروون)و (شیعر بـ

منالآن) بڵاوبکاتەوە • ئەوەبوو خۆی پاشـان (دوو هاوینـە گەشـت)

(فرمێسک‌و هونەر)ەکەی خستە پاڵ یەك‌و پاش‌و پێشی پێ کردن • ویستیشی

(سروشت‌و دەروون)ەکەی چاپ بکا ، بەڵام تەواوی نەکرد • ئێمەیش هە

بە نیازی شوێن پێ هەڵگرتنی مامۆسـتا خۆی لەم دیوانەدا ، وەك وتمان

(بەهەشت‌و یادگار)ەکەیمان کرد بە کۆمەڵەیەك‌و ، (فرمێسـك‌و هونـەر)

(دوو هاوینە گەشت)ەکەیشیمـان پێکەوە کرد بـە کۆمەڵەیـەکی‌تر • ئـە

شیعرانـەیشی کە بـە بۆچـوونی خۆمـان لـەگەڵ بـابەتی (سروشت

دەروون) یـەك‌ئەکەوتن ، بـەم نـاوەوە کردمـانن بە کۆمەڵـەی سێهەم

کۆمەڵەیەکیشمان بۆ (شیعر بۆ منالآن) دانا کە کۆمەڵەی دەهەمە • (لاوکی

سوور بۆ کۆرپای ئازا)و (پەیامی کورد بۆ میهرەجانی چوارەمی گەنجـان

بی‌یـان لە بوخارست)یشمان لەبـەر درێـژی‌و هاوبـابەتی کرد بـە
ەڵەیەکی‌تر • کۆمەڵـەکانی‌تریش ئەمـانەن : (لـە کۆڕی خەباتـا) ،
ەرێت) ، (پیەس لە یەك پەردەی کورتا) ، (شیعری گەپ) ، (سروود) ،
رگێڕراو) ، (بۆ زاخاوی مێشك) کە ئەو مەتەڵە شیعری‌یانەی تیـایە
ۆستا وەختـی خـۆی بۆ خوێنـدەوارانی ژینـی دانـاون‌و لەوێـدا
ی‌کردوونەتەوە • دوا کۆمەڵەیش شیعری (هەمە جۆر)ە • دیارە ئێمـە
جویێ‌کردنەوەی ئەم کۆمەڵانەدا [لە (بەهەشت‌و یادگار)و (فرمێسـك‌و
ەر)دا نەبێ] ئەوەمان ڕەچاو کردوە هەر پارچە شیعرێك لە شوێنێـکا
ێن کە بۆی بگونجێ [٣] •

بەم‌شێوەیە کارێکمان کردوە ئەوەی ئارەزووی لە هەر جۆرە شیعرێکی
ران بێ لەجیاتیی ئەوەی بە پێڕستی سەرانسەری دیوانەکەدا بگەڕێ ،
نێ بەپێی بابەت پێڕستی کۆمەڵەکەی تەماشا بکاو شیعرەکە بدۆزێتەوە •

* * *

مامۆستا گۆران خۆی هەندێ وردە پەراوێزی لە (بەهەشت‌و یادگار)و
ێسك‌و هونەر)ەکەیداو هەروا لەسەر چەنـد پارچەیـەکی کۆمەڵـەی
وشت‌و دەروون)یش نووسیوە• ئێمە ئەو پەراوێزانەی ئەومان وەك خۆیان
کردوەتەوەو، خۆیشمان لە هەندێ شوێندا هەندێ پەراوێزمان نووسیوە•
ەبەستی تێکەڵی یەك نەبوونی ئەو پەراوێزانەی ئێمەو مامۆستا ، لە داوێنی
اوێزەکانی خۆمانەوە نیشانەی (م•م•ك•)مان داناوە • بەم‌جۆرە هـەر
اوێزێك لەم دیوانەدا ئەو نیشانـەی پێوە بێ هیی خۆمـانەو هەرکامیش
ەوە نەبێ هیی مامۆستا گۆران خۆیەتی •

* * *

لەم بابەت بەندی‌یەماندا کەڵکمان لە بـابەت بەنـدی‌یەکەی کاك جـەلال
دەباغیش وەرگرتوە کە پێشتر لێی دواین .

ئێمه پێ‌بزانین گۆران شیعری بڵاونه‌کراوه‌ی زۆر که‌مه • هه‌رچیی و
له گۆڤارو ڕۆژنامه کوردی‌یه‌کانی ده‌ره‌وه‌و ناوه‌وه‌ی عێراقدا بڵاوکراوه‌ته‌و
به‌پێی ئاگاداریی ئێمه گۆران له گۆڤاری (هاوار)ی سووریـاو ڕوژنـامه
(ژیانه‌وه)و (ژین)و (ئازادی)و گۆڤاری (گه‌لاوێژ)و (ده‌نگی گێتیی تازه
(هیوا)و (شه‌فه‌ق)و (به‌یان)و (بڵێسه)و (ڕوونـاهی)و نامیلکه‌ی (دیار
لاوان)و (یادگاری لاوان)ی عێراقدا شیعری بڵاوکردوه‌ته‌وه • له‌م دیوانه
هه‌رچی شیعرێکی که پێمان زانیبێ ، بڵاوکراوه‌ته‌وه ، سێ پارچـه نه‌بێ
یه‌که‌میان له سه‌ره‌تای نیسانی ساڵی ١٩٥٤دا له ڕۆژنامه‌ی (ئـازادی)
بڵاوکراوه‌ته‌وه‌و ، دووهه‌میشیان هه‌ر له‌و ساڵه‌دا له ڕۆژنـامه‌ی (ده‌نگ
داس)دا به ناوونیشانی (ده‌ره‌به‌گ) بڵاوکراوه‌ته‌وه [٤] • تا ئـه‌م دیوانـه
پێشکه‌شی ڕه‌قابه کرا ئه‌و دوو پارچه‌یه‌مان ده‌سگیر نه‌بوو [٥] • سێهه‌میشی
هه‌رچه‌ند به‌ده‌ستـه‌وه بوو ، بـه‌ڵام بۆ بڵاوکردنه‌وه ده‌ستـی نه‌ئـه‌دا
بیستوویشمانه پارچه شیعرێکی بچووکی به ناوونیشانی (ڕه‌شه‌با) هه‌یه [٦]
ئه‌وه‌یشمان ده‌سگیر نه‌بوو • مامۆستا ڕه‌فیق حیلمی‌یش باسی غه‌زه‌لێـک
حه‌وت به‌یتی ئه‌کا که گوایه یه‌که‌م پارچـه شیعره گۆران دایناوه ، به‌ڵ
یه‌که‌مـی لـه بـه‌رگی دووهـه‌می (شیعرو ئه‌ده‌بیـاتی کوردی)یه‌که‌یـ
بڵاوکردوه‌ته‌وه‌و ئیتر ئه‌وی دیار نی‌یه • ئێمه‌یش ئه‌م تاقه به‌یته‌مان له کۆمه‌ڵه
(هه‌مه‌جۆر)دا بڵاوکردوه‌ته‌وه [٧] • سه‌ره‌ڕای ئه‌مانـه کۆمه‌ڵێ سروودیش
له به‌ندیخانه داناوه دوانیانمان به ناته‌واوی لابوو هه‌روا بڵاومان کردنه‌وه

---

(٤) بۆ ئاگاداریی پتر له‌باره‌ی ئه‌م دوو پارچه شیعره‌وه سه‌یری وتاری (له‌گه
مامۆستا گۆراندا له یافا)ی ئه‌حمه‌د دڵزار بکه له ژماره (٢٥)ی ڕۆژنامه
(بیری نوێ)دا .

(٥) ئێستاش هێشتا ده‌سگیرمان نه‌بوون .

(٦) سه‌یری ژماره (٣١٦)ی ڕۆژنامه‌ی (بیری نوێ) بکه .

(٧) سه‌یری لاپه‌ڕه (٥٤١)ی ئه‌م دیوانه بکه .

وانی‌تری فەوتاون ، مەگەر ڕۆژێ لـە ڕۆژان لـە ئەرشـیفی تایبـەتیی ەندیخانەکاندا بدۆزرێنەوە •

لەبیرمە ، ڕۆژی ٢ یا ٣ی تەمووزی ١٩٥٥ بوو ، مامۆستا گۆران لـە ووری ڕیازەی بەندیخانەی کۆنی بەعقووبەدا هەردوو قـۆڵی بە بەرزەوە سرابوونەوە • بنووسی ئەم چەند دێڕەش لەگەڵ مامۆستا سەعید ناکام لـە ەرابەری ژوورەکەی ئەوەوە لە ژوورێـکی تاکەکەسیی زینـدانی نوێـدا ەرگامان لەسەر داخرابوو ، لـە پەنجەرەی ژوورەکەوە بۆمـان ئەڕوانی‌و سەمان لەگەڵ ئەکرد • ئەوڕۆژە لەپاش دەمەقاڵەیەکی توندو تیژ لەێوان امۆستـاو بەڕێوەبەری بەندیخـانەدا ، بەڕیوەبـەر فەرمـانی دا شـارە ەردەواڵەیەك لە ژوورەکەدا بوو بیورووژێننە گیانی • دیـارە ئەویش بـە ەستی هەڵواسراوەوە هیـچ داکۆکی‌یەکی لە خـۆی پێ نەئـەکرا ، ئـەو ازیدی‌یە کۆمیدیایی‌یە پارچە شیعرێکی بۆ هێنا ، لەوێوە بانگی لێ کردین‌و ەوبەرەوە بۆی خوێندینەوە • بەداخەوە نە شیعرەکەمان پێ لەبەرکراو نـە ەسەلاتی نووسینەوەشیمان هەبوو • پاشان کە یەکمان گرتەوە زانیمـان ۆیشی لە بیری نەماوە•• بێ‌گومان ئەو شیعرە ئەگەر بمایە یەکێك ئەبـوو ە شاکارەکانی ئەدەبی زیندانەکان ••

لەم دوایی‌یەشدا دۆستی بەڕێزو ئەدەب پەروەرمان عەلی بەگی حسەین ەگی جاف پارچە شیعرێکی بۆ ناردین لەو بابەتە سەرپێ‌یی‌یانـە بوو کـە امۆستایانی قوتابخانە لە موناسەباتدا بە ناچاری بۆ قوتابی‌یانیان ڕێك‌ئەخەن ا بی‌یانڵێنەوە • لەبەرئەوەی زمانی شـیعرەکە زۆر کۆن بـوو لەبـەریش ووسرابووەوەو ئەگەر ڕاست بێ هیی گۆرانیش بێ هیچی لە شیعری ئـەو یاد نەئەکرد ، تۆمار کردنیشان بە پێویست نەزانی •

کاك ئاکۆ غەریب مەعرووف ناوێکیش لە ڕێگای کاك کەمال میراودەلی‌یەوە پارچە شیعرێکی بۆ ناردین گوایە لە مەلا ئەحمەد ناوێکی پـیری بیستووە

لەبەر بۆی خوێندوەتەوە • کاك ئاکۆ لەگەڵ ئەم پارچە شیعرەدا حیکایەتێکی
درێژیشی نووسیوە کە گوایە ئەو مەلا ئەحمەدە بـۆی گێڕاوەتەوە چـۆن
گۆرانی دیوەو گۆران چۆن‌و لە چ موناسەبەتێکدا ئەو پارچە شیعرەی وتوە،
هەرچەند پارچە شیعرەکە شەقلی گۆرانی پێوەیە ، بەڵام شەقلەکە شـەقلی
گۆرانی نوێ‌یە • سەرگوزەشتەکەش وەك ئەو مەلا ئەحمەدە بۆ کاك ئاکۆی
گێڕاوەتـەوە ئەبێ بەر لە ســاڵی ١٩٤٠ ڕوویدابێ چونــکە مەیـدانی
سەرگوزەشتەکە هەڵەبجەیەو مامۆستاش لای کەمی لەوکاتەوە هەڵەبجـەی
نەدیوەتەوە ، سەرەڕای ئەوە کە سەرگوزەشتەکە خۆیشی لە دەست هەڵبەست
ئەچێ • لەبەر ئەم هۆیانەو هـۆی‌تریش کە لێرەدا مەودای باس‌کردنیمان
نی‌یە، ئێمە لەم پارچە شیعرە بەدگومانین، بۆیە نەمانخستە بڕبڕەی دیوانەکەوە،
بەڵام ئەم دوو بڕ گەیەی کە لەنگ نەبوون ، لێرەدا ئەخەینە بەرچاو :

ئەی دیدە پڕ ئەشك ، ئەی دڵ پڕ لە خەم ،
گوڵاڵە سوورەی گوێ ڕووبارو چەم !
تێر تێر نەتمژی لە مەمکی ژیان ،
تــا دەرکەی چرۆ
ختووکەو خەندەت لێ بوو بە گریــان ،
کاتی گفتوگـۆ ..

* * *

لە دوادواییی ئەم چەند دێڕەدا ئەمەوێ خۆشحاڵیی زۆری خۆم دەربڕم
کەوا ئەم کارە گەورەمان بۆ مەیسەر بوو و بەشـێکی گەورەی شـکۆی
بەجێ‌هێنانیشی بە من بڕاو ، ئاواتەخوازم بتوانم هەروا لە بڵاوکردنـەوەی
بەرگی دووهەمیشیدا کە سەرانسەری وتارە ئەدەبی‌و پارچە پەخشانـەکانو
موحازەرەکانی بەشی کوردیی کوللی‌یەی ئاداب‌و کارە ڕۆژنامەنووسی‌یـە
جۆربەجۆرەکانی ئەگرێتەوە ـ بەمجۆرە بەشدار بم •

محمدی مەلا کریم

کۆمەڵـەی یـەکەم

بەهەشت و یادگار

(ف ـ ١)

سەرەتـا

بۆ بەهەشتو یادگار

(بەهەشتو یادگار) کۆمـەڵە شیعرێـکە لە دیوانەکەم سەرانسەر لەگەڵ بابەتەکانی جوانیو دڵداری خەریکە . هەڵبەستیوای تیایە بیستو پێنج ساڵ ، بەڵکو زیاتر ، لەمەوپێش دانـراوە ، هـەروەکو هیی چەنـد مـانگێك لەمەوبەریشی تیایە . بەشی زۆری کۆنەکان بە وەزنی عەرووض وە کوردییەکی کۆنی تێکەڵاو بە زمانی بێگانە نووسراون . ئوسلووبیشیان کۆنە : یان وەك هیی «سالم»و «نالی» لەسەر پێو شوێنی غەزەل هەڵبەستراون ، یان ئەو جۆرە ئوسلووبەیان تیا کراوە بە سەرمەشق کە مامۆستا (م. نووری)و هاوڕێکانی لە ئەدیبە تازەکانی تورکی عوسمانییان وەرگرتو ، لە سەردەمێکی سنووردارا (١٩٢٠ ــ ١٩٣٠) شیعری کوردیی ناوچەی سلێمانییان پێ تازە کردەوە .

ئەم کۆنانە زۆربەیان ، بە ناوی یادگاری کۆنەوە ، کراون بە بەشێـکی جیاواز ، خراونەتە لای دواوەی ئەم نامیلکەیەوە . بەڵام گەلێکیان لـە بـاری سەرنجی نرخی ئەدەبییانەوە ــ دیارە بەپێی بۆچوونی خۆم ــ لەگەڵ تازەکان تێکەڵ کراون .

شیعرە تازەکان بە وەزنی پەنجە (هیجا) هەڵبەستراون کە هەرچەند شیعر دۆستەکانی کۆن بە خوێندنەوەی ڕانەهاتوون ، بەڵام لەبەرئەوەی وەزنی تایبەتیی نەتەوەییمانە وە لەگەڵ خەصائیصی زمانەکەمان چـاتر ڕێكئـەکەوێ ، بـە پێویستم زانی لە ماوەی تەقەلای ئەدەبیی خۆما ، ڕۆژبەڕۆژ بـەرەو لایـەنی بەکارهێنانی ئەم وەزنە بچم ، تا لەم چەند سـاڵەی دواییدا وەزنی عەرووضم بەتەواوی ، وە لاموایە بۆ ئێجگاری بەرەڵلا کرد ، مەگەر پێویستێکی هانـدەری تایبەتی ڕووبـدا .

هەروەکو وتم تا چەند ساڵێك لەمەوبەر بە وەزنی عەرووض شیعرم وتوە، بە وەزنی پەنجەش لە زۆر کۆنەوە ، بەڵکو لەگەڵ وەزنی عەرووض شانبەشانی یەك ، دەستم کردوە بە هەڵبەست دانان . ئەمـانەش لە دابـەشکردنی نـاو

دیوانیانا ، زۆرتر بابەتیان ، نەك ئوسلووبو وەزنو زمـان ، خراوەتـە بـەر سەرنجی بایەخ . لەبەرئەوە ڕێگای هەرە چاك بۆ جوێ‌کردنەوەی تازەو کۆنیان، وردبوونەوە لە زمانو لوغەتی پێنووسینیان ڕاسپێری ئەکەم ، هەچ هەڵبەستێك وشەو تەرکیبی عەرەبیو فارسیی زۆر تیـابێ ، بەئەنـدازەی ئەو زۆرییـە ، کۆنە ، پێچەوانەی ئەوەش دیارە پێچەوانەیە !

دوایی ، لە کاتی نووسینەوەو ئامادەکردنی ئەم نامیلکەیەدا بۆ چاپ ، لـە شیعرە کۆنەکاندا هەندێ وشەو تەعبیری چەوت تووش‌هاتم ئەمتوانی بیانگۆڕم بە وشەی کوردیی پەتی ، یان بە چەشنێکی پەسەندترو دلگیرتر دەستکارییان بـکەم .

بەڵام ئەمە ، لە باری سەرنجی ئەوکەسانەوە کە بە شوێن لێکۆڵینەوەی تەئریخی ئەدەبی کورد ، وە چۆنیەتیی گەشەکردنو گۆڕانی زمـانی کوردیـدا ئەگەڕێن ، زیـانی زۆرترە لە سوود ، با بێزاریی خۆیشم لەولاوە بوەستێ لـە تەقەلای شاردنەوەی خەوشو ناتەواویم بەچەشنێکی لە ئەندازە بەدەر ، بەڵکو لە سنووری ئەندازەی تێکۆشینی خەڵقیتریشا .

لەبەرئەوە بڕیارمدا دەستی دەستکارییان کەمو زۆر بۆ درێژ نـەکەم ، وە هەروەکو هەنو بوون بیانخەمە پێش چاوی خوێندەوارانی خۆشەویست !

گـۆران

هەولێر : ١٩٥٠/٦/٢٥

پێشکەشی بەهەشتو یادگار

پێشـــکەش بـۆ :

ئەو شۆخو نـــازدارانە کە جوانی‌یان وەك تیغ نابڕێ ، وەك چرا پێش چاو ڕوونـــاك ئەکاتەوە ! .

بەهەشتی دڵ

ئـافرەتو جوانی !

بە ئاسمانەوە ئەستێرەم دیوە ،
لە باغچەی بەهار گوڵم چنیوە ،

شەونمی درەخت لە ڕووم پژاوە ،
لە زەردەی زۆر کەل سەرنجم داوە ،[1]

پەلکە زێڕینەی پاش بارانی زۆر ، [2]
چەماوەتەوە بەرامبەر بە خۆر ،

هەتاوی نەورۆز ، مانگی جۆ درەو [3]
زۆر هاتوونو چوون بە ڕۆژو بە شەو ..

خوڕەی قەڵبەزی کەف زیوینی چەم ، [4]
لە هەزار چەشنە پرشنگی ناو تەم ،

میوەی گەیشتووی زەردو سووری باخ ،
جریوەو جووکەی دارستانی شاخ ، [5]

---

(١) زەردە : هەتاوی ئێواران .
(٢) پەلکە زێڕینە : قەوسو قەزەح .
(٣) مەبەست لە مانگی (مارت)و (مایس)ە .
(٤) قەڵبەز : شەللال .
(٥) مەبەست لە دەنگی باڵداری ناو دارستانە .

له گەرووی شمشاڵ ، له تەلی کەمان
گەلێ هەڵساوە ئاوازەی جوان جوان •

ئەمانە هەموو جوانن ، شیرینن ،
ڕۆشن‌کەرەوەی شەقامی ژینن !

بەڵام تەبیعەت هەرگیزاو هەرگیز
بێ‌ڕووناکی‌یە بێ بزەی ئازیز ؛

بێ ئاوازەیە ، دەنگە نەرمەکەی
با نەیدا له گوێم ، تێر نەڵێم ئۆخەی !

کام ئەستێرەی گەش ، کام گوڵی کێوی
ئاڵە وەك کوڵمی ؟ گۆی مەمکی ؟ لێوی ؟

کام ڕەشی ئەگا بە ڕەشیی چاوی ؟
برژانگی ؟ برۆی ؟ ئەگریجەی خاوی ؟

کام بەرزی جوانە وەك بەرزیی باڵای ؟
کام تیشك ئەگاتە تیشکی نیونیگای ؟

کام تاسە ، کام مەیل ، کام چاوەنواڕی
تەلیسماوی‌یە وەك هیی دلداری ؟ •••

ڕەوتێـکی جوان !

لەژێر زەردەی خۆرەتاوا ،
بەناو چیمەنی گوێ ئاوا ،

چەن بە ئاهەنگ ، چەن سیحراوی ؟
ئەگەڕێ قاز ، یان مراوی ؛

یا کەو ، لەسەر بەفری نزار ،
بۆ لووتکەی هەزار بە هەزار ،

چەن ئێسك سووك ، چەن گورج و گۆڵ
ئەکشێ : پشت لە تۆی تەختی دۆڵ ؛ (١)

یا کەروێشکی تێرو قەڵەو ،
لەبەر تریفەی مانگەشەو

چەن جوان ئەڕوا بە قونەقون :
سرك و ، گورج و ، سپی و ، خڕپن ؛

یا پۆڕ لە گوێ ڕێگای دەشتا ،
لەگەڵ سایەقەی پاش وەشتا ، (٢)

---

(١) مەبەست : تۆ لە بنی دۆڵەکەدا بە گوێ چەما دەڕۆی ، کەوەکانیش بەرەو
لووتکە بە باڵ هەڵئەگەڕێن پشت لە تۆ ، لێت دوورئەکەونەوە .

(٢) وەشت : بـاران .

چەن وردو جوان ، بە لەنجەو لار ،
ئەشێلێ سەوزە گیای بەهار ؛

یا کۆتری حەوشی مزگەوت ،
چەن خنجیلانەی لێ دێ ڕەوت ،

ئەوەندە جوان ، لەوە جوانتر ،
لە شنەی بای شەو ڕەوانتر ،

لە لەرەی پرشنگ ، ئاوازە ،
لە خوڕەی ئاو ، شیعری تازە ،

بە ئاهەنگتر ، بە خورۆشتر ،
بە گوێچکەی دڵ دەنگی خۆشتر ،

پێی ناز ئەنێ بەسەر ئەرزا :
جوانێ لە بەژنێکی بەرزا ! •••

ئــاواتی دووری

ئەی چاو ! چەشنی بازی قەفەس هەڵوەری پەڕت ،
کوا باڵە تیژەکانی نیگای حوسنی دلبەرت ؟
کوانێ دوو چاوی مەست ؟ کوانێ ؟
کوانێ برۆی پەیوەست ؟ کوانێ ؟
کوانێ زوڵفی ڕەش ؟
کولمی ئاڵو گەش ؟
کوا هەیکەلی جەمال ؟
کوا حوسنی بێمیثال ؟

ئەی گوێ ! زەلیلی چاوم‌و بەر تۆ پەنا ئەبەم !
دەنگێ لە یاری دوورەوە ، چیبکەم لە زیل‌و بەم ؟ (١)
با بێ ، خەندەی پڕ ئاهەنگ بێ !
نەغمەی نازی شوخ‌و شەنگ بێ !
زرەی بازن بێ !
بەرەو لای من بێ !
هاڕەی هەیاسەکەی ،
ورشەی کراسەکەی ! ...

---

(١) زیل‌و بەم : دوو پارچەن لە ئالاتی مۆسیقا .

ئەی حیسسی شاممە ! لە چاوو لە گوێچکە مەئیووسم ،
بۆنێ لە یارەوە دێنێ خیتامی ئەفسووسم ؛
با بێ : بۆنی هەناسەی بێ ،
پڕ بە سینەم وەك تاسەی بێ !
با بێ بۆی مەمەی ،
لە درزی سوخمەی :
بۆنی وەنەوشە ، گوڵ ،
مێخەك ، عەتر ، سمڵ ...

ئەی لامیسە ! ئەگەرچی نەبوو : دەنگو ، ڕەنگو ، بۆ ،
وەك شێت بە عەقڵی خامەوە خۆم خستە بەختی تۆ !
کوا تەماسی لەشی نەرمی ؟ (۲)
کوا لەذەتی کۆشی گەرمی !
کوا مەمکی پڕ چنگ ؟
لیمۆی باخی سنگ ؟
کوا ماچی لێوی ئاڵ
جورعەی ئەبەد ـ خەیاڵ ؟ ...(۳)

ئەی خاطیراتی عومری گوزەشتەم ، دەخیلی تۆم !
خنکاوی بەحری دووری ، نەکەی عەشقی ڕەنجەڕۆم ؛
جیلوەت لە چاوم ون نەبێ
هەرگیز لای تۆ نووستن نەبێ !

---

(۲) کوا تەماسی : لە چاپەکەی سەردەمی مامۆستا گۆران خۆیدا نووسراوە « کەواتەماسی » . ئاشکرایە هەڵەی چاپە . م.م.ك.

(۳) جورعە : پێك ، پیاڵەی مەی .

چەشنی ئاوێنە ،
دائیم بنوێنە :
عەشقی قەدیمی یار ،
تا وەختی ئیحتیضار ! ...[٤]

---

(٤) ئیحتیضار : سەرەمەرگ .

گوڵی خوێنـــاوی !

(١)

کــوڕ :

بڕوانە : شایی‌یە ، چۆپی‌یە ، لەو ماڵە ،
گوێ بگرە ! زوڕنایە ، دەهۆڵە ، شمشاڵە !
زەردو سوور تێکەڵ بوون ، ژنو پیاو ، هەرایە ،
لەوناوە هەر هاڕەی هەیاسەی تو نایە !
سا تو خوا ، خێرا کە ، با بڕۆین ، دەست بگرین ،
بە کامی دڵداری پێکەوە هەڵپەڕین ! •••

کــچ :

گوڵ نەبێ بۆ سەرم : ئاڵ چەپکێ ، زەرد چەپکێ ،
نایەم بۆ زەماوەن ، نایەم بۆ هەڵپەڕکێ !

کــوڕ :

کچ لە ڕێی جوانیتا ،کچ لە ڕێی جوانیتا ،
کچ لە ڕێی نیونیگای هاتوچۆی کانیتا ،
پایزە ، گەڵای دار ڕژاوە ، باغ ڕووتە ،
گوڵ کوانێ گوڵ لێوی بە بزە پشکووتە ! •••

کــچ :

گوڵ نەبێ بۆ سەرم : زەرد چەپکێ ، ئاڵ چەپکێ ،
نایەم بۆ زەماوەن ، نایەم بۆ هەڵپەڕکێ !
بتدایە دڵ بە من ، بە هەموو مەعناوە ،
دوو چەپکت ئەهانی لە باغچەی پاشاوە ! ...

کوڕ [ئەڕواو لەبەرخۆیەوە بە گۆرانی ئەڵی] :

باغچەی پاشا لەوبەر ئاوە ،
خێڵی دوشمن دەورەی داوە ،
ئەڕۆم : ڕێگام لێ گیراوە ،
ناڕوم : چاوکاڵ لێم تۆراوە !

[بەرە بەرە لە دێ دوورکەوتەوە] :

(٢)

کــوڕ :

بە باغچەی پاشادا ورد گەڕام ، خوارو ژوور ،
زەرد هەبوو ، بۆم چنیت ؛ چنگ نەکەوت گوڵی سوور ،
نازانم ئەمجا دێیت بۆ شایی‌و هەڵپەڕکێ ؟

کــچ :

نایەم ، گوڵ ماویەتی بۆ سەرم سوور چەپکێ !

کوڕ [یەخەی مراخانیی ترازان] :

ناتەوێ ئەم زامی سەر دڵەم لەباتی ؟

کـچ :

هەی هاوار ! تفەنگی دوشمنیش پێکاتی ؟
ڕاکشێ تاوێ سەر بنێرە سەر ڕانم ؛
با بگریم بۆ دڵێ ، بۆ گوڵێ دۆرانم ! •••

حوزنی پەچە

ژنێکی شۆخ لە چاوی بەڵەك بە مەئیووسی
خلی ئەکردەوە هۆن هۆن دڵۆپی مرواری ؛
بە ئاو ئەبوو دلی بەردین لە ئاهـو ئەفسووسی ، (1)
بە ئاوی ساردی پەتی نا ، بە مایعی ناری !

وتم : فیدایی جەمالت بم ئەی پەری شێوە !
ئەوا توایەوە هەستیم بە سۆزشی گریەت ؛
چیە ؛ کە هەیکەلی مەڕمەڕ غوباری وا پێوە ،
قەمەر شکاتو سکاڵا ئەکا لە هەوری خەفەت ؟

سەری بە عیشوە لەقانو ، بە لەهجەیێکی حەزین
وتی : بچۆوە بپرسە لە جینسی پیاوی برات ،
کە کەوتە گۆشەیی گیرفان گوڵێکی ئاوریشمین
چیە تەفاوتی بوونو نەبوونی ، قیمەتی لات ؟

وەیا هەتا لە دەروونی ڕەشی گڵا ئەنوێ ،
بە چی لە زیخی دراوسێ فەرق ئەکا گەوهەر ؟
ئەوە حسێبە بە گەوهەر ، ئەگەر دروستت ئەوێ ،
کە بۆتە جاذیبی ئەنظاری عام بۆ ئەفسەر ! ... (2)

---

(1) ئەفسووس : ئەسەف ، حەسرەت .
(2) ئەفسەر (افسر) : تاج .

منیش ئەگەرچی بە جیلوە ، بە جاذیبەی جوانی
گەلێ لە فەوقی گوڵام‌و گرانترم لە گوهەر ،
وەلێ لەبەرئەوە ، هەیهات ، ئەسیرو زیندانیم
مەداری فەخرو سروورم بووە بە قوطبی کەدەر !

❁ ❁ ❁

بەلێ ! هەتاکو جەمالی پتر بێ دیلی پەری
دیارە مەیلی ظوهووری زیاترە ، ئەگری :
ئەکا لە ثیقلەتی بەندی ژیانی خۆی نەفرەت !
ئەکا لە پیاوو لە جەهل‌و تەعەصصوبی لەعنەت ! •••

خۆزگەم بە پار

بڵێن بە یار ، بڵێن بە یار ، یاری نازدار ،
سەد هەزار جار خۆزگەم بە پار ، منی هەژار !
خۆزگەم بە پـــار !

خۆزگەم بەساڵی ڕابوردوو ،
عومری کورتی دلداریم بوو ،
لەپڕ هاتو ، لەناکاو چوو ..
یەك : پڕ بە دنیا ئارەزوو ،
دەریایەك تاسە .. ئەمە دوو ،
جێمابووم لە پاری مردوو ! ...

بڵێن بە یار ، بڵێن بە یار ، یاری نازدار ،
سەد هەزار جار خۆزگەم بە پار ، منی هەژار ،
خۆزگەم بە پـــار !

ڕۆژ نەبوو چاوم بە دیدار
شاد نەبێ ، نەسرەوێ ئازار ،
ڕۆژ نەبوو یار بە لەنجەو لار ،
چەشنی ئاسکی هەردەی بەهار ،

بە بەردەمما نەکا گوزار ،
ئەمپێکێ نیونیگای خومار !

بڵێن بە یار ، بڵێن بە یار ، یاری نازدار ،
سەد هەزار جار خۆزگەم بە پار ، منی هەژار ،
خۆزگەم بە پـــار !

هەر ڕۆژە عیشوەیەك ، نازێ ،
هەر خەڵوەتە چەشنە ڕازێ ،
لەو توانج ، لە من نیازێ !
بۆ ماچێ ، نوقورچێ ، گازێ ،
هەر بەزمە دەنگێ ، ئاوازێ ،
بە چاو بینینی دڵخوازێ ...

بڵێن بە یار ، بڵێن بە یار ، یاری نازدار ،
سەد هەزار جار خۆزگەم بە پار ، منی هەژار ،
خۆزگەم بە پـــار !

بڵێن بە یار بێ ئاوچاوێ
دیمان لەتاو دووری ، تاوێ
ئەیڕشت لە فرمێسك لافاوێ
ئاخی هەڵئەکێشا تاوێ
بە یادی باڵا لاولاوێ ،
چاوڕەشێ ، ئەگریجە خاوێ !

بڵێن بە یار ، بڵێن بە یار ، یاری نازدار ،
سەد هەزار جار خۆزگەم بە پار ، منی هەژار ،
خۆزگەم بە پـــار !

پرسی کێ ؟ بڵێن داماوێ ،
هێلانەی دڵ لێ شێواوێ ،
دوازە مانگ لە یار بڕاوێ ،
دوازە مانگ ! بۆ یار گریاوێ ،
بەئاستەم نووزە تیا ماوێ ،
ئەیوت : ناونیشانی ناوێ ،
ئەزانێ یار خۆی ، کام هەژار ، ڕۆژی سەد جار ،
ئەکا هاوار : خۆزگەم بە پار ، خۆزگەم بە پار !

سکالا ...

لە سەمای بەرزی ناوبانگی حوسنا
تاقە ستارە ،
نەبووی لە وزەی دەستکورتیی منا
ئاشکراو دیارە !

هەر لەبەرئەوە ڕووم لێ وەرگێڕای
یەکەم تەصادوف
دڵەی حەسساس نا ، بەردم پیشان‌دای
بەڵام تەئەسسوف :

وات‌زانی کە من موستەغنیو غەڕڕام
حەریص‌تر بووی لێم
تێ‌هەڵچووی : بە دەم ، ئیشارەت ، پەیغام
پەیمانت دا پێم ! ...

هەیهات ! مەلی دڵ ، خوێن‌گەرمی شەباب
تەفرەی ئاسان بوو ،
کەوتە شوێن قسەت ، فڕی بە شیتاب ،
وێڵی ئاسمان بوو ..

کەچی نەیشتهێشت بێ ، لەسەر سینەت
بنیشێتەوە ؛
لاتبرد لە ڕێگای : هەوای مەحەببەت
دوورت خستەوە ! ...

❋ ❋ ❋

مەلی ناو فەزای ناموتەناهیم !
دڵی لاوم ڕۆ !
مانووی ئینتیظار ڕێی وەعدی واهیم : [1]
نووری چاوم ڕۆ ! ...

---

(١) واهی : عەبەث ، بێهوودە .

بۆ جوانی سەرەڕێ

بۆ یەك شەو لایدایە ئەم دێیە ڕێی وێڵم ،
بەیانی ، ڕۆژ هەڵهات ، سوار ئەبم جێیدێڵم ..

وەك ساوای یەكشەوە ، كە دێ پاش نەمانی
چۆڵ ئەبێ بە یەكجار لە ناوو نیشانی ،

ئەم دێیە جێدێڵم : بێ نیشان ، بێ شوێن پێ ،
ئەی پەری ! سڵ مەكە ، لا مەدە بو لاڕێ !

ئەو نیگا نیو كەچەی ئەو چاوە مەستانە !
شۆڕ مەكە بۆ بەرپێ ، بەرزو گەش بڕوانە !

پەنجەی ناز بەربدە لە چمكی مشكیی شەرم ،
دەركەوێ لێوی ئاڵ ، زوڵفی خاو ، كوڵمی نەرم ،

سڵمەكە لە مەیلی بەگەرمی ڕوانینم ،
پیاوێكم جوانیبە قیبلەگای ئایینم ؛

سەرنجێك من ئەیدەم لەو بەژنو باڵایە ،
لە سینەی پاكەوە بۆ جوانیی تەنیایە ،

ئەمەوێ كە دەرچووم لەم دێیە بەیانی ،
خاتیرەم هەڵگرێ جوانترین نیشانی !

چونکی ئاخ ! ئەگەرچی ئێوە من ئەمرێنن ،
بەڵام تۆ ، خۆت‌و (دڵ)ت لای من هەر ئەمێنن ؛

تۆیش لەگەڵ هەر جوانێك ئەبینم تا ئەمرم ،
ئەبیتە مرواری بۆ ملوێنکەی شیعرم ! •••

بەستەی دڵدار

لەژێر ئاسمانی شینا ،
لەپاڵ لووتکەی بەفرینا ،
کوردستان گەڕام ،
دۆڵاو دۆڵ پێوام ؛

❋ ❋ ❋

نە لە شارو نە لە دێ :
نەمدی کەس
وەك تۆ جوان بێ !
تۆیتو بەس
کچە کوردێك دڵ پێی شاد بێ ،
وەك فریشتەو پەریزاد بێ !

❋ ❋ ❋

نە باریکی ، نە گۆشتن ،
نە کچۆلەی ، نە شاژن ،
نە زۆر چاوڕەشی
نە ئێجگار گەشی
بەڵام بە نیگای شیرین :
نەمدی کەس

وەك تۆ بە تین ..
تۆیتو بــەس !
لێت بێ بزەی مانگەشەوی [1] ،
بەژنی ڕێكو ڕەوتی كەوی !

❊ ❊ ❊

لەوڕۆژەوە تۆم دیوە
عەشقێك لە دڵ چەسپیوە !
ســاتێ دوور بی لێم ،
گڕ بەرئەبێ تێم !
كە دەست لە یەخەت گیر نابێ !
لە لای كەس
دڵ زیر نــابێ ؛
تۆیتو بــەس
پەنای هیواو خەوبینینم ،
ئاواتی گیانی شیرینم !

❊ ❊ ❊

ئەوسا كە تۆم نەدیبوو ،
ژینم تاڵیو ترشی بوو ؛
بێ شادیو ئارام ،
بێ هیواو نــاكام ،
ئەژیام : ژینی سەرسەری ؛
نەمبوو كەس

---

(1) لە چاپەكەی سەردەمی مامۆستا گۆران خۆیدا لەجیاتیی «بزەی» نووسراوە « بزە » ، بەڵام ئاشكرایە هەڵەی چاپــە . م.م.ك.

بۆ ڕابــەری ؛
تۆیتو بــەس
ڕێگای هیوا نیشاندەرم ،
سەختیی ژیان ئاسانکەرم !

* * *

ئەی گەورە کچی (زەووس) ! [2]
خوشکە جوانەکەی (ڤێنووس) ! [3]
تو ئەپەرستم ،
بۆیە وا مەستم !
بۆ ئایینم ئەگەڕێ
هەنــدێ کەس ؛
بــا جــاڕ بدرێ :
تۆیتو بــەس

* * *

قیبلەی ئایینو باوەڕم ،
خوای بەهەشتی دڵی تەڕم !
وەك سەرەڕۆی شوێن ئامانج ،
نە زازا مــا نە کرمــانج ،
گەڕام کوردستــان ،
گەرمیــانو کوێستان :
نە لە شــارو نە لە دێ ،
ئەمدی کەس

هەواڵنامەی کتێب
&
KURD ARSHIV

(٢) زەووس : باوە گەورەی خوایەکان (بتەکان)ی یۆنانی کون .
(٣) ڤێنووس : ئافرۆدێت (خواژنی جوانی) ، ئەستێرەی زوهرە .

وەك تۆ جوان بێ ؛
تۆزێ بەس
کچە کوردێك وەك گوڵ وا بێ ،
کوردستانی پێ ئـاوا بێ !

جوانی لــه لادێ

ئێوارەیە وا ، هەڵگرە سا گۆزەیی تازە ،
ڕێی کانی ــ قوبان ! ــ مونتەظیری جیلوەیی نازە ؛ [١]
بەردەرگەکەتان قیلەیی ڕووی ئەهلی نیازە ،
ئێوارەیە وا ، هەڵگرە سا گۆزەیی تازە !

سەر جادە موعەططەر کە بە بۆی خونچەوو مێخەك ،
بەو لەنجەیەوە بەستە بڵێت ورشەیی خامەك ،
هاڕەی کەمەرەو ، پلپلەوو گوارەوو کرمەك ..
ئێوارەیە وا ، هەڵگرە سا گۆزەیی تازە !

چەن جوانی بەرەو مەغریب ئەچی زەردە ئەدا لێت ،
پرشنگی خشڵ ئەبلەق ئەکا دەوروبەری ڕێت ،
ڕۆژی دەمی کەل حازرە بۆ پێشکەشی بەرپێت ،
ئێوارەیە وا ، هەڵگرە سا گۆزەیی تازە !

ئێوارەیە وا ، دەرکەوە سا جوانە کچی دێ ،
ئەی ویردی قسەو بەستەیی گشت کوڕگەلی سەر ڕێ !
سووتاوی جوانیتن هەموو کێ‌یی کوڕی کێ !
ئێوارەیە وا ، هەڵگرە سا گۆزەیی تازە !

---

(١) قوبان : سووككراوی (قوربان) .

وەك سوێسکە بڕۆ ، ئاسکە نیگای چاوی ڕەش‌و مەست
پڕ عیشوە بچەرخێنە ، ئیتر هیچ مەبە دەربەست :
چەن ماڵ ئەڕمێ ! چەن شل ئەبێ هێزی دڵ‌و دەست ! (٢)
ئێوارەیە وا ، هەڵگرە سا گۆزەیی تازە !

وەختێ کە ئەکەی چەشنی نەسیم لەنجە بەرەو ماڵ ،
ئەگریجەیی تەڕ پەخشە لەسەر کولم‌و خەت‌و خاڵ ،
شەڕیانە : شەماڵ پەنجە لەسەر ڕەنگی ڕەش‌و ئاڵ !
ئێوارەیە وا ، هەڵگرە سا گۆزەیی تازە !

ئێوارەیە وا ، هەڵگرە سا گۆزەیی تازە
ڕێی کانی ـ قوبان ! ـ مونتەظیری جیلوەیی نازە ،
بەردەرگەکەتان قیبلەیی ڕووی ئەهلی نیازە !
ئێوارەیە وا ، هەڵگرە سا گۆزەیی تازە !

---

(٢) چەن ماڵ ئەڕمێ : چەن ماڵ ئەڕووخێ .

لە درزی پەچەوە

جادە چۆڵو سێبەر بوو ، کات بەیانی ،
ئەڕۆیشتم خەیاڵاوی ئەمڕوانی :

بۆ سەوزاییی دەورو پشتم ، بۆ ئاسمان ،
بۆ شاخی بەرز ، خانووی تازە ، دنیای جوان ...

ئەڕۆیشتم : بە ئەسپایی ، کش‌و مات ،
لاشە سست‌و ، دڵ کەیلی تاسەو ئاوات !

لەپڕ ، نازانم چۆن سەرم هەڵبڕی ،
بەرامبەرم بەژنێك دەرکەوت : وەك پەری !

لەگەڵ ئەوەی لە عاباوە ئاڵابوو ،
لە دیمەنی شیرینی ئاشکرا بوو ،

باڵا بەرزو ، بچکۆلە پێ‌و ئیسکارپین ؛ (١)
گۆرەوی‌و پووز : سفت‌و سپی‌و ئاوریشمین !

ئەڕۆییم‌و دزەی نیگام جارجارێك ،
لەژێر عابای ڕەشا ئەیدی نازدارێك :

---

(١) ئیسکارپین : قۆندەرەی پاژنە عانەیی‌یە .

به ڕەوتی کەو ، لەنجەی تاوس‌و قومری
گورج گورج ، جوان جوان ئەهات‌و جادەی ئەبڕی ...

مابووی بگاتە عاستم چەن هەنگاوێ ،
درزێ کەوتە پەچەو دیم نیگای چاوێ ،

دەست‌و پەنجەو ، مەچەکێک‌و ، نیگایەک ...
(چی بنووسم ؟ خوایە هێزی ئینشایەک !)

قۆڵ‌و مەچەک ساف‌و سپی وەک شووشە ،
سەرپەنجەکان یاقووتێک بوون بە ورشە ،

بێنە سەر چاو : چاوێک .. بڵێم چ‌چاوێک ؟ .
کانیی سیحر ، دەریای عیشوە ، گێژداوێک ،

کەوا کەوتە بەر شەپۆلی هەستی من ،
لەوڕۆژەوە هەر نوقم ئەبێ بەرەو بن ! ...

بـۆ خـانمێك

قاسید وتی پێم : بگرە سەبر ، خانم ئەوا دێت ؛
سا فەرموو ، سەبر بێ بە فیدای خاکی بەری پێت !

حەسرەتکەشی ئەو شانو ملو گەردنە ڕووتەم ،
وەختە بمرم بۆ نەفەسی بۆنی توالێت !

ئاهم بوەتە هەوری بەری تینی هەتاو بۆت ،
فرمێسکم ئەدا نم لە هەموو ساحەیی سەر ڕێت !

هەر دیاری کە دا حاشیەیی حوسنی ملووکیت :
بۆ ڕەسمی سەلام نەبزی دڵە زەربی ترامپێت !

گەر بێتو بفەرمووی ، مەلیکەم ! ، مەیلی نشیمەن ، [1]
بەو خوایە لەسەر دیدە ئەکەم تەسوی‌یەیی جێت !

ئەمجا بە پەڕو باڵی تەڕو فێنکی بۆسە ،
تێر تێر ئەسرِم ، خانمەکەم ، گەردی سەفەر لێت

نازانم ئەبێ چۆن بگەمە باسی ویصالت
تۆ خوا ژنی جوانیتو ئەکەم فەرطی حەیا لێت ؟

---

(١) نشیمەن : جێگای دانیشتن .

هەڵبەستی ڕەنجاو

کەی تۆم دیوە ؟ کەی ئەتناسم ؟ کەی ؟ کەی ؟ کەی ؟
دلداری چی ؟ پەیمانی چی ؟ حەی ! حەی !

وەك سیحرباز هاتووی بەندی دەلەسە
ئەخەیتە پێم ، دیلم ئەکەی ، نا بەسە !

بەس تەفرەم بە ، بەس بە ئەفسوون گێلم کە ، (١)
بەس کوێرم کە ئەمجا دوشمن شێلم کە !

گوێم بڕ بوە لە ئەفسانەی دلداری ، (٢)
بە لەعنەت بێ زوهرەی جوانی‌و عەیاری !

عومری جوانیم لە هێلانەی بێ ڕەنجا ،
چەن بێ‌تاسە ، چەن ئاسوودە ئەگونجا ؟

تا ناسیمت ، تا خۆت هاویشتە سەر ڕێم ،
تا دێوجامەت ڕاگرت نیشانت‌دا پێم ؟ (٣)

---

(١) ئەفسوون : سیحر .
(٢) ئەفسانە : ئوسطوورە ، خەرافات .
(٣) دێوجامە : پەردەیەکی ڕەنگاوڕەنگە لە ڕاودا بەکاردەهێنرێت .

هاوار ! تومەز لەودیو پەردەی گوڵگوڵین ،
لە کارا بوو ! بیری بەد ، دەستی خوێنین !
بە لەعنەت بێ زوهرەی جوانی سروشتی ، [٤]
دائەفلیقێ هەر دڵێ کەوتە مشتی ! ••

---

(٤) زوهرە : ڤێنووس، ئەستێرەیەکی گەش (گەلاوێژ ؟). سروشت: طەبیعەت یـان خیلقەت .

هەڵبەستی پەشیمـان

کفرە لای من لە یـار ڕەنجـان
پێی لێ ئەنێم ئەی زوهرەی جوان !

هەرزەگۆییم کرد هەرچیم وت ، [1]
وا ئەو چلکەم بە فرمێسك شت ،

بە فرمێسکی پەشیمانی ،
ئەی زوهرەی ناز ، زوهرەی جوانی !

من ژیانم ، گیانم ، هەستیم ،
هیوام ، تاسەم ، شادیم ، مەستیم ،

بیرم ، هۆشم •• هەرچیم هەیە
بەهرەی جیلوەی ئەو زوهرەیـە

کەڕووی لێ نیشت گەردی شیعرم ،
هەی جوانەمەرگ خۆم ! هەی بمرم ! ••

ئەی ڕووناکیی ڕێی باوەڕم !
خوای بەهەشتی دلی تەڕم !

---

(١) هەرزەگۆیی : ناماقووڵ وتن ، ناماقووڵی کردن .

قیبلەی عەشقم ! هۆی ئاوازەم !
هێلانەی هەڵبەستی تـازەم !

چۆن ئەتوانم بڕەنجم لێت ،
هەی خاك بەسەر ئینسانی شێت ؟ ..

تۆ بی زەردەخەنەی چاوت
لێوی بەعاستەم تۆراوت ،

تۆ بی سپیەتیی شانو مل
لەعاستی ڕووتیو یەخەی جل ،

تۆ بی بەستەی ڕۆیشتنت ،
لەوحەی ڕەسمی دانیشتنت ،

تۆ بی بەبینترین نەغمە :
شڵپەی ماچی ئەو ناو دەمە !

تۆ بی هەموو جیلوەی جوانیت : (٢)
لێم خۆش بە دڵم ڕەنجانیت !

ئەی زوهرەی ناز ! زوهرەی جوانی !
گەردنکەچی چـاوەڕوانی

وەستاوم ، سا دڵم خۆش کە ،
شیعری پێشووم فەرامۆش کە ! (٣)

---

(٢) جیلوە : لە (جلی)وە ، دەرکەوتن ، درەوشانەوە .
(٣) فەرامۆشکردن : لەبیربردنەوە .

بۆ گەورە کچێك

ئەی گەورە کچی دلبەرو شۆخ ! وەختی منالیت
دابووم دلێکی پوختە بە ئەو ڕۆحە عەفیفەت ،
تۆزێ ونئەبووی کرپەی ئەبەست عامیلی ئولفەت
گەردی لە دلم ئەسرِی پەلو پەنجەیی بازیت !

گا ئەموشی ئەو ڕوومەتە نەرمە بە بەری دەست ،
گا شانەوو گولباخم ئەدا لەو قژە زەردەت ،
گا ماچم ئەکرد لێوی قوتوو و چاوو برۆی مەست ،
چەن ساتێ وەها ئولفەتی تۆم بووبو بە عادەت ،

تاکوو لەپرا کەوتمە ناو دۆزەخی غوربەت ، (١)
کەم کەم سپی بوو یادت لەسەر لەوحی خەیالم (٢)
ئێستاکە لەپاش بووردنی شەش سالە بە عەودەت ،
دلشادمو تۆ دەمدەم ئەکەی پرسشی حالم !

بۆ ڕاستی نەلێم گەورە کچی عیشوە سەراپا ،
ئەوسا نییە تا ناخی نیگای دیدە بەری بێ ، (٣)
ئەوسا نییە تا ناوی قسەش دیوی دەری بێ ،
ئەوسا نییە ، ئەوسا نییە ، ئەوسا نییە بەخوا ! ..

---

(١) دۆزەخ : جەهەنم .
(٢) ئەم [ت]یەی کەلیمەی [یادت] لەسەر شێوەی سولەیمانی تەلەفوظی پێ نـاکرێ .
(٣) ناخ : قەعر ، بن .

نیـاز [1] ...

سەردەمێك بوو دنیای گیانم تاریك‌و چۆڵ بوو ؛
کام (بەرۆچکە)ی گەرمە دڵم چەشنی سەهۆڵ بوو ؛ [2]

قەریحەم وشك ، تەبیعەتم زەردو ژاکاو بوو
زەردەخەنەم ئاخی سەرلێو ، فرمێسکی چاو بوو !

بە ئاسمانی هیوامەوە ئەستێرەکانم
بە هەزاران شا ئەستێرەی گەش گەشی جوانم ،

هەموو نوقمی دەریای تەمی ڕەش‌و تاریك بوون ،
وەك وەنەوشەی چنراو لەگەڵ سیس بوون خەریك بوون ،

سەردەمێك بوو بێ‌نەغمە بوو باغچەی ژیانم ،
بێ ورتە بوو ناو هێلانەی بولبولەکانم ،

لەرەی دەنگی شادمانی‌و نەشئەم خنکابوو ؛
شەپۆلی بای بەهرەو جۆشم مەنگ ڕاوەستابوو .

تەلی عوودو کەمانم پس ، کونی شمشاڵم [3]
بەسرابوو وەك گرێی دڵ‌و زمانی لاڵم !

---

(1) نیاز : ڕجا .

(2) بەرۆچکە : بەر ڕۆژ .

(3) پس : لە پسانەوە ، [بەمەعنا] پچڕان‌و خاوبوونەوە هاتووە .

سەردەمێك بوو : نە تریفەی مانگی هاوینم ،
نە گزنگی هەتاوی سەرلووتکەی بەفرینم ،

نە لەرزینی چینی سەر ڕووی گۆماوی شینم ،
نە بریقەی دووری چەمی پاش زۆر بارینم ،

نە ورشەی گیای مێرگی سەوزی دەمەو بەهارم ،
نە شنەی بای دارستانی چڕی نزارم •••

چەشنی جاران دای ئەخورپان ناخی دەروونم ،
ئەیهێنایە سەر هەلقولین سەرچاوەی ڕوونم !

سەردەمێك بوو ، سەردەمێکی دوورو درێژ بوو ،
نوێنی ئارام بۆ من لەسەر چەرپایەی لێژ بوو ،

نە خەوم خەو ، نە خەیالم وەك خەیال وابوو ،
هەستیم وێنەی ئوقیانووسی ژێر ڕەشەبا بوو ،

لەشم بێ‌هێز ، گیانم بێزار ، دلم غەمگین بوو ،
هیوام تاریك ، مەیتی عەشقم تابووتی ژین بوو !

ناهومێد بووم ، وام‌ئەزانی دەردێکە کاری ،
بەرەو پیری چوون هێناویە دیاریی ئێجگاری !

ئیتر ئەبێ کونجێ بگرم ، دۆش دابمێنم ،
لەسەر مەرگی عومری جوانیم یاسین بخوێنم !

چاوەنوارِ بم سا کەی گەردوون ، گەردوونی بێ‌باك ،
جانەوەری گۆڕ هان‌ئەدا بمکاتە خۆراك ؟!

بەلام ئەی یار ، یاری نازدار ، شۆڕەژنی شۆخ ،
بە لێوی ئال ! بە چاوی ڕەش ، چاوی ڕەشی تۆخ

به بالاّی بەرز ، بە ئەندامی نەرم‌و شل‌و جوان ،
ڕەوتی شیرین ، عیشوەو نازی گفتوگۆو جوولاّن ،
بەم جوانی‌یانە کە زینەتی بەهەشتی دنیان ،
بەم جوانی‌یانە کە لە تۆدا هەموویان پەیدان ،
لەوڕۆژەوە دیومە سیحری زەردەخەنەی تۆ ،
دنیای دەروون مەلەکانی هاتوونەوە گۆ (٤) ••
سەرچاوەکەی عومری جوانیم هاتۆتەوە قوڵ ،
باغچەی ژینم پڕ بۆتەوە لە نەمامی گوڵ ! ••
ئێستا ئەگەر بێت هیچ نەبێ لوطفی تۆ جار جار ،
بملاوێنێ ئەی ژنی شۆخ ، ئافرەتی نازدار !
قەسەم بە تۆ ! قەسەم بە ناز ! قەسەم بە جوانی !
هەموو هەستیم ئەچێتەوە دۆقی جارانی ! ••
قوڵپی گەشی خوێنی جوانی دێتەوە لەشم ،
دیسان شەبەق ئەدا ئاسۆی ئاسمانی ڕەشم ••
ئیتر ڕابوورد من پیر ببم ، یان دڵم بمرێ ،
یا بلووری شادمانیم هەرگیز گەرد بگرێ !
ئەمجا ئەی یار ، ئەی خوا ـ ژنی عەشقم ، ئەی ڤینووس ،
ئەی هەیکەلی بەدەن لە عاج ، توالێت ئابنووس ،
هیچ نەبێ بۆ •• بۆ خاطری جاهی ئەپۆلۆ ، (٥)
مەلی شیعرم مەیدان مەدە بکەوێ لە گۆ !

(٤) هاتوونەوە : لە چاپەکەی سەردەمی مامۆستا گۆران خۆیدا نووسراوە « هاتوتەوە » . ئێمە لامان‌وابوو ئەوە هەڵەی چاپەو ڕاستەکەی « هاتوونەوە »یە . م.م.ك.
(٥) ئەپۆلۆ : خوای شیعرو حیکمەتی یۆنانی کۆن .

جوانی بێناو

قژ کاڵی ، لێو ئاڵی ، پرشنگی نیگا کاڵ ،
ئەی کچە جوانەکەی سەرگۆنا نەختێك ئاڵ !

ئەی کچە مەنگەکەی بە دەنگی چپە دوو ،
گەندەمووی دەموچاو ، مەچەك هەڵنەگرتوو ..

ئەی ئەندام وردیلەی ، نەرمۆڵەی ، ئێسك سووك ،
ئەی بەرگی ساکارت دڵگیرتر لە هیی بووك !

ڕاستە من ڕێبوارم ، سەرپێیی ئەڕوانم ،
بەلام وا جوانیی تۆ کاری کرد لە گیانم ،

ئەڵێی ، نەك هەر ئێستا ، عومرێکی درێژە
بەو دەستو پەنجانەت برینم سارێژە ! ..

ئەی کچە کاڵەکە ! جوانیتر با زۆر بن ،
لە باغچەی بەهارا گوڵباخی بەرخۆر بن ،

با ڕەنگیان پەرداخت بێو جێگەیان سەرچڵ بێ ،
بە واتەی خەڵکیتر با ناویان شاگوڵ بێ ،

گیانی من بۆ تەڵێ وەنەوشە پەرۆشە ،
کە لەژێر سێبەری تووترِکا خامۆشە !

لە هەموو ئاسمانا ئەستێرەی بەربەیان !
ئەخاتە دڵی من هەستێکی سپیو جوان !

لە تەختێك هەڵدەستێ هەزارو یەك نەغمە :
ئەوەیان شیرینتر دێتە گوێم زۆر نزمە !

کانیەکی ڕوونی بەر تریفەی مانگەشەو :
لە بنیا بلەرزێ مرواریی زیخو چەو ،

جوانترە لە لای من لە دەریای بێسنوور
شەپۆلی باتە بەر تیژگی ڕۆژ شلپو هووڕ !

قژ کاڵی ، لێو ئاڵی ، پرشنگی نیگا کاڵ ،
ئەی کچە جوانەکەی سەرگۆنا نەختێك ئاڵ !

دەربەست نیم ڕێبوارم ، دەربەست نیم ڕەوتەنیم ،
ئەزانی شپرزەو دەربەستی ئێجگار چیم ؟

هیی ئەوەی نیگارێك لە یادم کێشراوە ، (١)
شۆخێکی نایابە ، بەڵام ئاخ ، بێناوە ! ..

---

(١) نیگار : ڕەسم ، صوورەت .

بۆ کچێکی بێگانــە

زۆر قژی زەرد سەرنجی ڕاکێشاوم ،
زۆر چاوی شین داویە پرشنگ لە چاوم ،

شانو ملو گەردنی ڕووتی بێ گەرد ،
سنگی نەرمو ، مەمکی قوتی توند وەك بەرد ،

بەژنو بالآی کەلەگەتو شۆخو شەنگ ،
لەشو لاری کەمێك گۆشتن ، کەمەر تەنگ ،

پێستی سپیی بە خوێنی گەش مەیلەو ئاڵ ،
کولمی قەلەو ، چەناگەی ناوەڕاست چاڵ ،

دەمو لێوی وەك گولی بەربەیانی ،
ئەمانە گشت .. گەلێکی تریش جوانی ،

وەك لەنجەو لار ، زەردەخەنە ، نەغمەی دەنگ ،
شەرمی تاو تاو ، نازکردنی ڕەنگاوڕەنگ ...

هەمووم دیون ، کاریان کردۆتە هەستیم ،
سەردەمێکی عومرم بوونە هۆی مەستیم .

هەموو : یەك یەك ، یاخۆ دەستە بە دەستە
ناخی گیانیان بۆ پڕ کردووم لە بەستە ! ..

ئەمانەم گشت لا جوان بوەو لا جوانە ،
بەڵام هەرگیز تەنیا جوانیی ئەمانە

بۆی نەشکانووم تونیەتیو ئارەزووی دڵ ،
هەر گەڕاوە مەلی برسیم چڵاو چڵ !

لە هەچ باخێك گوڵێکی سوورم دیبێ ،
بۆی چووم هەزار دڕك لە پێم چەقیبێ !

هەر ئەوەندەش گیرۆدەی گوڵی سوور بووم :
ئاشارەزاو ، پەپوولەی دوور بە دوور بووم !

ئەمجا ئیتر کەوتوومەتە بەیابی
بۆ جوانێکیتری پێش ئاشنایی ..

جوانەیتریش هەروەکو ئەم جوانانە ،
نەیتوانیوە دامرکێنێ ئەم گیانــە ،

هەر سەرگەردان ، هەر ئاوارە ، هەر برسی ..
(بۆچی ؟) باشە ، پێت بڵێم با ، ئەپرسی :
چونکە کاتێ دێنێتەدی خۆزگەی دڵ ،
جوانیی گیانیش هاوکاری بێ ، جوانیی گڵ ؛

لەش با هەردەی بەهار بێ ئارایشتی ،
ئاسمانێکی ئەوێ فەڕ با بە گشتی ! ..

بۆ کلۆلیم ، ڕەنجەڕۆییم ، بەدبەختیم ،
تا ئێستاکە هەر نازدارێ من ناسیم ،

بە ڕواڵەت چەن پرشنگدارو شیك بوو ،
پێچەوانەی ئەوە دڵی تاریك بوو ؟

کۆشی گەرم‌و دەروونی ساردو سڕ بوو ،
زمانی نەرم ، نیهادی ئێجگار دڕ بوو !

لەبەرئەوە ، ئەی قژزەردی بێگانە ،
جیلوەی جوانیت لە بیرم چێ ئاسانە ،

بەڵام ئەوەی لێی وروژاندم هەستم ،
ئەو کتێبی شیعرەیە داتە دەستم !

گران هەتا دوا هەناسەی ژیانم ،
لە بیرم چێ ئەو جوانەی دای نیشانم :

دیوانەکەی (برۆنس) کە نەغمەی شیعری ،
ئەلێی کچە پێ‌ئەکەنێ ، یان ئەگری ! ••

ئاهەنگێك لە ناوڕان

ڕێبوار [بە لای ڕانا تێئەپەڕێ نزیك بە مێرگی بەهار] :

هەنگە زەردە ئەبڕێ ڕێی دوور
بۆ بینینی گوڵاڵەی سوور ،
تا نەگەڕێ مێرگی بەهار
دەم نائێتـــە نـــاو دەمی یار !

شـــوان :

بەڵام منی شای گشت هەنگی هەردەی بەهاران ،
بۆ بینینم خۆیان ئەگرن ڕێی دەشت نازداران !
سۆزی شمشاڵ ئەخەمە کار دەمی ئێواران :
پۆل پۆل ئافرەت ، شیردۆشی جوان ، ئەکشێ بۆ ناوڕان !

ڕێبـــوار :

هەنگە زەردە ئەبڕێ ڕێی دوور
بۆ بینینی گوڵاڵەی سوور ؛
چۆن بەپێی خۆی دێ گوڵی گەش
بۆ لای شوانی کەپەنك ڕەش ؟!
نەك گوڵێكو ، نەك سیانو چوار ،
چەن لە دێدا هەبێ نازدار ؟! ••

شــوان :

که مۆڵم دا مێگەلی تێر لەسەر سەوزە گیا :
زەردەی هەتاو ئەگرێتە زێڕ ڕووی دەشتو چیا ؛
هەر نازدارە ، بۆ هەڵپەڕکێ جۆشێ لەسەریا ،
لە شمشاڵم ئەنێ بە ناز ڕووی نیازی جیا !

ڕێبــوار :

هەنگە زەردە ئەبڕێ ڕێی دوور
بۆ بینینی گوڵاڵەی سوور ؛
لەناو دێوە پۆل پۆل نازدار
ئەشێلن سەوزە گیای بەهار
بۆ لای شوانی شمشاڵ پڕ جۆش ..
هەی بەختی باش ! ژیانی خۆش !

شــوان :

حەڵقەی چۆپی لەسەر فەرشی گیای قەراغی ئاو ،
لە بەردەما هەڵئەپەڕێ گا گورجو ، گا خاو ؛
منیش چەشنی پەپوولەیەك گوڵ دابێتە ناو
کێ زۆر شۆخ بێ لە بەرپێیا ئەوەستم تاو تاو !

ڕێبــوار :

هەنگە زەردە ئەبڕێ ڕێی دوور
بۆ بینینی گوڵاڵەی سوور ؛
هەر لە دێوە هەتا ناوڕان
بە لەنجە دێن شیردۆشی جوان ،

هەڵئەپەڕن بۆ شمشاڵژەن ••
هەی بەختی باش ! ژیانی شەن ! ••

کۆمەڵی ئافرەت [نەختێك لە دوورەوە] :

ـ هۆ شوانی بەهرەدار ! تێخوڕە ، چاوەڕێین ،
ئارایشت تەواوە ، ئامادەی هەڵپەڕکێین !
پەرۆشی ئاوازەی بەسۆزی شمشاڵین ،
بێسیحری فووی دەمت بەزمو نۆش بەتاڵین ،
تێخوڕە ، ئامادەین پاداشتی ئاوازە
تێرت کەین لە قووتی دڵ کە جوانیو نازە !
هۆ ، شوانی بەختیار ! تێخوڕە ، درەنگە ،
بێ شمشاڵ لە دەشتیش وەکوو ماڵ دڵ تەنگە !

تێخوڕە ، تێخوڕە ،
مێ تێرو گوان پڕە (1) ،
کاتی ڕان مۆڵدانە ،
تا بڵێی دەشت جوانە !
لێو بەرە بۆ شمشاڵ ،
بە سۆزو ناڵەناڵ :
بلەرزێ لەشی کێو !
بجۆشێ دڵی دێو !
نەوەستێ هەڵپەڕکێ :
تا بارەی بەرگەل دێ ! •••

---

(1) مێ : لە چاپەکەی سەردەمی مامۆستا گۆران خۆیدا نووسراوە «من» بەلام دیارە هەڵەی چاپە . م.م.ك.

شەوێك لە «عەبدوڵڵا» (١)

(هۆڵ) زۆر گەورە ، ئێجگار ڕووناك (٢)
هەموو شت جوان ، هەموو شت پاك ..

(جەو) لێی ئەتکێ : شادمانی ،
بۆنخۆشی ، مۆسیقا ، جوانی ...

هەر مێزەو کورسی دەورەی داو ،
تێکڕژاون ئافرەتو پیـاو ...

ئـافرەت : چرای کۆڕی ئاهەنگ ،
لەنجەی جوولآن ، مۆسیقای دەنگ ،

لەسەر هەر مێزە ، یـەك دوانێ
بۆ چەشنی جوانی نیشانێ !

یەکێ قژ زەرد ، یەکێ چاو ڕەش ،
یەکێك لێو وەك گوڵ ـ غونچەی گەش .

یەکێك جوانیی وەك هەتـاوە ،
تینو تیشکی لە پێش چـاوە ؛

---

(١) عەبدوڵڵا : جێگایەکی دانسو مۆسیقایە لە بەغدا .
(٢) هۆڵ : قاعە .

یەکێك مانگی شۆخ‌و شەنگە ،
سیحری جوانیەکەی بێ‌دەنگە ؛

یەکێك شێوەی دوان خۆشە ،
جوان نی‌یە ، بەڵام جوان‌پۆشە ! ..

هەر ئافرەتە هێندە ژیرە ،
پەرداختر کات کوێی دڵگیرە :

پێست پەمەیی لەش نەرم‌و شل :
نیوە ڕووتی تەنکیی جل ،

کەم گۆشتی نەختێك کەڵەگەت :
نەخشێکە بۆ شان‌و چاکەت ،

قژ ئاوریشمین بە توالێت
عەترو سیحری لێ ئەتکێت ،

چاو ڕەش بە کل ئەوەندەی‌تر
بۆ تەماشاکەر گورچك‌بڕ ؛

شۆخی مەڕمەڕ گەردن‌و سنگ ،
لەسەر سنگی ڕووت بۆ پرشنگ

ڕستێك مرواریی دانـاوە ،
مایەی ڕێشکەو پێشکەی چاوە ! ..

❋ ❋ ❋

تاك تاك مێزی وەکو هیی من
دەوری‌داوە کۆڕی بێ‌ژن

ئەمانەش یــا بادەنۆشن ،
یان بە تەماشــا سەرخۆشن !

تاوێــك چاو ئەبڕنە جوانێ
دانسێکی نایــاب ئەزانێ ،

پێ و پل و چەرخەی هاتوچۆ
جوان جووت ئەکا لەگەڵ تانگۆ .. (٣)

تاوێك نەغمەی (ڤالس)و خەیــاڵ ،
لەگەڵ نەشئەی ستاوتی تــاڵ ،

دەستیان پێ ئەداتــە بەر ســەر ،
بیریــان ئەڕوا بــۆ دنیــای دەر !

تا کەی ؟ بەلکو تا دوایی دانس ، (٤)
(چەپ .. چەپ ..) چەپڵەی پاش نەغمەی ڤالس ! ...

❋ ❋ ❋

سەعات فرێ ، شەو درەنگ بوو .
هێشتا نیوەڕۆی ئاهەنــگ بوو !

تازە باندی پشت سێپای نۆت : (٥)
گەرمی هەوای فۆکستڕۆت !

---

(٣) تانگۆ : مقامێکی مۆسیقای ڕۆژاوایی‌یە. ڤالس و فۆکسترۆتیش هەروەها.

(٤) دوایی : لە چاپەکەی سەردەمی مامۆستا گۆران خۆیدا بەمجۆرە نووسراوە « دوایی » ، بەڵام بە بیری من ئەوە هەڵەی چاپەو ڕاستەکەی «دوای»ە چونکە بەوجۆرە مەعنای بەیتەکە قووڵتر ئەبێ . م.م.ك.

(٥) باند : فیرقەی مۆسیقا ، نۆت : دەفتەری نۆتەی مۆسیقا کە لە بەردەمی مۆسیقادا لەسەر سێپایەك دائەنرێ .

تــازە شۆخی هەڵبژاردەم
کەوتۆتە سەرنجی دەم ــ دەم ،

بە دوو چاوی وەك دەریای شین ،
پڕ لە زەردەخەنەی شیرین •••

بەڵام ، منی بێگانەی کوڕ ،
شەونشینیم لێ نــایە زۆر ،

ناچار لەگەڵ هاوڕێم هەڵسایـن ،
خەو ئەم بەهەشتەی لەکیس داین !

بووكێكی نـاكام

هەی سوار سوار بێ ! هەی تفەنگچی دەست باتە تفەنگ !
هەی ژنی جوان ئارایشتی خۆی كا بۆ ئاهەنگ ! ..

لەژێر تارای سورمەچنا هەرە جوانی دێ ،
(كچی جووتیار !) بەرەو كۆشكی ئاغا كەوتە ڕێ ...

كۆشكی ئـاغا گەچكاری‌یە ، ئاوێنەبەندە ،
كەس نازانێ بە ژمارە ، پەنجەرەی چەندە !

حەوزو فوارەی حەوشی مەڕمەڕ ، باغچەو چیمەنی
بەسەرناچێ هەرگیز سەوزی‌و گوڵی دەگمەنی ! ...

جوانی لادێی ڕووتی وەكوو تەڵی وەنەوشە
بە ئاوریشم‌و بە ئاڵتوونی ئەم كۆشك‌و حەوشە :

لە تەوقی سەر تا بەری پێ پەرداخت‌و پۆشتە ،
سواركراوە ، شۆخ‌و نازدار وەكوو فریشتە ..

خراوەتە ڕێ بۆ پەردەی ئەتلەس‌و گوورووون ،
بۆ باخەڵی ئاغای پێش چاو بە چلچرا ڕوون ! .

ئـاغای خاوەن هێزو شكۆ ، خاوەن سامداری ،
لەكاتێكا درێژئەكا دەستی دلداری

بۆ گەردنی گوڵی کێویی لە جێ هەڵکەنراو ،
نسی فرمێسك بەدی ئەکا لەسەر کلی چاو !

مووچڕکەیەك بە سەرتاپای لەشیا ئەگەڕێ :
ئاگادارە فرمێسکی سۆز ، دێتە خوار بۆ کێ ! ...

کچی جووتیار بۆ بەهەشتی ژین‌و دڵداری ،
لەگەڵ کوڕی شوان بەستبووی پەیمانی یاری !

کوڕی شوانی برژاوی ئێش ، لە بەر هەتاو قاڵ ،
مەچەك ئەستوور ، لەش کەڵەگەت ، دەفەی ناوشان چاڵ .

تیری خوای عەشق هەتا شاپەڕ دڵی سمیبوو .
کچی جووتیار لە بەرچاوی بت بوو ، پەری بوو !

ئەم نازدارەش بە شەوو ڕۆژ نەخشی خەیاڵی
کوڕی شوان بوو : باڵای بەرزی ، ناوشانی چاڵی !

ئیتر ڕێگای دارستان‌و ، ناوڕان‌و ، دێبەر
بوو بە شانۆی سەرگوشتەی دڵدارو دڵبەر :

هەر بن‌دارە ، بن‌دەوەنە ، هەر بستە خاکە
ئاگاداری چەن بەندێك بوو لەم عەشقە پاکە !..

هەتا ڕۆژێ بۆ کلۆلی ئاغای شکۆدار ،
لەسەر ڕێی ڕاو ، کاسەیەك دۆی وەرگرت لە نازدار ،

گڕی لەشی دامردەوە بە دۆی سەرتەزێن ،
بەڵام کوورەی دڵی کەوتە بەر بای باوەشێن !

دەستو کاسەو پەنجەی دۆگیر ، نیگای چاوی ڕەش ،
هەستیی ئاغای فڕیٚدایە ناو ئاگری گەش !

پیاو ماقوولی ڕاسپێری کرد تارەك ساز بکرێ ،
زوو ئەم شۆخە نەرمو نۆلەی بە بووك بۆ بیرێ ...

کوڕی شوانە کە ئەمەی بیست شێت بوو ، دایە کێو ،
زەویی داگرت بە تفکردن ، ئاسمان بە جنێو !

چەن جارێ شەو ماڵی ئاغای دایە بەر تفەنگ ،
دەغڵی سووتان ، باغی بڕی ، بۆ ئەتكو بۆ پەنگ :

کلكو یالی چەن چارەوێی قەلکرد بە خەنجەر ،
بەسەر ڕانی ئاغایا داو مەڕی دایە بەر ...

تاکو دوایی ڕۆژێ بەختی نۆکەری ئاغا
خەوی لێ خست لە سێبەری درەختی باغا ؛

پەنجەی کینە لەسەر پیلکەی تفەنگ کەوتە کار ،
کۆستی دڵی بۆ ئیجگاری کەوت کچی جووتیار !

ئێستا ئەوا هەرچی بڵێی نیعمەتو نازە
هەمووی ئەدا بە یەك دڵۆپ فرمێسکی تازە ،

لەبەر دەرگای چاوی ڕەشا بلەرزێو بڵێ :
دەستی زۆردار سەد سەر ئەگا ، ناگاتە دڵێ ! ..

لــە لادێ

کراس کەتانی ، کەوا سەوزی ، بەژنو باڵا بەرز ،
بە شانو گۆزەوە چەن جوانی ئەی پەریی سەر ئەرز !

لە دوورەوە چ نمایانە پێچو سەرپۆشت ،
چ زوو ئەگاتە دەماخم شەپۆلی بۆی خۆشت !

شەماڵی ڕێگەیی کانی ئەخاتە باڵاکەت ،
لەرانەوەی لەشی زیوینی شۆڕەبیی کەلەگەت !

ئەڕۆی بە عیشوە ، بە لەنجە ، بە وەزنی گۆرانی
ئەڕۆی •• زرەی کەمەرەت دێ هەتاکو بەر کانی !

ئەگەیتە کۆمەڵی پیاوانی بەردەمی مزگەوت ،
سڵێك ئەکەی وەکو ئاسك لە سێبەری ئەشکەوت !

لە ڕێگەتا هەیە پۆل پۆل لە لاوی دێ کۆمەڵ ،
کە هەریەکە گوڵی هێناوە چەشنێ ، پڕ باخەڵ !

هەموو بەعەزرەتەوەن گوڵ فڕێدەنە بەر پێت
خوایە ئاخۆ گوڵی کێ بە دڵتەوە ئەلکێت ؟ ••

هەواڵنامەی کتێب
&
KURD ARSHIV

یادگاری کوٚن

ئەڕۆی ئۆغر

کڵاو لار ، گورجی کەو ڕەفتار نەظەر ناکەی ئەڕۆی ئۆغر ؟
لە تیری ئاهی ناکامیم حەزەر ناکەی ئەڕۆی ئۆغر ؟

بەدووتا ئەشکی حەسرەت خوێن ئەبارێنێ بەسەر دەشتا ،
تەماشای لالەزاری ڕاگوزەر ناکەی ئەڕۆی ئۆغر ؟

لە لای خەڵقی گەدایە گەردی ژێر پێی مولکی دڵداری
بە سایەت وەك (هوما) تاجم لەسەر ناکەی ئەڕۆی ئۆغر ؟

بە لەرزەو زەلزەلەی ئەو پلپلانەی دەوری پووشینت ،
بینای هەستیم هەموو زێرو زەبەر ناکەی ئەڕۆی ئۆغر ؟

ئەوا واعیظ ئەڵێ لادە لە قیبلەی عەشقو جوانی ڕوو ،
سەماعی وەعظی سەرتاپا زەرەر ناکەی ئەڕۆی ئۆغر ؟

فریشتەی ، یا پەری ، یا حۆری ئەی شۆخی مەلەك شێوە
بە عیشوەو خوو ، لە هاوجینسی بەشەر ناکەی ئەڕۆی ئۆغر ؟

بە تای دووری غەزەل ئەچنم لە حەسرەت ڕوشتەیی گیسووت ،
مەتای عومری درێژ کردووم لەبەر ناکەی ئەڕۆی ئۆغر ؟

ئەڕۆی ئۆغر ؟ ئەڕۆی ئۆغر ؟ نەظەر ناکەی ئەڕۆی ئۆغر ؟
حەیام ، عەقڵم ، دڵو دینم هەدەر ناکەی ئەڕۆی ئۆغر ؟

هەرچەن ...

هەرچەن بە بەر مەلالی فرەم تەنگە قافیە ،
یەك عومری خەم هەناسەیەکی ساردی کافی‌یە !

خۆزگەی خەمم بە قەڵبەزی سەرچاوەکەی (زەڵم) ،
چاو وشکی‌کردو ئەو وەکو خۆی تافە تافیە !

لای من چ جامی نەشئە ، چ میحرابی دینی عەشق :
ئەم چاوو ، ئەو برۆی کچە کوردێکی جافی‌یە !

زنجیری زوڵف‌و چاهی زەنەخ وا لە ڕێگەیا ،
کێ لەو حیجازی حوسنە ئومێدی طەوافیە ؟

تا دێ سروورو صیحەحەت‌و صەبرم ضەعیف ئەبێ ،
هەر طەبعی تا سەما لە فیراقا مونافی‌یە !

تف لەو ژیانە کە بێ دەردی عەشقە ئاسوە ،
بەخ لەو ملەی کە زوڵفی نیگارێ تەنافیە !

(گۆران) طەماعی ماچ‌و ویصالی بڕیوە لێت ،
یەك ئیلتیفات‌و نیوە نیگایەك کەفافیە ! ..

ئەی شەوقی گەلاوێژ !

ئەی شەوقی گەلاوێژی بەیان نووری نیگاهت !
ئەی عەطری صەبا بۆی نەفەسی زوڵفی سیاهت !

ئەی حوسنی طولووع وێنەیەکی فەیضی حوضوورت ،
ئەی حوزنی غورووب ڕۆژی ڕەشی دووریی تەباهت !

ئەی کۆشك‌و سەرای باغی بەهەشت مەیلی ثەوابت !
ئەی ئاگری دۆزەخ شەرەری خەشمی گوناهت !

ئەی عیففەتەکەت داغی حەسەد بۆ دڵی جیبریل ،
هەر بۆ هەوەس‌و عیشوەیە خۆ لارە کولاهت !

چۆن مەحکەمەیی عەشق نەدا حەق بە جەمالت ؟
خەندەی لەبی مەعصوومە ئیفاداتی گەواهت !

وەك بلبلەکەی فەجری ئەزەل ویردمە ئەی یار :
بو ئەو گوڵە وا خەڵقی ئەکا حەمدی ئیلاهت !

بێ عەشقی هەوای پایزە بۆ قەلبی فسردەم ،
ئەی ڕۆژی بەهار مەرحەمەتی تینی پەناهت (١)

---

(١) مەرحەمەتی : لە چاپەکەی سەردەمی مامۆستا گۆران خۆیدا هەر ئەوەندە نووسرابوو : « مرحمة » . ئێمە وامان بۆ ڕاستکرایەوە . م.م.ك.

بێداری یەکەم ظولمەتی شەو بردی قەراری ،
توو زولفی پەشێو دەربخە سا چیهرەیی ماهت !

ئەستێرە هەموو داغی سەمای سینەتە (گۆران) ،
ئەی عەرشی عەظیم ناڕەحەتی دووکەڵی ئاهت ! •

تاویٚ نەگەڕا ..

تاویٚ نەگەڕا چەرخی موخالیف بە حیسابم ،
بیٚ ناڵە نیە ثانیەیەك تاری ڕوبابم !
هەر لەحظەیەکی مەهدی هەزار گریە بو ئەفسووس ،
ساڵانی مناڵیمو هەموو عومری شەبابم !
گەر ڕاستە مەلەك نامەیی ئەعمالم ئەنووسیٚ
با سوور بیٚ وەکوو خویٚنی جگەر خەططی کیتابم !
شەمعیٚکە لەسەر لیٚوە لەرەی مەینەتی من ڕۆژ ،
ئەستیٚرەیی شەو شاهیدمن سەختە عەذابم !
ئیٚستە خەلەلی عافیەتیش باری بەدەنمە ،
هەر دەردە ئەدا پاچی لە بونیانی خەرابم !
توخوا دڵەکەم کوانیٚ خوطووراتی جوانیت ؟
بۆ ڕەش بو هەموو ئوفقی خەیاڵاتو سەرابم ؟
هەیهات ، چ بیٚمیهرو وەفا دەرچو نیگارم ،
حاڵی بە گەرم پرسش ئەکەم ، ساردە جەوابم !
زیاتر سەبەبی عەقڵو شوعوورە خەفەتی من ،
بۆ غەفڵەتو نیسیانە هەموو نۆشی شەرابم !
ساقی بە فیدای دیدەیی مەخموورت ئەکەم دین :
لیٚو ڕیٚژم ئەویٚ پیاڵەیی مەی ئەجری ثەوابم !

لە بەختی تـار ..

لە بەختی تاری شەو تاکەم شیکایەت ،
شەبیهە چونکە بەو زولفی سیایەت !

نی‌یە قابیل بڕینی ڕاهی دووری
وەکوو پرچت کشاوە بێ‌نیهایەت !

بە هیچ خاکستەرێ ئاگەم نەکا بۆم
لە ئەنجامی لەهیبی حوب حیکایەت !

کە تیری نیو نیگات چەرخانە ئینسان ،
تەفەس خالی ئەکا مورغی دیرایەت !

لە چاوی بەد خوا عومری جوانی
قوبووڵ کا لێم بە پاداشتی ویقایەت !

خەوی منداڵو سەهری عاشقی زار ،
ئەبەخشێ حوزنی نەغمەی لایەلایەت !

هووەیدایە لە ڕەنگی ئاڵی دەستت (١)
کە دائیم پیشەتە قەتڵو جینایەت !

---

(١) دەستت : لە چاپەکەی سەردەمی مامۆستا گۆران خۆیدا نووسراوە « دەشت » . دیارە هەڵەیە . م.م.ك.

هەتا کەی بادەنۆشی عەشقی تۆ بم ،
هەتا کەی ، بێ مەزەی ماچێ کیفایەت ؟

دەخیلت بم هومای زولفەینی دلبەر ،
بەسەر سەرما بکێشە فەیضی سایەت !

بە (گۆران) ناکرێ قەت تەرکی سەودا ،
کلا نابم لەسەر جادەی هیدایەت ! •

کەنیـــشکە جوانەکە !

کەنیشکە جوانەکە بۆچی فریبی حوسن‌و جەمال
هەلْت‌ئەداتە سەمایی تەکەبورو عەظەمەت !
(الی الابد) نی‌یە بۆ کەس مەلاحەت‌و شەوکەت
هەموو بەهارێ مرووری سەریعە بەرق میثال !

کەنیشکە جوانەکە : گولباغی شۆخ‌و ڕەونەقدار ،
کە ئێستە مەوقیعی بالاّیی سەرتە مەستی غروور ،
ئەبینی ئاخری ڕۆژێ سوقووط ئەکا مەقهوور ،
لەژێری پێ‌ی عەجووزا ئەبێتە تۆزو غوبار !

کەنیشکە جوانەکە : ئێستا ئەگەر بە سیحرو فسوون ،
هەزاری وەك من ئەکێشیتە داوی شۆرو جنوون ،
بە ئیبتیسامی نەوازش لەبت بکەی تەهزیز ،
دلی هەزاری وەکوو من لە عەشق ئەکەی لەبریز

بەلاّم سبەینێ کە پیری وەکوو حولوولی خەزان ،
بە ڕەنگی زەردەوە دەستی لە گەردنت ئالاّن ؛
ئەکێشی ئاهی تەحەسسور لەبەر خەساری دلاّن :
دلاّنی پڕ لە شەباب‌و غەرامی جانبازان ! ..

مەدەنییـــەت

مەدەنییەت : گولی بەهاری حەیات ،
مەدەنییەت : هەوایی نەشئو نوما ،
مەدەنییەت : وەسیلەیی ئیحیا ،
بۆ هەموو میللەتو عوموومی وڵات !

مەدەنییەت ، ئەلکتریك ، قەمەر
ئەی ضیابەخشی حاڵی نەوعی بەشەر !

قەومی کوردی هەژاری بێچارە
وێڵی تەیهی جەهالەتە ، هاوار !
ماندوو ، مردوە غەرقی تۆزو غوبار
طەی ئەکا ئەم موحیطی ئەسرارە !

سەرسەری ، بێ نەصیبی ڕوئیەتو گوێ ،
ژێری پێی دوومەڵو بەدەن توێ توێ !

مەوقیعیی پڕ دڕندەیە ، خەطەرە ،
ناوپەلی فیلە ، کۆشی عیفریتە ،
چاوی مەرگی هەمیشە لێ زیتە ..
ئاخ کە ئەم قەومە چەندە قوڕبەسەرە !

مەدەنییەت : ئەلکتریك ، قەمەر ،
ئەی ضیابەخشی حالی نەوعی بەشەر !

ئەی شوعاعی هەتاوی حەقق و نەجات ،
مەدەنییەت ! دەخیله سا پەلەپەل ؛
پڕ ضیا کە سەماعی تاری ئەمەل ؛
با ببینین بەهەشتی ڕاستی حەیات ! ••

سێبەری هیوا

تەصادوفەن کە جوانیت ، جەمالی بێوێنەت
بەرامبەری نەظەرم ناگەهان تەجەسسومی کرد ،
لەبەرئەوەی بەشەرێکم زەبوونی دڵ ، هەڵبەت ،
حەقم بو پەردەیی شەرمو حەیام دڕی ، لامبرد !

بڕیمە نەخشی جەماڵت ، بە بێ حەذەر لە قسەت ،
لە هەردو چاوەوە نووکی بڵێسەیی سەودا ؛
لە وردترینی دەمارم وەکوو پزیسك پژا
تەحەسسوساتی دڵێکی پەرۆش بۆ ئافرەت !

بەجۆش و کوڵ هەیەجان وا موازەنەی تێکدام ،
هەموو مەراکیزی حیسسم مەظەننە کەوتە غەڵەت :
کە دیم لە چاوی بەڵەکتا تەلەمموعاتی غەرام
وەکوو بریسکە بریسکی نجوومی شەو دەرکەوت ؛

کە نیوە زەردە خەنەی نازو عیشوەیی گەرمت
بە درزی لەعلەوە گرتی خەطێکی مرواری ،
کە هاتە گوێمەوە دەنگت بە نەغمەیی نەرمت ،
وتت : چ مفتە تەماشا بە زرخی بێعاری !

ژن

ژنە کە جیلوەیی حوسنی بە عیشق ئەکا پەرواز ،
ژنە کە قووەت ئەخاتە خەیاڵی ڕەقص ئەنگیز ،
ژنە مووەللیدی عیشقو ژنیشە عیشق نەواز ،
ژنە کە تاری ڕوبابی حەیات ئەکا تەهزیز !

سەمایی واسیعی دڵ گەر لە ژن بکەی خاڵی
تەجەللیاتی بەدایع غرووب ئەکا ، دەیجوور
بەسەر سەمایی تەهیدا گوشاد ئەکا باڵی ،
لە کەوکەبی ئەمەلت ون ئەبێ تەبەسسومی نوور !

ژنە کە گەوهەری سەر تاجی ئیحتیرامە ، ژنە :
بە نووکی نەشتەری ئەلماسی تیژی عیشقو غەرام ،
خوطوطی قودسیەتی حەککراوی قەلبی منە !
بە سیحری خاریقی ژن پڕ قەریحەمە ئیلهام :

لە کونجی خاطیرەما تا ژنێکی شۆخ نەکا
پەری صیفەت بە پەلوپۆی جەمالەوە جیلوە ،
لەکوێ لە سەطحی زەمینا ، لە سینەیی فەلەکا ،
ئەبێتە مەنبەعی شیعرم بەدایعی ئەشیا ؟ ..

کۆمەڵەی دووهـەم

فرمێسک و هونەر

لەگەڵ دوو هاوینە گەشت

پێشکەشە بـۆ

ئەو گیـانە پیرۆزانـەی لەپێنـاوی هونەری جوانا فرمێسـکو ئـارەق
زۆریـان ڕشـتووە !

گۆران

سەرنجێــك

لەبارەی خوێندنەوەی ئەم کۆمەڵە شیعرەوە هەرچی پێویست بێ پێشەکیی بوتریٚ هەر ئەوانەن کە لە سەرەتای بەرگی (بەهەشت و یادگار)دا نووسراون . لەبەرئەوە لەم بەرگەدا چاومان پۆشی لە پێشکەش کردنی سەرەتا .

شیوەن و فرمێسک

(ف ــ ٦)

هـاوڕێم بێ‌کەس !

ئەی فریشتەی شیعری جوان !
کۆستی کەوتووی هەردووکمان ،

بۆ ئەمجارە بێ‌کەسە ؛
کە وتمان بێ‌کەس ، بەسە !

شاعیرێك بوو فەننان بوو ،
ئەدای خوڕ ، خرۆشان بوو ،

بۆ باغچەی کزی کوردی
بلبل بوو نەغمەی وردی :

سەرەڕای بەهرەی فەننی
دڵسۆز بوو بۆ وەتەنی ،

نرکەی شیعری ڕزگاریی
بێ‌کەس ، شتێــکە دیاری :

لە هەموو کوردستانا ،
لەناو بیر ئازادانا ! ..

* * *

پەریی شیعری شۆخ‌و شەنگ !
تۆ دڵتەنگ‌و من دڵتەنگ .

با سکالاّ بـۆ یەکتر
لەگەڵ ئاخی ساردو سڕ ،

دوورو درێژ هەڵڕێژین :
مەیتی بێکەس ئەنێژین !

ئاشنای تۆ بوو ، هاوڕێی من ،
لێی داگیر کردین (مردن !)

ئەی پەری ناڕەوایە
فرمێسك لە چاومان نایە :

چونکە بێکەس بچووك بوو ،
پایەی کۆمەڵیی سووك بوو !

کام پیاوماقووڵ ، کام گەورە
کە بەرزیی جێی زوور هەورە ،

وێنەی ئەو جوامێر بوو !
بەرامبەر دوژمن شێر بوو ؟

لەکاتێکا ئەوانـە
نۆکەر بوون بۆ بێگانە ،

دەست لەسەر سنگ ئەوەستان ،
یان بۆ پایە ، یان بۆ نان ..

بێکەس بوو وەك پاڵەوان
پەنجەی لە چاوی چەقان ،

پەنجەی تیژی سەرزەنشت ،
داخی دلی خۆی پێ ڕشت ! ..

بەڵێ بێ کەس نابووت بوو ،
جار جار برسی بوو ، ڕووت بوو ،

بەڵام کام تیر ، کام پۆشتە
وێنەی ئەو ، ئەی فریشتە ،

بێباك وەستا بەرامبەر
نووکی سونگیی ستەمگەر ؟

کێ وا : لەژێر زنجیرا
ئازادیی هـات بە بیرا ؟

بە شیعری جوان ئەڕانی :
بە یادی کوردستانی ! ...

ئەی شۆخ و شەنگ ، ئەی پەری ،
زۆرتر بۆ ئەوەی بگری :

کە بێبەرگی و بێنانیی
خۆی لە ڕووی تۆ ئەزانی ،

لەگەڵ ئەوەش تـا مردن
نەکەوت لە تۆ پەرستن !

ملکەچی قیلەی ڕووت بوو ،
دێوانەی عیشوەو خووت بوو ..

وەك هەندێ شاعیری تر
ـ تا ڕادەیەك گورچك بڕ ـ
تەمـاع هەڵی نەفریوان
شیعر بفرۆشێ بۆ نـان ؛
ئابڕووت بەرێ وەك بردیـان ،
بەو کردەوانەی کردیـان ! ..

❋ ❋ ❋

لەپاشانـا ئەی پـەری !
نابێ لە بێکەس بگری ،
کە گیرۆدەی مەستی بوو ،
مەستیی ئەو مەبەستی بوو !
ناوچەو سەردەمی ژینی
پڕ بوو لە ناشیرینی ،
وڵاتی پەرێشـان بوو ،
بۆ هاووڵات زیندان بوو ؛
نەتەوەی هەموو هەژار ،
مایەی ڕەنجیان بۆ زۆردار ،
هەموو برسی ، دەغەزار ،
نەزانو نەخوێندەوار ...
دیل بوون : هەم بۆ بێگانە ،
هەم بۆ ئەو زۆردارانە ،

کە خۆیشیان ئەیانمژین ،
بۆ خەڵقیشیان سەرئەبڕین !

ئەمجا کە ئەیدی ئا وا :
کەشتی بۆ گەرداو ئەڕوا ،

هەزاران هاوار بکرێ
کەس نیە بە ڕێی ڕاست بگرێ ،

ناچار خۆی سەرخۆش ئەکرد ،
هەستیی فەرامۆش ئەکرد !

جار جار ، کە زۆر پەست ئەبوو ،
کەمێکیش بەدمەست ئەبوو :

داخی دڵی خۆی ئەڕشت ،
بە جوێن ، توانج ، سەرزەنشت !

* * *

ئەی فریشتەی چـاو خومار !
بەڵام بێکەسی هوشیـار ،

بێکەسی دنیـای نووسین ،
دانەری بەستەی شیرین ،

مەبەستی من و تۆیـە ،
بۆ ئەوە ئەم (ڕۆ ـــ ڕۆ)یە !

تۆ : پەریی شیعرو جوانی ،
من : هاوڕێی گیانی گیانی ،

دانیشین بە جووت ، دڵتەنگ ،
بڕێژین فرمێسکی مەنگ ،
بۆ شاعیرێك بێ کەس بوو ،
بەڵام (کەس) ئێمەی بەس بوو !

سا باڵای بۆ ڕەشپۆش کە ،
گڕی شیوەنی خۆش کە ،

بە پەردەی نزمی ماتــەم ،
بەستەی کوردیی پڕ لە خەم

لەسەر مەیتی بخوێنــە ،
وەفای جوانی بنوێنە ،

بۆ شاعیرێك کە گیانی ،
لێی هەڵەقوڵا جوانی ،

ئەگەرچی هۆی بەختی خۆی
جوانیی فەساڵ نەبوو بۆی !

ناقۆڵاو تێکسمڕاو بوو ،
ڕوومەت کونج ، کزی چاو بوو

هونەر بۆ (ڕووخۆشی)ی بوو
کە خەوشی داپۆشیبوو ! (١)

بەڵام پەری ! تۆ ژیری ،
خاوەندی هۆش و بیری ؛

---

(١) خەوش : عەیب ، ناتەواوی .

جوانیی باڵاو دەمو چـاو ،
بەهرەی تا سەر نین بۆ پیاو ؛

هەزار چاو جوان ، قەدبارێك
کەوتوونە چـاڵی تـارێك ،

چی بەجێما لەدوایان
بۆ دۆستو ئاشنایان ؟

یا جوانێك تـا (پیری) ما
کام گیرۆدەی بیری ما :

خوێنی کوڵمی چەن گەش بوو ؟
چاوو برۆی چەن ڕەش بوو ؟

یەك جوانییە : بای پـایز
گەڵای زەرد ناکا هەرگیز ،

کە ، لە گیان ، سەرچاوەی دڵ
سەر هەڵئەدا قوڵەقوڵ :

وەك ڕۆحسووکی ، ڕووخۆشی ،
خوێنگەرمی ، خزمەتکۆشی ، (٢)

دڵی باش ، دەروونی پـاك ،
بیری ڕوون ، کردەوەی چاك ،

(٢) ڕووخۆشی ؛ خزمەتکۆشی : لە چاپەکەی سەردەمی مامۆستا گۆران خۆیدا نووسراوە « ڕووخۆش ؛ خزمەتکۆش » . ئێمە وامان ڕاست کردەوە . م.م.ك.

پێشتری گشت ئەمانە :
بەهرەی هونەری جوانە !

بەڕاستی ئەو فەننان بوو ،
سەلیقەی شیعری جوان بوو !

❋ ❋ ❋

ئەی شێوە شۆخ ، ئەی پەری !
دانیشـــە لای ژوور سەری ،

وەك یاری وەفادار بە ،
بەڕاستی خەفەتبار بە !

قژی زەرد با پەشێو بێ ،
بەستەی خەم لەسەر لێو بێ :

تۆ بڵێ‌و منی هـــاوڕێ ،
تا دەستم قەڵەم بگرێ

ئەنووسم : دێڕ دێڕ ، بەن بەن ،
بۆ بێکەس شیعری شیوەن !

هەواڵنامەی کتێب
&
KURD ARSHIV

لاوانەوەی سەرەڕێ

لە بەغدا دەرچوە ، سەیوانە ئامانجی ،
ڕێ چۆڵ کەن ئەی برای زازایی‌و کرمانجی ،

ڕێ چۆڵ کەن بۆ مەیتی ڕێبواری مات‌و زیز ،
توخوا ! با ، کەم تەڕ بێ بە فرمێسکی پاییز !

با کەم با ، ڕەشەبا لە لەشی ساردو سڕ ،
نەك بەردی سەرەڕێ بێتە گۆ ، بێ بە گڕ !

ئەی برای کرمانجی ! ئەی برای زازایی !
مەبەنە سەر مەیتی لێشاوی خۆڕایی !

ئەو مەحموود جەودەتەی کە قیبلەی هیوا بوو ،
ئەو مەحموود جەودەتەی قەڵا بوو ، پەنا بوو ،

ئەو مەحموود جەودەتەی کە ڕۆژی تەنگانە
تۆڵەی بۆ ئەسەندین لە ئۆردووی بێگانە ،

ئەو مەحموود جەودەتەی سروشتی خاکی بوو
سەرتاپای کردەوەی پاکی بوو ، چاکی بوو ،

ئەو کوردە ، ئەو مەردە ، ئەو ڕۆڵەی هەڵکەوتە ،
ئەو زاناو ئەدیبە ، ئەو مەحموود جەودەتە !

وەك تاجی سوڵطانی ، دەك لاڵ بم ، لەكیس‌چوو ،
ئەی برا بۆچ ئەدەن پەلاماری بێ‌سوو ؟

ڕێ بەردەن ، با بڕوا بۆ سەیوان تابووتی ،
چاو شۆڕ كەن لەعاستی توانج‌و تانووتی !

لە سەرەمەرگی هیوادا

ڕۆڵەی تاقانەم ، هیوای ژیانم ،
ئەستێرە گەشەی بەری بەیانم ،

ڕۆژی نەورۆزی پرشنگ زێڕینم ،
تریفەی سپیی مانگی هاوینم ،

شنەی شەماڵی کەلی بەهارم ،
لەرەی ئاوتگی مێرگی ئاودارم ،

جریوەو جووکەی شادیی هێلانەم ،
شەوبۆی پەخشانی ئەم گشت هەردانەم ،

خونچەی پشکووتووی باغی جوانیم ،
ڕۆڵەی شیرینم ، ئەی گیانی گیانیم !

توخوا بەو جووتە چاوە شینانە ،
ئاخر نیگاتە تێر بۆم بڕوانە !

با بـە کلۆلی ، بە ڕۆڵەڕۆیی ،
کە دانیشتم کز ، وەختی بێتۆیی :

بە یادی دوو گۆم ، دوو گۆمی بێ بن ،
کە هۆگریان بوو ماسیی ڕۆحی من ،

هۆن هۆن فرمێسکم بڕژێنە داوێن
فرمێسکی تا سەر جەرگو دڵ تاوێن ..

* * *

هیوا ! ئەو لێوەی بە زەردەخەنە ،
گزنگی ڕۆژی گوڵانی منە ،

بۆ زەردەخەنەی ئێستا تێنازێ ؟
بۆ لەژێر هەوری مەرگا ئەلەرزێ ؟

هەی هاوار ، هەی داد هیوای شیرینم
گیان ئەدەی ، ئەمری ، ئیتر ناتبینم !

ئیتر .. ئاخ ئیتر .. ناتبینم هەرگیز ،
لە خەوا نەبێ ، شەو شەوی پـاییز

جار جار وەك بەرقی ئاو بۆ زۆر تینوو
دێیتو ناشکێنی تاسەو ئارەزوو ! ..

* * *

سا بۆم بڕوانە تێر بەو چاوانە !
ڕۆڵە مردنەو فرمێسك بارانە !

هیوا ڕۆڵە ڕۆ ، کۆرپەم ڕۆڵە ڕۆ !
ئەو کولمە ئاڵە نەرمو نۆڵە ڕۆ !

ئەو قژە زەردە ، ئەو چاوانە ڕۆ !
ئەو نەغمەی « دایە »و « بابە » جوانە ڕۆ !

تا دەممان لە گۆ ئەکەوێ وەك تۆ :
هیوای دایە ڕۆ ! هیوای بابە ڕۆ !.

گوڵی کەمخایەن (١)

- بۆ جوانێکی سیل کوشتوو -

لە بەربەیانی شەبابو جوانی‌یا ئەی گوڵ ،
گوڵی گەشی پەمەیی وەك ستارە پرشنگدار !
لە خەندەتا ئەگەڕا جیلوەیی طولووعی بەهار ،
لە نەغمەتا مەلی خوێندن ئەهاتە سۆزشو کوڵ !

لە چاوتا دو گەلاوێژی ڕۆشنی پڕ تاو ،
لەناو شەپۆلی فسوونتا نیگای ئەختە مەلە ،
لە پێشی پێ‌یی حوسنتا سەرانی دانووشتاو ،
سەری سجوودی عیشق بوون بەرامبەری قیبلە !

وەهام‌ئەزانی کە ئەی گوڵ ، نیگاهی شەوقی زەمان
لە سەیری شێوەیی شۆخت هەمیشە تێر نابێ ،
وەهام‌ئەزانی کە هەرگیز کزەی گەلاڕێزان ،
بە ناسکیی پەلوپۆی تۆ ـــ مەحاڵە ـــ فێر نابێ !

کەچی چ زوو ، چ کتووپڕ لە پەنجەیی وەرەما
لەشی شلو پەمەییت ، ئەی گوڵی جوان ، ژاکا !

---

(١) خایەندن : خایاندن ، دەوام‌کردن .

چ زوو توایەوە حوسنت لە قرچە قرچی غەما ،
دو پێشە ما •• ئەویش ئەڕژێ لە سینەیی خاکا ! •••

لە لالەزاری جوانیت نیشانەیەك مابێ :
هەر ئەو فوغانەیە ئەڕژێ لە ماتەمی یاران ،
هەر ئەو دڵۆپەیە ئەتکێ لە دیدەیی گریان !••
بەڵام ئەمێ بە شەوو ڕۆژ هەتا بەرو دوا بێ ،

فوغانو گریە بەشوێنتا بڕانەوەی نایە ،
فوغانو گریەیی پاش تۆ هەتیوی سەودایە !••

شیوەنی گوڵاڵــە

کچم ، مایەی ژیانم ، یادگاری
شەبابم ، نۆبەرەی شیرینی داری

غەرامی کەم دەوامی عومری لاویم ،
دڵۆپی خوێنی گەرمی ئاگراویم ؟

جگەر گۆشەی عەزیزم ، نووری چاوم ،
سەری تاڵە دەزووی ئامالی خاوم ؟

چ زوو مردی ؟ کچم هەیهات کچی خۆم ،
چ زوو مردی ؟ چ زوو کەوتیتە بن گڵۆم ؟

چ زوو کەوتیتە بن گۆمی عەدەم ؟ خۆ
بە (ئۆخەی) تەڕ نەبوو لێوم وتم (ڕۆ) !...

دەمێ پشکووتی تێر بۆنم نەکردی ،
گوڵاڵەی خۆشەویست دەر لەحظە مردی !

ئەجەل داد ! ئاسمان داد ، عەرشی خوا داد !
حەکیم ، عیلمی بەشەر ، دەرمان ، دەوا داد !

کچێکم بوو ، کچێ .. تەنیا کچێ .. بەس !
ئەویشت ئاخری کوشت چەرخی ناکەس ! ...

قەبر ! ئەی خاکی ڕەش ، ئەی چاڵی تاریك ،
دڕندەی لاشەخۆری باوكو دایك ،

لە دەورت هەڵچنیم خوشكو برا پاك ،
کچێکم بوو ئەویشت کردە خۆراك ؟

چ داوێکە ؟ چ ئینسافێکە ، زاڵم ؟
جەهەنەم تاوئەدەی ئەیکەی بە حاڵم ؟

لەبەر یەك لوقمە ، یەك پل گۆشتی مەعسووم ،
منت بۆچ کرد لە نووری دیدە مەحرووم ؟

ئەگەر ، ئەی خاکی زاڵم ، ئیختیارت
نی‌یە ، ناچاری‌یە تۆیش کاروبارت ،

لە کردارت ئەگەر مەسئول سەمایە ،
تەبیعەت ، هەرچی .. حەتتا ذاتی خوایە ...

بەڵێ : هەرچی‌و هەچ کەس بێ سەبەبکار ،
پرۆتستۆی ئەوم مەطلووبە ئیجگار : (1)

ئەڕێژم ئەشك ، ئەکێشم ئاهی بێ بن ،
سیلاحی عاجزی زنجیر لە گەردن ! ...

. . . .

کچم خۆ تۆ نەماوی تا ببینی ،
کە باوکت چەن بە ئاسۆرە برینی !

---

(1) پرۆتستۆ : ئیحتیجاج .

نە تۆی پێ دێتەوە ، نە عەقڵی ئەبڕێ ،
لەسەر تۆ کام یەخە ، کام ئەستۆ بگرێ ؟

کچم تەنیا گوڵم ، نەشئەی ژیانم ،
دڵی شادم ، ترووسکەی چاوەکانم ،

کچم ، ڕۆحم ، کچم .. هەیهات ! هەیهات !
چ کۆچێ بوو ! چ کۆچێ ؟ وا کش و مات ؟!..

هونەرە جوانەکان

بـۆ بلبـل (١)

ئەی باڵداری ئێسك سووك ،
بلبلی دەنووك بچووك ،

باغچە بە باغچە ئەفڕی ؛
وچاتێکی لێ ئەگری :

کام سەرچڵ دڵت گرتی ..
دەنگی لێ هەڵئەبڕی :

کام ئاوازە شیرینە ،
ڕووناکیو نەشئەی ژینە ،

بە چوار دەوریا ئەپژێنی ،
دنیا پێ ئەکەتێنی ...

لەو گەروە پچکۆلانە
ئەم نەغمە بەرزو جوانە ،

چۆن دێتەدەر ؟ چۆن ئەڕژێ ؟
وا گیان ئەسمێ ، هۆش ئەمژێ ؟

---

(١) هەڵبەستی To A Skylark ، هیی شاعیری بەناوبانگی ئینگلیز پرسی بیش شیللی ، سەرچاوەی ئیلهامی ئەم شیعرانەیە .

یا ئەو تۆزقاڵە دڵە
چۆن ئەوەندە بەکوڵە ؟

یا چۆن ئەو نەختە مێشکە
بۆ فەن بوە بە پێشکە ؟

چۆن ؟ توخوا چۆن ؟ ئەی بلبل ،
ئەی باڵداری بەهرە زل ،

نە پەریت ، نە ئینسانی ،
نە قوتابیی فەننانی ،

کام بەستە ، کام گۆرانی
سیحری ڕووتە ئەیزانی ؟ ...

* * *

منیش لای خۆم هەمیشە
شیعرم کردوە بە پیشە ،

وەك تۆ ، بەڵام ئەمو ئەو :
یەکەم ڕۆژە ، دوەم شەو !

شیعری من کامیان چا بێ
ئەمجا بێ‌فرمێسك نابێ ؛

هەر خەمەو ، هەر هەناسە ،
یادەو ، ئەندێشەو ، تاسە ...

شیعری تۆ ، گشت نموونە ،
ئاوی سەرچاوەی ڕوونە ،

سەربەست ئەڕواو خوڕەی دێ ؛
ئەمیان لەکوێ ، ئەو لەکوێ ؟

ئەم شیرینی ئەو تاڵی ،
ئەم فەصاحەت ئەو لاڵی ،

ئەمیان ئاوازەی شادی .
ئەویان نووزەی بەربادی ...

بەڵام بلبل ، ئازایی
ئەوەیە نەبی بایی ،

بەم بەهرەو ، بەم هونەرە !
ئەگەر یەزدانی گەورە

لەو نیعمەتەی پێی داوی ،
تۆزێکی نەك تەواوی

بەم شاعیرە هەژارە
ڕەوا بدیایە ، دیارە ،

منیش لە تۆ زیاتر ،
پەسەندکەرو گوێ لێ گر ،

سەری بۆ کەچ ئەکردم ،
سوجدەی ئەبرد ، وەك بردم !

* * *

منیش دەروونم شاد بێ ،
ملم لە بەند ئازاد بێ ،

دەوروپشتم گوڵزار بێ ،
عومرم یەکسەر بەهار بێ ،

بەرەڵلا بم ، باڵدار بم ،
دوور لە مەینەتی شار بم ،

پەرداغی ئاوم گوڵ بێ ،
جێی حەسانەوەم چڵ بێ ،

خواردنم ، جڵو بەرگم
بە ئابڕووم ، خوێنی جەرگم

نەبێتە ماڵ لەسەرم ،
بێمنەت بێو بێشەرم ،

دڵم ئەوەندە مەست بێ ،
کونجێ نەبێ کە پەست بێ ،

عەشقم وەك عەشقت پاك بێ ،
پڕ لە هیواو ڕووناك بێ ،

ئەبەدی بێو پڕ جۆش بێ ،
ئەوەندەی هیی تۆ خۆش بێ ...

منیش ئەی مەلی پیرۆز ،
بە یەك چریکەی پڕ سۆز ،

بەستەیوات بۆ ئەخوێنم ،
کە جوان جوان بلەرزێنم ،

ڕووی کام گۆم شین‌و مه‌نگه ،
کام دره‌خت شۆخ‌و شه‌نگه !

کام شاخ که سه‌خت‌و به‌رزه ،
بیخه‌مـه بوومه‌لـه‌رزه !

کام ئاسمان بێ‌بنه ،
ناخی پڕ که‌م له شنه !

یا کام ده‌ریا زۆر قووڵه ،
بنی ، بیخه‌مه جووڵه ! ..

به‌ڵام ، داخی داخانم ،
من مه‌ل نیم‌و ئینسانم !

له دڵ ، له مێشك یه‌زدان
به‌خشیویه به ئینسان

چه‌شنێکی زۆر لای ڕه‌ش بێ :
بۆ دنیای گیان ، دنیای ژین !

ئێمه عومرمان تا سه‌ر
ئه‌ندێشه‌یه‌و ده‌ردی‌سه‌ر ؛

ترسه‌و تاسه‌یه‌و پرسیار
یه‌ك له شوێن یه‌ك : سه‌د ، هه‌زار :

بۆچی زاین ؟ که‌ی ، چۆن ئه‌مرین ؟
چیمان لێ دێ که مردین ؟

چی ڕاستە ؟ چی درۆیە ؟
کام شت ئەنجام ؟ کام هۆیە ؟

یان تەنانەت بۆچ ئەگرین ؟
فرمێسك لە چاو بۆچ ئەسڕین ؟

ئیتر لەم چەشنە پرسیار ،
یەك لە شوێن یەك بە قەتار :

ئەمیان یەخەمان ئەگرێ ،
جوابی ئەمسان پێ نادرێ ،

ئەوی‌تر دێتە پێشێ
ورد ورد گیانمان ئەکێشێ !..

* * *

ئەی بلبل ! هەژار خۆمان ،
بێ‌دەستەلات ، پڕ گومان ،

بە دەشتی ژینا وێلین ،
لەو جێگایەی جێی دێلین ،

هەچ‌کوێ ئەچین بیابان‌تر ،
جێگای ترس‌و گومان‌تر ...

ئەی وەستای بەستەی شیرین !
ئێمە هەتاکو ئەمرین ،

یا ئەپرسین ، یا ئەگرین ،
ئیتر چلۆن بخوێنین ،

وەك تۆ ، وەك گشت سەرخۆشێ
پیاڵەی دڵخۆشی نۆشێ ؟! ... (٢)

(٢) لە چاپەکەی سەردەمی مامۆستا گۆران خۆیدا لەجیاتیی « سەرخۆشی »و « نۆشی » نووسراوە « سەرخۆش »و « نۆش » . ئێمە ئەوەمان بەلاوە هەڵەی چاپ بوو . م.م.ك.

جیلوەی شـانۆ

ـ بۆ پەریی سەما ـ

لە جەرگی پەردەوە تك ، تك دڵۆپی عوود ئەڕژا ،[1]
بە نووکی تەئثیری
تەرەب ئەهاتە خورۆش ، تالعی سروور ئەپژا !
بە ئاهی دڵگیری :

کەمان ــ شەهیقو زەفیری فریشتەیی ئەلحان ــ
ئەکەوتە ناو دڵی مردوویش هەناسەیی هەیەجان ! [2]

نەوایی مۆسیقی ،
کە مەخرەجی سیحری
تەلێکە پێ ئەکەنێ ، یا کوێکە حوزن ئەگری ، [3]
بە سۆزی تەشویقی ،

مەتاعیبی گوزەران ،
هێواش ، هێواش ئەتکێتە دەروونی نیسیاێك

---

(١) جەرگ : دیوی ناوەوە (بە مەجاز) .
(٢) هەناسە : تەنەففوس ، نەك ئاخ .
(٣) وەك تەلی (تاری) کەمانو کونی شمشاڵ .

که ڕەمزی لەززەتە ، میفتاحە بۆ تەلیسمی ژیان ،
ژیانی ئینسانێك ! ...

* * *

لەپڕ کە باڵی ڕەشی هەڵبڕی قەلی پەردە :
پەریی جوانی ، فریشتەی سەمایی نادیدە (٤) ،
لە عەرشی شانۆدا
بە عیشوە پەیدا بوو :

نیگاهی مەست وەکو شوعلەیی هیدایەتی سەودا ..
تەبەسسومی موتەوالی شیفای هیوای مردوو ..
ئیشارەتی هەمو نوتقی فەسیح و ، ئەلحانی
وەکوو کیتابی موقەددەس بڵندو ڕۆحانی ! ...

بە سنعەتێك ئەلەقێ پووزی وەك ستوونی سپی ،
وە پێی بچووکی مەهارەت لە ئەردی زەربە ئەدا ،
بە دڵ بوایە زەعیف بوو مەتانەتی دنیا
لە ژێریا ئەتەپی !

چ جوان دو باڵی بلوورین وەکوو لقی مەڕمەڕ
نەرم ، نەرم ئەلەری ،
شەپۆلی لێ ئەوەری ،
شەپۆلی سنعەت و ئیلهام ، شەپۆلی جیلوەوو فەڕ !
کە چاوی ئاسمانی

---

(٤) فریشتەی : لەچاپەکەی سەردەمی مامۆستا گۆران خۆیدا نووسراوە « فریشتە » ، بەڵام دیارە هەڵەی چاپە . م.م.ك.

له بەحری بێبن و دووری خەیاڵی بەرز ئەبڕی ، (٥)
ئەکەوتە لەرزی لەتافەت ، لەرانەوەی جوانی
لەشی لە کوڵمەوە تا سنگی نەرم و مەمکی خڕی :

کوڵم کە میوەیەکە ئاڵ و مزری سەرلقی لەش :
وە نەرمی سینە کە لانەی خەوێکە یەزدانی ،
خەوی عیشق •• گڕی عیشقی هەمیشە گڕپەوو گەش !
وە گۆی مەمك کە تەماس و گوشینی وەك دوگمەی
ئەلەکتریك ، ئـانی
ئەخاتە سەر ڕەگی لەش کارەبایەکی ئۆخەی ! •••

دەمێك ئەبوو بە شنەی با بە ڕەوتی نەرم و نیان ،
دەمێك ئەبوو بە پەڕێکی خەفیفی ئاوریشمین :
بە گەردەلوولی حەزین (٦)
ئەکەوتە بەر جەرەیان بێقەرارو سەرگەردان !

سەما ، سەمای سنعەت :
حەیاتی جوانی ، جەمالی بزووتن و ، گیانی
وجوودی عیشوەوو ناز ،
لە خواوە بەهرەیەکە پڕ بە پێستە بۆ ئافرەت ؛

---

(٥) دووری : لە چاپەکەی سـەردەمی مامۆستـا گۆران خۆیـدا نووسراوە « دووری » بەڵام دیارە هەڵەی چاپە . م.م.ك.

(٦) گەردەلوولی : لەچاپەکەی سەردەمی مامۆستا گۆران خۆیدا نووسراوە « گەردولوولی » ، بەڵام دیارە هەڵەی چـاپە . م.م.ك.

ئەویش بە سەد ئیعجاز
ضیای سروور ئەرژێنێتە ژینی ئینسانی ! ••

* * *

فیدات ئەبم ژنی جوان ، ئەی جەمالی سنعەتکار ،
بەڵێ ! دەلیلی سەعادەت ئەخەیتە پێش ئەنظار ،
بەڵام هەموو تاوێ
دەوام ئەکا •• لەپڕێکا وەکوو مەلی ئاوات ،
کە تۆ فڕیت هەیهات !
ئەویش لە پەردە ئەپێچرێ ، نیشانەیەك ، ناوێ

لە تۆ بمێنێ : پەنایە بە خاترەی مەئیووس ،
وەلێ لە ئەو ، لە سەعادەت : صفر •• صفر •• ئەفسووس

بۆ گەورەیەکی شیعر دۆست

شیعری جوانت ئەوێ ، قوربان ، شیعری جوان ،
شیعرێك گەشەو زەردەخەنە با بە ژیان !

شیعرێ چەشنی ئەستێرە بجریوێنێ ،
ڕوون بێ ، ناخی دەریای دەروون بنوێنێ ،

وەك بلبلی ناو هێلانەی گەرم‌وگوڕ ،
ئاسوودە بێ‌و بەستە بڵێ سەرومڕ !

شیعرێ کە وەك ساوا نازدارو جوان بێ ،
خۆراکی گۆشتی دڵ ، شیلەی ژیان بێ !

شیعرێ کە هەر دەنگێکی زرنگەی زەنگ بێ
هەر کەرتێکی نەخشێکی ڕەنگاوڕەنگ بێ !

شیعرێ گیانی تیا بێ‌و بژی‌و بزوێ ،
زوبانی دڵ بزانێ‌و باش پێی بدوێ ...

قوربان ، ڕاستت ئەوێ من‌و شیعری‌وا
چەشنی عەجەم ئەڵێ ، کوجا مەرحەبا !

لەپێش هەموو شتێکا چونکی کوردم ،
چۆلەکەی ناو هەزاران داوی وردم ،

باڵی فڕین ، دەنووکی هاوار کردن ،
زیاتر چەقۆم نزیك ئەخا لە گەردن !

بلبلیش بم مادام قەفەسم تەنگە ،
زمانم لاڵ ، نەغمەی شیعرم بێدەنگە !

جگە لەوەش لە هەموو شت خراپتر :
دڵ خاڵییە ، کوورەم تیا نییە ئاگر ،

پەڕەی دڵێ زامدار نەبێ بە تیری
خوای دلداری ، زوهرەی جوانی زنجیری

لەگەڵ ڕیشەو ڕەگی نەئاڵۆزابێ ،
دڵێ پیری خۆی لێ دابێو ڕزابێ ..

ئەو دڵە ، کەی جێگای پەریی ئیلهامە ؟
گۆشتی بێگیان خۆی کامە ، شیعری کامە ؟

لەپاشانا ، قوربان ڕەنگە بزانی ،
مەئموورێکی بچووك ، وەك من ، ژیانی

گەردنکەچی نانە ، حوکوومەت ، نانیش
بۆی ژەم بە ژەم حیساب ئەکا بەپێی ئیش !

تا شانو مل وەك قەیدی کۆن تۆز نەگرێ
ئیش بۆ میری ، سەما بۆ ژوور دەست نەکرێ

تا ماندووبوون ــ تا کفرم کرد ــ تا مردن ،
کەی بۆ مەئموور ئەلوێ ، قوربان ، نان خواردن ؟!

مێشکێ ئاوا دەردی سك ئەندیشەی بێ ،
لەناو دەریای ئیشا گیرەو کێشەی بێ ،

کەی چاو بە دنیای جوانی‌یا بگێڕێ ، [1]
هەرچیی بینی بیخاتە پێنج شەش دێڕێ ؟!

ئەمجا ، قوربان ، هیوام هەیە لە (گۆران)
ئیتر داوا نەکەن هەڵبەستی جوان جوان !

بەسەر شیعرا کەسێ زاڵە سەربەست بێ ،
بەرەڵلا بێ ، بە عارەقی عەشق مەست بێ ،

بۆ من وەها ئەلوێ ئیتر خامۆش بم ،
با لە مەیدان ون بم‌و فەرامۆش بم ! ••

---

(۱) لە چاپەکەی سەردەمی مامۆستا گۆران خۆیدا لەجیاتیی «کەی» نووسراوە «کێی» . ئێمە ئەوەمان بەلاوە هەڵەی چاپ بوو . م.م.ك.

بۆ ســـالم

بە یادی تۆ ئەگرێ دەستی عاجزم خامە ،
دەهایی ڕۆشن‌و بەرزت ئەگاتە ئیمدادم ،
هونەر نی‌یە کە ئەنالێ ڕوبابی ئینشادم ،
تەذەککورت سەبەبی سانیحات‌و ئیلهامە !

لە دائیرەی سەلەفا ئەی قەریحە ڕوون‌و ڕەوان ،
کەسم نەدی کە وەکوو تۆ خوڕەی بێ ئاهەنگی ،
بە حوزنی پڕ لە بەدیعە وەکوو کەلیم گریان ،
ئەگەرچی وێنەیی حافظ بە غەلغەلەو شەنگی ..

لە ئاسمانی فەخردا شیعر بو باڵێکت ،
ئەوی‌ترت بە تەبیعەت شعووری میللی بوو ،
لە شەوقی حوسنی بتێ بوو ئەگەر خەیاڵێکت ،
ئەوی‌ترت خەم‌و عەشقی وەتەن مەئالی بوو ..

نەبوو فەڕی لە نیگاهی غەریبتا تاران ،
سەریرو ئەفسەری شاهیت ئەکرد فیدایی وڵات ، (١)
کە کەوتە پەنجەیی غەدرو جەور زەویی بابان ،
بەقەد غەدر غەزەلت وت ، بەقەد جەور ئەبیات !

---

(١) بەم مەعنایە سالم بەیتی زۆری هەیە .

وتت بە حەضرەتی نالیی ڕەفیقی دەربەدەرت : [٢]
« خەیاڵی عەودەتی موڵکی ئەسیر نەخەیتە سەرت ،

دەلیلی نەجم و هیلالە ، شەوە سلێمانی [٣]
غرووبی کردوە ڕۆژی شکۆهی بابانی ! ... »

بنوو لە قەبرەکەتا موستەریح بە ئەی سالم ،
لە تۆ کوردترە ئێستا نەزان هەتا عالم ! ..

---

(٢) ئیشارەتــە بۆ قەصیدە درێژەکەی کە وەڵامــی قەصیدەی نــالیی پــێ داوەتەوە .

(٣) نەجم و هیلال : نیشانەیە بۆ بەیاخی تورکەکان .

دەروێش عەبدوڵلا [1]

- بۆ فریشتەی مۆسیقا -

بە ڕەنگی زەردو شێوەی دەستو شمشاڵی کزا ، دەروێش
حەزم‌کرد بەستەیەك بیبەم سەراسەر حوزنو ماتەم بێ ،
لە سیماتا بەدیم‌کرد هەیکەلی عومرێکی حەسرەتکێش ،
وەها دیارە کە بەختت ئاشیانی بلبلی خەم بێ !..

بەڵێ ، دیارە ، لەناو قەومی بەسیتا قەدری سنعەتکار
وەکوو عەکسی قەمەر وایە لەناو حەوزێکی لیخندا ،
بەڵام تەختی ڕوفاهو تاجی حورمەت میللەتی هوشیار
بە ئوستادێ ئەدا وەك تۆ لەناو شمشاڵی کونکوندا

سەحەر بێنێتە گریانو قسە ، سیحری پەریی نەغمە !..
برای دەروێش ! ئەزانم بۆ مەعیشەت وێڵو ئاوارەی ،
بە زەهری ناعیلاجیتە لە ناکەس ویستنی لوقمە ،
بە مردنتە کە گوێی ناشی ئەخنکێنێ خرۆشی نەی !

بەڵام چی‌بکەین لەناو چاوی ڕەشی بەعضێ ذەکای گەورە ،
وەکوو تۆوی گوڵی دەم ـ با لەسەر بەردێکی ڕەق ئەڕوێن ،

---

(1) دەروێش عەبدوڵلا شمشاڵ ژەنێکی بەهرەدار بوو ، چارەکە چەرخێـك لەمەوبەر دیومە . زۆرتر لە هەورامان ئەژیا .

ئەگەر خیلقەت نەسیبی عومری تۆی مەحکوومی ئەم دەورە
نەکردایە ، خوا عالم ، لە کام عەرشت ئەسوو داوێن ؟!

نە حەرفی مەکتەبێکت خوێند ، نە ئوستادێ پەلی گرتی ،
صیرف بەرزیی ذەکا ئەم صنعەتەی فێرکرد بە شمشاڵت ،
هەموو وەزنێکی گۆرانی ، لە تووڵانی هەتا کورتی ،
بە سەرپەنجەی هونەر کردت بە دیلی کۆششی زاڵت !..

* * *

ئەوەندەم بیست لە مۆسیقا خرۆشی ڕۆحی بێگانە
میزاجی کوردەواریم تێکچوە ، دەروێش عەبدوڵڵا ،
دەخیلت بم دەسا بەو لاوکو ئای ئای و حەیرانە

شەپۆلی ذەوقی میللی پڕ دەروونی ماتو چۆڵم کە !
لە بیتهۆڤن گەلێ زیاتر بە ڕۆحم ئاشنای ، وەڵڵا
دە ، ئەی دەروێش ، سکاڵایەك لەگەڵ ڕۆحی کلۆڵم کە !..

هەڵبەستی دەروون

هەرچەن ئەکەم ، ئەو خەیاڵەی پێی مەستم ،
بۆم ناخرێتە ناو چوارچێوەی هەڵبەستم !
لێكدانەوەی دەروون ، قسەی زمانم :
بۆچی وەها دوورن لە یەك ؟ نازانم !
ئەمویست دەروون بکرایەوە وەك تۆمار
دەرکەوتایە دنیای جوانتر لە بەهار ،
دەرکەوتایە : ئاوات ، هیوا ، خەوبینین ..
پرشنگدارتر لە ئەستێرەی قوبەی شین !
دەرکەوتایە : مانای مەنگی دەریایی ،
کە نەرمە با لە ڕووی ئەدا ئەسپایی
دەرکەوتایە ئەو دنیایە کە شیعری
بێ فرمێسکەو ، زۆرتر لە فرمێسك ئەگری
زەردەخەنەی بێ ئاوێنەی دەم‌و چاو
تیژ گێك ئەدا ڕووناکترە لە هەتاو ! ..
بەڵام ئەفسووس ! کە ئەو شیعرە جوانانە
باڵدارێکن جێ‌ناهێڵن هێلانە ،
لەناوەوە ئەجریوێنن ، ئەخوێنن
هەرگیز قەڵەم بە کاغەزا ناهێنن !..

جواب بۆ جەنــاب [1]

ئەی (ژیان) پاش شکایەتی دووری ؛
ماچ کە چاوی جەنابی شێخ نووری !

ماچ کە چاوی بە تاسەوە ، کە جەناب
دەرسی ئەووەڵ گەیشتە خەتمی کیتاب !••

ڕاستە شیعری ڕەواج و قیمەتدار ،
باوکی تۆ بوو بنێری بۆ بازاڕ ،

ڕاستە ئێستەش بە دۆسیەو [2] دەفتەر
داخراوە لە مێشکی شەش ــ دەر ••

لاکین ئاخۆ چ شاعیرێکی تر ،
شیعرە پیشەی : بە دائیمی ، سەرومڕ ؟

باوکتە ، تۆیی ، منم ، ئەمە یا ئەو
هەولی نانە بە ڕۆژو ، شیعرە بە شەو

---

(1) وەڵامە بۆ هەڵبەستێك کە م. نووری بە ناوی جەنابی کوڕیەوە لە ڕۆژنامەی ژینا بەرامبەر بە دانەری شیعر بڵاوی کردبووەوە .

(2) لە چاپەکەی سەردەمی مامۆستا گۆران خۆیدا لەجیاتیی « دۆسیەو » نووسراوە « دۆسیە » . ئێمە ئەوەمان بەلاوە هەڵەی چاپ بوو٠م٠ك٠

چارەنووسی بەشی ئەزەلمان ، داد ،
پیشەیەکە شیعر وتن : بەرباد !

(مع ما فیه) تەبیعەتی شاعیر ،
نە وەزیفەو زەروورەتی قاهیر ،

نە بڕینی‌زمانو ، پەل بەستن
بلبلی مەنع‌ئەکا لە مەیلی وتن ! ..

دوو هاوینه گه‌شت

- ١ -

گەشت لە هەورامان

سەرەتا

ئەم گەشتنامەیە کە سەردەمی هەڵبەستنی ئەگەڕێتەوە بۆ بیست ساڵێك لەمەوپێش ، لە هەڵەبجەوە دەستپێ ئەکا . مایەی ئینطیباعاتی تاقە گەشتێك نی یە ، بەڵکو هەستو بینینی چەن گەشتێکی کاتو وەرزی (١) جیاجیای پێشوو لە بیرەوەریما پەنگیان خواردەوە ، هەتا بۆ جاری دوایی لەگەڵ چەن هاوڕێیەکی گیانی ، بۆ چەن ڕۆژێك ، بە پێکەنینو گۆرانی وتن بە ناو باخە زۆرەکانو باڵە بەرزەکانی هەورامانا سووڕاینەوە . ئیتر ئەم هەڵبەستە لە خولاصەی هەموو ئینطیباعاتی گەشتەکانی کۆنو تازەم هاتەدی .

گـۆران

دیمەنی ڕێگاو بـان (٢)

کۆمەڵە شاخێك سەختو گەردنکەش ،
ئاسمانی شنی گرتۆتە بـاوەش ؛

سەرپۆشی لووتکەی بەفری زۆر سپی ،
بە دارستان ڕەش نـاو دۆڵی کپی ...

جۆگەی ئاوەکان تیایا قەتیس مـاو :
هەر ئەڕۆن ئاکەن پێچی شاخ تەواو .

---

(١) وەرز : مەوسیم .
(٢) دیمەن : مەنظەرە .

هاوارو هاژەی کەف‌چەڕێنی چەم
بۆ تەنیایی شەو لایەلایەی خەم !

تووڵەڕێی باریك ، تووناوتوون پشکن
ڕێبوار ئەخاتە ئەندێشەی بێ بن ...

ناو ڕێگا تەق تەق ، لاڕێ بەردی زل (٣)
کە هێشتا گەردوون پێی نەداوە تل !

گا سەرەو ژووره ، گا سەرەو خواره (٤)
تاڵی‌و شیرینیی دنیـــای ڕێبواره ! ...

ڕێـگای ناوبـاخ

پێش ئەوەی بگەی بە ئاواتی دێ
ئەکشێتە ناو باخ تووڵەماری ڕێ .

شنەی سێبەری داری گوێزو توو
ئەسڕێ ئارەقی ڕێبواری ماندوو .

تەسکینیی ڕێگای باخەوباخی وێڵ
« ماندوو نەبی »یە : لەم کێڵ ، بۆ ئەو کێڵ ! (٥)

سەلامون عەلەیك ، مامەی بن دار گوێز ،
سەلامی ماندوو لە پیری بێ‌هێز ! ...

---

(٣) تەق‌تەق : ڕێگای بەردەڵانی پلە بلە .

(٤) سەرەو ژووره : هەوراز . سەرەو خواره : نشێو .

(٥) کێڵ : خانووی هاوینەی ناو باغ .

ـ مەرحەبا سەر چاو ، بەچکەی کاکۆڵ قیت (٦)
سۆرەی سەر دار ، ڕۆڵەی زرنگ‌و زیت ! ...

... ...

ئەڕۆی ، هەر ئەڕۆی ... تەلانەو تەلان ، (٧)
ئەمجا ئەگەیتە پێچی بەرمـالان ...

دێ

کام بەر بەڕۆچکەی زۆر باسەفایە
چەشنی دڵی شاد دێیە ، ئاوایە !

خانووی بەگزادە لە سای درەختا
ئارامیی بووکە لە کۆشی بەختـا

خانووی ئەهالیش زۆریان دوو نهۆم :
هەندێ قنج‌و قیت ، هەندێ لارو کۆم ...

یەك لەسەر یەکتر ، بەرەو لووتکەی کێو
بۆ ئاسمان ئەچن وەك پێ‌پیلکەی دێو ! (٨)

لە دێدا کام جێت گەورە بەرچاو کەوت :
ماڵی ئاغایەو خانەقاو مزگەوت ! ...

ژینی دیوەخـان

کە گەیشتیتە بەر دەرگای گەورە
هەر خزمەتکارەو لێت ئەدا دەورە ؛

---

(٦) کاکۆڵ : جۆرە سەرو گوودلەیەکە لە هەورامان باوە .
(٧) تەلان : لە ناوەندی دوو ڕیز درەختا کۆڵانێکی درێژە .
(٨) پێ‌پیلکە : قالدرمە .

ڕێت پیشان ئەدەن تاکو دیوەخان ،
ئیتر دیوانەو مەرحەبای میوان ...

دەستەی خزمەتکار : فیشەکدان لە مل ،
بە چەفتەو مشکی سەرو تەپلە زل [٩]

دەست لەسەر خەنجەر چاوەڕێی فەرمان :
چ بۆ سەر بڕین ، چ بۆ سەر دانان !

هەچ کەسێك تازە بێتە دیوەخان ،
کڕنووشی ئەکا بە سەر دانەوان ، [١٠]

گەرمە دیوانی شەوی بەگزادە ،
تێکەڵو پێکەڵ بابەتو مادە ! ...

مەلای دیوەخان

لەژێر مێزەرا مەلای نووشتاوە ،
ڕیشی بۆ سەر سنگ پرش‌و بڵاوە ،

قیافەت پەڕپووت وەك کتێبی کۆن ،
زمانی شیرین ، سیمای نەختێ مۆن ،

بازی ڕۆحی چەش بە شیعرو ئەدەب ،
بەڵام شێوەی زووی عەجەم‌و عەرەب ..

بۆ میوان بێ مایەی تەسەلا
لە کۆڕی شەوا : مەلایەو مەلا !

---

(٩) تەپلە : کڵاوێکی ڕەقە لە خوری ، هەورامی لە سەری ئەکا .
(١٠) کڕنووش : سەلام بە خۆ نووشتاندنەوە بۆ پێشەوە .

تۆو مەلاو شیعرو فەلسەفەی ئیسلام ،
گوێ ڕاگرتنی تاوتاوی عەوام ،

بە بێ زیادو کەم دێنێتە پێش چاو :
سەرنجی کوێران لە نامەی نووسراو ! ..

... ...

کە دیوان چۆڵ بوو ، چوویتە ناو جێگا ،
دەستئەکەیتە مل خەوی پاش ڕێگا !

بەیـــان

(الله اکبر !) مەلا بانگانە ،
تاریكو لێلی بـەری بەیانە ..

مانگی بەجێماو لە سەفەری شەو
زەردە لە ترسی قاسپە قاسپی کەو !

ئەستێرەی مەغریب وەك قەترەی ئەمەل
کز کز ئەتکێتە ناو بەفری سەرکەل !

لە ڕێی ئەوبەری شاخ دەنگی زەنگ دێ ،
لە شوێنی ڕاوکەر تەقەی تفەنگ دێ !

وا بەتەواوی دنیا ڕووناکە ،
هەر سیحری ڕووتـە سروشت ئێستاکە !

لە درەخت ئەدا شنەی بای سەحەر :
جمو‌جوولیەتی چەشنی سەودای سەر !

لەسەر جۆگەی ئاش قازو مراوی
چاوەڕێی ڕۆژن هەڵبێنێ چاوی ،
بەڵام تا خولقی نەکا چێشتەنگاو (١١)
نایەتە ناو دێ پرشنگی هەتاو !..

مزگەوت

بنچینەی مزگەوت نیشتۆتە ناو چەم ،
ڕوو بەرەو قیبلە ، پشت لە جەهەنەم !

مزگەوتی کاتی چێشتەنگاوی چۆڵ :
وەك مردوو کفنی بێدەنگی بە کۆڵ !

سوورە چناری لق و پۆپ درێژ
سێبەر ئەکا بۆ خەوی بەردە نوێژ !

جار جار ئیمامی تەنیای گۆشەی حەوز :
سەرسنگ ماچ ئەکا ڕیشی بە وەنەوز !

کەسێك بانگ ئەدا ، ئەشلەقێنێ گۆم ،
ئیمام هەڵدەستێ : دار بە دەست ، پشت کۆم !

تا تەواو ئەبێ (الله اکبر ..)
پەنگ ئەخواتەوە لافاوی نوێژکەر ...

نوێژ بەتاڵ ئەبێ ، جەماعەت بڵاو ،
چەن پیرێك ئەبن بە خڵتەی لافاو :

---

(١١) مەبەست : لەبەر بەرزیی شاخەکانی ئەتراف تا کاتی چێشتەنگاو تیشکی ڕۆژ لە ناودێ نادا .

سووچێك گەرم ئەکەن بە ڕازی جوانی ،
ئاخ بە با ئەدەن بۆ دنیای فانی ! ...

کانیی ژنــان

سەرچاوەی ئاوێك : کەلەکێك لەسەر : [12]
ژنێك تێی‌ئەچێ ، ژنێك دێتەدەر ..

ئەمەش لە دێــدا کانیی ژنــانە ،
قیبلەی دڵداریی هەرزەکارانە !

ئێواران پۆل پۆل لاوی کاکۆڵ لوول ،
سەرەڕێ ئەگرن ، سەرگەرم‌و عەجوول ،

هەرچەن هارەی دێ هەیاسەی جوانێك ،
لە هێلانەی دەم ئەفڕێ : ئامانێك ! ..

ژن

ژنی هەورامان : سەرتاپای خشڵ ،
سەرچــاوەی بۆنی مێخەك‌و سمڵ ،

تا بڵێی تەڕپۆش ، ئاڵ‌و والا جل ،
بەژن‌و بالا جوان ، بەدەن نەرم‌و شل !

نیو نیگای خەندەی ئەستێرەی ئەمەل ،
نەغمەی گفتوگۆی وەك جریوەی مەل !

ژنی بەهاری عەشق‌و جوانی !
جیلوەگای حوسنی : ڕێی باخ‌و کانی ! ...

---

(12) کەلەك : دیواری وشکە بەرد .

عەشقی ئێوارەی سەرەڕێی کانی ،
بەرئەداتە چەم کڵپەی گۆرانی !

ڕۆژ ئاوا ئەبێ ، چەم تاریک دایە ،
دەنگی (کنا لەیل) هەر دوایی نایە ٠٠ (١٣)

مانگ بە تریفەی ناودێ ئەکا کەیل ،
هێشتا هەر گەرمە ناڵەی (کنا لەیل ٠٠ !)

« سیاچەمانە ٠٠ سیاچەمانە ٠٠ » (١٤)
بەهەشتی عەشقە ئەم هەورامانە !

ئەوەندەی دارو بەردی هەورامان ،
ڕەحمەت لە ژنی بەژنو باڵا جوان !

« سیاچەمانە ٠٠ سیاچەمانە ٠٠ »
هەورامان جێگای سیا چەمانە ! ٠٠

---

(١٣) کنا لەیل : کچێ ، یار .
(١٤) سیاچەمانە : چاوڕەشە ، چاوڕەش !

- ٢ -

گەشت لە قەرەداغ

سەرەتـا

بەپێچەوانەی (گەشت لە هەورامان) ، ئەم هەڵبەستە وەصفی هەست و بینینی تاقە گەشتێکە کە لەگەڵ کۆمەڵێك هاوڕێ پێكهاتوە . وەکوو یادگارنامە (مذکرة) ، هەستکراوو بینراوەکانی هەنگاو بە هەنگاوی گەشتی بە وردی ـ ئەوەندەی هەڵبەست ماوە بدات ـ تیا تۆمار کراوە .

گەشتی ڕاستەقینە لە سولەیمانی‌یەوە دەستی پێ کرد ، بەڵام وەکو لـە گەشتنامەکەدا پیشان‌دراوە لە دێی (سەیوسێنان) تەواو نەبوو . سەردانو بینینی ناو قۆپیی قەرەداغ ـ دارستانێکی چڕی بەناوبانگە ـ هیی کوێستانی بەرزی داری زەرد ، هیی پەیکەری تەئریخیی دەربەند گەوریشی لەسەر بوو ، داخەکەم بۆم ڕێكنەکەوت ئەو دیمەنە جوانانەش بە چەن بەندێك بکەم بە مایەی ڕازاندنەوەی گەشتنامە ، بەپێچەوانەی ئەوەی کە چەن جارێك داوام لێ کراو خۆیشم بەڕاستی ئارەزووم کرد .

(١)

عاسمانی شینو ئەستێرەکانی
پێدەکەنین بۆ بەری بەیـانی ؛

گڵۆپەکانی سەرجادەو کۆڵان ؛
زەرد هەڵگەڕابوون ، کز کز ئەسووتان .

دەرژا لەسەردا کزەبای بەیـان ،
ئەیلەرانەوە کولەو پەردەکان .

شاری پەنجەرەو دەرگا داخستوو :
وەك یەك گیاندارو بێ گیان تیا نووستوو •••

ئا لەم کاتەدا کە خەو زۆر خۆشە ،
هەستەو بەرگی ڕێ خێرا بپۆشە ؛

کۆڵانەو کۆڵان بڕۆ بەرەوخوار
بگەرە شوێنی کۆمەڵی ڕێبوار ! •• (١)

(٢)

لە بەردەرگای (بەگ) چارەوێ وەستاو ، (٢)
هەندێك زین پۆشتە ، هەندێك تاتەواو !

سەرو توورەکە بەرەو زەوی شۆڕ ،
بە کرمەکرمی ئالیك گەرمە کوڕ •••

کورکەو نیو حیلەی ئالیك دواکەوتوو
خەو ئەتارێنێ لە هاوسێی نووستوو •••

دوو سێ لادێیی و یەك دوو خزمەتکار ،
فیشەکدان لە پشت ، تفەنگ جانبێزار ، (٣)

هات‌وچۆیانە بە گورج و گۆڵی
بەڵام پێکنایە ئیش بۆ کلۆڵی :

دوان لە هاوڕێکان هێشتا نەهاتوون ،
ماڵی (بەگ) تازە خەریکی توێشوون !

---

(١) شوێنی کۆمەڵ بەیتی بەڵێن و بڕیاری پێشوو .
(٢) چارەوێ : ئەسپ و ماین (بەرامبەر بە خەیلی عەرەبی) .
(٣) جانبێزار : تفەنگی پێنج تیری عوسمانی .

ئاخ ، هاوڕێی تەمەڵ ، حەڵوای ئاردی جۆ !
چۆتان خستینە گەرمای نیوەڕۆ ؟

(٣)

سوار بووین ، کەوتینە بناری سەیوان ، (٤)
ڕووی دنیا ڕووناك ، بەیانی زۆر جوان !

شینایی دەشتی (تەکیە)و بەرەوخوار (٥)
پاراو بوو چەشنی ئەگریجەی نازدار !

گوڵەبەڕۆژەی قژ زەردی چاو کاڵ ،
مل کەچ وەستابوو : سەرگەرمی خەیاڵ !

لەسەر قەبرەکان داری ئەرخەوان ،
وەك بووکی تارا سەوزی ئاودامان ،

ڕوو لە عەرشی پاك ئەلەرایەوە ،
بۆ گیانی مردوو ئەپاڕایەوە !

سەیوان کەوتە پشت ، بەرەو تانجەرۆ
بە نەرمە غارو ڕەوتی خۆش بڕۆ !

لای (قەرەتۆغان) سەرم هەڵبڕی ، (٦)
ئاڵتوونی زەردەی لووتکەکانم دی ! ..

---

(٤) سەیوان : گۆڕستانی بەناوبانگی سولەیمانی .
(٥) تەکیە : جێگایەکی دەشتو شینایی‌یە لە ناوەندی گردی سەیوانو شاردا.
(٦) قەرەتۆغان : گوندێکە نزیکی سولەیمانی .

(٤)

ڕێـــگای دێهاتی دەمی بەیانی ،
قەڵەباڵغە بۆ سولەیمانی ...

پۆل پۆل ژنو پیاو لە دووی کەرو بار ،
سلاوێك ئەکەن مل ئەنێن بۆ شار !

ئەم کۆمەڵانە تیایەتی ، جار جار ،
جوانێکی لاوی کۆڵەوانە لار ،

سەر تا پا خشڵی زیوی وا پێوە ،
ئەڕواو هاڕەی دێو ئەبریقێتەوە !

لەعاستت سڵێك ئەکا بۆ لاڕێ ،
بە نیو نیگای مەست تێیشت ئەنواڕێ ...

ئەی جوانی لادێ بە سەرنجو سڵ ،
لێت وروو‌ژاندم خەیالاتی دڵ ،

ئیتر .. جلەوە شلەو ، سەرە شۆڕ ،
ئاوات خواستنەو خەوبینینی زۆر !

(٥)

ڕۆژ ڕمێك بەرز بوو ، داپەڕینە چەم ، (٧)
ئاو شین ، مەرەزە سەوزو گوڵ بە دەم ..

عەکسی سەوزاییی ڕووی پڕ لەڕەی ئاو ،
تیا ئەشکایەوە پرشنگی هەتاو !

---

(٧) مەبەست لە چەم چەمی تانجەرۆیە .

ڕەنگ ڕەنگ پەپوولە ئەفڕێ زەلاو زەل ؛
گا کناچەی پۆڕ ، گا جریوەی مەل .

هەوای پڕ شنەی چەمی ئەلەرزان ،
پێی ئەهاتە جۆش کوورەی شادیی گیان !

لە ژوورمانەوە پردێکی ڕووخاو .
سێبەری کرکی ئەکرد بۆ پەنگاو ! (٨)

شارە مێرووڵەی ناو پەنگاوی قووڵ :
پۆل پۆل ماسی بوو ئەیکرد جموجووڵ !

نامانە مل چەم سوار لە شوێن سوار ،
شلپو هووڕ کەوتە ناو تەنکاوی بوار ؛

وڵاخ ڕووی ئاوی ئەکرد سمکاری ،
ئەپژا بارانی دوڕو مرواری ! ..

(٦)

لە چاخانەکەی (کانی سپیکە) (٩)
ژانە سەری چاو ، ئارەزووی تیکە ،

ڕاگیری کردین سێچارەك سەعات ؛
توێشوو نیوە بوو ، وردە دوایی هات . (١٠)

چای عادەتیسان بوو بە پێنجو شەش ،
کەمخۆر لە زۆرخۆر زیاتر ئەیویست بەش !

---

(٨) پەنگاو : پێچەوانەی تەنکاو (تەنك ئاو) عاستێ قووڵو مەنگ لە ئاو .
(٩) گوندێکە بەرامبەر بە سولەیمانی لە بناری شاخی دارمازەلە .
(١٠) وردە : وردەی پـارە .

فڕان فڕانی حەلواو پەنیر بوو !
زرمەو بناگوێی خورماو هەنجیر بوو .

بیزۆر دائەنیشت کز بە نابووتی ،
(تەق !) گوێزێك ئەیدا لە لووتکەی لووتی ؛

بۆ قوازتنەوەی تا ئەکەوتە کار ،
(زۆردار) لێی ئەفڕان یەکەم پەلامار !

بە هەچ دەردێك بوو نانو چا خورا
دیسان بۆ ڕێگا ناوی خوا برا ...

(٧)

وا هەتاو گەرمە ڕووی زەوی داخە ،
ڕێگای ئێستامان بناری شاخە ؛ (١١)

دیمانەت بە خێر : یەکەم دار بەڕوو ،
گابەردی لاڕێی لاڵو پاڵ کەوتوو !

تاکو ڕزگار بووین لە بناری شاخ ،
کردینی بە ئاو ڕۆژی پرشنگ داخ ؛

بەلام سەرەوژوور ڕۆیشتین کەم کەم ،
بای فێنك کەوتە شنەی دەماودەم ..

بۆنی درەختو دەوەنی ناو کێو
تازەی کردەوە نیو گیانی سەر لێو .

---

(١١) شــاخی دارمازەلە .

قەمچیمان وەشان سەرەوژوور دیسان ،
شەق ناڵ بوو ئەیدا لە ڕێی بەردەڵان !

وڵاخ بە پرمەو هەناسەبڕکێ ،
بەسەر پلەدا فڕێیئەدا پێ •

بــڕۆ ! بەمڕەنگە ، پێچاو پێچ ، دەی دەی ،
ئەمجا لەسەر شاخ تێر ئەلێی ئۆخەی !

(٨)

تاوێك لامان دا ، بۆ پشووی وڵاخ ،
دانیشتین : پشتەو دۆڵی قەرەداخ ••

بەردەممان دەشتی سەوزی شارەزوور ،
شاخ گرتوویە لێی دەوراندەوری دوور !

دەشتی تەختو پان ، دەریای سەوزایی ،
خاڵ خاڵ تیا دیارە شوێنی ئاوایی •

تاكو تووك دێی دوور دووكەڵی چین چین
بەرزئەکاتەوە بۆ ئاسمانی شین !

بووکی تانجەرۆی ناو دۆشەکی سەوز •
ئەترووکێ چاوی شینی بە وەنەوز •

جۆگە وردەکان ئەکشێن سەرەو خوار ،
ئەبریقێنەوە ، وەك تووڵەی ڕەشمار !

وەرگەڕاینەوە بۆ دۆڵی ئەودیو ،
شاخ بوو لەسەر شاخ ، شیو بوو لەسەر شیو ••

تەپۆلکەی ، یالی ، دۆلی ، نزاری :
گا شاش بوو ، گا چڕ دەوەنو داری !

(٩)

لە (دارمازەڵە) بە پێ چووینە خوار ، [١٢]
کەوتینە سەر ڕێی ناو دەوەنو دار •
ئەمجا تێخوڕە ، بڕۆ خوارو ژوور ،
لێو وشکی گەرما ژاکاوی ڕێی دوور !

یەکەم دێی ڕێگات ، کە (قارەمان)ە ،
هەشت نۆ ماڵێکی ناو دارستانە

هەر دوانمان وەستاین لە بەر چەپەرێ ، [١٣]
پیاوێك دەرنەکەوت جڵەومان بگرێ ،

یەك دوو بچکۆلەو دوو سێ پیرێژن ،
بە کاسەی دۆوە ، بەرەوپیر هاتن

لە داپیرێکی سەر سپیی بێ‌دان
تێگەیشتین هۆی چۆلیی (قارەمان) :

تەز خەڵقی دێ لەسەر فرمانن ،
خەریکی کێشەو شەنو خەرمانن !

(١٠)

ماڵئاواییمان کرد لە پیرێژن ،
ڕۆیشتین تا دێ لە چاومان بوو ون ؛

---

(١٢) دارمازەڵە : یەکەم شاخی ڕێگایە لە سولەیمانییەوە بۆ قەرەداخ •
(١٣) چەپەر : دەرگایەکە لە شوولك دروستئەکرێ وەك تەیمان •

نەختێك بە بێ ڕێ نامان بۆ چەپ مل ،
لامان‌دایە ژێر درەختێکی زل ..

بەردەممان : چەم‌و تووترك‌و بی بوو ،
دەورەمان : وەردو جاڕو زەوی بوو .

لێی ڕاکشابووین گشت لەبەر سێبەر ،
چاو بەستراوێکی فەرەنجی لەبەر ،

کوتەکوت دەرکەوت بە گۆچانەوە ،
لای دایە لامان بۆ حەسانەوە .

ـ علیك السلام ! کاکەی کوت‌و کوێر ،
بەم قرچە قرچە ئۆغرتان بە خێر !

بەری دەستی برد بۆ سەر ناوچاوان ،
بە دەم ئێشەوە سەری ڕاوەشـــان ،

وتی : دوو مانگە گڵ لە چاومایە .
ڕێی دوور پێوانم بۆ نووشتەی بایە !

یا پیر ، بە یەك گەز ڕیش کەی ڕەوایە :
بۆ چاو بێت ، لە ڕێ کوێرایی دایە ؟! ...

(١١)

ئێستا بڕیاری کۆمەڵ وەهایە :
بچینە (ولیـــان) تا فێنك دایە (١٤) .

---

(١٤) ولیان : دێیەکە بە تەڕەتووی باش ناوی دەرکردوە .

سوار بووین ، پڕیسان دۆڵاو دۆڵی گەرم ،
ڕەش داگیرسا ڕەنگ ، کارژی دەردا چەرم !

تووڵەڕێ ئـالاّ لە ڕیزە گردێ ،
لە بەردەمیا بوو دار تووی زۆرو (دێ) !

ئیتر زەلام و سەگ بوو ، ڕاکردن :
پەلاماردان و جلەو لێ گرتن ! ..

بردینیانە بن کۆمەڵێك دار توو ،
لێمەو بەڕەیان بۆ داخستین زوو !

وەك بەچکەی قولی گوێ ئاگری خۆش ،
دەم کرا چوار پێنج مەسینەی حەوجۆش ؛

دوو سێ قۆریەی ڕەش پشتێن تەنەکە ،
ئەکوڵاو هەڵئەچوو ئەتوت کەشکەکە .

چای خەست تێك‌درا بە کەوچکی چێو ، (١٥)
دەرمان نۆش کرا پیاڵەی لێوان لێو !

ئەپاڕایتەوە « مامە ، تو خوا بەس ! »
نەرم نەئەبوو خانەخوێی ناکەس ؛

هەر تێی ئەکرد بۆت ، یەك لەسەر یەکتر ،
بە پیاڵەی چڵـکن چای خەستی وەك قوڕ !

(١٢)

کە کۆمەڵ ڕێ کەوت بەرەو قەرەداخ ،
سێبەر کشابوو بۆ پێدەشتی شاخ .

---

(١٥) چێـو : دار .

ڕۆژی بەرەو کەل بە پرشنگی زەرد ،
وارنیشی ئەدا لەبەر ڕۆژی هەرد ..

نەشئەی سێبەری لاپاڵی زۆر خۆش ،
دەنگ خۆشەکانی هێنابنە سەر جۆش !

سۆزی شەپۆلی (ڕۆ .. ڕۆ)ی پڕ بە دەنگ ،
ئەیلەرزان دۆلی قووڵی سێبەر مەنگ ! ...

بە بەستەو ئاهەنگ ڕێمان بردە سەر ،
ئۆرەمان زۆر کرد بە زەردەو سێبەر ،

تا گەیشتینە بەر (باسکە درێژ) (١٦)
کشایە (زەردی ئاوا) ڕێگای لێژ ..

سێ چوار گەڕەکی خانوو کەلاوە
شینایی‌و باغچە چوار دەوری داوە .

سەرای گەچکاریی لە چاڵی وەستاو
وەك سەرپۆش بەسەر جوان دێتە بەرچاو .

(١٢)

چووینە بەر دەرگای مەکتەب دابەزین ،
ئەمجا (ئەفەندی)ی سەر کورسی‌و مێزین ..

کۆڕی بەر باغچەی مەکتەب گەرم بوو ،
بەخێرهاتن‌کەر ئەهات‌و ئەچوو ...

---

(١٦) باسکە درێژ : ناوی یالێکە شۆڕئەبێتەوە بەسەر (زەردیاوا)ی مەرکەزی ناحیەی قەرەداغدا .

دەستی (سەرچاوان) بۆ سەرسنگ بردن
(مۆرە) هەڵدان بوو (گێلە) هاوردن !

کۆڕی دانیشتن تا ئەهات ئەکشـا ،
کورسی جێی چوار بوو دەی تێ ئەترشا !

سەر بوو بناگوێ و دەنگ‌وباس پرسین
« کێ مرد لە بەرلین ؟ کێ کوژرا لە چین ؟ »

سوێن ئەخۆین بە بار کە هیچ نازانین ،
زیـاتر سەر دێنێ بۆ زۆرتر پرسـین !

ئیتر هەڵڕێژە درۆی ناچـاری
تا وێران ئەبێ ماڵی لاساری ! ..

(١٤)

شەو دانیشتبووین گشتمان لە سەربان ،
پیاوێك پەیدا بوو خەڵقی دێی دووکان ؛

بۆ سەر زەماوەن خولقی ئەکردین ،
کەوتینە ڕاوێژ : « بچین یا نەچین » .

من لەبەرئەوەی بێ‌ولاغ مابووم ،
لەعاستی « بچین ! » ترشم‌ئەکرد ڕووم .

پاش لێکدانەوەی زۆرو یەك‌و دوو
کە دیم ولاغم بۆ جێ‌بەجێ بوو ،

ئەمجا دەستم‌کرد بە کۆمەڵ هاندان ،
بۆ ڕۆیشتنی سەر شایی دووکان ،

لەوێوە بووك تا (سەیوسێنان) بردن ،
بینینی هەردوو پەردەی ژن بە ژن !

(١٥)

بەیانی سەعات دەوری هەشت كۆمەڵ
ڕێ كەوت چەن سوارێك ئەهالیش لەگەڵ ..

هەموو جل گۆڕیو ، سەرو ڕیش تاشیو ،
لە ئەسپ درابوو ڕەختو ڕەشوەی زیو .

فەقیانەی سپی و شانو سەڵتەی شین ،
خۆ لەخشاندنی ناو قەڵتاخی زین

ئێستاو تاوێ تر حیلەی ئەسپی شێ ،
غارو ڕمبازی تەختایی لاڕێ ...

وای خەریك كردم بە خەیاڵەوە
كاتێكم زانی بە قەدپاڵەوە

(دووكان) دیاری دا لە بناری شاخ ،
ژووری ئاش و بی ، خواری شیوو باخ ...

لە خواری دێوە هەندێ كەپری شاش ،
شایی و هەڵپەڕكێی تیا دەرئەكەوت باش !

كە لەناو كەپران جڵەویان گرتین ،
زەردەی لووتكەكان پاش و پێش ئەفڕین !

دوو تەختی گەورەی كۆنی دۆشەك پۆش
هەشت نۆ دەیەكی لێ گرتینە كۆش .

لە بەردەممانا هاوڕێکانیتر ،
بە چۆکا هاتن وەك یخی حوشتر ! •••

(١٦)

لەبـەر کەپرێکا ڕۆشنایی ئـاگر ،
دای بە تاریکیی شەوی ناودێ دڕ

شمشاڵ بە ناڵەی لەرەو لەرزەدار
دەماندی کوورەی دڵی هەرزەکار •••

لە دەوری ئاگر حەڵقەی چۆپیی کوڕ
ترپەی پێی ئەهات وەك لێزەمەی خوڕ !

سەر چۆپی کێشی قۆزی چۆپیزان ،
پاش هەڵسانەوەو نووکی پێ بادان ،

لە ژوور سەریەوە دەستو خەنجەری
چەشنی چەخماخەی ئاسمان ئەلەری •••

شمشاڵژەن ئەینا بۆ هەچ لایەك ڕوو
ئەو لایە کەڵلەی زۆرتر گەرم ئەبوو •

هەر چۆكدادان بوو هەڵسانەوەو (هەی !)
سۆزی هاواری ناکا « وەی ، وەی ، وەی » (١٧)

مەستی بێشەراب هەرزەکاران (عیو !)
خەفەت بابردوو دەردەداران (عیو !)

---

(١٧) ناکا : موختەسەری ناکاو ، کتوپڕ .

زاوای بەردەرگای ئاواتی دڵ (عیو !)
بووکی ڕازاوەی جوانتر لە گوڵ (عیو !)

حەڵقەی چۆپی (عیو !) ، شمشاڵ‌لێدەر (عیو !)
عاسمان ، ئەستێرە ، دێ ، دەشت‌و دەر (عیو !)

❊ ❊ ❊

کوڕگەل ! هەمیشە گیان‌و دڵ شاد بن ،
دەست لە ملانی بووکی مراد بن ؛

نۆرەی خۆتان کرد ، شیرین هەڵپەڕین ،
ئاسمانتان لەرزان بە تەوژم‌و تین !

نۆرەی ئافرەتە ئەمجـا هەڵپەڕێ ،
سا هێز دەست بەردا ، جوانی دەست بگرێ ! ...

(١٧)

کە هەڵمان‌هێنا چاو لە خەوی خۆش ،
گزنگی هەتاو دابووی لە (کوڵۆش) ؛ (١٨)

لەشکر ڕووی‌نابوو بۆ دەشتی لاڕێ ،
هەر ڕێچکەی سوار بوو ئەم‌لاو ئەولای دێ .

تا دەرچوو لە دێ تارای سووری بووك ،
ڕمبازی سارد بوو ، تەقە تاك‌و تووك !

بەڵام دیمانەی تارای با شەکێن ،
بۆ کوورەی دەروون بوو بە باوەشێن .

---

(١٨) کوڵۆش : شاخێکە لە ناوەندی دووکان‌و سەیوسێناندا . [ڕاستی ناوەکان (کەڵوەش)و (سێوسێنان)ە . م.م.ك.]

لەشکر وررووژا ، سوار فڕین ــ فڕین ،
کەوتە شوێنی سوار : ئاوزەنگی تەقین !

قرچەی دەستڕێژی دەمانچەو تفەنگ ،
ئەشریخایەوە پڕ بە دۆڵی تەنــگ !

لــە ڕێ گوزەری بووکا بەرامبەر
دوو ڕیز : دوو ــ دوو سوار لێی ئەهاتە دەر !

ڕەش‌سواری ئەبرد شێ‌سوار بە گاڵە
گا بە نەرمەغار ، گا بە چوار ناڵە !

لێی ڕائەپەڕی لەوبەر کوتووپڕ ،
ئەسپ سوارێکی کلك‌و مل جوان گر .

شێ‌سوار ! بۆی دەرچۆ سا چنگ لەسەر شان ،
چیت کرد باڵدارت لە خۆت خرۆشان ؟

(۱۸)

ئەختێك ڕۆیشتن ئەما جێگای غــار ،
چەشنی مێرووله کشا ڕێچکەی سوار ...

شنەی بای ناودۆڵ فێنك‌و عاستەم ،
ڕێ لاپاڵی شاخ ، لای خواروومان چەم .

سەرانسەری چەم داری ژاڵەیە ،
ئەو داوێن سەوزی سەرلق ئاڵەیە !

ڕۆژ : ڕۆژی شایی ، کات : بەیانی‌یە ،
تەبیعەت مەستی بزەی جوانی‌یە !

بووکی ژێر تارای ڕەنگ ئەرخەوانی
شۆخو شەنگە وەك گوڵی بەیـانی !

ئێمەیش (لەشکری)ین بۆ خوای دڵداری :
خاتو زین بۆ مەم ئەبەین بە دیاری ! ...

سا توخوا دەنگخۆش دەی قەتارەکەت ،
(کولەنجە ڕێ ڕێ)و (هەوری لار)ەکەت !

ئاخۆ (کیووبید) دیاریی جوانیی [19]
بۆ ژیان ئەوێ ، یان بۆ قوربانی ؟ ..

(١٩)

لە کلکەی (کۆلۆش) لەوبەر (دێوانە) ، [20]
بە چەپلەڕێزان ، ئامان لەرزانــە ،

لەشکرو بووکی ئەولا پەیدا بوو ،
دیسان دوو لەشکر پێکا هاتو چوو ...

وەك دوو ئەستێرە دوو بووك لێکیاندا :
دەم زایە دەم ، دەست لە مل کرا !

ئیتر کۆمەڵ بوو بە دوو دەستە ، گشت
ــ ئێمەو دوو بووك نا ــ وەرگەڕا بۆ پشت ! [21]

---

(١٩) کیووبید : خوای دڵداری بەپێی ئەفسانەی یۆنانی کۆن .

(٢٠) کلکە : پێچی نیهایەتی شاخ . دێوانە : چەمی دێوانەی ناو دۆڵی قەرەداغ، ئەڕژێتە سیروان .

(٢١) دەستەی دووکان گەڕایەوە بۆ دووکان ، [دەستەی سەیوسێنان گەڕایەوە بۆ ــ م . م . ك .] سەیوسێنان . ئێمەو دوو بووکەکە نەبێ ، ڕاست ڕۆیشتینو نەگەڕاینەوە بۆ پشتەوە .

ئێمە کەوتینە دەستەی (سەیوسێنان) ،
تا گەیشتینە سەر ئاوێکی جوان ،

لەوێ بەو گەرماو قرچەی نیوەڕۆ ،
دانیشە : حەلواو پشیی بووك بخۆ ! (٢٢)

ئەمجا سوار بووین و بۆ ڕاست وەرگەڕاین ،
لە پێ دەشتێکا دێ خۆی پیشانداین ،

لەوبەر وشکە شیو گەڕەکی گەورە
مزگەوتێکەو ماڵ لێی داوە دەورە ؛

لە دەشتی ئەمبەر گەڕەکی بچووك
تیایەتی ماڵی کوێخاو زاواو بووك !

شاخی کۆلۆشی پشتی (سەیوسێنان)
کەوتۆتە مەعبێن ئەم دێیەو دووکان ...

(٢٠)

خەوە ، خەیاڵە ؟ عەردە ، بەهەشتە ؟
هەڵپەڕکێی ژنــە یا هیی فریشتە ؟

پەلکە ڕەنگینەی ئێوارەی بەهار (٢٣)
لە عەزرەت تارای سوور کەوتۆتە خوار ،

ئێستا سەرگەرمی ئیلتیفاتی بووك
جرم و جوولیەتی و هەڵنەپەڕێ سووك !

---

(٢٢) پشی : کولیچەی بووك .
(٢٣) پەلکە ڕەنگینە : قەوس و قەزەح .

« ئامان لەرزانە ! هارەی لەرزانە ! »
بەستەی هەڵپەڕکێی باڵا بەرزانە .

گۆرانی‌بێژ بێو بچۆو خۆت با دە
کێ ئەوەندەی تۆ دەروونی شادە !

وەك هەنگ بگەڕێو گۆرانی بڵێ ،
لادە جارجارێ بۆ بەرپێی گوڵێ .

گوڵ بە ئاهەنگی « ئامان لەرزۆکە »
پێیە دابنێو پێیە بەرزۆ کە !

بە ناز لار بگرە سەری بێ پووشێن ،
با بریقەی بێ کلاوزەڕ چێن چێن ! (٢٤)

پێچکەی پشتەسەر لەسەر زوڵفی ڕەش (٢٥)
با بجریوێنێ وەك ئەستێرەی گەش !

شانی بۆ شل کەو خۆت هەڵسێنەوە ،
سوخمەی سەر مەمك بلەرێنەوە :

با پێچکەی نقێم گورج گورج بە تاسە (٢٦)
لێو بنێتە سەر کوڵمی هەیاســە !

❋ ❋ ❋

ئەی گوڵ وا هەڵسا گۆرانی‌بێژت ،
هەڵبڕە چاوی شەرمی کل‌ڕێژت !

---

(٢٤) کلاوزەر : کلاو ئاڵتوون ، هیی لادێ‌یی لە زیوە .
(٢٥) پشتەسەر ، پشتەسەرە : جۆرە خشڵێکە لە دەوری سەر ئەدرێ .
(٢٦) نقێم : مەبەست لە نقێمی پلپلەداری نیمایەتی مووړووی ملە (ملوێنکە) .

چاوەڕێم چەرخەی نیگای تیژ تێپەڕ
لە چاوما بکات هەستی ئەشکی تەڕ ! (٢٧)

بەشکو لەعاستم زەبری دڵ نەرمی
ئیتر نەبڕێ لێت سەرنج بە گەرمی •

منیش بەردەرگای حەلقەی هەڵپەرکێ
بگرم ، بگەڕێم : بەرامبەر بە کێ ؟

بەرامبەر بە تۆو دوو چاوی ڕەش ڕەش
کە ناز ئەفرۆشن بە کەچ نیگای گەش ! ••

(٢١)

ڕێبواری مانووی چۆپیو ڕمبازی
تا کەی ئاهەنگو گۆرانیبازی ؟

جوانی دێ نووستن ، زاواو بووك نووستن ،
خەو لۆکەی خستە ناو گوێچکەی بیستن •

دەشتو دەر بێدەنگ ، ناودێ بێدەنگە ،
بێدار هەر دوانی وەك تۆی دڵتەنگە (٢٨) !

لێو لێك نێ ئیتر شایی تەواو بوو ،
هاوڕێت سەفەرین لەگەڵ شەبەق زوو !

ڕێی گەڕانەوەی شارت لەبەرە ، (٢٩)
چ وادەی جۆشی کەلکەڵەی سەرە ؟

---

(٢٧) ئەشك : فرمێسك .
(٢٨) بێدار : نەنووستوو ، بەخەبەر .
(٢٩) مەبەست لە شار سولەیمانییە .

سبەینێ کە ڕۆژ هەڵهات لە ئاسۆ ؛
ئەدا لە پرچی (خاوەن چاو) بێ تۆ ؛

ئیتر تا ماوی ڕابوورد (سەیوسێنان)
پیشانی تۆ بات هەڵپەڕکێی چـاو جوان !

کۆمەڵەی سێهەم

سروشت و دەروون

سروشتو دەروون ، پێشکەشە

بۆ : خاوەندی ئەو دەروونە ڕوونانە کە دەرسی پێشکەوتن لە سروشتی جوان وەرئــەگرن .

بۆ : گیانی ڕابەرەکانو سەربازە نەبەزەکانی ڕاپەڕیــن ! چ مــردوو ، چ زیندوو ، چ هێشتا نەزاو .

گــۆران

سرو وحشتی جوان

پـايز !

پايز ! پايز !
بووكی پرچ زەرد ،
من مات ، تۆ زيز : (1)
هەردوو هـاودەرد !

من فرمێسكم ، تۆ بارانت ؛
من هەناسەم ، تۆ بای ساردت ؛
من خەم ، تۆ هەوری گريانت ..
دوايی نايە : دادم ، دادت ، (2)
هەرگيز ، هەرگيز ،
پايز ! پايز !

پايز ! پايز !
شانو مل ڕووت ،
من مات ، تۆ زيز ،
هەردوكمان جووت

---

(1) زيز : عاجز ، مـات .

(2) داد : عەدل نا ، هاوار .

هەرچەند گوڵ سیس ئەبێ بگرین ،
ئاڵتوونی دار ئەڕژێ بگرین ، (٣)
پۆلی باڵدار ئەفڕێ بگرین ،
بگرین .. بگرین .. چاومان نەسڕین ،
هەرگیز ، هەرگیز ،
پایز ! پایز !

---

(٣) نیاز لە وەرینی گەڵای زەردی درەختانە .

هەوری پـایز

لە دەریاوە قەتاری هەوری بارشت کەوتە دووی پێشەنگ ،
بەسەر سنگی چیادا چۆکی داداوە ، کش و بێدەنگ ...

بەسەر پاییزی زەردا با بە خوڕ بگری ، بە کوڵ بگری ،
لەسەر ئاخر گەڵا ، ئاخر چڵی تەنیایی گوڵ بگری !

بە خوڕ بگری ، بە کوڵ بگری : بەسەر دەشت و دەری وشکا ،
بەسەر داری گەڵا زەردا ، بەسەر پووشا ، بەسەر دڕکا ،

بەسەر سەرچاوەیی کزرا ، بەسەر زیخی چەمی دێما ،
بەسەر هەر وشکی‌یێکا وا لە هاوینی گەرم جێما ..

بەڵێ بگری ، بە کوڵ بگری ، هەتا ئاخر دڵۆپ بگری ،
بە گریەی هەوری پایز با نوقوم بێ سینەیی کزری !

بەفر ئاسۆی بلند بگرێتە چوار چێوەی بلووریی ، [1]
لە چەم هەڵسێ خوڕەو هاژەی شەپۆلی ئاوی خوێنینی ! [2]

دڵۆپی ساردو فێنك با لەسەر دارو دەوەن بڕژێ ،
پەپوولەی زەردی ئاڵتوونی لەسەر لق هەڵوەرێ ، بپژێ ... [3]

---

(١) ئاسۆ : ئوفوق ، مەبەست بەرزیی شاخەکانە لە ئاقاری ئـاسۆ .
(٢) مەبەست لە ئاوی خوێنین ئاوی لێلە .
(٣) پەپوولە .. تاد : مەبەست لە گەڵاڕێزانی پایزە .

بەڵێ ! بگری هەور ، بارانی پایز ، بێوچان بگری ،
لەسەر باغچەی گوڵێ وا سیس ئەبێ ئاخر چڵی عومری !

بگرمێنێ ، تەپوونم دابکا ، بیکاتە شەست ، هەرگیز ،
نەوەستێ قوڵپی گریانی ، نەوەستێ هەورەکەی پایز ؛ (٤)

طەبیعەت زەردو ژاکاوە ، لە حاڵی گیانکەنشتایە ،
نیشانەی ماتەمی پایز لە فرمێسکی درشتایە !..

١٩٣٣

---

(٤) قوڵپی گریان : واتا کوڵی گریان ، وەك قوڵپە قوڵپی مەنجەڵ .

سەوزە گیـــای پایز

ـ بۆ گیانی بەرزی مەولەوی ـ

گیا وردەی پایز ، سەوزی نەرمو نۆڵ ،
قەیفەپۆشی ڕووی تەختی خاكو خۆڵ !

دلگیری ، جوانی ، بێ دڕكو داڵی ،
دوا یادگاری بەدیعی ساڵی !..

هەچ ئێوارەیەك دیدەنیت ئەكەم ،
سەمای پایزم تیا نامێنێ تەم !

مەستی بادەی حەز ، پڕ نەشئەو خەیاڵ ،
ئەسووڕێمەوە لەم یاڵ بۆ ئەو یاڵ ؛ (١)

ئەنجا دێم ، لەسەر سینەی نەرمو شل
ڕائەكشێم تاوێك ، نوقمی تەئەمول ..

تاوێك نەغمەی مەل ، تاوێك شنەی با
تا ئەودیو شاخی ئەندێشەم ئەیـا : (٢)

خۆم بە خۆم ئەڵێم : یاران من چیم کرد ؟
بۆچ عومری جوانیم وەك پیر بەسەربرد ؟

---

(١) یاڵ : باسك ، بەرزایی تەسكو درێژی شاخ .
(٢) نیاز لە دیوی ڕووناك ، باری چاكبینی تەفكیرە (تەفـائول) .

منیش له دایکی طه‌بیعه‌ت زاوم ،
بۆچ کرده‌وه‌ی ئه‌و نابینێ چاوم ؟

ها ، وا به‌سه‌رچوو خه‌زانی پیریش ،
که‌چی ئه‌و زیاتر ئه‌کا ئارایش !

تازه سه‌وزه‌گیا سه‌رله‌نوێ ئه‌ڕوێ ،
مه‌ل له ماجه‌رای عه‌یش‌و نۆش ئه‌دوێ !

تازه سروه‌ی بای قودسیی (عیسا ـ فوو)
گیان ئه‌کاته‌وه به‌ر دنیای مردوو !

* * *

ئه‌ی گیا سه‌وزه‌که‌ی دڵ فه‌ره‌حاوی ،
وه‌ك تۆ سه‌رگه‌رمی سه‌ودای هه‌تاوی ،

منیش له‌مه‌وپاش وایه بڕیارم
تیژگی خۆر بێ لام ناز خه‌نده‌ی یارم ؛

تا گه‌رمایی ژین ماوه شادی که‌م ،
ئیتر وازبێنم له ئاشنایی خه‌م !...

دیمەنێکی بەهـــار

ئەم‌لا یەك پەڵە ، ئەولا یەك پەڵە : هەوری ڕەنگاو ڕەنگ ؛
لە ناوەڕاستا : بە دەم ئاسۆوە ڕۆژی شۆخ‌و شەنگ !

سەوزە گیا پاراو ، گوڵ‌و گوڵاڵە مەستی ڕەنگ‌و بۆ ،
درەخت تازە شین ، سەر لق ڕازاوەی گوڵ ، گەڵا ، چرۆ ...

سەرتاپای چیمەن دەرئەدا چین چین مرواریی ئاونگ ، (١)
چەشنی تارای سەوز ئەدرەوشێتەوە ، لێی ئەتکێ پرشنگ

نەسیمی بۆن خۆش ، کزە بای فێنك ، وەك نەوای ئیلهام
سەمای جوانیی پەریی طەبیعەت دێنێتە ئەنجام ! (٢)

قاسپە قاسپی کەو ، نەغمەی چۆلەکەو بلبلی دەنگ خۆش
پیاڵەی نەشئە حەتتا بە ڕۆحی بەردیش ئەکا نۆش !

وەك بگری بە کوڵ دنیای سەرمەستی قاقای پێکەنین ،
لە هەموو عاستێ فرمێسکی کانیی گەرمی هەڵقوڵین !

❋ ❋ ❋

مەلی سەر بنچك ، پەڵ‌و پۆ ڕەنگین ! خۆ من هەڵۆ نیم ،
لێم مەفڕن جووت جووت ، مەترسن ئاخر پێتان بڵێم چیم :

---

(١) ئاونـگ : شەونم .
(٢) سـەمـا : دانس .

منیش وەك ئێوە لە دنیای گەورە گەردێکم بچووك ، [٣]
حەتتا ناشتوانم بفڕم ، بخوێنم ، بە باڵ بە دەنووك !

بەڵام وەك ئێوە لە دلما ئەگرێت مەیلی سەربەستی ؛
ئەمەش ئایینم وەك ئایینتانە : هەردە پەرستی !٭٭ [٤]

---

(٣) لێرەدا گەردم لەباتیی (ذەڕڕە) بەکارهێناوە .
(٤) ئایین : من لە هەموو کاتێکا ئایین لەباتیی دین بەکارئەهێنم .

شەوێکی بەهـار

تارىکە شەوێ : نوقمی ڕەشی چیهرەیی دنیا ،
دیلی تەمی ئەسرار بوو دەرو دەشتی حەقایق ،
چووبوونە پەنا پەردەیی خەو کەونو خەلایق ...
موستەغریقی ئەندێشە ئەبوو ساهیری تەنیا !

تاریکی ، تەمی دەشتی دڵو ، تانەیی سەرچاو ،
شابالی پەخش کردبوو تاکو ئەبەدی یەت ..
بێ‌دەنگی لە چوار لاوە موهاجیم وە خورۆشاو ،
وەك ظولمەتی شەو نەیبوو ئەویش نوكو نیهایەت !

جار جار لە ئوفوق ڕائەوەشا شیری برووسکە ،
گرمەی غەزەبی گوێی کەڕ ئەکرد هەورە تریشقە ؛
باران سەرەتای ڕیققەتی بوو : نم نم ئەگریا ،
وەستابوو زەوی تینوو زەلیلانە لەبەریا !
ئەمجا بە خوڕەم باری ، لەپاش یەك دوو دەقیقە ،
ئافاقی ئەمەل ڕەش بوو ، نەما پێوە تروسکە !...

تاو تاو لێی‌ئەدا تەپڵی هوموم تەرزە بە ئاهەنگ ؛
وەختێ کە ئەهات حەملەیی با تونگو خورۆشان ،

ئەڕشتە دڵی پیاوی صەبوور کەلکەڵەیی جەنگ ،
هەروەك دڵی خەووافی ئەترسان‌و ئەلەرزان !•••

لەم‌حاڵەتەدا ڕۆحم وەکوو چاوی گلاوی ،
ئاتێکی بە قەد ساڵێ پڕی زەهری ئەلەم بوو ؛
ناگا : هەمیسان نیشتەوە لافاوی طەبیعەت ،
ئاهیستە •• نەما زەلزەلەوو نەعرەیی حیددەت ! [1]
کەوتە تەنکی هەوری ڕەش‌و چلکنی پێشوو ،
ئەلوانی قەزەح تێکەڵی بوو ، کون بووە ناوی ؛

ئەستێرەیەکی جوانی گەشی پڕ لە تەبەسسوم
دەرکەوت‌و ، گەیشت لێوە بە دڵ زەوقی تەماشا •••
بەحری هەوەس‌و شەوقم وەها هاتە تەلاطوم : [2]
بۆ سەیری جەمال کردنی دنیایی بەیانی ،
هێشتا شەوی زۆر مابوو کە من کەوتمە صەحرا ،
وەك شێت •• بەڵام شێتی شیعر ، شێتی جوانی !•••

---

(١) ئاهیستە : بەئەسپایی ، لەسەرخۆ .
(٢) تەلاطوم : شڵەقان‌و شەپۆل‌دان .

ئەی گەلاوێژ !

بە شەو گەشتو گوزاری خاطیرات هەروەك شنەی شەوبا ، [1]
لە ڕۆحی پڕ تەئەثورما ئەکا سەهرەی خەفەت بەرپا ؛

ئەڵێی بەحرێکی قووڵو مەنگە دنیای پڕ لە بێدەنگی ،
بەسەریا هاژە ــ هاژ ئەڕژێ ئەنینم سۆزی ئاهەنگی ! [2]

هەتا سەر ڕووی زەوی چین چین نەویوە پەردەیی تاری ، [3]
لە خۆیشم دیار نیە وێنەی دڵۆپی ئەشکی بێداری !... [4]

دڵم وا گێژ ئەدا گەرداوی یەئسو نائومێدیی ڕەش ،
مەگەر تۆ بێیتە ئیمدادم ، گەلاوێژ ، ئەی ستارەی گەش !

مەگەر تۆ ، ئەی گەلاوێژ ، ئەی بزەی لێوی سەحەرگاهان ،
مەگەر تۆ بسرەوێنی قوڵپی ئێشی قەلبی بێسامان !

لە چاوی تۆوە پرشنگێ ئەگاتە ڕۆحی بەدبەختم ،
ئەکا مەستی تەسەللی تا شەوی دوایی سەری سەختم !

دەسا ئەی شا ستارە ، ئەی گەلاوێژی گەشو تابان ، [5]
کە هەڵهاتی بە ئەگریجەت بشۆ چاوی شەوی گریان !...

---

(١) خاطیرات : ذیکرەیات ، یاد .
(٢) ئەنین : ئاخو نـالە .
(٣) تاری : تاریکی .
(٤) ئەشـك : فرمێسـك .
(٥) تابان : شەوق هاوێژ ، ڕووناك .

بەسەرهاتی ئەستێرەیەك

بانگی شێوان : لە ئاسمانی خۆرنشین ،
ئەستێرەیەك ئەجریوێنێ : گەش ، شیرین !

دەورو پشتی دەریای شینەو بەتەنیا [1]
سرنج ئەدا لە ئێوارەی ڕووی دنیا !

لە پرشنگیا هەیە شێوەی چاوی کاڵ ،
لە لەرزینیا زەردەخەنەی لێوی ئاڵ !

وەك ئەو گوڵەی ئەیدا لەسەر نازداریٚ ،
تێر نابێ لێی هەر چاوێ بۆی ئەنواڕێ !...

منیش یەکێ لەو تەماشاکەرانەم ،
دڵ گیرۆدەی ئەم جوانیی ئێوارانەم ؛

لەسەر گردێ بەرامبەری ئەوەستم ،
کەیلی بزەی ئەبێ سرنجی مەستم ! [2]

تاریك دایە .. ئەستێرەی تر بەرو دوا
فڕێئەدەن چارشێو لە عاستی دنیا .. [3]

---

(1) مەبەست لە دەریای شین دەریای ئاسمانە .
(2) بـزە : زەردەخەنە .
(3) چارشێو : پەچـە .

بەڵام ئێستا ئەو ئەسپایی ، بەرەو خوار
هەڵئەخلیسکێ ، کز کز ، ئەگاتە لێوار ؛

لێوی تینووی کەل وەك دڵۆپ ئەیمژێ ،
ئەی داخەکەم ، مەرگی نیشتن ئەیکوژێ !

ئەم ئەستێرە ، بەسەرهاتی دلگیری
لە کام ڕۆحا نابزوێنێ سا زویری ؟! ... (٤)

---

(٤) زویر : وەکو زیز ، واتە عاجزو مـات .

دارچواڵەی پشکووتوو

«لەگەڕانەوەدا بە چەمی قلیاسانا»

لەپاش بڕینی ماوەیەکی دوور ،
گیانی وەڕسی ڕێگای سەرەوژوور

دی : پاس کشایە ناو پێچێکی لێژ ؛
لای چەپ : چناری باریکو درێژ

ڕەپ ڕاوەستابوون لە کەناری ڕێ ،
سەربازی پاس بوون بۆ پشت سەری کێ ؟ :

ڕیزێک نەمامی دار چواڵەی نازدار
کە ڕێک وەستابوون لەسەر گیای بەهار

وەک بووک ئەندامیان لە سووراو نابوو ،
لەنجەی ناو تاویان بۆ چپەی با بوو ...

پەڕەی هەڵاڵەی چواڵەی سووراو ڕەنگ
جار جار ئەوەری بە خشەی پێی هەنگ ،

هەرووەک پەپوولەی باڵ فرە ـــ فڕ کەر
ئەنیشتە سەر یەک لەسەر گیای سێبەر !

لەگەڵ لێشاوی پەڕەی گوڵ بارین :
با بوو شەپۆلی (بۆنخۆشی)ی چین چین •••

* * *

چەمی تانجەرۆی سەردەمی نیسان
پڕە لە وێنەی سروشتیی جوان جوان ؛

بەڵام من چاوم گیرا خوارو ژوور ،
لە ڕیزە داری چواڵەی تارا سوور

جوانترم نەدی وەك بووك وەستابێ ،
سەیرانگای چەمی وا پێ ئاوا بێ !•••

بەهاری پاش باران

وشکە چەم وەك جەوری سەردەم هەلساوە ؛
بەرگی سەوزو نەرمی بەهار ژاکاوە •

هەر هێلی گاسنی وەردی کێلراوە
هەتا چاو بڕ ئەکا جۆگەلەی ئاوە •

جووتیاری نەقیزەی درێژ سەر شان تەر
بەرەو ماڵ لەقە ــ لەق گای داوەتە بەر !

تا ئەژنۆ لە قوڕداو کەپەنەك بەسەر ،
بۆ ڕانی تەریوی هەلپەو خەملەبەر ،

مامەی شوان ، وەکوو خۆی ، بەرخی باوەشی
تەڕ ــ تەڕەو هەڵدەستێ هەلم لە لەشی !

کچانی کۆلە گیای کولاندن بە کۆڵ
ڕووەو دێ ڕەویون وەك مامزی چۆڵ •

لە ئاو هەلکشاوە پەلو پۆی باڵدار ،
ڕەنج ئەدا فرە ــ فڕ ناگاتە سەر دار •

تەلانی ناو باخی پڕ فەرشی گیای سەوز
(لێلاو)ی بارانــاو کردوویە بە حەوز ؛

له لێواری حەوزا گوڵاڵەو بەیبوون
ساوانو ئەلەرزن لەناو نوقوم بوون !

درەختی هەڵووژەی بەفر داپۆشیو ،
دار سێوی ڕازاوە بە پۆیلانەی زیو ،

هەڵاڵەی وەراندوون تەوژمی باران ،
وەك بووكی ڕووتكراو كەوتوونە گریان !

لە بەرپێی نەمامی چوالەدا سەوزاو
لە ڕوومەت تكاوە ڕژاوەتە ئاو .

گوڵباخی گەشاوەی گەڵا تێكشكاو
بە كوڵمیا دێتە خوار ئارەق لە گوڵاو ،

وەك یاری شەرمنی دەس لە مل ئاڵاو
بە گوێچڕ دەرباز بووی شانەو قژ شێواو ! ...

* * *

ئەمەیە دیمەنی پاش وەشتی نیسان :
پێشێلی ستەمە گشت شتێكی جوان ،

تا هەوری ڕووی ئاسمان دڕئەداو هەتاو
ئارامیی شیرینتر ئەخاتەوە ناو ! ...

تـازە ؟

کە شەو هاتو پەردەی ڕەشی کەوتە سەر
جوانیی طەبیعەت کەژو دەشتو دەر ،
هەموو نووست .. هەموو مرد .. کشو بێ ئەثەر :
سەما تازە جیلوەی ستارەی نەظەر ؟

کە گوڵباخ ، نێرگس ، زەمەق ، یاسەمەن ...
هەموو نوقمی بەحری تەمی ئەم شەوەن ؟
هیلاکی گروشمەن ، وەنەوزێك ئەدەن : (١)
سەما تازە جیلوەی ستارەی نەظەر ؟

کە کپ بوو قەراغی چەمی پڕ لە قاز ،
لەسەر ڕووی نەما زینەتی ئیهتیزاز ؛
لەسەر لێوی لاچوو بزەی نووری ناز :
سەما تازە جیلوەی ستارەی نەظەر ؟

کە دڵ کەوتە ناو دۆزەخی دەردەوە ،
کە عیشقو شەبابی خوا بردەوە ،
گڕی شاعیری‌یەت کە دامردەوە :
سەما تازە جیلوەی ستارەی نەظەر ؟

---

(١) گروشمە : سرنجی نازاوی .

بێدارییەك ...

ژوورم تەنیاو ، دنیای بەر پەنجەرەی ژوور ،
بە چوار دەوری باخچەی کۆشکا ، هەتا دوور ،

دارستانی سەروەو سنەوبەری سەوز ..
شەو ڕووناکەو ، چاوم یاخی لە وەنەوز ..

ئەی بلبلی شەبەقی شەو ! بخوێنە ،
هەستی « جوانی پەرستی »م بوورووژێنە ..

با بە زەبری مەستیم بە ئاوازەی نوێت
وێلی دارستان بم کاتێـك : خەڵك ئەنوێت !

ئەگەر عەشقی هونەر ، وەك تۆ ، ئەی بلبل ،
لەناو ڕەگما لەگەڵ خوێنا بدا پل ،

منیش وەك تۆ ، خەوم ئەخەمە ژێر پێم ،
دێم بە چڕی دارستانا ئەگەڕێم .

بە لای لەشی سپیی پەیکەرەکانا
تێ ئەپەڕم ، دەستی چەپ لە گیرفانا ،

ئەشێلم گیای بنداری نوقمی ئاونگ ،
بای دارستان لەرزێن ئەمژم پڕ بە سنگ

بە شەپۆلی گەڵای سەوزا کە ڕوانیم ،
سۆزی لەرەی نوێ ئەچێتە گۆرانیم ؛
وەك شووشەی عەتر وشەکانی هەڵبەستم
ئەگرن بۆنی گوڵی لەیلاخی دەستم •••
ئەوسا ، مەگەر ، زاتێك بنێمە بەرخۆ ،
دەم لە جوانیی تۆ بەم هەواری مۆسکۆ !•••

هەواری بەرفیخە
١٩٦٢/٦/٦

دەنگی دەروون

ئاخ ، هەزار ئــاخ ...

ئۆف ، هەزار ئۆف ! ئاخ ، هەزار ئاخ ! تا قیامەت ئاخو داخ !
من کە سنگم بەردە ، طەبعم بەرزە چەشنی شاخو داخ ؛

من کە خوێنم ئاگرە ،
چونە جۆشم حازرە ،

من کە مایەی فەخری تەئریخی بەرووم ،
تاقە ڕەنگی ئابڕووم

مەردی ، بێباکی ، دلێری بوو هەموو ...
کوا ؟ مەگەر ئەصلی نەبوو ؟

بۆ سەرم نەرمە لەعاستی بەندی دیلی ، داخەکەم ؟.
بۆ لە نزمیو پەستیدا وەك گۆمی لووطە شاخەکەم ؟ (١)

ئۆف ، هەزار ئۆف ! ئاخ ، هەزار ئاخ !
نەگبەتیی کوردی هەژار ، ئاخ !...

بۆچی ئەو سنگەی سپەر بوو بۆ پەلاماری عەدوو (٢)
بوو بە پەردەی سەر قەفەز بۆ دەربڕینی ئارەزوو ؟

بۆ زوبانی بێگرێم
نایەلێ سەربەست بلێم ؟ :

---

(١) گۆمی لووط : بەحری مەییت لە فەلەسطین کە لە ڕووی دەریا زۆر نزمتر کەوتووە .
(٢) سپەر : قەلغــان .

ڕێبوارم ، سەربەخۆیی کەعبەمە ؛
دەشتی خوێن گەر ڕێگەمە ،

بێخوطوورەم ، بەردەبازم کەللەیە ،
تا ئەگەم بەو قیبلەیە !...

بۆ نەهاتە سەردەمم ئەم چەشنە گوفتارانە قەت ؟
بۆ نەبوومە پاڵەوانی کردەوەی ئازانە قەت ؟

ئۆف ، هەزار ئۆف ! ئاخ ، هەزار ئاخ !
غیرەتی کوردی هەژار ، ئاخ !...

ئەی ئەوەی قەومانی بەش بەش کرد بەپێی خاكو زمان ،
دای بە هەر قەومێ نگینو تاجو تەختی حورِ ژیان ! (۳)

کوا نگینی بەختی من ؟
کوانێ تاجو تەختی من ؟

بۆ لە خاکی پاكو زاری بێ گریم ،
غەدر ئەکەی ؟ نابەخشی پێم ؟

یا ئیلاهی حەققی خۆم داوا ئەکەم :
کوا نگینو تەختەکەم ؛

بۆ لە عەرشی دادپەروەر — بۆ دڵی کوردی هەژار ! —
تاقە تیرێکی ستەم عەکسی بکاتو بێتە خوار ؟

ئۆف ، هەزار ئۆف ! ئاخ ، هەزار ئاخ !
خالیقی کوردی هەژار ، ئاخ !...

---

(۳) نگین : ئەموستیلە ، مۆر .

ئیلهامی « هاوار »

« بۆ مەفکوورەی بەدرخانی‌یەکان »

دەروێشێکم دی لەسەر دەخمەی شا
ـ شای صەلاحەددین ـ بە کوڵ ئەگریا ؛

هاواری ئەکرد ، ئەیلاوانەوە ،
دلی ئینسانی ئەتاوانەوە !..

* * *

دەروێش میرێك بوو خێوی تەختو تاج
چەرخ لێی وەرگەڕا کەوتە بەر تاراج ...

ئەی چەرخی غەددار ، ئەفسەر بازیچە ،
بە حەسیر گیری فەرشو قالیچە !

سەری ڕاهاتووی تاجی سەربەستی
کەی ئەنەوێ بۆ زیندان پەرستی ؟

سنگێ کە تەختە جێگای ئارامی
کەی قنیات ئەکا بە بای ناکامی ؟..

وەك شێر نرکانی ، وەك ئاگر هەڵچوو
زنجیری پچڕان ، لە زیندان دەرچوو !

گەلێ هەڵمەتی برد بۆ پێچکەی تەخت
بەڵام نەخوەسا بەردی دڵی بەخت ،

گەلێ کێشای دەست بۆ جقەی ئەفسەر
بەڵام ناوچاوی نەینووسی ظەفەر !..

سەری خۆی هەڵگرت ، ڕووی کردە شاران
توێشووی ڕێی تەنیا عەشقی کوردستان !

❋ ❋ ❋

ئێستا لە دەشتی شام لەسەر قەبری
باپیری گەورەی ، بۆ وڵات ئەگری ،

بۆ وڵات ئەکا شیوەن و هاوار ...
کوردە غیرەتێك زینهار ! صەد زینهار !

بە کۆمەڵ بگرن گوێ لە هاواری :
کۆمەڵ جەلب ئەکا ڕیفقەتی باری !..

گۆڤاری « هاوار »
ژمارە (١٠) ، لاپەڕە (٥)
١٩٣٢/١٠/٢٣

کوردستان

کوردستان : جێگامی ، جێی هەزار ساڵەم ؛
پەروەردەی ئەم دۆڵو سەرلووتکەو یاڵەم !

هەناسەم تێربۆنی بای کوێستانتە ،
دوو لێوەم پاراوی بەفراوانتە ،

سرنجم ڕاهاتووی زیوی زەڕکەفتە ،
بە زەردەی سەر بەفری ئێوارە وەختە ؛

گوێم فێرە بیستنی خوڕەی قەڵبەزە ،
لەو عاستەی ژوور بەفرە ، داوێن گیای سەوزە ؛

زمانم پشکووتووی قسەی جوانتە ،
قسەی ناو گۆرانیی شاخەکانتە ،

هیی ناو چیرۆکی گوێ ئاگردانتە ،
هیی ناو لایە ــ لایەی مناڵانتە ! ...

قوڵپێ با خوێنی ناو دەمارەکانم ،
بە زەبری عەشقی تۆ ئەیدا ئەزانم !

عەشقی تۆ ، ئەی دایکی خۆمو هاوخوێنم ،
هەر لە پشتی باوکا چووە هەوێنم ،

ئەشچێتە هەوێنی کوڕو کوڕەزا ،
تا تاقێ کورد مابێ لە چیای بەرزا ! •••

❊ ❊ ❊

کوردستان : ئەگەرچی دوورە دنیای تۆ ،
دۆڵو دارستانی چۆڵو تەنیای تۆ ؛

دووری لە شارستان ، لە ژینی تازە ،
لە شەوی ڕووناکو پڕ لە ئاوازە ،

پڕ لە پێکەنینو ، پڕ لە نەنووستن ،
پڕ لە سووڕانەوەو ، پڕ لە کۆڕ بەستن •••

ئەگەرچی تۆ دووری لە ڕۆژی شاران ،
ڕۆژی پڕ لە گەردش ، هاتوچۆو جوولان ،

ڕۆژی پڕ لە زانست ، پڕ لە فەننی جوان ،
کتێبو ڕۆژنامە ، هەیکەلو مەیدان !

ڕۆژی پڕ لە خۆراك بۆ گیانو بۆ لەش ،
ڕۆژی پڕ لە ئافرەت ، پڕ لە باغچەی گەش •••

ئەگەرچی تۆ دووری لەم گشت جوانی‌یە ،
جوانی‌یەکی‌تر هەیە کوردستانی‌یە :

جوانی‌یەك کە دەستی هونەری یەزدان
نەخشی کێشاوە ، نەك سەلیقەی فەننان !

جوانی‌یەك : کۆن نابێ هەرگیزاو هەرگیز ،
زستانو بەهارو هاوینو پـــایز :

جوانیی شاخی سەختو ، دۆلی قوولو مەنگ ،
ملەی بەرز ، پلەی خز ، دەربەندانی تەنگ ، [1]

مێرگی سەوز ، چەمی خوڕ ، دارستانی چڕ ،
دێی بناری دەشتی پەنا گردی خڕ ،

دەعبای ئاو ئەشکەوتو ، ماسیی گۆمی شین ،
باڵداری ڕەنگاو ڕەنگ ، پەپوولەی نەخشین ! ...

* * *

بەڵێ ! ئەگەر بێتوو ڕۆژێ لە ڕۆژان ،
لەکۆشتا لێك بدەن جوانیی هەردووکیان ،

ئەو حەلە سەرانسەر ئەبێتە بەهەشت ،
لە لووتکەی شاختەوە تاپاتاییی دەشت ! ... [2]

کوردستان ، کوردستان ، کوردستانی جوان !
درەنگیش بێتەدی ئاواتی گۆران

دەربەست نیم ، سێبەری پیرە دار بەڕووم ،
ئەو تاوەی ئەشکێنێ تاسەو ئارەزووم :

کە ماوە ڕۆژی زەرد بگاتە دەم کەل ،
لای ژووروو سەرتەوە ئەجریوێنێ مەل ؛

پۆلی ژن ، زەردو سوور ، ئەکشێ بۆ ناوڕان ،
شوان ئەڵێ بە شمشاڵ : «هەوری لار ، ئامان ! »

---

(١) ملە : لووتکە ، جێگای بەرز لە شاخ .
(٢) پاتتایی : تەختایی ، ناوەڕاستی باتایی .

بەڵام ئەگەر بێتوو بە دوو چاوی خۆم
بتوانم ببینم بەری میوای تۆم ،

ئەو حەلە : کوردستان ، کوردستانی جوان ،
هەڵپەڕین لە منو ، بەستە لە زمان ! ..

جەژنی نەورۆز

بە سووڕێکی‌تر ئەستێرەی ئینسان‌گر ، [1]
قەومی کۆنی خستەوە جەژنی ئاگر ،

کام قەومی کۆن ، کام جەژنی بەرزو پیرۆز ؟
قەومی مادی ! جەژنی بڵندی نەورۆز !

ئەو نەورۆزەی کە هەزاران بەهارە ،
لە دێی کوردا گڕی ئاگری دیارە ؛

باو باپیرمان ، هەتا ئەڕۆن پشتاو پشت ،
لەم ئاگرەیان دەورە داوە ، چین چین ، گشت !

لە چوار دەوری ئەم ئاگرە : ڕەنگاو ڕەنگ
کۆڕ گیراوە ، بە پێکەنین‌و ئاهەنگ ؛

بانگی شێوان هەتاکو بەربەیانی ،
چۆپی بووەو بەزم‌و نۆش‌و گۆرانی !

لەوسایەوە ، تا ئێستاکە بەم‌چەشنە :
هەموو سەری ساڵی تازەمان جەژنە ؛

میوانی کۆن بەڕێ‌ئەکەین‌و تـازە ،
بە پێکەنین ئەگاتە بەر دەروازە !

---

(1) مەبەست لە کەوکەبی ئەرضە کە ئینسانی تیا ئەژی .

خۆشیت هێناو ، فەرت هێناو ، شیرینی ••
تۆ بۆ ئێمە بەهەشتی خەو بینینی !

بە هاتنت بای بەستەڵەك ، بەفری دەشت ،
گیانی سپارد ، گوڵی ڕوا جێگای گەشت ••

لە تاریکی ، لە چوار دیواری زستان ،
سەرفەراز بیت ، سەرفەراز بوو مەلی گیان !

ئێستا ــ ئۆخەی ! ــ ئاسمانێکەو هەتاوێ ،
گیایەو ، گوڵەو ، مەلەو ، خوڕەی چەماوێ •••

چی خۆشترە لەوەی طەبیعەت جوان بێ ،
ماوەی سرنج پانایی گشت ئاسمان بێ ؟!

گیانی سەرمەست ، باڵداری ڕێی هیوا بڕ ،
بەرزبێتەوە بە پەڵەی هەور بدا دڕ ؛

بفڕێ ، بڕوا بۆ کوردستانی ئـاوات ،
ماندوو نەبێ ، هەر بڕواتو ، هەر بڕوات •••

هەتا ئەگاتە لووتکەی شاخی سەربەست ،
بێ‌زنجیری گەل ئەبینێو ، ئەبێ مەست ! •• (٢)

---

(٢) مامۆستا گۆران ، ئەم پارچە هەڵبەستەی لە ١٩٥٣دا بەم‌جۆرە لە (ژین)دا بڵاوکردووەتەوە ، بەڵام پێشان دواشیعری بەجۆرێکی‌ترو ، چەند شیعرێکی‌تریشی لەگەڵ بووە . وا لێرەدا جۆری پێشووی دواشیعرو ، شیعرەکانی پاشەوەی ــ بۆ خاتری مێژووی بیرو ئەدەبی مامۆستا گۆران ــ ئەنووسینـەوە :

هەتا ئەگاتە لووتکەی شاخی سەربەست ،
تاج ئەبینێو ، تیر ماچ‌ئەکا پێچکەی تەخت ! •••

❋ ❋ ❋

ئەی جێی هیوام ، ئەی جێی خموی بێداریم ،
ئەی ڕۆشنیم ، ئەی جەژنی یادگـاریم !

هەزار سوپاس ، هەزار دروودی بێ‌دەنـگ ،
بەلام بەکوڵ .. بگا بە گیانی هۆشەنگ ،

(هۆشەنگی باپیری ئێمەو ئێرانی ،
داهێنەری بنچینەی ئاوەدانی !)

کە ماری‌کوشتو بەردی دا لە یەکتر ؛
پڕیسکی دیو .. ئیتر .. تەلیسمی ئاگر ،

بە کەلکی خۆیەوە بە تۆوە (نەورۆز)
بوو بە فەڕو ڕژایە ژینی پیرۆز ! ...

شایانی وتنە مامۆستا گۆران ئەم پارچە شیعرەی بۆ (ڕەشـید نەجیب) نووسیوە . م.م.ك.

دیاریی خوای شەڕ

دیاریی خوای شەڕ : خەشمەو قینە ،
دوشمنی‌یەو ، ڕقەو کینە ،

بەدخواهی‌یەو نیهادی پیس :
باری لێکدانەوەی ئیبلیس !

دیاریی خوای شەڕ : پڕ بە دڵ ترس
یەك زمانو صەد هەزار پرس ؛

گومان لە ڕاست ، بەڵام باوەڕ
بە درۆ .. (ئاخ دیاریی خوای شەڕ !)

دیاریی خوای شەڕ ڕەنجەو ئازار ،
مەرگی لەشکر ، وێرانیی شار ؛

بۆ دایك : تاقانە کوشتن ،
بۆ کورپەی نـاز : هەتیو خستن !

خوای شەڕ ئینسان لە هاوجینسی
ئەکا بە گورگێکی برسی ؛

ئاگر ، قورقوشم ، غازی خنکێن (١)
ئەداتە دەستی‌و ، پڕ لە جوێن

---

(١) غازی خنکێن : خنکێنەر ، غازی موخنیق .

ئەکا دەمیو ، پێی ئەڵێ : عەرش !
بۆ بن دەریای تاریكو ڕەش ،

بۆ ناو هەورو برووسکەی بەرز ،
بۆ جێی دوور دوور لەسەر ڕووی عەرز •••

عەرش ! وەك دڕندە ، وەك هار عەرش !
دنیا ڕەنگ کە بە خوێنی گەش !

پەلامار دە ، دەستوبرد کە ،
بگرە ، ببڕە ، بدڕە ، ورد کە :

قەڵا ، تەلبەن ، شوورا ، سەنگەر ؛
حەیوان ، ئینسان ، شاری ، عەسکەر ،

ژن ، پیاو ، پیر ، جوان ، دەست ، قاچ ، سنگ ، سەر •••
پێشێل کە هەرچیت دێتە بەر !

بێسووچ بکوژە ، سەربەست دیل کە ،
دەرگای مێشكو دەم کلیل کە ،

کۆمەڵ برسی ، وڵات لات کە ،
نەخۆشی زۆر ، دەرمان قات کە ،

قوتابخانە ، بیمارستان ،
کۆگای فەن کردی کۆنو جوان ،

شوێنی بەکەڵك گشت خاپوور کە ،
بنچینەو بان خوارو ژوور کە !

دەزگای شارستانی تێكدە :
ئەمڕۆ ڕۆژی مەحشەر لێكدە !•••

ڕۆڵەی بێدایك

نە ئاخ لە سینەدا ئەخواتەوە پەنگ ،
نە فرمێسك ئەتوانێ بڕژێ بە بێدەنگ

نە زمان ئەوەستێ لەمە زیاتر ،
نە قەڵەم وەك لاشەی مردووی ساردو سڕ ..

نە فام لە جێگای خۆی ئەمێنێ ، نە هۆش ؛
دیمەنێ من بینیم بەرد دێنێتە جۆش ..

کێ دایکێ ئەتوانێ بێنێتە بەرچاو ،
بە مەرگی تاقانەی جەرگی هەڵقرچاو ،

دامابێ لە دەشتێ ؛ هاواری بە کەس
نەگا هیچ .. هەر خۆی بێو مەیتی کوڕی بەس ! ...

ئا ، سەیری دیمەنی وەها کاریگەر
کام ویجدان ناداتە بەر نووکی نەشتەر ؟!

بەڵام ئاخ ، ئەوەی من دیم بەم دوو چاوە
مەینەتێکی سووکە ئەمەی بەلاوە :

نەك دایکی کوڕ ــ مردوو ، دیم کۆرپەی ساوا
لای مەیتی دایکیا ، فرمێسك لە چاوا ،

کەوتبوو بە بێ شیر ، بێ لاوانەوە ،
ناو جەرگی ئینسانی ئەچووزانەوە !...

نـالەی بێ‌کار

تا هێزی بزووتن لە لەشما بەگوڕ بوو ،
من کوڕ بووم بۆ ئاغاو ئاغا باوکی کوڕ بوو ؛
لە (ماندوونەبوون)ی سەرایشم واق وڕ بوو ،
عەماری لە بەری تەقەلام پڕ — پڕ بوو ...

« نامە خوا ! » و « ئافەرین ! » سەری لێ شێوانم ،
دڵسۆزی بۆ ئاغا ئەوەندەی ڕەتانم :
تا ڕادەی ئەوپەڕی شەکەتیی گەیانم !
پەکم کەوت .. نەخۆشی لەشی تێك‌شکانم !

نەخۆشی ناوجێ بووم : بێ شۆربا ، بێ دەرمان ،
بۆ زمان تەڕکردن « نەختێك ئاو ! » ئەمنالآن ،
بەرگوێم کەوت باوکی کوڕ (نەك ئێستا ، هیی جاران !)
قیڕاندی : بۆ نایەن فڕێی‌دەن لە کۆڵان !

ئەو دەستەی لە کۆڵان گەیشتە فریای من
دەستێ بوو بە تۆزو عارەقی ئیش چڵکن ؛
زۆر دوور بوو لەو دەستەی خاوێنە وەك هیی ژن ،
پاڕووی چەور ئەگلێنێ بێ‌ڕەنجی ئیش‌کردن !

ئەو دەستە چلکنەی دوو لێوەی تەڕکردم ،
دڵۆپی فرمێسکی کەوتە سەر ڕووی زەردم ،
بە قووتی دەمی خۆی ڕایگرتم نەمردم :
ڕەنجبەر بوو ، نۆکەر بوو ، هاوپیشەم ، هاودەردم !

تا ڕۆژی کەوتنم گەیشتە شەش و حەوت ،
ژوور سەری بەرنەدام هاودەردی بێ سرەوت ؛
بە زەبری دڵسۆزی ئەوەندەم نزیك کەوت :
پەتاکەم تووشی بوو لەلاما ئەویش خەوت ! (۱)

وا ئیستا ئەو کەوتوو ، من لە جێ هەڵساوم ،
کوناوکون ئەگێڕم لەشی تێك شکاوم ؛
لە فرمان ئەپرسێ : زمانم ، گوێم ، چاوم ..
بۆ قووتی ڕۆژی خۆم ، هیی هاوڕێی داماوم !

فرمانێك .. قەی ناکا قورسیش بێ بە شانم ،
لەژێریا لێك دەرچێ گشت جومگەی ئێسقانم ،
هەر تیا بێ چەن فلسێك ، هیچ نەبێ بتوانم :
نان بکڕم بۆ خۆم و ، بۆ هاوڕێی نیو گیانم !

فرمانێ ، ئەی کۆمەڵ ! فرمانێ .. فرمانێ ..
بۆ دەردی بێ کاری چارەیەك ، دەرمانێ ،
زۆر شەرمە لە چەرخی بیستەما ئینسانێ
بێ ئیش بێ و سکی خۆی هەڵلووشێ بۆ نانێ !...

---

(۱) پەتا : وەبا ، نەخۆشیی ساری .

بۆ هیوای کوڕم

هیوا ، مەگری ، هەنسکی نیوەشەو بەس هەڵدە ، بەس بگری !
لە چاوی بێقەرارم بۆچی دەرمانی وەنەوز ئەبڕی ؟..

کوڕی خۆم ! کۆرپەلەم ! میوانی دنیای تازە خولقاوم !
ئەدا گریەت بە ضەربەی چز لە ڕۆحی پڕ گلاراوم !

چیە ئەم گریە بێغایە ، کڕووزەی نیوە شەو خوریێن ؟
چیە ئەم قەترە وردانەی لە چاوت بێمەئال ئەڕژێن ؟

لەگەڵ ئەو غونچە ساوایەی لەسەر خەڵفی بەهار ئەڕوێ
چیە فەرقت ؟ لەبەرچی ئەو هەتاکو سیس ئەبێ ئەنوێ ؟

وەکو ئەو بەرخە بچکۆلەی کە هەر ئێستا لەدایك‌بوو ،
لەبەرچی نەشئەیی یاری هەڵت‌ناداتە سەر پاشوو ؟

ئەڵێی ئەو زەڕنەقووتەی پەپکە مارە فەرشی هێلانەی : (١)
چ ئیشێکە ، کوڕم ، بۆچی لەسەر ئەم هەلکڕووزانەی ؟

چیە ، توخوا چ سیرڕێکە وەها مەحکوومی گریانی ،
کە تۆ هێشتا لە خەم ناگەی ؟ لە مەعنای گریە نازانی ؟

ئەگەر وەك باوکە حەسرەت‌دیدەکەت زەهرت بچێژایە ،
زەمان گەردی ئەمەلتی گشت بە دەم باوە بپێژایە ؛

---

(١) زەڕنەقووتە : بێچووی تازە هەڵهاتوو لە هێلکە .

لەناو کڵپەو بڵێسەی نائومێدیو حەسرەتا یەکسەر ، (٢)
بسووتایە بەهاری عومری جوانیت : هەم گوڵو هەم بەر !

بەڵێ ، ڕۆڵەم ، ئەگەر وەك من کەمێك بەدبەختیی ئیدراکیش ،
لە تۆیشی ڕەش بکردایە ، نەوەك شەو ، ڕۆژی ڕووناکیش ،

حەقت بوو عەرش بلەرزێنی بە ناڵەی ڕۆحی پڕ ئێشت ،
لە ئەستێرەی سەما بیژێنی فرمێسکی دڵی ڕێشت !

حەقت بوو ئەم هەموو گریانی نا مەفهوومو بێ مەعنا :
زمانی بەسطو تەقریری شکاتت بێ لە دەست دنیا !

حەقت بوو بێ‌وچان بگری بەسەر تاوانی باوکیما ،
بەحر پڕکەی لە تف بیدەی بە ناوچاوانی باوکیما !...

بەڵام ، ڕۆڵەم ، کە تۆ ئێستا لە فەجری زیندەگانیتای ،
لەبەر دەرگای تەلیسمی بەختی مەجهوولو نیهانیتای ،

بە چی مەعلووم بە شوێنی هیی منا ئەڕژێ چەمی عومرت ؟
سەراسەر پێکەنینو خوڕڕەمی نابێ خەمی عومرت ؟...

بەڵێ ، بەرخم ! ئەگەرچی هەروەکو یەك ژینی گشت لایە
لە بەینی بێشکەوو قەبرا ، برینی عەینی ڕێگایە !

هەموو هەر قافڵەی بێ‌ئیختیاری سەرزەمینێکین
هەموو دێینو دەڕۆین .. تاکوو ئەگەین ، یەعنی ئیتر ئەمرین ،

وەلێ کۆچی ژیان کۆچێکی پڕ سیحرو پڕ ئەفسوونە : (٣)
لە یەك سەرچاوە دوو قەترە : یەکێ لیڵە ، یەکێ ڕوونە !

---

(٢) لە سولەیمانی ئەڵێن (کرپە) ، گڕی ئاگر .
(٣) وەلێ : بەڵام .

هەیە وەك من بەسەر دڕکا ئەنێ هەنگاوی ئاوارە ،
هەیە هێیوایش کە فەرشی ژێری پێی ئاوریشمی گوڵزارە !

ئەوەندەی ڕۆحی مەئیووس و مەلوول تاریك ئەکا دنیا ،
ئەوەندەش نوور لە ڕۆحی شادەوە ئەڕژێ بەسەر سەرپا !

کوڕم ! هەروەك لە ئوعجووبەی ژیانا بەختی بەد ئەگری ،
شتێکیش ـ بەختیاری ـ پێکەنین گرتوویە چوار دەوری !

بەخۆڕایی مەترسە ، خەم مەخۆ ، مەگری لە ئێستاوە !
بە چی مەعلووم کە چی لەو تەختی ناوچاوانە نووسراوە ؟ ...

یــار

یار •• یار !
شیرین لەنجەو لار !
چاوم ڕوا ••
صەبرم ســوا ••
هێزم لێ بڕا ••
هەر نەهاتی ، دەرنەکەوتی ••
بۆچی تــو خوا ؟
یار •• یار •• شیرین لەنجەو لار !

❋ ❋ ❋

ژماردم گشت ئەستێرەی شەو ••
تاق تاق کەرەم کردە خەو ••
لەبەر کزەی بای سارد تەزیم ،
لەگەڵ گەڵای درەخت لەرزیم ،
ئاونگ وەك گیا تەڕی کردم ،
هەر نەهاتی •• ئەوا مردم ••
چاوەڕوانم ،
پەرێشانم ،
پەرۆشە گیانم ••

سا بسگەرێ هێزی ژیانم ••
یار •• یار •• شیرین لەنجەو لار !

* * *

نیگام تینووی تەماشاتە ••
دادووراوی سەر ڕێگاتە ••
گوێم عەزرەتی ترپەی پێتە ••
هەمیشە ئاراستەی ڕێتە ••
دڵم پڕ تاسەو پەرۆشە ••
دۆزەخێکەو گەرمی جۆشە ••
یار •• یار !
دەرمانی ئازار !•••

دوا سرنج ...

« بۆ قژزەردی بەردەرگا ، لە سەرەڕێی بەندیخانەما
لە مووصڵەوە بۆ هەولێر »

ئەی قژ زەرد ! ئەی بەژن و باڵای کەڵەگەت !
بۆ کز ڕاوەستاوی بەرامبەری من ؟
بۆ دەستت ناوەتە ژێر چەنەی خەفەت ،
لەعاستی دیمەنی دەربەدەری من ؟

ئەو چاوە کاڵانەت نیگای دەربەستبوون
لەبەرچی ئەگرنە گرفتاریی من ؟
سرنجت ڕووی دەمی پرس کردنی ڕوون
ئەکاتە کەلەپچەی دەستی دیاریی من ؟

ئەبینم : پەپوولەی نیازی گفتوگۆ ،
دوودڵ ڕاوەستاوە لەسەر گوڵی لێو ؛
ئاخ ، خۆزگە هەڵئەفڕی ، ئەمزانی ئاخۆ
ڕاسپێریی چیی پێیە بۆ گیانی پەشێو ؟

ئەی قژ زەرد ! بە بەژنی ناودەرگا گرتووت ،
هەروەکوو پەیکەری شۆخی خەمخواری !

مەلێ بووم لە باخچەی هونەرا بێجووت ،
بۆ جوانیم ڕێك ئەخست شیعری دڵداری !

بەلام ئەهرەمەنی گەلای باخ سیس کەر
بێزارە لە جووکەی دەنووکی کوردی ؛
ڕاوکەری دارستان لە باڵدار پیس کەر
جێی چینەی لێ تەنیم بە داوی وردی ...

وا ئێستا ئەبینی گیرۆدەی داوم ؛
لە بەردەم جوانێکی وەك تۆی دڵنەرما ،
لەگەڵ (گارد) لە (پاس)دا ڕاوەستێنراوم ،
تا داخی گرانتر خوڵ با لە سەرما !...

ئەی قژ زەرد ، ئەی گەردن بە ناز لار گرتوو ،
دیوێکم لە پاسا تۆی ، دیوێك باخە ؛
ئەکەمە هەچ دیوێك نیگای ئارەزوو :
بۆ گیانی (قەفەس)یم سەرچاوەی ئاخە !

بۆ لای باخ ئەڕوانم : بەهار وەك پەری
فستانی گیاو گەلای سەوزی پۆشیوە ؛
زەردو سوور گوڵباخی داوە لە سەری ؛
ئارەقی سەر کوڵمی دڵۆپی زیوە !

بۆ لای تۆ ئەڕوانم ، قژ زەردی نازدار ،
ئەبینم دوو چاوی ناو ڕیزی برژانگ
پرشنگێك ئەگرنە نیگای گرفتار ،
ئەمدیوە لە گۆمی بەر تریفەی مانگ !

پرشنگی نیگایەك كە لە ڕووی ڕووناك
هەڵئەستێو تیژ ئەكشێ تا ناخی دەروون ،
كڵپەی نوێ ئەخاتە كوورەی عەشقی پاك
دەفری گیان لیپ ئەكا لە خۆزگەی بەربوون !

بەڵام ئاخ ، دوو گاردی چاو لێم داپچڕاو
چەپو ڕاست وەستاون بۆم دوشمنانە ،
كەلەپچەی لە دەسما تون كلیل دراو
نیشانەی ڕێگامە كە بۆ زیندانە !

هەر ئەوەم لە دەست دێ ، هەتا ئەتوانم ،
ئا لەم هەلوێستەدا ، هەل بەكاربێنم ؛
وەك تینووی چاو لە ئاو بە كوڵ بڕوانم ؛
ئەو چاوەی تێم بڕیت نەیترووكێنم ،

بۆ ئەوەی بتوانم لە پەردەی بیرم
نیگارێ هەڵكەنم شێوەی لێت بچێ ؛
تا هەرچەن گازی گرت لە لەش زنجیرم
ئازارم سووكتر كا خەیاڵی كچێ :

كە شۆخەو قژ زەردەو ، باڵا ڕێكو بەرز ،
خەمخواری نەناسە وەك فریشتەی عەرز !...

بەردەنووسێك

« لەسەر کێلی گلکۆی گەورە کچێك هەڵکەنراوە »

لە خاکی گلکۆما ئەی گۆڕستان گەڕ
ئاخێك بنێژە ؛
بە کێلی مەڕمەڕما فرمێسکێکی تەڕ
لە چاو بڕێژە !

لە دنیای ڕووناکتا منیش گیانێ بووم
لە لەشی جوانا ؛
وێنەی پەپوولەیەك ئەهاتم ئەچووم
بەناو گوڵانا !

کۆشی گەرمی دایك جێگای نازم بوو ،
گیان بووم لای باوك ؛
ناوبانگی چاوڕەشی ڕوشتەی ڕازم بوو ،
بووبوو بە لاوك ؛

بەڵام ئاخ کە ناڵەی لاوکی لاوان
زوو مەستی کردم ،

(ف ــ ١٤)

به ڕێی عەشقی پاکا نام مڵو ، تاوان
بۆ لاڕێی بردم !

لاوێکی نامەردم تووش هات لە ڕێما ،
بە سوێن‌و پەیمان ،
وەك ڕەشمار پەپکەی خوارد ، نووست لە ئاوجێما ؛
ئابڕوومی تکان !...

پاش ئەوەی ماری پیس زەهری خۆی ڕژان ،
کشایەوە کون ؛
هۆی شەرمی لە باوکم کرد بە مایەی ژان
کەتن‌کەری ون ...

ڕووی نیازی زەردی دایك‌و باوك‌و خۆم
بێ‌سوود کەوتە گەڕ ،
خۆیشی چەشنی باوکی تفی هەڵدا بۆم ،
گوێی لێ کردین کەڕ !

ئەو کوڕ بوو ، سەرەڕای ئەوەش دەستدار بوو ،
بە دەستووری گەل
ناپاکیی کردەوەی دوور لە پرسیار بوو ؛
بەلام ، ئاخ ئەجەل !

منی (کچ) مامزی بەندیخانەی ژین :
سزای تاوانم ،

به دەستی باوکی خۆم چووم بە سەربڕین !•••
بۆچی پەخشانم ،

تلا لە خوێنەوەو کەوتە سەر چاوم ،
ئیتر نەمبینی :
لە جەرگی باوکما سەری بڕاوم
چۆن بوو بڕینی ؟

یان دایکی دڵسۆزم ویڕای بە بێشەرم
بۆ جوانەمەرگی
وەك دایکان شیوەنێك بگێڕێ بە گەرم ؛
ڕەش کا بۆی بەرگی ؟•••

قالــه مرد

عاسمانی شینی ئەیلوولی قژ زەرد ،
نازانی تینووی فرمێسکە ڕووی هەرد ؟

نازانی کزەی هەناسەی بێ تین ،
چەند گەڵایەکی زەردی بۆ هانین :

بە ڕەنگی فرمێسك لێیان نووسرابوو ،
قالە مرد ، هەی داخ ، باخ بەرەڵڵا بوو ؟

شا غونچەی خەڵفی تافی جوانی ،
بوو بە داخی دڵ گەڵاڕێزانی ؟!...

عاسمان سا بگری بە بێ‌هیوایی ،
فرمێسك بڕێژە : تك تك ، ئەسپایی !

فرمێسکی تك تك ، لێکدانەوەی مەنگ ،
نیشانەی جۆشە بۆ دڵی زۆر تەنگ !!

قالە مرد ، قالەی ئایشە خانو کورد ،
قالە نا ، دایکی قالە مرد ، کورد مرد ؟

قالەی خوشکانو قالەی خزمانی
ڕووناکیی چاوی گشت سلێمانی

کزەی بای مەرگی پێش‌وادە دای لێی ،
ئیتر ئێجگاری تاریك داهات جێی ،

تاقە تروسکەی وەجاغی بوو ، ئاخ !
تاقە نەمامی ناوباغی بوو ، ئاخ !

لە ناوەڕاستی شەقامی عومرا ،
ئایشە خان ، سا مەرگ ! قالە ون کرا ..

قالە تیری مەرگ پێش وادە پێکای ،
ڕۆڵەی گەورەت مرد ، ئای ئایشە خان ئای !...

نا ، نەمرد قالە ، تەنیا قالەی لەش ،
کەوتە ئەودیوی پەردەی ئەودیو ڕەش ؛

بەڵام قالەی گیان ، قالەی دروستی ،
هەرگیز ون نابێ لە باغچەی هەستی !

یادی گەورەیی‌و شیرینی‌و چاکیی :
بەڵگەی مانە بۆ ژیانی پاکی !...

لە بەندیخانە •• [1]

تاوانم کرد •• گەل پێوە نام مۆری ناپاکی ، [2]
بۆ زیندانە کۆچی ژینم ، دنیای ڕووناکی !

وتم : گەل •• نەء ! گەلفرۆشی دەزگاو دووکانگێڕ ،
عاری تێر پۆش ، خەوشی برسی موو بە موو ژمێر ! [3]

دزی تێرو بێپێویستی نارده سەر برسی ،
وتیان دزەو پرسیارێکی زۆریان لێ پرسی ••

کابرای برسیی بێتاوانیش مل کەچو سەر شۆڕ ،
چۆنیان لێ ویست بۆی هەڵڕشتن وەڵامێکی زۆر ! [4]

کار تەواو بوو ، قۆچی دزی بوو بە سندووقبڕ ؛
مێشك ماندوو ، دڵ بریندار ، گوێ لە توانج پڕ •••

لوولەی تفەنگ لە بڕبڕەی پشتی قایم بوو ،
تەقەی پۆستاڵ بەشوێنەوە : هەر هاتو هەر چوو ••

---

(١) مامۆستا گۆران ئەم پارچە شیعرەی پاش گرتنی یەکەمجاری لە زیندانا وتووەو هەر لەوێوە ناردوویەتە دەرەوەو لە ژمارە ١١٠٢ ی ڕۆژنامەی (ژین)ی ڕۆژی ١٩٥٢/٦/٥دا بلاوکراوەتەوە م.م.ك.

(٢) تاوان : جورم ، جەریمە .

(٣) خەوش : عەیب ، ناتەواوی .

(٤) وەلام : جـواب .

ئەوا ئێستا باغچەی ژینو شیعرو خەیاڵی
بوو بە ژووری بەندیخانەی تاریکو خاڵی !

سا خوات لەگەڵ دنیای جوانی ! دنیای ڕووناکی !
تاوانم کرد ، گەل پێوە نام ، مۆری ناپاکی !

ئیتر من هیچ نە ئادەمیم ، نە نیشتمانی ،
نە ئەندامی ئەم کۆمەڵەم ، نە کوردستانی ..

نا ، بۆ کوردێك کفرە ئێستا کوردستان وتن ،
چەرچییەکانی ئیستیعمارم لێ ئەبنە دوشمن !

لە عێراقاو بە قانوونو پێڕەوی عێراقی :
کوردێك گیراو بەندو زنجیر کرایە لاقی ،

حەقی وەك کورد هەر نەبووەو ، هیی وەك عێراقییش
بزر ئەکا ، لە بەندیشاو لەپاشی بەندیش !...[٥]

❋ ❋ ❋

ئێستا منو خەڵقی ئەودیو ئەم چوار دیوارە
لە بابەتی جوێ شێلراوە ، هەستیمان ، دیارە ![٦]

ئەوان چەشنی فریشتەنو بێ گەردو پاکن ،
دنیا هەر بۆ ئەوان خوڵقا ئەوەندە چاکن !

بۆیان هەیە بەپێی دڵخواز بخۆن ، بنۆشن ،
سەربەست بژین ، بەختیاری پێك پێك بنۆشن ،

---

(٥) بزرکردن : ونکردن .

(٦) هەستی : وجود ، پێچەوانەی عەدەم .

گوێ بگرن تێر لە ئاوازەی مۆسیقای شیرین ،
کۆڕی بەزم‌و ئاهەنگ بکەن پڕ لە پێکەنین ،

بەناو جوانیی طەبیعەتا بێن‌و بچن مەست ،
بۆ کام میوەی زۆر سەرچڵە درێژ بکەن دەست ...

بەڵام من‌و وەك منەکانی بەندیخانە ،
دروست بوونمان لە قوڕێکە ئەهرەمەنانە !

بۆ تاریکی ، بۆ شەرم‌و عار ، بۆ خەم خوڵقاوین ،
لە بەهەشتی ئەودیو دیوار بێ‌بەش کراوین !

مانگ‌و ڕۆژو ئەستێرەی خواش لەگەڵ دەشت‌و دەر ،
قانوون ئەڵێ : قەدەغەیە دەرحەق تاوانکەر !

* * *

ئەی مانگ‌و ڕۆژ ، ئەستێرەی شەو ، هەڵمەیەن ئیتر
بۆ ئەودیوی بە نهێنی لە تاوانکەر پڕ !

بۆ ئەودیوی بەئاشکرا فەضیلەت فرۆش ،
لە پەناوە پاسکەری دز ، واعیظی سەرخۆش !

بۆ ئەودیوی شێخ‌و مەلا بەشی زۆر جاسووس ،
زوربەی ئاغا بە پێست مەردو ، بە ئیسك بێ‌نامووس

بۆ زۆرداری ناوخۆ درۆ ، لەلای بێگانە
دەست لەسەر سنگ لەبەرئەکەن جلی ژنانە !

بۆ ئەودیوی کە زۆر پیاوی گەورەو ناوداری (٧)
گیانی چەورو چڵکنە وەك لەشی هەژاری !

---

(٧) ناودار : بەناوبانگ .

بۆ ئەودیوی پڕ لە درۆو پڕ لە دەسیسە ،
بۆ ئەودیوی کە هیچ نەبێ وەك ئەمدیو پیسە !

ئەی تیژگی ڕۆژ ! ئەو وڵاتەی کۆمەڵی پاکە ،
ئەندامێکی وەك منی تیا ئازادو چاکە ؛

ئەندامێکی وەك منی بۆ شیعرو ئەدەب زاو ،
تیا نابێتە پارەدزی برسییو ناتەواو !

دزی برسی — یان طەمەعکار ! — دەوری فرمانی
ناگرن ، هەتا بە قوڕ بگرن ماڵی وێرانی !

ئەو کۆمەڵەی خوا پێداوە ، خاوەن بەهرەی فەن
بۆ پیا نازین بەخێو ئەکا ، نەك ڕیسوایی‌و پەن ! ...

بلبلێ بووم ئامادە بووم هەتا بمێنم
بە نانی وشك ، بەرگی پەلاس بۆ گەل بخوێنم

بەڵام گەلی بە شرینقە خەو لێ خراوم
گوێی نەدامی هەتا کەوتم ، چلکن بوو ناوم !

* * *

ئەی تریفەی مانگی سپیی دەرکی دەلاقە ، (٨)
با پیس نەبی ، خۆت مەدە لەم کوردی عێراقە !

وڵاتەکە داگیرکراو ، نەتەوە دیلە ، (٩)
باو لای دوشمن نامەردێتی ، مەردی زەلیلە !

---

(٨) دەلاقە : کون ، پەنجەرەی بچوك .
(٩) نەتەوە : قەوم .

کای لەبەر سەگ دانراوە ، ئیسقان بۆ ئەسپە ،
سەر لە جێی کلك بەند کراوە ، کلك لە سەر چەسپە !

شێوێنراوە بە دەستی قەست شیرازەی کاری ،
تا ئاسان بێ بۆ سوورفلی چرچ ئیستیعماری ؛

وەك بزنمژ دەم بنێتە جواناوی نەوتی ،
لێی دەرهێنێ دوا دەنك‌و فلسی دەستکەوتی !

ئەی مانگی بەرز ، سا هانا بێ ، مل بنێ بۆ دوور ،
بۆ ولاتێك جێی نیظام بێ‌و سەربەست‌و ڕووسوور ،

بۆ ولاتێك هاونیشتمان تیایا ئازاد بێ ،
زۆری دلسۆز باوك بێت‌و گەلیش ئەولاد بێ !

هەر ئەندامە بەپێی بەهرەو لێ‌هاتنی خۆی ،
ماوەو جێگای فرمان کردن ڕێك‌خرابێ بۆی .

ئیش بکات‌و ، نان بخوات‌و ، بەرگی خۆی بدڕێ ،
بە بێ‌ئەوەی ناچار ببێ ڕێی تاوان بگرێ !

ئا لەو خاکە پرشنگ ڕێژبێ پرچی زێرینت ،
ئەی مانگی جوان سەنگین ئەکا نرخی بینینت ! ...

❋ ❋ ❋

ئەی ئەستێرە ! ئەستێرەکان .. بەرزو گەش‌و دوور ...
ئەگەرچی من ناتانبینم لەبەر سەقفی زوور ،

بەلام دیارە ، ئێستا جوان جوان چاو ئەترووکێنن ،
ڕووی ئاسمانی شینی ژوور سەر پێ‌ئەکەێنن !

ئاخ، نازانن خاوەن چێژان، فرمێسکی چاویان [10]
ڕێگا نادا بڕوانە زینەتی ئاسمان،

لەم وڵاتەی کە ڕووی خاکی گوڵ‌گوڵیی داغە،
برینی جەرگ لە باغچەیا لە جێی گوڵباغە!

خواتان لەگەڵ، ئێوەش بڕۆن، لێرە ئاوا بن،
با نەکەون وەك من کەوتم، ئەستێرەی چا بن! ...

❋ ❋ ❋

ئەی دنیای جوان، دنیای بەهار، دنیای ڕووناکی،
تاوانم کرد، گەل پێوە نام مۆری ناپاکی،

فڕێی دامە پشتی دەرگای ئاسن‌و پۆڵا،
لە ژوورێکی تەنگەلانی تاریك‌و چۆڵا ...

لەگەڵ ئەوەی گیانم تیایە بە هەناسەو نەبز،
ئەڵێی مردووم خزاومەتە ژێر ئەلحەدی قەبز؛

بە قەد کونی دەلاقەکەم ئاسمان دیارە،
ئەمە هەموو ناونیشانی ڕۆژی بەهارە:

بۆ بەندی‌یەك کە زیندانی دڵی خەمباری
دوا دەلاقەی گیراوە لە ڕۆژی بەهاری،

بۆ بەندی‌یەك کە پەیوەندیی لەگەڵ دنیای دەر
بەدەستی (داد) پچڕێنراوە؛ هاوڕێ‌و برادەر [11]

---

(10) چێژ: ذەوق. خاوەن چێژ: واتە خاوەن ذەوق.

(11) داد: عەدالەت.

لە کردەوەی ناشیرینی لێویان گەزیوە ،
لە هاورێیی‌و برادەریی دەستیان سڕیوە ..

بۆ بەندی‌یەك ، کە هیچ نەبێ تا بەرەڵڵا بێ ،
بەپێی قانوون کۆشێ مناڵ منالی نابێ

کوڕی خەرجیی لێ وەرناگرێ ، کۆشی نابینێ ،
کچی ساوا ـ کێ چوزانێ ـ هەتا بمێنێ ! ...

وەڵامی پرس

« پێشکەشە بۆ ئی. ئی. ڤاسیلییێڤا ، لە پزیشکەکانی نەخۆشخانەی کرەملین ، لە مۆسکۆ »

ڕاکشابووم لەسەر پشتم ،
دوکتۆرەکەم
ماری شێرپەنجەی ئەکوشتم •••

ناڵێم : وەك دایکێکی دڵسۆز
فرمێسکی بۆ هەڵئەڕشتم ،
بەڵام ، تەواو وەك کچی خۆم ،
دەستی ئەخستە ناو مشتم ،
بە چاوی پڕ لە هەستی جوان
ئەیکرد تەماشای سروشتم ،
ئەیپرسی لێم : بۆچ وا ماتی ؟
بۆچ هەمیشە خەمبار دیاری ؟
بۆ من ئەم پرسە وەك هەنگوین
ئەتکایە سەر لێو لە زاری
بەڵام بۆ خوشکانی بەردەست
سیس‌کردنی گوڵ بوو کاری ••

دوو سێ کچ بوون وەك دوکتۆر خۆی ،
خەمخواری‌یان لێ ئەباری ،
نەك هەر بۆ تیماری دەردم ،
بۆ چارەش بۆ باغچەی زەردم !

* * *

بەڵێ ، دوکتۆر ! خوشکان ! ماتم ،
هەر من نیم (مات)ی وڵاتم ،
لەناو هەزارانا : تاك تاك
لێومان هەیە پێ‌بکەنێ
لای ئێمە بۆ دنیای شادی
وا تازە خەڵك هەنگاو ئەنێ !

١٩٦٢/٥/٢٥

بۆ گوڵی لاولاو [1]

بە کوڵ گریان لە چاوم دێ ، گوڵی لاولاوی ڕەنگاو ڕەنگ !
لەبەرچی سیس ئەبی وا زوو ؟ چی‌یە ئەسبابی ژاکانت ؟
هەموو تاوێکە ڕۆژ هەڵهاتووە ، بۆچی وەها بێ‌دەنگ
ئەژاکێی ؟ توخوا ، ئەی گوڵ ، صەبر ... دەستم بە دامانت !

صەبر تۆ بی خوا ! تاوێکی‌تر ڕاوەستە ، تا عومرم
وەکوو ڕۆژی چلەی زستان لە هەوری مەینەت ئاوا بێ ؛
منیش هاوڕێی سەفەرتم ، ئەی گوڵی لاولاو منیش ئەمرم !
منیش خیلقەت ، وەکوو تۆ ، وا نەبێ زۆرم لەگەڵ چا بێ !

منیش ، وەك تۆ ، بەقام کورتەو بەهارم تێژو کەم فرصەت ،
گەشەم مەیلەو زەواڵە چەشنی تۆ ، چەشنی هەموو دنیا ؛
وەکوو بارانی هاوین زوو ــ فەنایە عومری بێ‌مرووەت ؛
تەبەخخور مایەیە ، هەیهات ، بەچەشنی شەونمی سەرگیا ! ...

---

(١) بنەڕەتی بیری ئەم هەڵبەستە لە شیعری ئینگلیزی وەرگیراوە .

ئەی نـەی

ئەی نەی چیە وا بە سۆزو سازی ؟
بۆچ تۆش وەکو ئێمە عیشق‌بازی ؟
یا مەحرەمی ڕازی عاشقانی ؟
بۆ ئاهی دەروونی تەرجومانی ؟

لەبڕێزە دڵی ضەعیف‌و زارم ،
لەو عیشقە مەئالی ئیضطیرابە ،
لەوتایە کە پێوە بێ‌قەرارم ،
لەو سەممە کە موهلیکی شەبابە !

ئامالی عەزیزی نەوجەوانیم
پامالی مەظالیمی زەمـانە ؛
هەر ثانیەیەك لە زیندەگانیم
عەصرێکی هەموو خەمی جیهانە !

ئەی نەی دە بە نەغمەیی خرۆشان
ئەم ناوە بەجارێ پڕ صەدا کە ؛
بۆ ڕۆحی شکستە باڵی نـاڵان
لاوانەوەیەك بە کوڵ ئەدا کە ! ...

ئـاوێنەی هەستیم

هەر ذەڕڕەیەك لە خوێنی دەماری پڕ ئاگرم ،
هەرچی حوجەیرەکانی هەیە کوورەیی دلم [1]
مەشبووعی عیشق‌و جەذبەیە ، بۆ جوانی باقلم [2]
قابیل نی‌یە فەراغەتم ، حەتتا کە بیشمرم !

ئەمدی دەمێ لە وەختی تەفەککور وە مەشغەلەم
لێی تێك نەدا خەیالی حوسنی ڕابیطەو قەرار ؛
بیرم نەچوو لە گەرمە خەوا ذیکرو فیکری یار ،
هەر عیشقی بێ‌بڕانەوە بوو عومری کورت‌و کەم ! ...

هەرچەن بتی جوانی بە عەکسی پەرستشم ،
هەر دوورە لێم ، لە هەیکەلی حوزن‌و قەلەندەریم
هەر سڵ ئەکات‌و بێ‌بەشی نازو نەوازشم ...

لاکین چ باك ؟ ڕاستی‌یەکەی : چ دەستەڵات ؟
مایەو مەداری تەسلیەتی عەشقی مەعنەویم :
بووکی خەیالی شۆخمە سەرگەرمی ئیلتیفات ! ...

---

(١) حوجەیرەکان : خەلایـا .
(٢) باقلم : بە عەقلم ، وائەزانم .

زەنگی پەستی [1]

ئەوا دیسان لە گۆشەی نادیاری
دلم ، هەلسا زرەی زەنگی فگاری ؛ [2]

بەئەسپایی ، بە بێ‌هێزی ، بە عاستەم ،
هەوای ڕۆحم ئەخاتە سەر لەرەی خەم !

بەئەسپایی ، بە لەرزۆکی ، هەژاری ،
ئەنالێنێ لە شوێنی نادیاری !...

زمانێك دێتە گۆ هەرچەن زرەی دێ ،
کە تێر نابم لە گوێ‌گرتن بە دوو گوێ !

زمانێك ، بەستەیەك ، دەنگێك ، نەوایەك ،
سکاڵایەك ، هەناسەو ئاخ‌و ئایەك ...

کە تێی‌ناگەم ، کە نازانم ئەڵێ چی ،
بەڵام خوڕ خوڕ لەگەڵیا ڕۆحم ئەگری !

---

(1) هەندێ‌جار ، لە قووڵایی دڵما ، هەستی پەستی‌یەك ئەکەم ، لە چەشنە مەستی‌یەك ئەچێ . لەگەڵ ئەوەشدا ئەوەندەم بیرو خەیاڵ‌و لێکدانەوە لێ ئەورووژێنێ ، شەکەتم ئـەکات ، کەچی ئەگەر سەردەمێکی نەختێ درێژ خۆیم لێ بشارێتەوە ، گیانم وەکوو منداڵ ، ئەکەوێتە بەیایی‌یەکی بە کوڵ بـۆی ...
ویستم ئەم بیرانەم لە قاڵبی شیعردا دارێژم ، هەرچەن تێکۆشام ، هەر توانیم ئەمە بێنمەدی .

(2) فگاری : پەستی‌و عاجزی .

چیە ئەی ڕۆحی بێ‌لێوارو بێ‌بڕەی ؛
لە تۆ ناشارەزاییی من هەتا کەی ؟

چیە ئەم دەنگە ؟ ئەم ئاوازە دوورە ؟
کە پێ‌هەڵهێنەری چاوی شوعوورە ؟

کە دێ پەستم ، کە نایە ئارەزووی دڵ
بە دوویا وێڵ ئەبێ : مەنزڵ بە مەنزڵ !

چیە ئەم زەنگە زرنگەی دێ بە ماتی
کە ژێر تەم کەوتووە شوێنی وڵاتی ؟ ...

١٩٤٠

گیـــان

نازانم تۆ چیت ئەی گیان ؟
یـــاری نازداری ژیان ،

هێزی لەش جوولاّندنم ،
هۆی گەرمو سارد چەشتنم ،

تینی دلەی پڕ جۆشـــم ،
بزوێنی بیرو هۆشـــم ، (١)

هاوڕێی هەمیشەی عومرم :
لەوساوە بووم تـــا ئەمرم !

نازانم تۆ چیت ؟ من چیم ؟
تۆ من نیت ؟ یا من تۆ نیم ؟

تۆ دنیامی ؟ یا دنیـــام :
تۆی تیا هاتوویتە ئەنجـــام ؟

تۆو ژیـــان کامتان کامن ؟
کامتـــان نەوتی چرامن ؟

یـــاخۆ پرشنگ کامتانن ؟
یـــا هەردوو : هەردوکتانن ؟

---

(١) بزوێن سووککراوی بزوێنەر ، موحەڕڕیك .

نـازانم‌و حەیرانم ،
ئەی تەلیسمی ژیـانم !

هەر ئەوەندەم لیٚ ڕوونە :
ئەنجام لە یەك جویٚ‌بوونە !

ڕۆژیٚك •• سبەی ، دووسبەی ؟
عایەن نی‌یە چۆن ، یا کەی ،

تۆ ون ئەبی ، لەش ئەمریٚ ؛
لەش بە یـادگار قەبریٚ

جیٚ‌دیلیٚ تـا زەمانیٚ ؛
بەلاّم ، ئەی گیان ، تۆ کوانیٚ

بەڵـگەی مـان‌و نەمانت :
قەبرت یـا ناونیشانت ؟ •••

لە کەرکووکەوە بۆ دایکم نووسیوە

ئەی دایە ، ئەگەر ئەپرسی حالم :
« ئێ : تۆیش وەکو باقی بێ ڕەحم نیت ،
تۆزقالێ ، کەمێ ڕەحم ئەزانیت ! »
ڕاستی شەوو ڕۆژ هەر دەناڵم !

دەگریم‌و دەسووتێم هەروەکوو مۆم ،
ئاهم ئەگاتە گۆشی گەردوون ؛
مات‌و کزو مەلوول‌و مەحزوون
بۆ حالی غەریبی ، بێ‌کەسیی خۆم !...

کەرکووك : ۱۹۲۱

کۆمەڵەی چوارەم

لاوك و پەیام

لاوكی سوور بۆ كۆریای ئازا

پێشەکی‌یەك بەکورتی :

ئاشکرایە کۆریایی‌یە باکووری‌یەکان (شیمالی‌یەکان) کۆمیوونیستن . هەرچی منیشم بە ئایین موسوڵمانو ، بە باوەڕی سیاسی دیموکراتو ، بە شەرەفی جینسییە هاونیشتمانێکی عێراقیم . بەڵام جیاوازیی ئایین ، جیاوازیی ئایدیال ، جیاوازیی پێڕەوی فەرمانداری (نیظامی حوکم) چی‌یان هەیە بەسەر هەستو عاطیفەیەکەوە کە لە قووڵایی سەرچاوەی ئینسانی‌یەوە هەڵئەقوڵێ ؟ بە دوو چاوی زەق ئەبینم چەقۆ خراوەتە گۆشتی نەتەوەیەکی ئازای ئازاد ، تەنیا لەبەرئەوەی چۆن خۆی ئەیەوێ وا ئەژی ، پاسەوانە ڕاستەقینەکانی دیموکراتی‌یش بە هەموو دڵڕەقی‌یەك ئەڵێن : نە، ئێمە چۆنمان ئەوێت ئەبێ وا بژیت !

هیچ‌کەس نەزانێت ، ئێمە (دانیشتووانی ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست) باش ئەزانین ئەمانە ئەیانەوێ کلۆلی داگیرکراوی ژێردەستیان چۆن بژی !

ئەمجا ، ئەگەر بەبۆنەی بەسەرهاتی داماویی کۆریاوە فرمێسکێکی دڵسۆزانە بەسەر برینی هەردوولای ئەوانیش‌و خۆشمانا بڕێژم ، باوەڕ ناکەم کەس بتوانێ زانی ڕێ‌لێ‌گرتنم بە دڵا بهێنێ .

گۆران

شاری هەولێر ، ساڵی ۱۹۵۱

« گوڵاڵە برایمە .. گری .. گری »
« چووینە غەزای نـاو گاوری »
(فۆلکلۆری کورد)

ئازادیخواز ! گری .. گری ..
کەوتە ژێر پێی درنج ، پەری :

کۆریای ئازاد : سەرانسەری
دیسانەوە بۆ (سینگمان ڕی) ، [1]

تەختو تاراجی تێکدرا
لە فەرمانی (ماك ئارسەر)ا !

ماك ئارسەری خوای سینگمان ڕی .. [2]
ئازادیخواز ! گری .. گری ..

❋ ❋ ❋

نیشتمانێك هەبوو : کۆریا ..
گەلێك ، سەربەست تیایا ئەژیا ..

گەلێك ئەیویست بەری ڕەنجی
خۆی بیخواو ، کلیلی گەنجی

---

(۱) سینگمان ڕی : سەرۆکی ئەودەمەی کۆریای باشوور . م.م.ك .
(۲) ماك ئارسەر : فەرماندەی گشتیی هێزە شەڕکەرەکانی ئەمەریکاو دەوڵەتە نۆکەرەکانی بوو لە کۆریا کە خۆیان ناونابوو هێزی نەتەوە یەکگرتووەکان. م.م.ك.

نەداتە دەست ئیمپریالیست ؛
لێی قولبدا نۆزدە لە بیست .

گەلێك ئەیویست فەرمانداری
ئاغای نەبێو سامانداری ،

تا دەست باتە دەست ئیستیعمار
بۆ مژینی خوێنی هەژار .

گەلێك ئەیویست ئاغای خۆی بێ
کەلکی گشت : ئامانجو هۆی بێ

نەهێڵێ تیر هەر گا خۆر بێ ،
سکی برسیش تا دێ زۆر بێ ..

پۆشتە لە جل دۆلاب پڕ کا ،
بەشی لات هەر دەرپێی شڕ کا ..

گەلێك ئەیویست کە ڕێی ژیان ،
بۆ پێش چاوی هاونیشتمان ،

ڕوونکاتەوەو ڕوونتری کا .
لە بەهرەی خوێندن پڕی کا .

دەرگای دەزگای پیشەو هونەر ،
بۆ ڕۆڵەی جووتیارو ڕەنجبەر ،

وا بخاتە سەر گازی پشت :
خۆزگەی بێتەدی کۆمەڵ گشت ..

گەلێکیوا ئازاو سەربەست ،
بە باوەڕی ئازادی مەست ،

مێشك ڕووناك ، پڕ لە هێز لەش ،
خۆبەختکەر ، بە خەبات چەش ••

زنجیرێکی تیئالابوو :
هەر هەڵقەی هەزار بەڵا بوو ••

زنجیر : زنجیری دیلی بوو ،
بۆ ئیستیعمار زەلیلی بوو ••

کلیل بە دەستی زنجیری
(کویسلینگ)ی ماك : سینگمان ڕی[3]

چاوی زەق ، ڕەپ گوێچکەکانی ،
چەشنی توولەی پاسەوانی

تا دەی ئەکرد ئاغای ماکی
چەشتر ئەبوو بۆ ناپاکی •••

❋ ❋ ❋

ئازادیخواز ! گری •• گری ••
کەوتە ژێر پێی درنج ، پەری :

کۆریای ئازاد : سەرانسەری
دیسانەوە بۆ (سینگمان ڕی)

---

(٣) کویسلینگ : بەرپرسێکی نەرویجی بوو لە جەنگی دووەمی جیهاندا ، بەپێچەوانەی سوودی خەباتی ئازادیبەخشی وڵاتەکەی ، دەستی لەگەڵ نازییەکانی ئەڵمانیا تێکەڵکرد . م.م.ك.

تەخت و تاراجی تێکدرا
لە فەرمانی (ماك ئارسەر)ا !

ماك ئارسەری خوای سینگمان ڕی ••
ئازادیخواز ! گری •• گری ••

❊ ❊ ❊

ئەکانی دا نەتەوەی مەرد ،
بڕبەندی نا لە هەڵقەی بەند ••

قەف قەف بڕی هەڵقەی زنجیر ،
وەك لە مۆم بەی ، بە دەمی شیر ••

بەڵام ، هێشتا پەرچێك مابوو ؛
زکەی خوای دۆلار پەیا بوو :

خوای بە دراو بەرچاو گێژکەر ،
باوەڕی لەق لە خشتە بەر ،

خوای شەڕ ، گوناه ، ستەم ، تاوان ،
ئەهرەمەنی گەورەی دیوان •

مام سام خۆی و ئەکوانی دێو
(جۆنپۆڵ)ی پیر ، قلیان بە لێو

لەگەڵ سوپای وردە درنج
دایانە بەر دەشتی برنج ••

دەم ئاخنراو لە جنێوا
ورووژان لە دەریاو کێوا ••

لە کێ ؟ لە نەتەوەی کۆریا !
بۆچی ؟ چونکە مەردەو وریا !

مل کەچ ناکا بۆ ئیستیعمار
بۆ ناپاکی ناوخۆی زۆردار ..

ئەیەوێ ئازاد ، یەک گرتوو
بژی ، نەک وەک کوردی نووستوو .

ئەهرەمەن ، ئەکوان لەگەڵا ،
بۆمبای ئەتۆم لە باخەڵا ،

سەر پڕ لە سەودای بەدکاری ،
زۆر بە سووری و بە لاساری

بۆسەر کۆریا تاوی داوە
هەر کۆریای چی ؟ کۆریا داوە

دانراوە بۆ کۆتری شین :
مەلی ئاشتیی بەهەشتی ژین .

بە ڕاست و چەپا ئەگەڕێ :
خاپوور ئەکاو ئەکوژێ و ئەبڕێ ..

وەک دڕندە لاشەی نێچیر
شڕ شڕ ئەکا بە کەڵبەی پیر .

شەرمیش ناکا ، داڕزیوە ،
بە لمۆزی خوێناویوە

ڕووی دەم ئەکاتە ئەنجومەن
ـ ئاخ دەست ناگاتە ئەنجومەن ! ـ

ئەڵێ : هەر خۆمم پاسەوان
بۆ کۆتری ئاشتیی جیهان !

خۆمم قەڵای دیموکراسی ،
بەخێوکەری لاتو برسی !

خۆمم لە دەست جەورو ئازار ،
ڕزگارکەری کۆریای هەژار !

خۆمم ، خۆمم ، خۆمم ، خۆمم ••
بە کۆشکی دووصەد نوهۆمم ••

بە بانقی پڕ لە ملیارم ••
بە کەرخۆری دەنووك لارم •• (٤)

بە ئەوسی سەر ئیستیعمار چووم ••
بە ویژدانی هەر زوو مردووم ••

بە قیزم لە پێستی بەدڕەنگ :
زەردو ڕەشی وەك شەوەزەنگ ••

بە ڕقی زۆر زۆر بە قینم
لەو ژێردەستەی لێی ئەبینم :

پەلەفرتێو دادو بێداد
بۆ ژینێکی نەختێك ئازاد ••

* * *

ئازادیخواز ! گری •• گری ••
کەوتە ژێر پێی درنج ، پەری :

---

(٤) مەبەست لە دروشمی دەوڵەتی ئەمەریکایە . م.م.ك .

کۆرپای ئازاد : سەرانسەری
دیسانەوە بۆ (سینگمان ڕی) ،

تەخت‌و تاراجی تێك‌درا
لە فەرمانی (ماك ئارسەر)ا !

ماك ئارسەری خوای سینگمان ڕی ••
ئازادی‌خواز ! گری •• گری ••

* * *

ئەی ماك ئارسەر ، ماك ئیستیعمار !
هێزی پێ‌شێل‌کەری هەژار !

ئەی چەنگیزی ژێر باڵی داڵ !
کۆنە تینووی خوێناوی ئاڵ !

تێغی زۆرو ستەم ساو دە
ئەسپی جیهان‌گیری تاو دە

بڕۆ بگرەو شەق‌و پەق کە ••
لە دیلی گیراو چاو زەق کە ••

پێش پێ تێنان شار خاپوور کە ••
ئاسمانی وەك تەنوور سوور کە ••

بە ئاگری (نیرۆن)واری ، [٥]
با بسووتێ شارەو شاری ••

---

(٥) نیرۆن‌وار : لە چەشنی نیرۆن . نیرۆن ئیمپراتۆری ڕۆما بووە ، هەروا بۆ سەیر شاری ڕۆمای ئاگرتێ‌بەرداوە . م.م.ك.

ئەمجا لە پشت مۆسیقاوە ،
بە دەم تریقەی قاقاوە ،

بچۆرە سەر جێی بەرزی شار
تێر بمژە هەوای بۆچڕووکدار ! ..

ڕەنگە خۆش بێ ، پاش پیرۆزی ،
(ساوای سووتاو) بۆی بۆکڕووزی ..[6]

بەڵام ، ئەشنەی جەورو ستەم ،
دڵنیا بە ، ماك گارسەر ، کەم

بخایەنێو ، نەخایەنێ ،
ڕۆژێك سزای هەر ئەدەنێ ..

ئەمە خولی چەرخەو تەئریخ ..
شیری تیژی دەست خوای میرریخ ..[7]

ڕۆژێك ئەبێ ڕوو لە زۆردار
وەربگەڕێو ، ئەمجا کوشتار

بکەوێتە بەرەی ناحەق ،
خاوەن بڕواو بەرنامەی لەق ..

ئەوسا ، ئەی ماك تۆو تروومان ..[8]
بۆ لێبووردن ، بۆ هەی ئامان !

---

(٦) لە دەستنووسێکدا لەجیاتیی «ساوای سووتاو» نووسراوە « گۆشتی ساوا » . م.م.ك.

(٧) میرریخ (مارس) : خوای شەڕ لای یۆنانییەکان . م.م.ك.

(٨) تروومان : سەرکۆماری ئەو سەردەمەی ئەمەریکا . م.م.ك.

ڕووی زەردی شەرم ، ڕووی داوەشین ،
ئەکەنە کام خاوەن برین ؟!..

❊ ❊ ❊

ئازادیخواز ! گری .. گری ..
کەوتە ژێر پێی درنج ، پەری :

کۆریای ئازاد : سەرانسەری
دیسانەوە بۆ (سینگمان ڕی) ،

تەختو تاراجی تێکدرا
لە فەرمانی (ماك ئارسەر)ا !

ماك ئارسەری خوای سینگمان ڕی ..
ئازادیخواز ! گری .. گری ..

❊ ❊ ❊

ئەی سینگمان ڕی ! ئەی سینگمان ڕی !
پرسەی مەیتی کۆریا ناگری ،

بۆ ماك ئارسەر پێئەکەنی ،
شەرمەزار بی ، چەن خایەنی !

چەن بە پایە دەسخەڕۆ بووی !
چۆن دۆلار لە خشتەی بردووی !

گریمان : نەك سەرەك ، تۆ شای ..
خێوی خوارو ژووری کۆریای ..

بەلام ، عەرشی ناو کەلاوە
جێگای (بوو)وە ، نەك هیی پیاوە .

دۆلارێك ، لێی كیسه پڕی
هەرگیز ناتوانی پێی بكڕی

یەك تك چی‌یە ، لەو گشت ئاوه
كه لای گەل له ڕووت تكاوه ••

لەپاشانا تۆ پاشا نیت ،
نۆكەرێكی ئاغایانیت ••

هەر سوورفلێك لێت پەیا بێ ،
له هەچ كوێو ، هەچ كاتێكا بێ ،

ئەتوانێ چۆن ئارەزوو كا ،
له پووشی حورمەتت فوو كا ••

دەس باتــه جلەوی كارت :
چۆن بۆی بلوێ قورس كا بارت ••

ئەم سوورفلەی چەتەوڵه ،
موو پووش ڕەنگەی ، ڕووی پێست شڵه

ئەم باڵ ڕووتی ، دوو لاق ڕووته ،
هەڵقەمچاو چەناكەو لووته ،

پێویست ناكا ماك ئارسەر بێ ،
سەرەك ، یا وەزیری دەر بێ ،

هەر (یانكی) بێ ، جۆن بێ ، جاك بێ ،
به خوێن له ڕەگەزی پاك بێ ،

گۆشی شیری ئیستیعمار بێ ،
ـ با تەنانەت خزمەتکار بێ ـ

مادام هاتە موستەعمەرە ،
گەر خوا نەبێ ، پێغەمبەرە ..

ئیتر ، شای ، وەزیری ، سەری
هەرچی تۆ هەی ئەی سینگمان ڕی !

ئەبێ کە دیت چارەی (یانکی) ،
گوێی خۆت ڕەپ کەی چەشنی (دۆنکی) [٩] !

چۆن بارت کاو بتداتە بەر ،
ورتەت لە دەم نەیەتەدەر ...

* * *

ئازادیخواز ! گری .. گری ..
کەوتە ژێر پێی درنج ، پەری :

کۆرپای ئازاد : سەرانسەری
دیسانەوە بۆ (سینگمان ڕی) ،

تەختو تاراجی تێکدرا
لە فەرمانی (ماك ئارسەر)ا !

ماك ئارسەری خوای سینگمان ڕی ..
ئازادیخواز ! گری .. گری ..

* * *

---

(٩) دۆنکی : بە ئینگلیزی واتە گوێدرێژ . م.م.ك.

ئەی نەتەوەی کۆریای نەبەز !
ئەی سی ملیۆن لە زەرد ڕەگەز !

تۆ هەر ڕەنگ بی ، من هەر ڕەنگ بم
گەر نەتپەرستم بە پەنگ بم !

گەر نەمەوێ سەرفەرازیت ؛
بە هەستی خۆتا شانازیت ،

گەر دوژمنی ئازادیی تۆ
بە دوژمن نەزانم بۆ خۆ ،

خوایە بەشم هەر دیلی بێ !
هەر ڕووزەردیو زەلیلی بێ !

چونکە ، کۆریا ، هەردوو لامان
بۆ یەك دەرد ئەخوازین دەرمان :

کۆنەپەرستی ناوخۆمان
بۆتە شملێکی شەڕ بۆمان ..

ڕایکێشاوە دەستی یاری
بۆ بێگانەی ئیستیعماری ..

بە هەردوو دوژمنی خوێنمژ ،
بە گشت چەکێ : لەش کوژ ، بیرکوژ ،

تیمان بەربوون ، ئەیانەوێ :
هەقمان هەرگیز چنگ نەکەوێ .

تەکانێك بەین بۆ حەق سەندن :
وەك تۆ دات ، نەتەوەی مەزن !

بە هەڵپەی دەم ئەنەڕێنن ،
دنیامان لێ ئەورووژێنن ،

بەڵام پەشمەو خەیاڵی خاو ••
چەرخی تەئریخ بە چاوو ڕاو

بۆ هیچ هێزێك ڕاناوەستێ ،
دەستی حەقدار کەس نایبەستێ ••

ڕاستە : ئەمڕۆ یەکمان نووستووین ،
ئەوی‌ترمان زەدەو ماندووین ،

بەڵام ڕۆژ دێو ، ئەڕواو ، ماوە
لە هیچ کاممان نەگیراوە ••

ئەممان لە خەو بێزار ئەبێ •
ئەو تۆز لە پشتی ئەتەکێ ••

ئەوسا دووبارە پەلامار
ئاسانە بۆ سەر ستەمکار

* * *

ئازادی‌خواز ! گری •• گری ••
کەوتە ژێر پێی درنج ، پەری :

کۆرپای ئازاد ، سەرانسەری
دیسانەوە (بۆ سینگمان ڕی) ،

تەختو تاراجی تێك‌درا
لە فەرمانی (مـاك ئارسەر)! !

ماك ئارسەری خوای سینگمان ڕی ••
ئازادی‌خواز ! گری •• گری ••

❋ ❋ ❋

ئەی نەتەوەی کوردی برسی !
عەرەب ، هیندی ، هەرکەس ، هەرچی !

ئەم قەوماوەی کۆریا پەندە ،
بۆ گشت گەلی دیلو بەندە •

بە زمانی وەك ئـاو ڕەوان ،
ڕوون وەك ڕۆژی بەری ئاسمان ••

تێمان ئەگەیەنێت دوژمـــن ،
جانەوەری دڕو نەوســـن !

بەم گشت کاسەی خوێن‌گیڕی‌یە ،
گلاراوی پێش مەرگی‌یــە ••

تەئریخ لە پەڕەی بێ‌باکا
وا ئەنووسێو درۆ نـاکا

ئەڵێ دەوری ئیستیعمار خۆی
هەڵئەکەنێ بۆ خۆی گلکۆی ،

تا ئەو زیـاتر داگیرکراو ،
بداتـە بـەر کەلبەی سواو ،

قەفی زنجیر ئەستوورتر کا
لەشکر سەوقی ڕێی دوورتر کا ،

دیارە چینو گەلی چەوساو
زووتر لە خەو هەڵدێنن چـاو ..

زیاتر خواستی بۆ ڕزگاربوون ،
ئەیانخاتە جۆشی هەڵچوون ..

ئەوسا دەزگاو دووکانی لەق ..
خۆت توند بگرە بۆ شڵپەی شەق . !

خۆت توند بگرە ، ئەی ئیستیعمار !
ئەهرەمەنی جەورو ئازار ..

لەبەر هێزی حەقخوراوا ،
هێزی وەك ئـاگر جۆشـاوا ،

هێزی ڕۆژی بەرامبەر شەو ،
هی وریایی بەرامبەر خەو ،

هیی یەکێتی ، هیی زات ، باوەڕ
لەخۆبوردوویی... بەرامبەر :

هێزی ترس و لەرزو سستی ،
هیی گومانو خۆپەرستی . !

خۆت توند بگرە هێزی گومڕا ،
تا مەرگانت دێ لەپڕا ،

تەپ ها !.. ترپەت دێو لنگەو قووچ ،
بۆی ئەکەویت دەعبای وەك حووچ !.

پەیامی کورد

بۆ میهرەجانی چوارەمی گەنجان و قوتابییان لە بوخارست

(١)

ئەی کۆترە سپیەکەی ناو هێلانەی بەرز !
لە گیانی پیکاسۆ ئیلهام ئەکەم قەرز

ئەمەوێ بتخەمە سەر باڵی فڕین
بە ڕاستی بتنێرم نەك بە خەوبینین .

بۆ شارێك : هەزاران لاوانی جیهان
بۆ ئاشتی ئەبەستن تیایا میهرەجان !

لاوانی حەوت کیشوەر لە بوخارستن ،
بە هەوای برایی‌و ئاشتی سەرمەستن !

بە صەدو یەك دەم‌و زمـانی جیاواز
لەگەڵ یەك گەرم‌ئەکەن گۆڕینەوەی ڕاز

بـە صەدو یەك دەم‌و زمان ئەوترێ :
« ئەی هاوڕێی دوور وڵات ، تۆم زۆر خۆش‌ئەوێ ! »

قسەی‌وا پیرۆزی پڕ خۆشەویستی
تێی‌ئەگا هەر لاوێك ـ بە گوێی دڵ ـ بیستی ..

بزەو لەبزی شیرین ، نیگای گەرم‌و گوڕ ،
چوونە کوڕی یاری‌و ، دانسی کچ‌و کوڕ ،

مۆسیقاو هەڵبەستی ئەبزی دڵ یەکخەر ،
نیگاری بە جوانی سرنج ڕاکێشەر •••

لە بـاغچەو مەیدانو جێگا گشتییەکان
بە ڕاستی بێزمان دێننە زمان !

چینی بۆ باڵقانی ئەبێ بە بلبل ،
کۆریایی‌و (یانکی)ی باش دەستئەکەنە مل ،

لاوی کورد ، دەست لە دەست برای عەرەبا ،
دەردی دڵ بۆ لاوی گشت جیهان ئەبا ••

تەنانەت لاوانی میترۆپۆلەکان
دانئەنێن بە حەقی کوردا بۆ ژیان !

(٢)

ئەی مەلی پەڵو پۆ سپی وەکو چوڕ !
لە لووتکەی شاخەوە باڵ بگرە بە گوڕ

شاخەو شاخ ، دەشتاو دەشت ، دەریا بە دەریا ،
هەر بفڕەو مەوەستە تا ڕۆمانیا ••

پایتەخت : بوخارست •• شاری پێشکەوتوو
لە کۆنەپەرستی خۆ ڕزگار کردوو ،

جمەی دێ لە لاوو ئاشتی خوازانا
جوانترە لە جاران لە میهرەجانا ! ••

ئەو لقە زەیتوونەی ناو دەنووکی سوور
بەسەرا بگێڕە حەوت جار خوارو ژوور !

هێزی لاو یەکبگرێ بۆ ئاشتیی دنیـــا
شەڕفرۆش مەگەر قوڕ بکا بەسەریا !

نە تەقە لە کۆریا ، نە لە هیندی چین
ئەمێنێ ، نە ئێمەیش تووشی شەڕ ئەبین

بۆئەوەی « خێو »ەکان لە والستریتا
گۆشتاومان زلفنج کەن لەگەڵ تریتا ..

ئەم دنیا ڕووخاوو ڕوو بریندارە
ماوەی چنگ ئەکەوێ دەرد بکا چارە :

هیچ نەبێ هەتیوێك ئەگا بە دالدە ،
بەندی یەك لە زنجیر ئەبێ ئازادە ...

ورگێکی خەوێران پڕ ئەکرێ لە نان
نەخۆشێك شیفای دێ بە داوو دەرمان

ڕووتەیەك پارچەیەك جلی پێ ئەبڕێ
بۆی ئەلوێ پێك بێنێ چەپەرە شڕێ ..

پیرێکی پەککەوتوو ، یان ژنی داماو
لەبرسا مردنیان دڵ ناکا بە ئاو ،

یا ساوای لە چەقی ڕێگا توورڕدراو
گەڵ ئەبێ بە دایکیو ئەیهێنێتە نـــاو

سەگ نایخوا ، وەك پلێك گۆشتی بێتاوان
تا ئابڕووی ئەم عەصرەی پێ بەرێ ئینسان !

(٣)

ئەی کۆتر ! ئەی ڕەمزی ئاشتیو ئاسایش !
ئەمەیە ــ کە لاوان کردوویانە ــ ئیش ••

بۆ ئاشتی گلێرن •• بۆ خۆشەویستی ••
لە ڕێگای ئامانجا لاو ناکا سستی ••

دلنیاین دەزگای شەڕ سەرەوژێر ئەکەن
ئەمڕۆ بێ ، سبەی بێ ، بە ئامانج ئەگەن ••

ئەو تۆوەی ئەیچێنن ، بە نیازی پـاك
بەهەشتێك ئەڕوێنێ ــ بۆگشت ــ لە ڕووی خاك !

لاوانێك لە پشتی ئەوان دێنە خوار
دنیایەك ئەبینن دوازە مانگ بەهار •

نە فرمێسك ، نە نالە ، نە هەناسەو خەم
ئەو دنیا جوانەیان ناخاتە ژێر تەم !

ئینسانی ئەو حەلەی بۆ خۆشی هەولدەر
بێخەمو بەختیار ژین ئەباتە سەر ! •••

(٤)

ئەی کۆتر ! ئەی شابالّ مەشخەلی سپی !
بۆ گەشتی بوخارست ئەبێ ڕابەر بی

ڕێگای ڕاست پیشاندەی بە لاوانی کورد
دوشمن ڕێی تەنیون بە داوی ورد ورد •

دوشمنی گەورەی کورد ، ئیستیعماری پیر ،
نۆکەری هانداوە دەستبدەنە شیر

به ڕاستو بە چەپــا مل بپەڕێنن
سزای ئاشتیخوازی لە گەل بسێنن !

ئەم چلکاوخۆرانەی ئیمپریالیزم ،
پاڵەوان کەچەلی ڕێگای فاشیزم

هەریەکە لەلایەك دیکتاتۆرێکن
بۆ بێشەرمی کردن ئێسترە تۆرێکن !

جووتەمان لێ ئەدەن ، گازمان لێ ئەگرن ،
نەختێك حەق داوا کەین لەداخا ئەمرن .

ڕەخنەیان لێ بگرین ڕەخنەیەکی ڕاست
سوێن ئەخۆن بە خەروار ، کە زۆر ڕەش بوو ماست !

بڵێین : (لەل) وەکوو هار دەستئەدەنە شیر
ئەوەندە ترساون لە ئازادیی بیر !

ترساون ، بە ڕاستی ئەوەن ترساون ،
هەموو لەش هەر گوێچکەن ، هەموو لەش چاون !

حیسابی جووڵەی موو ، دەنگی نەبزی دڵ
ئەپرسن لەو لاوەی کە لێی ئەکەن سڵ ! ..

بۆیە تۆم پێویستە بۆ ڕێی میهرەجان
لاوەکان لە دەستم نەچن ، کۆتری جوان !

کورد لاوی هۆشیارو نەختێك خوێندەوار
تاقە یەك شك ئەبا ــ بەلکو ! ــ لە هەزار !

(٥)

لاوی کورد : زنجیری دەرەبەگ لە مل
شەوو ڕۆژ ڕەنجئەدا بێ نانو بێ جل

یان لەپڕ ئەیگرن ، ئەیخەنە ژێر چەك
بۆ ئیمپریالیستی ئاغای دەرەبەگ

یان لە ئیحتیکاری نەوتا پاڵەیە
ڕۆژی چەوسانەوە ، شەوی ناڵەیە

یان کەمەر شکاوی کۆڵی گرانە
بەئەرزا کشانی بۆ سواڵی نانە

یان لەسەر سووسەیەك بیرو بڕوای سوور
ئەیبێرن زنجیربەند بۆ زیندانی دوور !

ئەگەر هات بەڵگەیەك کەوتە دەست میری !
هەر سەرەو ئەپەڕێ بە دەمی شیری !

وا قورس بێ چەپۆکی کۆنەپەرستی
ئیتر لاو چۆن بیا بۆ قەڵەم دەستی ؟...

ئەم لاوە کەمانەی کە خوێندەوارن ،
ڕێنگا پیشاندەری گەلی ژێر بارن ،

ئا لەبەرئەوەیە زۆر بە خەمخواری
ئەسپێرێ بە تۆ لاو لە کوردەواری !

لە ڕەمزی بەرزی تۆ وەهام تکایە :
شاباڵی سپیتی بۆ بکەی بە سایە

تا ئەیەی ئەیخەیتە کۆڕی میرەجان
با دەمی بگاتە لاوانی جیهان

لەو کۆڕە پیرۆزو بەرزەی لاوانا
بنوێنێ (ئاشتی‌خواز) لە کوردستانا !...

(٦)

ئەمەوێ لاوی کورد بخاتە سەر دەست :
ئەو دڵ گەرمەی خۆی کە پڕە لە هەست

بیگێڕێ بەناو گشت دەستەی لاوانا
هەستی خۆی جاڕبدا بەناو جیهانا !

نەڵێ من کوردمو دواکەوتوو و بچووك
ئەترسم ببینرێم بە چاویلکەی سووك .

شەبەقێك هاتوەتە ئاسۆ بۆ ئینسان :
نانوێنێ بچووکی‌و گەورەیی گەلان ...

شەبەقێك لە ڕۆژی مارکس‌و لەنین
مەشخەڵ بوو بۆ دەستی هاوڕێ ستالین

ئێستاکە خەلیفەی گرانبەهای ئەو
جیهانی پێ ئەبا بۆ ئاشتی بەدەو ..

ئەوڕۆژەی کە ڕەنگی پێست ، ژمارەی سەر ،
جیاوازیی چین‌و دین ئەگرێ بەرامبەر

لە ڕۆمانیا چەند ڕۆژێك هەتاو
بۆ لاوی کورد ئەکا بە زاخاوی چاو !

ئەگەڕێ ، تەماشا ئەکاو ئەبینێ :
گەلێکی تێکۆشەر ئەژی ، چۆنێ ؟

لە شوێنی کەلاوەی وێرانی مێژوو
دایناوە چ کۆشکێ بە مێشك‌و بازوو

کەچی شەڕفرۆشی خاوەن سەرمایە
دەستێکی میکرۆبەو دەستێك بۆمبایە

مرقی خۆش کردووە ئەم دەزگا جوانە
خاپوور کاو ، بایەقوش تیا بگرێ لانە !

(٧)

بەڵام ، ئەی باڵداری سپیی ئاشتی !
دووبارە پێت‌ئەڵێم گەرچی پێم‌وتی :

لاوانێك کە ئێستا لە بوخارستن
نوێنەری گەلانی ئاشتی‌پەرستن !

بڕوانە ماسوولکەی لەشی پۆلایان
بڕوانە پرشنگی عەزمی نیگایان

بڕوانە یەکیەتیی مێشك‌و دڵیان ..
بڕوانە ئارەزووی بۆ ژین بەکوڵیان ..

ئەمانە خۆیان‌و گشت هاوتەمەنیان
بۆ پاسی ئاشتیی دنیاو وەطەنیان ،

لەشکرین ، ئامادەن بین بە عەسکەر ،
پێویست بێتە پێشێ درێغ نەکەن سەر !

ناخۆشه ئەگەرچی له ژیان بووردن ،
بەڵام ناخۆشتره به سەرجەم مردن !..

(٨)

لاوی کورد که گرتی ڕێی گەڕانەوه
به دیاریی ئەم بیرو باوەڕانەوه ،

بەیداخێك هەڵئەکا وێنەی تۆ لەسەر
بۆ گشت لای وڵاتی ئەکا به سێبەر ..

ئەو حەله دوژمنی به شەڕ قنیاتکەر
وەك لاکێك له ماڵمان ئەکێشینەدەر

دوای ئەمه ئێمەین و نوێکردنەوەی ماڵ :
هەر ده ساڵ له تەئریخ ئەبڕین به یەك ساڵ ..

ئاوی چەم ئەکێشین بۆ سەر لووتکەی شاخ
بەردی ڕەق دەردێنین ، جێی ئەکەین به باخ

لەسەر هەر لووتکەیەك ، تەپۆلکەو یاڵێ
هەر بندار بەڕوویەك ئەکەین به ماڵێ

درێژیی ناو دۆڵو ، پانایی ناو دەشت
به تەلاری جوان جوان ئەکەین به بەهەشت

زەویوزار به بەری ڕەنجی تراکتۆر
عەمارمان پڕئەکات له گەنمی زۆر ..

نەوتمان ، کارگامان ، بەرهەمی کانمان .
نادزرێو ، نرخەکەی دێته گیرفانمان .

چ خێری نیشتمان ، چ ئارەقی ڕەنج
کوردستان سەرانسەر پڕئەکا لە گەنج !

باغچەمان سەرانسەر گوڵی ئەپشکوێ
بلبلمان فێرئەبێ بە ئاوازەی نوێ

تەنانەت لە بێشکەی ساوامان ، گریان
ونئەکا ، موعجیزەی بەختیار ژیان !...

کۆمەڵـەی پێنجەم

لە کۆڕی خەباتا

شەهید

«بە یادی شەشی ئەیلوول ، شەڕی بەردەرگی سەراوە»

هەزارو نۆصەدو سی بوو ، شەشی ئەیلوول کە ڕۆژ هەڵهات :
غریوی ویستنی حەق کەوتە ناو شاری سلێمانی ؛
(هەڵۆ بەگ) ئەو جوانەی پڕ دڵی بوو بۆ وەطەن ئاوات ،
لەپێش جەمعێکەوە تا بەرسەرا ڕووی هەڵمەتی هانی •

لەگەڵ یارانی ئەیوت : « ئەی حوکوومەت ! تا نەکەی تەثبیت
حوقووقی کوردەواری ، نایەوێ کورد ئینتیخاباتت ؛
ئەوانەی بانگکراوو تۆ بە قووەت دەوریان ئەگریت :
دەنیو قازانج پەرستن ، هیچ نەبێ پێیان موبالاتت !

ئەوانە کەی لە میللەت بوون هەتا تەمثیلی ڕەئیی کەن ؟
حوکوومەت ! ئێمە کوردین ، وا ئەڵێین : « نامانەوێ نوواب
کە داوێنی غەرەز بگرن بە هەردوو دەست ، وەطەن بەردەن !
نەکەی ، مەشرووع نییە •• دەرکە لە سەر سەودایی ئینتیخاب !•• »

ئەمە جوملەی قسەو ئامالی یارانی هەڵۆ بەگ بوو ،
نە نامەشرووعی تیا بوو ، نە تەجاوز بوو بە ئەمنییەت ••

کەچی عەسکەر بە مەترالیۆزەوە بۆ قەتلی عام دەرچوو ؛
درایە بەر شەقەی شەستیر ڕچاو ئامالی میللی‌یەت !

شەقەی شەستیرو قرچەی دەستڕێژو هەلمەتی سونگی
بە خوێنی وردی بێ‌تاوان شەپۆلی خستە سەرجادە :
ئەما جوانێ کە سونگی ئەیسمیێ صەد کەرەت سنگی ،
ئەما پیرێ لە ڕیزی گوللە بووبێ قەلبی ئازادە ! ...

هەلۆ بەگ گوللەیی ئەووەل لە ڕانی دا ، دووەم دەستی :
کە خۆی‌و قەومەکەی وا دی ، بە چەشنی شێر نرکانی ،
پەلاماری کە دا بۆ ضابطێ : یەك زللە خپ خستی ..
دەمانچەی سەنگ لە دەستی‌و ئاگری دا تاوەکوو توانی ...

بەلام فیشەك نەما ، هەر ضابط‌و یەك دوو نەفەر کەوتن ..
لەپاشا عەسکەریش دەستڕێژی لێ کردو بە لادا هات ؛
لەسەر دەریایی خوێن بوو کەشتی‌یی عومری بەرەو مردن
ئەچوو ، ئەیوت : خوا حافیظ ، ئەوا ئەمرم وەطەن ! هەیهات ،

لە باوەشتا پشووی عومرم نەدی تاوێ بە سەربەستی ،
هەتا مردن زڕەی زنجیری دیلی بوو لە گەردنما ،
ژیانم عارو ذیللەت بوو لەژێر پێلاوی دوشمنما ،
بە خوێن بێ‌و ، گڵ هەلی‌لووشێ ، کەوابێ ، هەیکەلی هەستی ! ...

خواکەی بولبولی باغی سەرا ! .. هەرچەندە پاییزە ،
بە خوێنی خۆم گولت بۆ ئاو ئەدەم ، سا بۆم بلاوێنە !

لەگەڵ ئەو جوانە پاکانەی لە دەورم مەیتیان ڕیزە
لە خوێنا وێنە شێواوین ، بە دایکمان بناسێنە ! ...

بڵێ بەو بووکی تازەی یەکشەوەم گەر هاتە سەر نەعشم ،
ئەڵێ خۆی بۆ وەطەن کوشتو لەڕێی عەشقی منا نەژیا ..
وەظیفەم بوو لەپێناوی وڵاتێکا سەرم بەخشم :
کە تۆی پەروەردە کرد بۆ من لە داوێنی چیاو کەژیا !...

ئەگەر خوای گەورە بەخشی پێت هەتیوێ ، پێی بڵێ : ڕۆڵە
لە من فرمێسکی ویست باوکت ، لە تۆش داوا ئەکا تۆڵە ! ...

هەڵەبجە . ئەیلوولی ١٩٣٢

زیندانی ئەژدەهاك (1)

« بۆ بتەکانی فاشیزم »

ئەژدەهاك ! زیندانت قەڵا ــ قەڵایە ؛
دیواری کۆنکرێت ، دەرگای پۆڵایە •

ئەژدەهاك ! کونبڕە ، سەختە زیندانت ،
ناڕووشێ بە بڕبەن بەندی گرانت !

هێزی لەشمرێنە کۆتو زنجیرت ؛
کاری‌یە لە دەمار ناپاکیی بیرت •

دڵڕەقیت هەر تاوە چەشنە سزایە
بۆ بەندیی خاوەن هۆش ئەختەکایە •

هێند چەشن سەربڕو زیندانەوانت ،
سەرخۆشن بە خوێنی گشت بەندی‌یەکانت !

ئەژدەهاك ! ئەی دێوی لە (بیر) زراو چوو ،
ئەی ناشتای مارانت بە مێشك کردوو !

ئەو مێشك تازانەی زنجیرت کردوون ،
لە لێوی پێچاڵی مەرگا ڕاتگرتوون ،

---

(1) ئەژدەهاك : ضوحاك . سووككراوی (ئەزی‌دهاك)ە .

چاوەڕێی فەرمانن بە ڕێی نەهاتا
بیرێنە بەر تەناف لە تۆرەو کاتا ،

مێشکیان ، ئامانجیان ، هیواو تاسەیان
لە پەتا بتاسێ وەك هەناسەیان !

ئەمانە گشت ئەڕۆن ، ئەیانڕەوێنی ،
هیچ نەبێ لە بەندا ئەیانڕزێنی ...

بەڵام تۆ ، ئەژدەهاك ، لە هەڵپەی خۆراك
ناتوانی بکەوی بۆ ماری ناپاك ؛

هەر ئەگری ، ئەکوژی ، ئەدەی لە گەردن ،
مێشك دەرخوارد ئەدەی بە ماری نەوسن ...

تا ڕۆژێك ئەو خوێنەی بە ناحەق ڕشتت ،
ئەو بیرەی واتزانی ئێجگاری کوشتت ،

تاو ئەدەن تەنووری دەماری کاوە ،
ئەو چەکوش وەشێنەی ڕۆڵە کوژراوە

ئەخرۆشێو ئەجۆشێو کۆمەڵ یەك ئەخا ،
هەر هەڵساو ئەبینی زیندانت ڕووخا !

ئەو حەلە هەر لاوێ لە زیندانتا مرد
ئەبێتە مایەی بەخ بۆ نەتەوەی کورد ؛

لە بنکەی پەیکەریا ئەنووسرێ ناوی
لەگەڵ گشت کردەوەی پەسەندکراوی ! ...

سلێمانی – ١٩٥٣

بەستەی نەبەز

من ئەو دیلەم لە زیندانی تاریکا
هەتاوی بیر ڕووناك ئەکا بەرچاوم ؛
بەناو هەزار حەلقەی داوی باریکا
قەفی زنجیر ئەپچڕێنێ هەنگاوم !

من ئەو دیلەم لە پشت شووورای پۆلاوە
ئاسۆی هیوای گەشم هەرگیز ونناکەم ؛
لە ڕووی ئاسمان بە گڕی سوور نووسراوە
بەندە بەندەی ئایین نامەی بڕواکەم !.

من ئەو دیلەم ئامانجم قیبلەی گشتە ؛
با سامدار بێو پڕ دڕك بێ ڕێی ڕاستم ،
مادام هێزی زوربەی گەلم لە پشتە :
دڕك گولەو ترس ئارامە بۆ خواستم !

من ئەو دیلەم کە سرنجی بێباکم ،
سڵ لە چاوی پڕ لە قینی زەق ناکا ؛
دانە چیرەی گورگی هاری سەر لاکم
زاتی گیانی نەلەرزیوم لەق ناکا !

من ئەو دیلەم کە دیلکەری زۆردارم •
دلی لەبەر گوڕی نالەم ئەلەرزێ ؛
تا شرتر کا کەلبەی لەشی زامارم ،
خۆی خراپتر لەناو خوێنا ئەگەوزێ !

من سەربازی ئامانجێکم : پیرۆزە ،
فیداکاری ڕێگایەکم : بێ گەردە ،
ڕەنجێك ئەدەم ڕەنجی پیاوی دلسۆزە ،
لە ڕێیەکا بێباك ئەمرم : ڕێی مەردە ! •••

سلێمانی — ١٩٥٣

لە بنی بیرا

وەك قرژانگ‌و وەك مشك‌و مار
بەم كونەدا هاتوومە خوار

بە چنگ ، بە پێ ، بە پاچ ، بە دان ..
هەڵئەكەنم بۆ خۆم زیندان !

تا هەڵكەنم ڕۆتر ئەچم
هەی قوڕبەسەر كوڕو كچم !

بەو ڕەنجەی من بۆیان ئەدەم
تیكەی وشكیان ناگاتە دەم !

خۆشم ، لە بنی بێ ئەرزم ،
بۆ تاریكی‌و ترس ئەلەرزم ،

تەقەو ڕەقەی پارچە ئاسن ،
كە دێ‌و دەچێ بۆ سەرو بن ،

پڕ ئەشكەوتێك سام‌و گومان
ئەخاتە دڵ بۆ داخوریان !

هەوای نەفەس گەروو گیرە ،
قەنارەم قووڵاییی بیرە !

هاکات زانی بە (گاز) خنکام !
یان ئاسنێك لە کەللەی دام

یان باسقەنەی نەوتی لەپڕ
بۆ ئاسمانی هەڵدام بە گوڕ !

کە من مردم ، کچ و کوڕم
ئەخۆن لە کام کاسەی پڕم ؟

کێ نانی وشك ، کێ بەرگی شڕ ،
پەیدا ئەکات بۆ کچ و کوڕ ؟

بەری ڕەنجی عومری درێژ
گشت کەوتە لای ئارەق نەڕێژ

کردەم بردەی کومپانی بوو :
هەم ڕەنجم چوو ، هەم نەوتم چوو !

بڵێین دەرچووم لە بنی بیر :
بێهێز ، پشت کوم ، ڕیش سپی ، پیر !

ئەوسایش پەنا بۆ پەك کەوتوو
هەر مردنەو ، مردنی زوو !

تا گەل کاری ناوخۆی وا بێ ،
کوڕیش ژینی چاتر نابێ !

ئەویش وەك باوك ، ڕێی کوڵۆلی
ئەبڕێ و ، ئەبێ بە نەوت خۆڵی ،

ئەو نەوتەی مام کومپانیمان
پوختەی سوودی خستە گیرفان !

ئێمەیش لە گەنجی ڕەنجو نەوت
ئاخمان بەرکەوت ، داخمان بەرکەوت !..

سلێمانی - ١٩٥٣

بۆ مایکل

ئەی ڕۆڵەی ئەثیل‌و جۆلیۆس ، ئەی مایکل !
ئەوەی تۆی هەتیو خست : جەورێکە زۆر زل ،

جەورێکە کراوە لە باوەڕ بە داد ،
لە سەربەستیی زانست ، لە بیری ئازاد .

کێردێکە بە دەستی خوێناویی تاوان
دراوە لە جەرگی هۆی فەخری ئینسان

ئەثیل‌و جۆلیۆسی دایك‌و باوکی تۆ
بۆ ئاشتی ئەیاندا لە یەك هەشت‌و نۆ ..

ئەیانویست زانستیان ، بەری مێشکیان ،
بێتە هۆی ڕووناکیی بەرچاو بۆ ژیان .

نەك دەزگای دۆزەخی قەلاچۆکاری
دروست کا بۆ دەستی سەرمایەداری ،

تا گۆشتی گیانداری ڕووی ئەرز بە یەك ژەم
دەرخواردی دێوێك بەن دایبچڕێوە دەم .

ئەم پاکی‌و پیرۆزی‌و بەرزیی نیازە
بە تاوان دانرا لە دنیای تازە ..

هەر لەبەر پەیکەری سەربەستیی بەرزا ،
وەك قۆچی قوربانی دران بە ئەرزا !

پەیکەری سەربەستی بە چاوی خۆی دی
ولاتی : دوو زانای مردن ، لەسەرچی ؟

لە پەڕەی تەئریخا سەرەك لەنکۆڵن
سەرشۆڕە لە شەرمی زانا وا کوشتن !

کوژران دایكو باوکت ، بەڵێ ، لەناوچوون
لە ڕێی باوەڕیانا بە قوربانی بوون !

تۆو ڕۆبەرت ئێستاکە جووتێك هەتیون
خەم خواردن ئەو بزەی لە لێو بڕیون

کە تا مرد بۆ دایکت هۆی گەشیی دڵ بوو
دوا نامەی بۆ بزەی لێوتان بە کوڵ بوو ؟

* * *

ئەی مایکل ! ئەی ڕۆبەرت ! ئەی نازدارەکان
وتتان کرد باوەشی گەرمی دایکتان !

لێتانی شاردەوە هەوری ڕەشی مەرگ
پرشنگی باوکێتیی جۆلیۆس ڕۆزەنبەرگ

گرانە ، ئەزانم ، بێدایكو باوك مان
بۆ کۆرپەی وەك ئێوەی ئێسكسووكو جوان ،

بەڵام گەر ئەثیلو جۆلیۆسی زانا
نەبوورن لە خۆیان لە ڕێی ئینسانا ،

ژمارەی هەتیوی ئینسانی هەژار
دوو نابێ .. ئەگاتە صەد هەزار هەزار !

دوایی ، بەرخەکانی نەوەی ڕۆژەنبەرگ
ئێستاکە لای گشت کەس بوون بە کزەی جەرگ

لەجیاتیی دایکێکو باوکێك ، یەك ملیار
دایكو باوك داینراون بە ڕۆڵەی نازدار !

باوەشی کەم تیایە ئەم ڕووی جیهانە
بە گەرمی بۆ ئێوە نەبێ بە لانە !...

سلێمانی ـ ١٩٥٣

بانگێک •••

بۆ پـۆڵ ڕۆبسن •••

ئەی بلبلی ئاشتیخوازی ، پۆڵ ڕۆبسن !
ئەو شێتانەی لە خوێندنت ئەترسن

دەمیان گرتی ، نیازیان هەبوو ئاوازە
قەدەغە کەن لە گوێچکەی دنیای تازە ••

بەرنەگیرا بۆیان لە ڕۆژ ••• ناچار بوون
ڕێی فڕینت لێ ببەستن بۆ دەرچوون !

ئەو شێتانەی سازو کەمان ئەشکێنن ،
بلبل ئەگرن ، پەڕی باڵی دەردێنن ،

نایەڵن بێی ، بۆ گەلانی ڕۆژهەڵات
بەستە بڵێی ، تیژ کەی ئاگری خەبات !

ڕۆژهەڵاتمان : لای ڕووناکی ئاشناتە ،
لای شەوبشی بێدارە ، دڵی لاتە ••

چاوەنوارین قەفەسی کۆن بشکێنی ،
پەساپۆرتی دەنگ لە سنوور بنوێنی ،

(جۆلیۆ ئەیوت : ڕاستیو گۆرانیی ڕۆبسن
بێ پەساپۆرت سنوور بڕن ، نەترسن ؟)

بسانگەیتیو بە ئاوازەی وەك هەنگوین
لەناوماناا بخوێنی بۆ : ئاشتیو ژین !

وا بخوێنی کە سپیو زەرد لەگەڵ ڕەش
گوێت بۆ شل کەن وەك یەك دڵو وەك یەك لەش !

سپیو زەردو ڕەشی ڕێگای یەك گرتن
تینووی گیانی گۆرانیتن ، پۆڵ ڕۆبسن ! ..

پۆڵ ڕۆبسن ! ئەی پۆڵ ڕۆبسن ! ئەی پۆڵ ڕۆبسن !
پاڵەوانی ئاشتی ! بلبلی وتن !

تا ناو دۆڵی دوورو کلای کوردستان ،
ناوو دەنگت ئاشنان بە گوێچکەی ئینسان .

کوڕی ساوای حەوت ساڵانم ئەتناسێ ،
ناوت ئەبا ، وەك هیی مامی دراوسێ !...

سلێمانی – ١٩٥٤

له زیندانا چوارده‌ی ته‌مووز

ده‌نگێکی دوور ،
دوور .. ئێجگار دوور ...
به ئاسته‌مێك ئه‌گاته ژوور !
ئه‌ی ده‌نگی دوور ،
به ئاسته‌مێك ئه‌گه‌یته ژوور !
ئاخۆ سپیت ، یان ڕه‌ش ، یان سوور ؟
وه‌ره پێشتر ..
چۆن ئاو ئه‌ڕژێته ناو ئاگر ،
له‌ڕێی گوێوه ، بڕژێره گیان ،
زیندانم پڕ که له کوڵدان !..
زنجیری پێ ،
کپ به تاوێ ، وه‌ك لۆکه‌ی گوێ !
هه‌وای شڵه‌قاوی زیندان ،
بنوو ، وه‌ك به‌رمه‌مکان ئه‌نوێ !
با ده‌ستڕێژی ئه‌م ده‌نگه‌ی ده‌ر
گولله‌ی مانای گوێم بپێکێ
به‌ڵکو گڕه‌ی تینوێتیی سه‌ر
وه‌ك تۆپ ناڵه‌ی بێ‌و بته‌قێ !...

* * *

له لێشاوی غەڵبە غەڵبا
بانگێکی دا لە گوێچکەم (با) :
« ••• ڕەژێمی جەمهووری بژی !•• »
خەو ئەبینم ! جەمهووریی چی ؟
ـ نەء ، خەو نیە ••
شایلۆغانی جەمهووری‌یە :
ئەم دەنگ‌و مژدەی دووری‌یە !•••
سا لەشی زیندانی مردوو :
بێرە سەما !
ئەی لە بستێ گۆڕا زیندوو :
مردن نەما !•••

بەندیخانەی بەعقووبە ـ ١٩٥٨

بت ــ بتەوان

ڕابووردوو
هەبوو ، نەبوو ..
سەردەمی زوو
بت ــ بتەوان ،
پیرە شەیتان :
بت دروستکەر
بتەوان گوێ‌دەر
بت‌پەرستی بە ئایین کەر
ڕەگ داکەوتووی ئیمپریالیست
خوێن‌مژی ئاسایش نەویست !
بت ، بتەوان
پیرە شەیتان
بت‌پەرستیان دابووە بەر
تێیان‌ئەخوری ، وەك گا ، وەك کەر
ــ دەی ! لەشی بت بگرەرە زێڕ
شەیتان تێر کە بە خێرو بێر
جێگا خۆش کە بۆ بتەوان
لەسەر سەر ، گلێنەی چاوان !
شەیتانو ، بتەوانو ، بت ،

بەرامبەریان کەچ کە ملت ؟
هەر بت خوایە !
هەر بت خوایە !
هەر بتپەرستی بڕوایە !
هەر شەیتان ، بت ، هەر بتەوان !
بڕواکانیتر هەموو بان
ڕوو لە خاکی بەرپێی بت سوو
یەك بەری ڕەنج بکە بە دوو ،
بیهاوەرە جاتتای شەیتان ،
بۆ بتەوان !
زمان لال کە ، گوێچکە کەڕ کە
کوێر بە ، وەك کەر زەرە ــ زەڕ کە !
بۆ بتەوان
بۆ بت ، شەیتان ،
بۆ نۆکەریان !
ئارەق ڕەشو شین بڕێژە ،
هەزار دەردی سەر بچێژە ،
کۆشك دروستکەو باغ بنێژە ،
بۆ بت ، بتەوانو شەیتان ...
هەر ئەمەیە مانای ژیان ،
ڕاستو دروست
بۆ بتپەرست !

ــ بتپەرست نیــم .
نــابمو نیم ...

کابرایەکی ڕووت‌و برسیم ،
ناساخ ، گیرۆدەی نەزانیم
بۆ بەرگ‌و ناوماڵ پەڕپووتم
بۆ خۆم ئەوێ بەری جووتم ،
بڕوای من بە سبەینێیە
مژدەی ڕزگاریی پێیـە ••
لە برسێتی‌و لـە هەژاری
لە نەزانی‌و ، دەردەداری
لە ستەم‌و جەورو بێگار
لە قەدەغەو ئەشکەنجەو دار
ئازاد ئەبم ،
پاش دڵتەنگی دڵشاد ئەبم !
بت‌پەرست نیم ،
نـابم‌و نیـم ••
کابرایەکی ڕووت‌و برسیم
بە هیوای پاشەڕۆژ ئەژیم !
هێزی باڵ تك تك ئەڕێژم !
نەمامی دوارۆژ ئەنێژم !
خوارو ژووری ئەم عێراقە ،
شین ئەکەم وەك کەوای تاقە !

ـ هەی کفرکەر ••
هەی ڕووخێنەر ••
هەی تـاوانی ••
هەی نـانبڕی بتەوانی

ئەموت کەڕ بە ؟ ئەموت کوێر بە ؟
ئەموت عیلمی لالی فێر بە ؟
بیری نوێی پیس لە سەر دەرکە ،
هەزار دەق خۆت گەوج و کەر کە ؟
ئێرە خاکی بتپەرستە ،
تەنیا بە چپە دروستە ،
ڕاپۆرتی ڕاست بدەی بە من ،
بەڵام •• درۆ :
(گیــانم : درۆ !
ژینـم درۆ !
دەستمایەی ئایینم : درۆ !)
بتپەرستێك پێی ڕەوایە
جاڕی دا ، پڕ بەم دنیایە !
لە تۆم ئەوێ بیر بگۆڕی
ڕەنــگ بگۆڕی
دەنــگ بگۆڕی
بڕوای پیاوی ژیر بگۆڕی !

ــ بتپەرست نیـم
نــابەو نیم ••
ئاواتەخوازی سەربەستیم
خەبات ئەکەم بۆ ئازادیم ••
ئێستا شەوە ،
گەرچی شــەوە ،
چــاو بە خەوە ،

بەڵام کاروان لەسەر ڕەوە
بەرەو قۆناغ ڕەو بە دەوە ••
ئەوکاتە دێ کە ڕۆژ هەڵدێ
گوێ تیژ ئەبێ‌و ، چاو ئەبینێ !
بێ ترس‌و لەرز ،
لە چیـای بەرز ،
لە چەم‌و دۆڵ ،
دێـگەلی چـۆڵ
لە نوێ یەک یەک ئاوا ئەکەم ،
ئەخۆم ، ئەنووم ، ئەژیم بێ خەم !
بت‌پەرست نیم ••
نـابم‌و نیم ••
تینووی سەربەستی‌و ئازادیم ! ••

ـ ئەم کابرایە !
بێ حەیـایە ••
بێ بڕوایـە ••
بێ شەیتان‌و بت‌و خوایە ••
دەی ! یاساوڵ ، دۆزەخەوان ،
کێشی کەنە کونی زیندان !
زمانەکەی لە بن ببڕن ،
گاز لە قوڕقوڕاگەی بگرن ،
لە قوڕاوا بیگەوزێنن ،
نینۆکی لە بن دەربێنن ،
مووی سەر بە چەرمەوە بگروون ،

برۆو سمێڵ پاکتاو بدروون ،
سەر بەرەو خوار هەڵیواسن ،
داخی کەن بە شیشی ئاسن
دەی ، یاساوڵ ! دوو چاوی زەق
دوو کاسەی خوێن ،
ببڕە چاوی و ، دەم پڕ لە جوێن ،
تێی بەربە بە زللەو شەق
گورزو مەترەق
یا ئەوەتا ، ئیمان بێنێ ،
بۆ بت ملکەچی بنوێنێ ..
یـا ئەوەتـا ..
هەتـا .. هەتـا ..
گۆڕی زیندانی تەنگ جێی بێ ،
زنجیر بەندی دەستو پێی بێ !

* * *

ـ ئێستا شـەوە .
گەرچی شـەوە ،
چاو بێ خەوە ..
سەرم گێـژە ..
شەو درێـژە ..
ئەی چـاوی زام
زووخ برێـژە !
ئەی شوێن ئەشکەنجەی مۆرو شین
با ئازارت پڵ دا چین چین !

تا وەك من ، دیلی کولانــە
کەڵەشێر جارِ دا بەیانە ،
نانووم لە تاو ئێش و ئازار
ڕائەژەنم لەشی زامــار !
چاوی هیوام ئەبڕمە دوور ،
سرنج ئەدەم لە ئاسۆی سوور ! •
شەو درێژە ،
ئــازار سەختە ،
دیزەی دڵ لە خوێن لێو ڕێژە •
لافاوی ڕق نەختە نەختە ،
گوڕ ئەخاتە هێزی زاتم
جۆش ئەدا گەرمیی خەباتم !
لێکدانەوەی دوورو درێــژ ،
وەك کەشتی ئەمخاتە ناو گێژ
تــاوێك ئەڵێم :
من چیم ؟ من کێم ؟
کابرایەکی بێدەسەڵات !
ئەی بت ؟ ئەی بتەوان ؟ شەیتان ؟
خاوەندانی دەزگاو دووکان ؟
خاوەندانی هێزی وڵات !
کەوابێتە ، با مل کەچ کەم ؟
لەپ لەناو دەمی خۆم ئەدەم :
هەی ترسنۆك ، هەی بێ ورە
پیاو بە ! دان بە خۆتا بگرە !

لێو بکرۆژە ،
پـاش شەو ڕۆژە ،
لەسەر خەبـات
ئازایی و زات
بڕۆی تا سەر ، ئەنجامی کار ،
ئەبی لە دەستەی بت ڕزگار !
بت ورد ئەکەی ، ئەیکەی بە خۆڵ
بتەوان ئەکوتی وەك دەهۆڵ
شەیتان ئەکەی بە پەڕۆی پەن ،
ئەیهاوێتە دوور لە وەتەن
دەزگای بۆگەن ئەڕووخێنی ،
ژینی تـازە دائەهێنی ! •

١٤ی تەمووز

ــ کوانێ بتم ؟
ــ کوشتم ! کوشتم !
ــ کێ کوشتی کێ ؟ بتم کوانێ ؟
ــ من کوشتم ، من •• کێ نازانێ ؟
بت زێڕ نەبوو ، موقەبیا بوو ،
خولم پێدا تەنیا بە فوو !
موقەبیا بوو ، موقەبیا بوو ،
چەن گەوج بووم ڕۆژانی زوو ؟
وامئەزانی پێچکەی تەختی
دامەزراوە لەسەر سەختی ••
کەچی بە یەك دەستڕێژی تۆپ

تەخت وەرگەڕا ، بەخت وتی : هۆپ !
ــ من بتم دایە دەست خاڵی ••
پاسەوانی وەك گەمــاڵی
سەری خۆیشیو ئەویشی خوارد
ئەویش ئێسقانی بوو بە ئارد ! •
ــ ئاخ بتم ڕۆ ! داخ بتم ڕۆ !
هەزاران وردە شتم ڕۆ !
ئەی بتەوان کوا ؟ بتەوان ؟
نابوومە ناو عەبــای ژنــان •••
ئاخ بتەوان ! داخ بتەوان !
عەباکەم لەسەر داماڵی ،
لێی نەئەهــات ! دایکی ئاڵی !
گرتم خستم وەك دەڵە دێو ،
تفم لێ کرد ، پێمدا جنێو ،
بە لەقە چوومە سەر ورگی ،
کوتام تا مرد ، مەرگی گورگی !•

* * *

ــ سا مەرگ شەیتان !
بت ، بتەوان ،
خوێنیــان بڕژێ ،
گەلی عێراق بیانکوژێ •••
دەزگای گشت نەیرەنگو فێلم
لەم ڕۆژەڵاتە جێبێلم
کەچی لە ترسی دەنگی دوور ،

ناڵەی نۆپی سنووری سوور ،
لەناو قیڕەی ئاشتیخوازان ـ
بۆ قەدەغەی شەڕ لە ئینسان ،
ناچار بم ، سەری خۆم شۆڕ کەم ،
بو کۆچ ناومالم لە هۆڕ کەم ،
هەی داخەکەم !
هەی داخەکەم !

* * *

بتم شکان ،
دوو بتەوان ،
کوژران ، نەمـــان ،
چنـــگ لەسەر شان !
لە نیشتمـــان !
ئیستا بە ڕاست بتپەرست نیم ،
سەربەست ، ئازاد ، ئازا ئەژیم ..
بەلام هێشتا بۆ ڕزگاریم
لە دوژمن ، برسێتی ، ڕووتی ،
نەزانیو دەردو نابووتی ،
ڕێم لەبەرە .. نابێ کول بم ،
دیلی بەنەو فیزی زل بم .
ئەبێ وەك پیاو ، وەك پاڵەوان ،
بە ڕەنجی شان ،
کۆشکی ولات بنیات بنێم ،
وێنەی بەهەشت خۆش بکەم جێم !

دوژمنم : شەیتانی نەگریس ،
ئەمریکا بێ ، یان ئینگلیس
تا ماوە چاوی لێم زیتە ••
« ئەمە خووی ئیمپریالیستە ! »
بێتوو سستیم لێ ببینێ ،
کۆنەپەرست ئەورووژێنێ !
دەرەبەگ ، کلك ، کرێ گرتە
هان ئەدا بۆ بۆڵەو خوتە ،
بۆ کەڵەكو بۆ فڕو فێڵ ،
تەنانەت بۆ بە پاچو بێڵ
خـاپوور کردن •••
ئەبێ وریا بم ، وریا من !
من گەلم ، گەلی عێراقم
عەرەب ئەم لاق ، کورد ئەو لاقم
ڕێی کاروانم نا هێمن بوو ،
شوێن بۆسەی هێزی دوژمن بوو ،
مۆڵم دابوو لە شوێنی خۆم ،
نەمئەوێرا بارکەم ، بڕۆم •••
وا ئێستا ڕێم بەرەڵڵایە
خواستی کۆچم لە دڵایە ،
هێند گەرمە کەڵکەڵەی سەرم
وەك گوللە تیژ تێ ئەپەڕم !
بەسەر ڕێگای پێشکەوتنا ،
ڕێی خۆ بەختیار کردنـا ! •••

بەعقووبە • تەمووزی ١٩٥٨

شۆڕشگێڕ

ـ بەبۆنەی ١٤ی تەمووزەوە ـ

بۆ ئێجگاری سارد بووەوەو دای‌دا چۆك ،
کەلبە کەوتووی بێ‌نینۆك ..

لەکاتێکا لەنــاو خوێنا ئەگەوزا ،
خزمەکانی لە تاریکیی ژێر ئەرزا

دەستیــان کرد بە چپەچپ :
« ئاغا » ئەیوت : گا جووت قووت‌دان کردی خپ !

بەدەم بینی لەرزینەوە سەر جاسووس ،
دای لە ڕان دەستی ئەفسووس ،

وتی : ئەوەی کوشتی ـ یاران ! ـ نووستن بوو ،
بێ‌ئاگایی لە خشەی پێی دوژمن بوو !

کەللەیەکی ژێر مێزەر ،
بزنە ڕیشەی سابڕێنانە مرقێنەر ،

وتی : ئەوەی کوشتی حەرام خواردن بوو ،
بۆ خوا خێر نەکردن بوو !

ورگنێکی کۆنە حاکم هاتە ڕوو ،
وتی : (گەورە) دز بوو ، بۆیە زوو تیاچوو !

سەرەك پۆلیس ، بــە سرکە ،
پیشانیدا کە چاو بۆ کوێر بەکەلکە ...

کوێر نەبوایە نەئەمرد ! ..
بازرگان دەستی پێ کرد ،

وتی : گەورەم ، هەر تەماعی زۆر کوشتی ،
تەمــاع دای لە ئەرز پشتی !

سەرپزیشکی تایەبەتیش هاتە دەنگ ،
وتی : بە ڕاست ، هۆی مردنی پەنگ بوو پەنگ :

کێمی سفلیس گەیشتبوە ناو جەرگی
دەرمان نەما ڕۆژێك دواتر خا مەرگی !

ـ شەل نەبوایە ڕای ئەکرد ،
بە قەلا پەنــای ئەبرد !

ـ پۆکەر کوشتی !
ـ ڕایسس کوشتی !

ـ نەء ، وێسکی :
بوو بە گڕی ئاگرو چووە ئێسکی !..

لە پشتەوە شەپقە زلێك وەستابوو ،
(ئەو چاو زەقە دزی نەوتو خورما بوو !)

ڕووی هاوخەمیی گێڕا بە خزمانا گشت ،
وتی : هەی داخ ! نازانن کێ گەورەی کوشت ؟

یاساوڵە کەتەگەی ژێر ئاڵای سوور
کە چەقیوە وەك میل لەسەر ئاسۆی دوور •••

ئەو تەقەی کردو کوشتی ،
ئەم خوێنە هەر ئەو ڕشتی ! ••

کەڵبە کەوتوو کە درابوو بە ئەرزا ،
لەناو خوێنا تلێکی‌تریش گەوزا •

بە هەناسەی ساردەوە ئەیوت : مردم ••
زۆر بابی بووم ، بابی بوون وای لێ کردم ! •••

❊ ❊ ❊

لە لێشاوی کۆبوونەوەی گەل ، یەك دەنگ
وتی : سەرباز – بژی ! – کوشتی بە تفەنگ

سەربازی لاو ، ڕۆڵەی دڵسۆزو ئازا
بەرەو ڕووی گەل بە گوڕ پەنجەی ڕاکێشا :

– من نیم ، ئەوە ، هەر خۆیەتی کۆڵنەدەر ،
کۆنە ڕووخێن ، بنیاتی تازە دانەر ! •••

بەعقووبە • تەمووزی ۱۹۵۸

تـــاسەی دیــدار

« بە زمان دایکی کوردستانەوە بۆ برا فەیلی‌یەکان »

ڕۆڵەی دووری ئاوارە بووم
کەللەی پڕ بوو لە ئارەزووم ••
سەودای سەری ، تاسەی دڵی
خۆزگەو ئاواتی بە کوڵی
هەر ئەوەبوو : کە باڵ بگرێ
وەك مەل ، تا •• باوەشم بفڕێ !
دەم بنێتە دەمی کانیم ،
دەست بکاتە ملی لووتکەم ،
گوێچکە شل کا بۆ گۆرانیم ،
بۆم پێبکەنێ وەك خوڕەی چەم ! •••
بەڵام ساڵان ••
ساڵانی زوو ••
کو نـــدەبەبوو
کوندەبەبووی شووم ئەیقڕان :
قـــەدەغە بوو لە منداڵان
بۆ گۆی مەمك بەرن دەمیان ،
قـــەدەغە بوو دەستی دایك
بنێتە دەم ســـاوا مەمك ! •••

سەردەمێك بوو ،
کوندەبەبوو ،
قەل •• ئەیقڕان ،
گورگ ئەیلووران ،
پڵنگی دوو پێی دارستان
شارستانیەتیی ئەلەرزان !
ڕۆژ تاریك بوو ، ڕێگا ترس بوو ،
« جوولە » پەلپی هەزار پرس بوو •••
ڕۆلەی دووری دەشت نشینم
ئەبوو ، هەرگیز ، تێر نەبینم !
ڕۆلەم لەگەل ڕۆلەی دیجلە ،
لەگەل ڕۆلەی دیجلەو فورات :
لە خوێناوا ئەیکرد مەلـە ،
بە خوێنی جەرگ ئەیکرد قنیات !
ڕۆلەم دیل بوو ،
دیل زەلیل بوو ،
ڕۆژی شەو بوو ،
شەو بێخەو بوو ،
پۆلیس وا بەسەریا زال بوو
وەك کۆتر نێچیری دال بوو !
سەرەڕای هاودەردیی دیجلە ،
ترس هەبوو ، شەق و زللە ،
وشەی کوردیی سەر زمـانی
باتە قەلەم بە تاوانی ! •••

بەلام ڕۆڵەی من و فورات
ڕۆژی پیرۆزیان لێ هەڵهات ،
چواردەی تەمووز پچڕی زنجیر :
لەسەر مل لاچوو دەمی شیر ،
پرشنگی ڕۆژی ئازادی
وێرانەی پڕ کرد لە شادی ،
بـای فێنکی زەردەخەنە
بەسەر کوڵما کەوتە شنە ،
چاو وەکو گوڵ مەستی ڕەنگ بوو
زمان بەستەی خەستی دەنگ بوو ،
کوڕ کۆشی دایکی کەوتە بیر ،
دایك مەمکی پڕ بوو لە شیر ...
ئەوا ، ئێستا : خوشك و برا ،
براو برا ،
لە یەکتری بوون ئاشکرا .
هەر دەستە .. هەر دەستە گوشرا ،
تینوو ــ تینوو ! لە مل کرا ...
هەر ڕۆڵەی دوور کوردستانە
لە کۆشی دایکا میوانە ! ...

سلێمانی . ئـابی ١٩٥٨

بۆ سەربازی جومهووریمان

ئەی لاوەکان !
باوکان ، دایکان ، براو خوشکان ،
دەزگیرانە چاو جوانەکان ،
تێر تێر دەسیان کردە ملتان ،
ماچیان کردن ،
بە پەلەپەل •• بە پەلەپەل ••
بڕۆن بۆ ژێر بەیاخی گەل !
چەك هەلگرن ،
بەرگ بپۆشن ،
وا بووروژێن ، وا بخرۆشن :
دابلەرزێ دلی دوژمن ! •••

ئەی لاوەکان !
ئێستا دایکان
لە سنگ نادەن ،
شیوەن ناکەن ،
کە کوڕیان ئەچێتە ژێر چەك !
شوکری خوا ئەکەن هەزار لەك ،
کە کوڕیان بۆتە شێر بۆ گەل ،

دوژمنی گەل ئەکا پەل پەل !
باوکان دەستە ئەژنۆو خەمبار
دانانیشن وەك پار ، پێرار ،
چونکە کوڕیان بوو بە سەرباز ،
کزو بێ نـاز ،
بێگار ئەکا بۆ ناپاکان !
ئێستە خوشـکان ،
خەم سیس ناکا گوڵی ڕوویان
بۆ دەزگیرانیان ، بۆ کاکیـان ،

ئێستـا کچـان ،
گشت ئافرەتـان ..
گوڵبارانی سەرباز ئەکەن ،
خۆیشیان وەك پیاو سەرباز ئەدەن !
چونکە دەزگای تازەی وڵات
بە بێ خەبـات ،
بێ پاسو بێ پارێزگاری
سەقام ناخوا هەرگیز کاری !
تێریو پۆشتەییو شادیمان ،
سەرفرازیو ئازادیمان ،
بەیاخەکەی « جومهووری »مان :
هۆی شانازیو ڕووسووریمان ..
گشت لەسەر خەبات وەستاوە ،
ئەویش پیشەی ڕۆڵەی لاوە ! .

ئەی لاوی کورد !
ئەو ڕۆژە مرد :
کە منو تۆو ، درشتو ورد
لە سەربازی سلمان ئەکرد !
ئەو ڕۆژە چوو
کە ئەوەندەی شەو تاریك بوو !
ئیستا ڕۆژی جومهووری‌یە ،
ڕۆژی مەردی‌و ڕووسووری‌یە ! ..

بڕۆ ئەی لاو ،
وەك کوڕی پیاو ،
بەرگی خاکی بکەرەبەر ،
لە قوبەی ئاسمان بسوو سەر !
وێنەی شێری چەش بنوێنە ،
دلی دوژمن داخورپێنە ،
دوژمنی گەل ،
هیی گشت جیهان ،
کە ئەگێڕێ چاوی بۆ هەل ،
تا گڕ هەلسێنێ لە خەرمان ،
تا گشت ئینسان
بێ سەر کا وەك قۆچی قوربان !
تا ساوای ناو بێشکەی سووتاو
لە شیش دا وەك جەرگی بڕژاو ! .

ئەی ڕۆلەی کورد !
ئیمپریالیست ئەو باوکەی مرد

که برای عەرەب لەگەڵ تۆ
وەك جاران بکا ڕەنجەڕۆ !
بێت تەقە بێ لە تفەنگی
بە ملیۆنان مەردی جەنگی
پشتت ئەگرن ،
وەك ڕەشکەی کا ورگی ئەدڕن !
پتر لە ملیار ئاشتیخواز
پشتیوانتن ، ڕۆڵەی سەربـاز ! ...

سلێمانی ٠ ئەیلوولی ١٩٥٨

مۆسکۆی جوان

ئەی مۆسکۆ ! ئەی ژنی جوانی سپی پۆش !
ناو دەمی ئاڵ پڕ لە گۆرانیی خۆش خۆش !

بە ئاوازەی (ئۆرکسترا)ت وا مەستم ،
هەر شەپۆلی شیعرەو ئەدا لە هەستم !

لە هەنگوینی ئەفسانەی دانسی (بالێ)ت ،
بە هەردوو چنگ ئەخۆم وێنەی برسیی شێت !

لەرەی دەنگی (ئۆپێرا)کەت کە تك ـ تك ،
لەناو گوێوە ئەشتەر ئەدا لە گورچك ،

خونچەی تەڕی چیرۆکی بەستەکانی
بۆم ئەپشکوێت ، وەك گوڵی بەربەیانی !

ئەی مۆسکۆی جوان ، گەورە کچی ئوکتۆبەر !
حەوت ئەستێرەی یاقووت کە داوتن لە سەر ،

لەناو زیوی تەما گەش ئەجریوێنن ،
هەزار زوهرەی ئاسمانی شین ئەهێنن !

(مەترۆ)ت ئەڵێی نوێنەگای نیگارە ،
(مەیدانی سوور) جێی هەزاران هەزارە !

تاقە گوڵی سووری جقەی دانشگات ،
عەتری شەپۆل ئەدا وڵات بە وڵات !

ڕۆژ لەنینەو لەسەر سەرت وەستاوە ،
ڕێگات ڕووناك وەك بەفری بەر هەتاوە !

منالەکەی ڕوومەت ئاڵی تێر شیرت
گوڵی پارکی (گۆرکی) دێنێتە بیرت ،

بۆیە کۆتری سپیو نەرمی باوەشت
مل هەڵئەسوێ ، بێ سڵ لە گەرمیی لەشت !

لەناو بەفری بەرپێتا واق وڕماوم ،
لە کام جوانیت نازانم ، بدرووم چاوم ؟! ...

* * *

ئەی مۆسکۆ ! ئەی ژنی جوانی سپی پۆش
هەر وەك : مەمێك زینێك ناکا فەرامۆش ،

هەتا ئەمرێ ... منیش ، هەتا ـ هەتایە
دلگیریی تۆم هەرگیز لە دڵ دەرنایە !

بە شەو چەمی گەوهەر بەندی پشتێنت
لێم ئەبێتە ئاوێنەی باڵا نوێنت ،

لەناو ئاوا مۆسکۆیەکی نازدارتر ،
لەنجەی دانسی گیان پڕ ئەکا لە ئاگر !

جادەی شۆڕاو بریقەی دێ وەك بلوور ،
تیا ئەلەرزێ (وێنە)ی گڕی سەوزو سوور ،

تاکسیم ئەکشێ بە شەقامی بێ گەردا
بەسەر عەکسی وەنەوشەیی ، یان زەردا

ئەم ڕەنگانەو ، ئەو پرشنگەی ئاوازە
ئەیدا لە ڕووی پەنجەرەی کۆشکی تازە ،

بێ هەست ئەمکەن بە زاوای بەردەمی بووك ،
دەم بۆ ماچت ئەبەم مۆسکۆی ئێسك سووك ! ...

مۆسکۆ ، کانوونی یەکەمی ١٩٥٨

ڕێگای لەنین

لەگەڵ کۆتر شوێن ڕووناکیی ڕۆژ کەوتم
نە ڕۆژ ، نە شەو •• نەخەوتم

چیاو چیا ، دەشتاو دەشت ، دەریاو دەریا
پێوانەم کرد بەرەو باکوور ڕووی دنیا •••

فڕیم بەناو هەوری بەرزی ئاسمانا
بەسەر هەزار دیمەنی جوانا •••

تا گەیشتمە بەر دەروازەی کرەملین
ژێر سێبەری پەیکەری بەرزی لەنین !

ڕووی سرنجم کردە هەرکوێ لەنین بوو ،
هەر خۆی باوك ، سەرۆك ، مامۆستای چین بوو ••

دیم : نە بە ڕەنگ ، دیم : نە بە دەنگ ، نە بــە بیر
لە کیس چووە ، بۆ ئینسان ، لەنینی ژیر !

ئێستایش دەستی درێژ ئەکاو ، بە ئەمووست
شەقامی ڕاست پیشان ئەدا بست بە بست ،

لە تاریکیی دنیای پڕ ئارەق و خوێن ،
دنیای شەڕو دنیای جەورو دنیای جوێن ••

پەل کێش ئەکا ئینسان بۆ دنیای تازە ،
ئەو دنیایەی هەر خۆشی‌یەو هەر نازە ! ..

لەو گەلانەی کە شوێن بڕوای ڕاست کەوتن ،
وەك گەلانی دواکەوتووی‌تر نەخەوتن !

(ئازەری) بوو ، ئازەربایجان ولاتی ،
ڕێگای لەنێن کەوتە فریای نەجاتی !

دوێنێ کەلبەی گورگی قەیسەر ئەیکرۆشت ،
وەك تالانی بە تێلاو شەق ئەیفرۆشت ،

شاری وێران وەك شاری تۆو ، دێهاتی
ژاوەی ئەهات لە نەخۆشیی‌و لە قاتی ،

لە نەزانی‌و ڕووتی‌و قووتی‌و هەژاری ،
ترس‌و لەرزی ماڵ‌وێرانی‌و بێ‌کاری ...

بەڵام ئەمڕۆ خاکی ئازەربایجانی ،
کە دوو ڕۆژە هاتووین بووین بە میوانی ،

وا لە تیژگی ڕۆژی لەنینا نوقمە ،
ئەڵێی لە بەر خۆرا گوڵی ئاوریشمە !

(باکۆ)ی کچی لەسەر دەریاچەی قەزوێن ،
شانە ئەدا لە قژی زەردی خاوێن ..

لەگەڵ شانە کردنی بەر ئاوێنە ،
سەری گەرمە بە گۆرانیی بێ وێنە .

غەزەل غەزەل عەشقی (فضوولی)و (مەجنوون)
بە دەنگی سۆز ئەخاتە بەستەی مەحزوون

تا هونەری ڕۆژهەلاتی ئیسلامی
گەشە بکاو بژی دیسان (نیظامی) ! ...

بـاکو . کانوونی دووەمی ١٩٥٩

نــەورۆز

ئەی نەتەوەی کاوەی زنجیر قەف بڕ !
ڕۆژی نەورۆز دای بە هەوری زستان ، دڕ !

گەرمیو ژینو شادیی هێنا بە دیاری ،
کوردی خستە جەژنی تازەی بەهاری •

پووش بوو بە گیا ، چیلکەی باخ بوو بە دار گوڵ ،
لە وشکەسی کانی کەوتە قولە ــ قوڵ •

گوڵاڵەی دەشت ، نێرگزی مەست ، وەنەوشە ،
وەك پێشەنگی بەهار کەوتوونە گەشە ،

ئەڵێی پەلەی پەرداختی نەورۆزیانە ،
بۆ جەژنی کورد ئەو گوڵانەش سۆزیانە ••

هەروەك سروشت ئاگادار بێ : کە کاوە
چ ڕەنجێکی بۆ ئازادیی گەل داوە !

هەروەك مەلان بە حەواوە بزانن :
کە بە ساردی چەن دای چەکوش لە ئاسن !

تا زنجیری ئەژدەهاکی لە گەردن
نەتەوەیەك داماڵی پیکی ئاسن !

شەوی دیلی بوو بە ڕۆژ ، خەم بە شادی ،
زستان گەڕا بە بەهاری ئازادی ••

ئەی هاوچینو هاو نەتەوەی کاوەی مەرد !
تۆیش بە بازووی خەباتی سەختی وەك بەرد ،

شەڕفرۆشو ، ئیمپریالیستو ، ناپاك ،
وا داپلۆسە کە یەکسان بن لەگەڵ خاك ••

ئیتر هەرگیز ، سەر هەڵنەبڕن وێنەی مار
هەنگوینی ژین لە مرۆڤ پڕ کەن لە ژار ! •••

سلێمانی • مـارتی ١٩٦٠

به ڕێــگادا ..

بەرەو کۆنفرانس (١)

به هەنگاوی گورج و درێژ ،
ئەبڕین ڕێگای هەورازو لێژ ..
بەدەم سەرگەرمیی هیواوە
به بــاڵ ئەفڕین ،
له شەقلاوەی خازاد نشین
(دڵە زۆر تەڕەکەی سەفین !)
دووەم کۆنفرانس ئەبەستین ..

مامۆستایان ئەیــانەوێ :
هەتاوی کورد زوو دەرکەوێ ،
ڕێی بیر بۆ مێشکمان خۆش کەن ،
زمانمان بە کوردی گۆش کەن ...
ئێمەیش شوێن کەوتووی کاروانین :
هەم خانەخوێین ، هەم میوانین !

---

(١) مەبەست کۆنفرانسی دووهەمی مامۆستایانی کوردە کە لە هاوینی ساڵی ١٩٦٠دا لە شەقلاوە گیراو لە گیروگرفتەکانی خوێندن و نووسینی کوردی کۆڵییەوەو نوێنەرانی مامۆستایانی هەموو شارستانەکانی کوردستانی عێراق و هەموو بیروباوەڕە نیشتمانییەکانی ناو مامۆستایــانی کوردی عێراقی تیا بەشدار بوو . کۆنگرەی یەکەمیش لە هاوینی ١٩٥٩دا هەر لە شەقلاوە گیرا . م.م.ك.

بە هەنگاوی گورج و درێژ ،
ئەبڕین ڕێگای هەورازو لێژ ••
بەدەم سەرگەرمیی هیواوە
بە بــاڵ ئەفڕین ،
کۆنفرانسی دووەم ئەگرین ! ••

بە پیرمەما تێئەپەڕین
دار بەڕووی زۆر دێتە ڕیمان •••
پیرە دار بەڕووی لاڕێمان ،
ڕۆژێ لە ڕۆژانی زۆر زوو ،
جۆلانەی لێ هەلبەسترابوو
ساوای ناو جۆلانەی ژێر دار
ئەپیرخان وەك بەرخی بەهار !
دایکی ساوا ،
لەگەڵ هاژەی دووری ئاوا ،
بە لایەلایەی شیرینی
خەوی خێری پێ ئەبینی ،
شیری پاکی ئەنایە دەم :
گەشەی پێ ئەکرد ژەم بە ژەم •••

باوکی وریای بە نووکی تیر
بۆی ڕاو ئەکرد ، کەڵ کەڵ ، نێچیر ،
بە (ڕم) پڵنگی ئەتاران
لە جۆلانــەی کۆرپەلەی جوان !

ئەو ساوایەی ژێر دار بەڕوو
کام شێر ؟ کام شێر بەزێن دەرچوو ؟

ـ ئەوەی شێرکۆ : صەلاحەددین ،
پاڵەوانی غەزای ڕێی دین !
ئەوەی بۆ پاسی قەڵای قودس
وەك بەردی ڕووی شوورا ، بێ‌ترس ،
لەبەر شیرو تیرا وەستا ،
تا دەنگی : (هەی ئامان !) هەستا :
لە گرۆی خاچ
کە خاچیان کردبوو بە پاچ
بۆ ڕووخاندن ،
بـۆ : ئاسیا پڕ لە مردن ،
پڕ لە کەلاوەی شار کردن ..

بە هەنگاوی گورج و درێژ ،
ئەبڕین ڕێگای هەورازو لێژ ،
بەدەم سەرگەرمیی هیواوە
بە باڵ ئەفڕین ،
پیرمەم جێ‌دێڵین لە دواوە :
بەرەو لووتکەی چیای سەفین ...
ڕیزی ئۆتۆمۆبیل ئەکشێ ،
پێچ پێچ ، هەتا داوێنی کێو ،
لەوێ کاروان هەڵئەلووشێ :
ورگی باغچەی هەڵووژەو سێو ...

لە شەقڵاوا ،
دوێنێ ، ســاوا
کە لە بێشکەی نازا شاد بوو ،
مێر کچ بوو ، بە ناو خانزاد بوو !
خانزادی جوان ،
مامزی ناز ، پڵنگی لان ،
تۆڵەسێنی میر سلێمان ،
شۆخی سەرزمانی حەیران ،
خانزادی جوان ..

بە هەنگاوی گورج و درێژ ،
ئەبڕین ڕێگای هەورازو لێژ ،
بە دەم سەرگەرمیی هیواوە
بە بــاڵ ئەفڕین ،
لەسەر لووتکەی بەرزی سەفین
ماوەی خول دان لە داڵ ئەگرین .

چیاکانمان ،
چیاکانی کوردستانمان ،
هەموو سەرپۆش سپیو بەرزن ،
بەر پێ بەفراو ، داوێن سەوزن .
سەرانسەری ئەم کێوانە :
درەختەو بێشکەو جۆلانە ...
لەناو بێشکەی ڕاژەنراوا
دەنگی گڕوگاڵی ساوا ،

کچ بێ ، کوڕ بێ ، دێنێتە یاد :
شکۆی صەلاحەددین ، خانزاد !...

بەڵام دوێنێ ،
نە ئەمڕۆیە ، نە سبەینێ ..
صەلاحەددین یەك سوڵتان بوو ،
خانزاد یەك پڵنگی جوان بوو ..
ئەمڕۆ بازووی بەکار بۆ کورد ،
(ژنی بەرز وەك مانگی دەستکرد) :
چەکوش بە دەست ، داس بە دەستە ،
ڕۆشن بیرو خاوەن هەستە
(هەستی دڵسۆزیی نیشتمان ،
هەستی خۆشەویستیی ئینسان !)
ڕەنجی بە ملیۆن لەمـانە
هێزی باڵی کوردستانە !

ئەگەر دوێنێ مامۆستاکان
یەك سوڵتانیان پێئەگەیان ،
ئەمڕۆ ئەبێ مامۆستای کورد
دانیشێو بە ڕاوێژی ورد
ڕێگای پێگەیاندن دانێ :
بۆ ملیۆنان ، نەك سوڵتانێ !
لە بێشکەی بن هەر سێبەرێ
سبەی ئەگەر بێتەدەرێ :
خانزادێ ، صەلاحەددینێ ،

کاکە مەمێ ، خاتوو زینێ •••
ئەوسا بەستەی بێخەمیمان
چ هیی پێنووس ، چ دەمیمان ،
بە تاقە یەك زاری شیرین
شاخ پڕ ئەکا لە پێکەنین !
ئەوسا : (خانی) ، خانیی سەردەم
بە زمانێك ئەنووسێ (مەم)
کە پێی ئەدون (نالی)و (مەحوی)
وەك (قوبادی) ، وەك (مەولەوی) !

❋ ❋ ❋

ئا بۆ گەیشتن بەوکاتە ،
بەو ئاواتە ،
لە کورتترین ڕێی ڕوونەوە •••
مامۆستایـــان کۆبوونەوە ،
بە دڵسۆزیو بە لێبووری ،
بە ڕەنجێك مایەی ڕووسووری ،
دەریای مێشك ئەشڵەقێنن ،
دانەی گەوهەرو مرواری
لە بن بنی ئاو دەردێنن •••

کام گەوهەر گرانبەها بێ ،
بە زانستیی کورد ڕەوا بێ ،
لێی پڕ ئەکەن کیسەی دیاری ،
ئەیبەن بۆ دەزگای زانیاری !•••

شەقلاوە ـ ١٩٦٠

نەورۆزی ٦١

وەنەوشەی بن دڕك خزاو
چاوی ڕەشی کردەوە ، دی ،
نێرگسەجاڕ بە هەزار چاو
پێ ئەکەنێ : زەردو سپی !

نێرگسی بەر هەتاوی گەرم
مژدەی پێ بوو بۆ وەنەوشە ،
وتی : خوشکێ ،
خوشکی جوانی چاو پڕ لە شەرم
خڕ داخراو دەرگای حەوشە ،
فرمێسك لە چاوت بۆ ئەتکێ ؟...

وا ، بەهارە ..
لەسەر لووتکەی سپی دیارە
ورشەو پرشەی یاقووتی ئاڵ ،
گڕی جەژنی سەرەتای ساڵ !...

وەنەوشەی چاو ڕەشی شەرمن
دەستی کرد بە بەستە وتن !
بێ سڵ کردن

لە نووکی خەنجەری دوژمن ،
خۆی هاویشتە باوەش چەپك •••

گولی وەنەوشەی ناو دڕك
کە گەیشتە دەستی تاسەم ،
پڕ لە بۆنی بوو هەناسەم ؛
عەتری چپەی تکاندە گوێم ،
مژدەی : « هات •• نەورۆز ! »ی دا پێم ••

* * *

ئەی ئەو جەژنەی هاتیت‌و ، چوو
لە دەم ، تاڵیی پاری مردوو !
ئەی ئەو جەژنەی هەزاران ساڵ
لە ڕابوردووی کوردی زۆر تاڵ ،
تاقە بزەی یادگاریان
هەر تۆ بووی : جەژن‌و بەهاریان !•••

لە خەمی کۆن ، ئازاری کۆن ،
زووخاوی دەست زۆرداری کۆن ،
یەك ساڵی‌تر دوورت خستین ؛
لەولاشەوە ، جەژنی شیرین ،
بە هاتنت یەك ساڵی دەق
کاروان پێش‌کەوت : بەرەو شەبەق !

واتا : ڕێگا بیرین بە دەو ،
ساڵێك زووتر دوایی دێ شەو ؛

ئەو شەوەی مەشخەڵی گەلان ،
ئاگری بەرئەدا لە گیان
لە هەر چوار لای جیهانەوە ،
تا بە دەم بای سووتانەوە ،
تۆزی لە ڕووی پەڕەی مێژوو
ئەنیشێ وەك خاكەی ڕێژوو !...

ئەوسا ، نەورۆز ،
جەژنی پیرۆز !
دڕك ئەڕزێو ، داخی دڵی ،
ئەبێ بە بۆگەن بۆ گڵی
تۆیش ئـاهەنگی بەهارەكەت
نەخشی لووتكەو نزارەكەت ،
لە باخچەی گوڵی گەلانا
گوڵێك ئەبێ لە مەیدانا ..
هەر مرۆڤێ دێو بۆنی كرد
ئەڵێ : بژی نەورۆزی كورد !...

بەغـدا . مارتی ١٩٦١

چیرۆکێکی برایەتی

برای عەرەب !
چەخماخەی شمشێری زۆردار
ئا لەو خوێنەدا ئاوا بوو
کە لە ملی باوکت ، باوکم
ڕژایە سەر لمی مێژوو !

بە جووت هەردوو باوك کوژراو ،
تك ، تك •• خەممان تکا لە چاو ،
دەست لە مل ، بەسەر یەکترا
گریان کردینی بە برا •

بەڵام زۆردار
کەللەی پڕ بوو بۆمان لە مار :
پەلی گرتین ، کێشی کردین
بۆ بن‌داری ئێش‌و ئازار ،
زنجیری خستینە گەردن ،
دایە دەستمان سەرو زەنگن ،
قەمچیی هەڕەشەی خستە کار :
بیری پێ لێ‌داین بە بێگار !

لەژێر درەختی ئازارا
ئەوەندەی‌تر بووین بە برا ؛
بۆیە لەناو هەردووکمانا
بە چپەی ورد ،
ئەم داری دڕکەمان ناونا :
برایەتیی عەرەب‌و کورد !

ئیتر زرمە ، زرمەی زەنگن ،
ناڵەی ڕەنجی تۆ بوو ، هیی من ،
بە ڕۆژ ، بە شەو ، ساڵەهای ساڵ ،
تا گەنجی زۆر دەرچوو لە چاڵ ،
بۆ گیرفانی باوک‌کوژمان ،
شیلەی ڕەنجی شیرین‌مژمان •

* * *

برای عەرەب !
ئای •• لە بێگاری زۆردارا ،
عەباو فەرەنجیمان دڕی !
ئای •• لەژێر قورسایی بارا
ئارەقی ناوچاومان سڕی !
بهاتایە پشتی ماندووی (کووڕ) هەڵبڕین ،
زۆردار لێمان ڕائەپەڕی‌و تێی‌ئەخوڕین •••
ئێمەیش ، ناچار ، بەم شان ، بەو شان ،
بێ پشوو پاچمان ئەوەشان •
لە نووکی پاچ ئەهاتەدەر :
کۆمەڵ ـ کۆمەڵ زێڕو گەوهەر ••

زۆردار ئەیبردو ، منو تۆ :
بۆ بەرگی جاو ، بۆ نانو دۆ ،
دەستی دەرۆزەمان پان بوو ،
چاومان زەق زەق چاوەڕوان بوو !•

* * *

برای عەرەبی چاو ڕەشم
تاڵ بوو بەشت ، تاڵ بوو بەشم !
لە یەك کاسە (تاڵی) نۆشین
برایی کردین بە هەنگوین •
هەردوو برا ، عەرەبو کورد ،
سەرمان بۆ بناگوێی یەك برد ،
تا تێرمان خوارد چیەمان کرد
(پەی)مان برد بە ڕاوێژی ورد •••

دیسان بەم شان ، دیسان بەو شان ،
بێ پشوو دان پاچمان وەشان ••
بەڵام پاچێك لە بنی بیر ،
پاچەی‌تر لە قەفی زنجیر ••
لەپڕ زنجیر قەف قەف پسا ،
دیلی نەما لە قەفەسا •••

ئێستا هەردوو برای ئازاد ،
ڕاستە بە سەربەستین دلشاد ،
بەڵام ئاسۆی ڕێمان لێڵە ،
ڕێگای ئاسۆی لێلیش وێڵە

وێڵ بین (بەد) لە کەمینایە
(بەد) ڕێگری بێ ڕێگایە ...

* * *

برای عەرەب !
بمانەوێ براییمان
میوەی شیرین بچنێ لە دار ،
بمانەوێ ئازادیمان
گوڵ بگرێ وەك باخچەی بەهار ،
بمانەوێ هەموو کاتێ
ئەمساڵمان چاتر بێ لە پار ،
ئیتر هەرگیز نەمانگاتێ
دەستی تاوانباری زۆردار ..
ئەبێ بەرەو ئاسۆی ڕووناك ،
ڕێی ڕاست بگرێ نیازی پاك !
ئەبێ : وەکوو گەلانی‌تر
گڕی سپیی باڵی کۆتر
بۆ کام‌لا ئەبڕێ ئاسۆی شین ،
سواری یەکیەتیی وشە بین ،
شوێنی کەوین ،
بە دەو بچین ،
تا ئەگەینە دوا ئامانجی هەرە شیرین !

بەغدا . تەشرینی یەکەمی ١٩٦١

مۆسكۆی ئەیـار

« بیرەوەریی ڕاوەستانێـك لە خۆپیشـاندانی جەژنی یەکی ئەیـاردا لە مەیـدانی سـوور ـ مۆسکۆ ، ساڵی ١٩٦٢ »

که پێکەنی جەژنی ئەیار
بەفری زستان کردی ئارەق ،
مۆسکۆی پێشڕۆی دنیای ڕزگار
جووڵەی تێ‌کەوت لەگەڵ شەبەق ••

لە کۆشکە بەرزەکانی شار
مرۆڤ دای‌دا وەکوو باران ،
لافاوی ناو شەقامەکان ،
بە گرمەی وەك هەوری بەهار ،

بەرەو مەیدانی سوور کشا ؛
دەریای مەیدان تێك‌خرۆشا !

شەپۆل ئاڵای سوور بوو ، گوڵ بوو ،
ڕەنگاو ڕەنگ ئەشەکایەوە ؛
لەگەڵ هەر جووڵەو هەر ڕەنگێك
جۆرە دەنگێك ئەزرایەوە •

ئێجگار شەش وشەی پرشنگدار
زوو زوو دەنگی ئەدایەوە ،

وشەی هەرە پڕ بە دەمیان :
ئاشتی ، ئاشتی ، ئاشتی ، ئاشتی •••
دوو ڕەنگیش بوو ، وەرزشکەران
وەك پەردە ئەچوونە پشتی :
ئاڵ : وەك کولمێك گەرمی خەبات ،
سەوز : وەك ژینێك پڕ لە ئاشتی !•••

دوایی ، شەپۆل چوو ، شەپۆل هات
لە خەلکی مۆسکۆی بەهەشتی ؛
ئەو خەلکەی بەهەشت ئەخوازن
بۆ ژیانی مرۆڤ گشتی !

جۆشی دەنگ‌و ڕەنگ‌و جوولە
گیانی منی خستە سەر باڵ ،
لە ئاسۆی دووری ولاتم
ورد ورد گێڕام چاوی خەیاڵ :
بو ڕەنگی سەوز ، پاش ڕەنگی ئاڵ ،
بۆ ڕزگاری لە ژینی تاڵ !•••

١٩٦٢/٥/٣

بێشکەی منـاڵ

دایك دای ڕەنج ، بۆ مناڵ دای ؛
بۆ بزەی ناو بێشکەی ئارام ،
بۆ شیرینیی گڕوگاڵ دای ..

باوك هەچ ئارەقێکی ڕشت
بۆئەوەی ڕشت ـ من دڵنیام ـ
ئەمری کات : بڕبڕەی پشت ...

ئای ئەو ماڵە چەن ئاوایە :
کە دایكو باوك لای بێشکەدا ،
گوێیان لە مشەی ساوایە !

ئای ئەو ماڵە چەن بێباکە :
کە لە بارووتو لە بۆمبا
ژێر بێشکەی مناڵیان پاکە !

ئای چەن خۆشە : ماڵێك بێ وا
ڕووی دنیا ، ئەمپەڕ تا ئەوپەڕ ،
دڵنیا بێن بێشکەی ساوا
نابێ بە خۆڵەمێشی شەڕ !...

بەرقیخە : ١٩٦٢/٦/١٢

تیرو کەوان

« پێشکەشە بۆ کۆنگرێسی ئاشتی‌و چەك فرێدانی گشتی لە مۆسکۆ ، مانگی تەمووز ٩-١٤ / ساڵی ١٩٦٢ »

ئەو ئاسمانە شینەی ژوور سەر
کۆتری سپیی تیا خول ئەدا
بە بێ‌خەتەر ،
مژدەی گوڵ بە بلبل ئەدا .

لەو ئاسمانە ،
گڕی سپیی ئەو باڵانە :
ئاوێنەی ئارامیی ژینە ،
کۆشی وەنەوزی شیرینە ؛
ڕوونی ئەخاتە شەبەقمان ؛
سێبەر ئەکا بۆ ئارەقمان ،
بەری ڕەنجی تاڵمان بە لێو
ئەکا بە هەنگوینی بێ‌مێو ...

ئەگەر مەلی ئاسمانی شین
باڵی بەیاخ نەبێ بۆ ژین ،
لە هیچ باغچەو بەهارێکا

لە جێی درك گوڵ نابینین ،
گوڵ نابینین !•••

ئەو تاوانبارەی بۆ کۆتر
لە ژێی کەوان تیر گیر ئەکا ،
پارچەی جەرگی ناو پێشکەی خۆی ،
پێش هینی من نێچیر ئەکا !

لەگەڵ ئەوەش دەستی چەپەڵ ،
ئابڕوو تکاو ،
هەر خەریکە ، تەکەڵ تەکەڵ ،
بۆ ئاسمانی پڕ لە هەتاو
تەپە دووکەڵ هەڵئەسێنێ ،
گڕی سپی ئەخنکێنێ ! •••

پیاوخۆرێك وا
بە گۆشتی ڕۆڵەی خۆی چەش بێ ،
ڕۆژهەڵات بۆی ، وەك ڕۆژئاوا ،
دەبۆی تیر بێ ، هیی تەرکەش بێ ،
دیـارە هەرگیز لە پەلامار
واز ناهێنێ وەك گورگی هار !

با هەزار جار ،
گیرفانم پڕ لە بەڵێن کا ،
جووت بەقێی بەڵێن بە سوێن کا :
کە هەڵئەگرێ

دەست لە گەزەن هەتا ئەمرێ •••
من تەجرەبەی پارو پێرار
نایەڵێ چاو بێترس لێك نێم ،
لە گازی مـــار !

ئەگەر دنیا ئاشتیی ئەوێ ،
بۆ ژێرسەری خەوی ئارام
لە تووکی قوو پشتیی ئەوێ ،
ڕاوێژ هەر ئەوەیە لەلام :
هەتـــا زووە ،
تا خەڵك گشت بە قڕ نەچوە ،
دان لە دەمی مـــار دەربێنێ ! ـــ

چەك نەمێنێ ،
ئەوسا ، بێترس ، تیر ئەنوێ چاو ،
ئەچێتـــە ئیش دوو دەستی پیـــاو !
ئەوسا باخچەی ژیانی نوێ ،
جوانترین گوڵ تیا ئەپشکوێ !
ئەوســـا ئینسان ،
بە دەستی بێ تـــیرو کەوان ،
زووتر تۆوی گوڵی زەوی
بۆ ئەبرێ تا ئەستێرەکان ! •••

بەرفیخە : ١٩٦٢/٦/١٧

بۆ لاوان

« بەبۆنەی میهرەجانی هەشتەمی لاوانی جیهانەوە
بۆ ئاشتیو برایەتی لە هەلسینکی ، فینلەندە ،
هاوینی ساڵی ١٩٦٢ »

ئەی لاوانی گشت دنیـا !
هەلسینکی ،
باخچەی زەمەقی سپی ،
کە لە گەرمەی هاوینیا
ئاسکیی بەهار دیارە ،
ئەمجـارە
جێگای میهرەجانتانە !

وەك درێژیو ڕوونـاکیی
شەبـەقی ،
مێشکتان پڕە لە بـیر ،
وێنەی گوڵی زەمەقی
دڵتان پڕە لە پـاکی ،
پاکیی ڕەنگی سپیی شیر ...

ئەی لاوان ،
کچان ، کوڕانی ڕووی ئەرز !

با گوڕانیتان ئاسمان
کەڕ کات بە شەپۆلی بەرز !
بە سەد زمانی جیا جیا ،
وەکوو هەور بگرمێنن
یەکیەتیی لاوانی دنیـــا
بە هەمووکەس بنوێنن !
با ئەوانەی لەشەڕا ،
تا خەڵك بمرێ ، گۆشت ئەگرن ،
بزانـــن ،
چەك هەڵناگرێ لە برا
هیچ لاوێ !
هیچ لاوێ شەڕی ناوێ ! ...

ئەی لاوان !
هەر ئێوەن :
بەهاری ژینی ئینسان ،
هەر ئێوەن :
ئـــاغای سبەینێی ژیان !
ئـــاغای (ئەمرۆ ــ داگیرکەر)
ئەبێ زۆر باش بزانێ :
نـــاتوانێ :
بۆ شەڕ ئێوە باتەبەر !

برا ، برا ناگوژێ ،
خوێنی دایك نامژێ
خۆشەویستیی خۆی تیابێ ،
هەتا دنیا بێ ! •••
دڕندەی شەڕ لەشی ژین ،
بــە برین ،
وا شڕ ئەکات ، سبەینێ ،
کاسەی شکاوتان ، هەنگوین ،
تك لە بنیا نەمێنێ !

ئەی لاوان !
میهرەجان ،
وێنەی هاوژیانی‌یە ؛
هەرکاتێکی ژیــانی
عومرێك خۆشی‌و جوانی‌یە !

خوشکان‌و برایــانی
دنیای زۆر نزیك ، زۆر دوور ،
هێزی ئاشتی‌و برایی
یەکی‌خستوون لە بــاکوور
وەك چەپکە گوڵی شایی ،
سپی‌و ڕەش‌و زەردو سوور ،
تێکەڵ بوون ••
بە ڕۆژ ، بە شەو •• تا ئەنوون ••
بەستەتان وا لە دەما ،

یاری ئەکەنو سەما ..
بێ کۆڵدان ، بێ ماندووبوون ،
لە ئاشتیی جیهان ئەدوون ! ...

ئەی لاوان !
مشتی وەك پۆڵای ڕقتان
ڕاستکەنەوە لەوانەی
تەم ئەخەنە شەبەقتان ،
نایانەوێ کە سبەی
سەرانسەری ژیاتان :
هەر جەژنو میهرەجان بێ !
وەك فینلەندە جیهانتان
شەوی لەسەر بەیان بێ !
تێیان خوڕن — لەوانە —
شێرانـە !

با ئەو چەکەی پێیانە
فڕێی دەنە بن دەریـا ،
تـا دنیـا
داخەکەی هیرۆشیما
سارێژ بێ لە دڵیـا !
تـا ئینسان ،
لە سێبەری ئاشتییا ،
دەستی بچێتە فرمان ،
لمی دەشت ، بەردی چیا ،

پڕکات لە گوڵو لە نان ! ...
ئەی لاوان !
ئەوسا چوار وەرزەی ژیـان ،
بـۆ گەلان
گشت ، جەژن ئەبێو ، میهرەجان !

بەرقیخە : ١٩٦٢/٦/٢٥

د لوی مرواری

ئـاوابوونێك

« بەبۆنەی کـۆچی دواییـی خوالێخـۆش‌بوو
مامۆستا ڕەفیق حیلمی‌یەوە »

ئەی سەیوانگای ئارامگای ڕابوردوومان ،
پێت سپێرا کۆستی تازەی کەوتوومان !

لەو کۆشەتا کە خاکی نیشتمانە ،
گۆشەی سنگی نازداری کوردستانە ،

با تێر بنوێ ئەو ئەستێرەی کە بە شەو ،
بە شەوی کورد •• نەچوە چاوی یەك تك خەو !

هەر ئەینووسی لەسەر تەختەی ئاسۆی ڕەش ،
وشەی (هیوا)ی کوردی بە پیتی گەش گەش ••

ئەو ڕەنجەی دای بە دەرس‌و نامەو هەڵبەست
شوێنی دیارە : لەو گڕەدا کڵپەی بەست

لە بن هەموو بەردێکی چیای کوردا ،
لە قووڵایی دڵی درشت‌و وردا •••

ئێستا کە ڕووناکیی ئاسۆی ڕۆژهەڵات
مژدەی پێیە •• کورد نزیکە لە ئاوات

دڵنیا بوو لە ئەنجامو ، بە بێ‌دەنگ ،
کێشایەوە بۆ سێبەری خەوی مەنگ ؟

لەپاش ماندووبوونی مەردانەی مەیدان ،
با لە کۆشی دایکا بنوێ پاڵەوان !

بەڵام ئێمەی گیرۆدەی ئەستێرەی گەش ،
تا ئەورۆژەی گڵ ئەمانخاتە باوەش ،

چاوی تاسەی بە شوێنا هەر ئەگێڕین ،
لە ئاسمانا ، چونکە جێی چۆڵ ئەبینین !..

سلێمانی • ئابی ١٩٦٠

یـادی (بێ‌کەس)

هەڵدانەوەی لاپەڕەی کۆنی عومرە
بۆیە فرمێسك لە چاویایە ئەم شیعرە !

کوردستانی ئەو سەردەمە وا تار بوو ،
بەفری زستان گوڵی باغچەی بەهار بوو •

بلبلەکان لە قەفەسا قەتیس بوون
لە سەرمانا ئەلەرزین ، وەك گوڵ سیس بوون

ئەو مەلانەی دالدەیەکی گەرمیان بوو ،
دانەویڵەی چینە مایەی شەرمیان بوو •

پەڕەی گوڵیان بە ڕەنگی (ڕوو) سوور ئەکرد ،
وا هەڵبەستیان پێشکەش بەرەوژوور ئەکرد •

جار جار لەپاڵ مەتحی درۆی زۆردارا ،
چەن گوڵێکیش ئەکرا بە قژی یـارا ••

یاری هەڵبەست یان هیی تیری بێ‌دڵ بوو ،
یان هیی لاتی ناپەسەندی لای گوڵ بوو ••

بەڵێ هەبوو بلبلی‌وایش ، برسی بێ ،
تەماع هەرگیز شیعری پێ نەنووسیێ

هەرە برسیو هەرە لێبووردووی دەستە
(بێکەس) زیاتر ، خەباتی خستە بەستە •

لە باغێکا فرمێسکی (خانی) ئەڕژا ،
دڵی (حاجی) لە ئاگرا ئەبرژا ،

(بێکەس) دڵی بڕوای نەدا خامۆش بێ ،
لە بەستەیا نیشتمان فەرامۆش بێ !

لە ڕووی شێری ڕووتا وەستاو نەڕانی ،
ئازادیی ویست بۆ گەلو نیشتمانی !

زمان بڕین سزای قسەی ئەستەق بوو ،
توانجی (بێکەس) بۆ دوژمن بەردی ڕەق بوو ••

کزی چاو بوو •• بە چاوی هۆشمەندی
لە ئاسۆی دوور برایەتیی کرد بەدی ،

لەناو هەردوو نەتەوەی عەرەباو کورد ،
بە بانگی بەرز ئەمەی خستە شیعری ورد •

لەکاتێکا دەستی دوژمنی نامەرد
تۆوی کینەی چاندبوو وەك گەرای دەرد ،

بەو نیازەی بکەوێتە خۆ خۆری :
کوردو عەرەب ، تورکمانو ئاسۆری !•••

❋ ❋ ❋

ئەمویست (بێکەس) ئێستا بە سەر بژیایە ،
ئەم گەرمییەی برایەتیی بدیایە •

بیزانیایه برا گەورەی عەرەبان ،
چەن دلسۆزە بۆ خزمەتی ئەدەبمان ••

بیزانیایه گەوهەری نرخی (بێ کەس)
براکانی چۆن ئەیگرن دەساودەس !

(بێ کەس) ! لەشت با لە خاکا ڕزیبێ ،
با مرۆڤیت بە یاسای مەرگ ڕازی بێ ،

بەڵام ، بلبل کە ئامانجی لەم ژینە :
بەس خوێندنی بەستەی شیرین شیرینە ،

تاکو دەنگی چریکەی بێ لەسەر دار ،
هەر زیندووەو ، هەر بلبلەو ، هەر باڵدار !

کەوابێ تۆیش تاکو (داری ئازادی)
بەستەی کوردە ، ئەژیت ، نەمری یادی !•••

بەغدا • کانوونی یەکەمی ١٩٦٠

یادی پیرەمێردی بوێژ

ئەم بەهارە
لەسەر گردی مامەیارە ،
بۆ یانزە جار ،
نوێ گوڵاڵەی سووری بەهار
خوێنی ڕژایە سەر گیای سەوز ،
خوێن پەنگی خواردەوە ، وەك حەوز ...

بۆ یانزە جار ،
سەوزە گیاکەی گردی یارە
مووی سپی کرد وەك چوڕی شیر ،
تووکی کەللەی بۆ یانزە جار
با ڕشتی‌یە بەر پێی ڕێبوار !

پووشی دە ساڵ ئێستە خۆڵە
لەو ڕۆژەوە جێی پیرەمێرد
(قۆچی تینوو بۆ دەمی کێرد[1])
لە باخچەی هەڵبەستا چۆڵە ...
باغچەی هەڵبەست ،
هەزارو یەك جۆر گوڵ ئەگرێ ،

(1) ئیشارەتە بۆ ئەم شیعرەی پیرەمێرد لە قەسیدەی (هاتن شەهیدەکان)دا :
من وام ئەوێ کە حەشر ئەکرێم خوێن بە بەرگەوە
بەو عەشقی میللی‌یەوە ، بە گڕەی سۆزی جەرگەوە

م . م . ك .

تیایا هەیە زوو ڕەس ، بۆن مەست ،
بەڵام ، ئاخ ، زوو هەڵئەوەرێ

لەناو هەزارو یەك گوڵا ،
من هێرۆم زۆر (چۆ) بە دڵا :
کە پاش ئەوەی بەهار پیر بوو ،
بە دڕكو پووش هەرد داگیر بوو ..
گوڵی هێرۆ ،
گورج لەسەر بنجی سەربەخۆ ،
سپیو سوور هەڵئەکا بەیاخ ،
دڕكو داڵ ئەگیرێ بە باخ !

پاش بەهارێ ،
کاتێك : ڕۆژی لای نیوەڕۆ
دەرزیی داخی لێ ئەبارێ ،
ڕێبوار تك تك ئەتوێتەوە ...
لەوکاتەدا .. گوڵی هێرۆ
لەناکاو ئەشەکێتەوە ،
سرنجێك ئەگرێتە ڕێو بان :
فێنك وەك ئاو ، وەك بای کوێستان !

هێرۆم بۆیە لا پەسەندە :
لەسەر ڕەگێکی قووڵ بەندە
بەسەر دڕکی ژینا زاڵە ،
تا ئەمرێ ، سەر لقی ئاڵە !...

بەغدا . حوزەیرانی ١٩٦١

کۆمەڵەی شەشەم

ئۆپەرێت

ئەنجامی یاران

شوێن : سەرچاوەیەك لە بن سێبەری کۆمەڵە درەختێکا ، لە دێیەکی بنار شاخ . پلووسکێکی دارین لە کەڵەکە بەردێکی بەرزەوە ئاوێکی زۆری لێ دێتە خوار .

برزوو :

ئەی دایەی سەرکانیی ژێر سوورە چنار ،
دایپیرەی نوورانی ؟
کوا فەڕی ئەم کاتەی ئەم جێگایەی پار ؟
کوا شەوقی جارانی ؟

وەنەوش :

کوڕی خۆم ، ڕێبواری جوانو هەرزەکار ،
جیاوازیی چیت دیوە
لە کانیو پلووسکی ژێر سێبەری دار ،
کە زیخی مرواریو ئاوی وەك زیوە ؟

برزوو :

دایە ، ئاو ئەو ئاوە ، جێگە ئەو جێیە
هیچ نەگۆڕاوە ،
بەڵام سوورە گوڵێك هەیە لەم دێیە
مەنیجی ناوە ،

نابینم وەکوو پار لە بەر پلووسکا
ئاو بدا بە کوڵمی نەرمو ناسکا !

وەنـەوش :

ئەی جوانی سەر ڕێگا ، زۆر هەنگی برسی
بە باڵ هات لە دوور
لای‌دایە ئەم شوێنەو ئەم پرسەی پرسی
دەرحەق گوڵی سوور !.
پێم ناڵێی چ کاری ، ڕۆڵەم ، چ کەسی ؟
سەر سەودای چی کەوتووی ، مەنیج ئەپرسی ؟

رزوو :

دایە ، پار چەتە بووم ، چەتەی نیشتمان
لە شاخ هاتمە خوار
لەسەر ئەم پلووسکە مەنیجی چاو جوان
تووش بووم یەکەمجار
بۆم ڕوانی .. بۆی ڕوانیم بە دوو چاوی ڕەش
سەرکوڵمی ئاڵتر کرد زەردەخەنەی گەش !

وەنەوش « لەبەرخۆیەوە » :

ڕووخۆشیو شەرمو ناز تێکەڵ پیشاندان
هەر شیاوی خۆتە ئەی مەنیجی جوان !

رزوو « لەسەر گۆرانیی خۆی ئەڕوا » :

بەو دڵەکوتێوە کە چوومە پێشتر ،
داوای ئاوم کرد
بۆی ڕوانیم بە نیگای ڕیشەی دڵکێشتر
دەستی بۆ جام برد

بینم نا بە جامی (ئەناهیتا)وە ،
(خوا ژنی نازداری کانیو سەرچاوە)
ئاوم خوارد ، سرنجم دا لە باسکی ڕووت ؛
پووزی هەلکراو
لەسەر وردە زیخی مرواریو زمڕووت
وەك مەڕمەڕ تاشراو
ڕوانیمە بالآی ڕێك ، سەرو پێچی شل
ئەگریجەی وەك شەوەی سەربەفری لا مل •

وەنەوش « لەبەرخۆیەوە » :

شیرینە سەرتاپای ئەندامی مەنیج
شیرین‌تر : ڕەوشتو خوو فامی مەنیج !

برزوو « لەسەر تەواوکردنی گۆرانیی خۆی ئەڕوا » :

بە قسەی لەرزۆکی لە گەروو گیراو
لەگەلی دوام
لاوانمی بە دەمو لەبزی وەك شەکراو
پرسیارو وەلآم
گەیشتە : ناونیشان ، ناو ، دۆست ، دەزگیران
تا دەستمان بۆ یەکتر نایە سەر قورعان :
کە هەرگا پێویستی نیشتمانم دی ،
لە چەك بەردرام
مالی زۆر هەلگرم ، بێمە خوازبێنیی
گول غونچەی هیوام !
وا ئێستا چیم هەبوو کردوومە بە نەخت
وەك عەودال کەوتوومە شوێن ترووسکەی بەخت

وەنـەوش :

ئەی ڕۆڵەی لاوچاکم ، چەتەی نیشتمان !
داخی گرانم !
زمانم ناچەرخێ بە قسەی ڕەوان
ئەوەی ئەیزانم
لەبارەی مەنیجو ئەستێرەی بەختی ،
بۆ تۆی بگێڕمەوە بە ساردیو سەختی !

برزوو :

هەی داپیر ! دەخیلم ، چی‌یە خەبەرت ؟
ئارامت بردم !

وەنـەوش :

ڕۆڵەکەم ، کەلکەلەی مەنیج لە سەرت
دەربکە ...

برزوو :

ـ مردم !
بێ‌گومان مەنیجی نازدار مردووە ؟

وەنـەوش :

نەء ماوە ، چ مانێ ؟ مێردی کردووە ؛
بۆ ماڵو ژن بە ژن باوکی چرووکی
لە دێیەکی دوور
لە بەندی پیرێکی توند کرد بە بووکی ،
ژاکا گوڵی سوور
وا ئێستا کەوتووە لەسەر نوێنی خەم
فرمێسک ئەبارێنێ : کەی کەم ئێستە کەم !

(له هەمان جێگا ، لەپاش هەفتەیەك ، لەسەر گڵکۆی برزوو)

کۆرسی کوڕان :

لێرەدا دڵدارێك ئەنوێ کش و مات
نەوجوانێك بوو ؛
نەریتی بەد نەیهێشت بگا بە ئاوات
یاری لەکیس چوو !
یەکەمجار لێرەدا بەستبووی پەیمان
هەر لێرەیش خۆی پێ کوشت دەردی بێدەرمان

(لەسەر گڵکۆکەی تەنشتی ئەو)

کۆرسی کچان :

ئەمەیە قیبلەگای تەوافی کچان :
گڵکۆی مەنیج جوان
بۆ دۆستی جوانەمەرگ وەفای خۆی نوان
ئەویش خۆی خنکان
خۆی کردە قۆچی عەشق ، قۆچی سەربەستی
پچڕانی زنجیری کۆنەپەرستی !•

(له هەمان جێگا)

هەردوو کۆرس (بە تێکەڵی) :

بێن کچان ، بێن کوڕان ، پەیمان ببەستین :
بۆ هێزی زۆرداری مل کەچ نەوەستین ؛
شەهیدانی عەشق
بکەین بە سەرمەشق
دڵداریی ڕاست و پاك ئامانجمان بێ گشت
یان بژین سەرفراز ، یان بچین بە کوشت !•

سلێمانی • مارتی ١٩٥٣

ئەنجامی ئەژدەهاك

یەك دوو هەفتە پێش جەژنی نەورۆزی ئەمساڵ (١٩٥٩) لەگەڵ هونەرمەندی بەهرەدار كاك قادر دیلان بڕیارمان‌دا كە پێكەوە تەقەلا بدەین بۆ بەرهەم‌هێنانی پارچەیەكی هونەری بۆئەوەی لە جەژنی باسكراوا پێشكەشی گەلی شارە خۆشەویستەكەمانی بكەین .

بەری تەقەلای من لەم‌پێناوەدا بیركردنەوە بوو لە دانانی ئۆپێرایەك كە ئەمەی لای خوارەوە یەكەم پەردەیەتی .

لەبەر كەم‌و كووڕیی ئەوكاتەی بەدەستمانەوە بوو ، بڕیارمان دابوو كە ئەو بۆ ئەم پەردەیە دەست‌بكات بە دانانی ئاوازەو پراوە كردن لەگەڵ تیپی ئاوازەو تیپی تەمسیل تا من لە دانانی پەردەی دووەم ئەبمەوە ، وە بەم‌جۆرە بڕۆین تا ئۆپێراكە ئەگاتە ئەنجام .

بەڵام داخەكەم كاك قادر بۆی نەكرا بەڵێنەكەی بێنێتەجێ . ئەمە بوو بەهۆی ساردبوونەوەی منیش ، وە بەم‌ڕەنگە دەستم لە پرۆژە هەڵگرت .

ئێستا كە پەردەی یەكەم لە ئۆپێرای ناتەواو ئەخەمە پێش چاوی خوێندەوارانی (بەیان) (١) ، ئەگەر لە هونەرمەندەكانمان (بە مۆسیقارو ئاكتۆرەكانەوە) هان‌دان‌و بەڵێنێك ببینم بۆ پشت‌گرتن‌و هاوكاری لە سەرپێ‌گرتنی پرۆژەدا ، ئەوا ئامادەبوونم پیشان‌ئەدەم بۆ تێ‌هەڵچوونەوەو تەواوكردنی پەردەكانی‌تر .

ـ گۆران ـ

---

(١) مامۆستا گۆران ئەم ئۆپەرێتەی لە ژمارە (٤)ی بەرگی (٢)ی ئایاری ١٩٥٩ی گۆڤاری (بەیان)دا بڵاوكردوەتەوە كە بە سەرپەرشتیی خۆی لە سلێمانی دەرئەچوو . من خۆم دانەیەكی ئەو ژمارەیەی گۆڤارەكەم‌لابوو مامۆستا گۆران بە دەستی خۆی گەلێ دەسكاریی ئۆپەرێتەكەی تیا كردبوو ، بەداخەوە لە بارو دۆخێكی سەختدا لەدەستم دەرچوو . م.م.ك.

پەردەی یـەك

بـازاڕی ئاسنگەران

جاڕچی (بەدەم زەنگ لێدانەوە) :

بە فەرمانی شای بێباك ،
خاوەنی شکۆ ئەژدەهاك ،
ورتەتان لە دەم دەرێ ،
بە شیر لە سەرتان ئەدرێ !

یاساولان : (شیر هەڵئەکیشـــن) ،

ورتەتان لە دەم دەرێ ،
بە شیر لە سەرتان ئەدرێ !

جاڕچی :

مارانی شا بێقەرارن ،
ئاشتای مێشکی هەرزەکارن •
هەر ماڵەتان سەرو کوڕ ،
کاسەی سەر لە مێشك پڕ
ئامادە کەن ،
با یاساولان بیڕبانبەن
بۆ چێشتخانەی شا ، تا جووت جووت
مێشکیان بۆ مار ببێ بە قووت
بە دەستی وەزیر : کرماییلی ژیر !

سەرکردەی یاساولان :

سەر هیی شایە ، ماڵ هیی شایە ،
هەر ماڵە کوڕێك •• چیی تیایە ؟!

جـارچی :

یەللا ! دەسا خاوەن کوڕان ! هەریەکتان کوڕێ ••
هەر ئێستاکە لەگەڵ ئێمە بی‌ بانخەنە ڕێ !

سەرکردە :

پەلە نەکرێ ،
وەللا ! بیللا ! ئاگر لە ماڵتان بەرئەدرێ ،
خاو خێزانتان ئەسووتێنرێ !
با گشت نەڕوا ، یەك کوڕ بیرێ !

جارچی (لیستەیەك دەرئەهێنێ ، دەست ئەکا بە خوێندنەوەی) :

ڕۆستەم کوڕی کاوە ، کوڕی یانزەمین •••

کاوە (بەدەم ئاسن کوتانەوە ، لە بەر خۆیەوە) :

دەربەستی دەو یانزە نین ،
وەستای پۆڵاو ئاسنین ،
ڕۆژێك ئەبێ تۆڵەی گەلمان بسێنین !

جارچی (لەسەر خوێندنەوە ئەڕوا) :

برزووی خوسرەو ، کوڕی هەشتەمی خوسرەو ،
نەوزاد کوڕی قوباد ، بێ‌ژەنگی پڕتەو •••
دەرچن لە ڕیز ، بێن لێرەدا بوەستن •••

یاساوڵی یەکەم :

باوکی سەگتان بۆتان ئەگرین وەکوو ژن ! ••

کـاوە (لەبەر خۆیـەوە) :

هۆی ژیانی گەل ژنە ،
خەنجەر بێچووی ئاسنە ،

زامی جەرگی ژنو پیاو
هیی دەستی یەك دوژمنە !

(دوو لاو بە پالە پەستۆ تۆرەبڕی لە یەکتری ئەکەن)

یاساولی دووەم :

کیشمەکیشی ئەم دوو سەگە
گلاراوی سەرەمەرگە !

لاوی یـەکەم :

منم بێژەنگ ، کوڕی خوسرەو !

لاوی دووەم :

منم ! منم ! خوشکمە ئەو !

(یاساولێك شیرین لە نیشانەی نێری ڕووت ئەکا)

سەرکردە (بە تووڕەیی سەر با ئەدا) :

غەش لە شای ئەژدەهاك ئەکا ؟!

کچـان (لە ڕیزی پشتەوە دەرئەپەڕنە دەرەوە) :

زۆر چاك ئەکا ! زۆر چاك ئەکا !
کچ بۆ نابەن لەباتیی کوڕ ، خوشك لە جێی برا ؟
کچ بۆ بژی ، لەکاتێکا کوڕ تۆوبڕ کرا ؟

(نیوەی یاساولان لاوەکان ئەدەنەبەرو ئەیانبەن)

مێشکی کوڕو کچ لای مار ،
لای ئەژدەهاکی زۆردار
هەر یەکە ، هەر یەك بێ گومان !
ئیتر بۆچ بێبەش بن کچان
لە خەباتو قوربانیدان
بۆ نیشتمان ، بۆ کوردستان ؟..

سەرکردە :

یاساوڵان ، ئەم کچانەش هەموو بگرن ،
تا لە بەندیخانەی شاژن ئەیانکوژن !

(بەستەی کچــان)

بۆ کچە کورد ژینی دیلی ژین نی یە ،
بە دەمی دیل هەنگوین هیچ شیرین نی یە ...
ئەی قژی زەرد ، وەکوو پووش دەسکەنە بە !
ئەی لێوی ئاڵ ، بە بێ زەردەخەنە بە !
چاوی ڕێژراو پێمەکەنە وەکوو گوڵ
بۆ ڕۆژی ڕەش برژێنە فرمێسك بەکوڵ !
لەنجە مەکە بەژنو باڵای نەمامی ،
ڕەش پۆشی جوانەمەرگیی چەند برامی ؟
بە کەساسی کەچ بە ، گەردنی بێ گەرد !
سەرکولمەکان ، بگرن ڕەنگی لیسۆی زەرد !
بۆ خۆشەویستی لێمەدە ئیتر ، دڵ !
لەناو گۆڕی تەنگا با ببی بە گڵ !
کە ئازادیو باوكو برا لەکیس چوو ،
کچە کوردێك چ زیندوو بێ ، چ مردوو !..

(کرمایبلی وەزیر کە تێئەپەڕێ ، گوێ لە گۆرانیی کچان ئەگرێ کە تەواو ئەبێ . دوایی کچان ئەبەن) .

(ئاسنگەرەکان لەناو خۆیاندا کەوتنە مقۆ مقۆ)

یــەکەم :

داوەشینە ! دارژینە !
خەلکینە کەی ئەمە ژینە ؟

زۆربـە :

خەڵکینە کەی ئەمە ژینە ؟

شاگردێـک :

وەستا هەلی ڕاپەڕینە !

هەندێـک :

ڕاستە ، هەلی ڕاپەڕینە !

کرمـاییل :

(ئەگاتە بـازاڕی ئاسنگەران ، سڵاو لە کاوە ئەکا) :

خاوەنشکۆ بێدەماخە .
دڵمان هەموو پڕ لە داخە !
چاوی ماری ناچێتە خەو
نە کاتی ڕۆژ ، نە کاتی شەو !
لە خۆراکی مێشکی کوڕیش
سەر با ئەدەن بە فیشە فیش !
ئێستا ئەڵێم چۆپیی کچان
بکەم بە هۆی ڕەشمار لاسدان ،
ماری دڵتەڕ ، کچ هەڵپەڕێ
خەویشی دێو ئەشلەوەڕێ !

(سەر ئەنێتە گوێی کاوە)

هەر لاوێکم لە مەرگ بۆ لا دراوە ،
لە نهێنگا ئامادە ڕاوەستاوە ،
لەگەڵ یەکەم جووڵەی شۆڕش ئەوان زوو
داگیر ئەکەن لە کۆشکا برجو بازوو

کاوە :

جوولە بە زستان ئەتەزێ
سەرما وەکوو مار ئەگەزێ !
تا گوڵاڵە دەشت سوور نەکا ،
پیاو ئاسان خوارو ژوور نەکا ،
دەست دانــە شۆڕش گرانــە ،
لەم وڵاتی کوردستانە !

کرمــاییل :

ئەی کە پێمان نایە بەهار ؟

کاوە :

زۆر زۆر بەجێیە پەلامار !
هاتوو پەلامار سەرنەکەوت ،
مل ئەنێین بۆ شاخو ئەشکەوت .

کرماییــل (هەر بە چپە) :

ئەم کچانەی ئەمڕۆ گیران ،
پەلپو بیانووی چۆپیی ماران ،
دەربازیان ئەکا وەك یاران !

کاوە :

هەر بژیت سەرباشقەی ژیران !

(کرماییل ملی ڕێ ئەگرێ . دوورئەکەوێتەوە)

کاوە : (بە ئاسنگەرە هەڵچووەکان) :

براکانم ! ئەمڕۆ ڕۆژی دان بە خۆدا گرتنە
ڕاپەڕینێك بێوادە بێ هۆی ئێجگاری مردنە

لەم‌کاتەدا خزمەت تەنیا بێ‌وچان ئیش‌کردنە ،
بۆ ڕۆژی خۆی چەکی زۆرو تفاقی زۆر خستنە •
ئەگەر دلسۆزی ڕاستین ،
ئەبێ هەرگیز نەوەستین ،
ئاسن بکوتین بە ئاسن ،
داس دروست‌کەین‌و گاسن ،
شمشێرو تیرو خەنجەر
فریا خەین بۆ شۆڕش‌کەر !••

(ئاسنگەرەکان ساردبوونەوەو دەستیان دایەوە کەرەستەکانیان‌و کەوتنەوە کارکردن)

ـ پەردە داکشا ـ

کۆمەڵەی حەوتەم

پیەس لە یەک پەردەی کورتا

دوشمنمان مێشووله

ـ پەردە هەڵکشا ـ

(کۆشکێکی گەورە دەرئەکەوێ ، بە خەتی درشت لەسەر دەرگاکەی نووسراوە : «پرۆژەی لەناوبردنی مەلاریا » . لە کۆریدۆر چوار پێنج پسپۆڕو ناپسپۆڕی بێگانە دەوری مێزێکیان داوە بە میکرۆسکۆب تەماشای گەراو کرمی مێشووله ئەکەن . ئەمانە گشتیان نیشانەی پسپۆڕی : چاویلکەی زەق زەق‌و کەللە سەری زل زلی ڕووتاوەیان هەیە .. لە پشت سەریانەوە تابلۆیەك بە دیوارا هەڵواسراوە ، هیی وێنەی هەزار جار گەورە کراوی مێشوولەیە کە بە هەزار ڕەنگ بۆیە کراوە ، ڕەنگی وا جوان کە مێشوولەی قەحبەباب هەرگیز بە پەپوولەی بەهاریشەوە نەیدیوە .. پۆلێك کرێکاری نیشتمانی‌یش ، پەلاسی شڕو چڵکن لەبەرا ، سێ‌پاو لوولەی خەریتەو سەتڵ‌و ترومپاو پاچ‌و خاکەنازیان هەڵگرتووە چاوەنواڕی ئەکەن .. پیرۆتە سیس کە نەخۆشێکی سیلاوی بێ‌دەرمان‌و بێ‌خۆراکە ، لەوبەری شەقامەوە پاڵی لێ‌داوە بە دیوارەوە ، تەماشای ئەم دەزگاو دووکانە ئەکات) .

پیرۆتە سیس (بە گۆرانی‌یەك کە لە گیزەی مێشووله ئەچێ) :

ئەم زاناو دوکتۆرە گەورانەی دوور وڵات ،
تێرراون : بگەنە هاواری ئێمەی لات
دوو فلسێك هەمانەو تیا نابێ نرخی نان
بیدەنە تفاق‌و ترومپاو داو دەرمان
تا ڕەگی مێشوولەی دوشمنمان دەربێنن
وا تۆڵەی لەبرسا مردنمان بسێنن !..

ـ پەردە داکشا ـ

تەمووزی ١٩٥٣

شیوەنی دارستان

ـ پـەردە هەلکشـا ـ

(لادێییی چۆغە شڕ بەرامبەر بە کۆشکێکی گەورە وەستاوە ، بە ئینگلیزیو بە عەرەبی لەسەر دەرگاکەی نووسراوە : « دائیرەی دارستان ») .

لادێییی چۆغـە شڕ :

ئەم کۆشکەو دەزگایە کە پۆشتەی تفاقە
بێگانە ئەیگێڕێو بە ناو هیی عێراقە ..
کەس نەبوو عێراقی کە هێندە دانا بێ :
بزانێ شاخ نابێ دارستانی تیا بێ !
ناچار بووین هێنامان پسپۆڕی بێگانە ،
بە زانست سووتاندی ئەم دارستانانە ،
هەمووی کرد بە خەڵووز ، پێشکەشی ئاغای کرد
ئـاغاشمان بە دیاری بۆ پاشای بەغای برد ..
ئێستاکە ئێمەینو شاخێکی وەك کەچەڵ ،
با هەر بەین بە سەرا قوڕی خەست بە تۆپەڵ ! .

ـ پەردە داکشا ـ

تەمووزی ١٩٥٣

ماستاو ...

ـ پەردە هەلکشا ـ

ئـا ـ تەلەفۆنی ئەمسەر : ئاغا لە هاوینە هەواری کوێستان

ب ـ تەلەفۆنی ئەوسەر : کاربەدەستێك لە بالیۆزخانەیەك

ئـا :

هەلاو .. هەلاو .. گەورەم ! سێرم !
هۆی گیرفانو سکی تێرم
هەلاو .. هەلاو ..
ڕوونـاکیی چـاو ! .

ب ـ

ئەلۆ .. ئەلۆ .. (شێك)م ! (ئاگا)م ! [1]
لەناو گەلتا پشتم ، پەنـام !
ئەلۆ .. ئەلۆ ..
(کۆت) براڤۆ !

ئـا :

جێگام بەرزەو سەیرانگایە ،
نزیك بەوپەڕی دنیایە ..

---

(١) ئەو وشانەی کە لەناو کەوانەکەدان ، ئیملایان بەپێی دەمو زمانی بێگانەکە نووسراوە کە بە ئاغا ئەلێ (ئاگا) وە بە خۆم ئەلێ (کۆم) .

بۆچ بچووکت گەورە نــاکەی ؟
چاوەڕوانیی من هەتا کەی ؟
هەلاو .. هەلاو ..
ڕووناکیی چــاو !

ب ـ

زۆر (موشتاك)م ، زۆر پەرۆشم :
بێم ماستاوی سارد بنۆشم ،
بەلام (ئاك !) لە (داك)ی ڕووتە
نۆشی گیان لام (زەکنەبووت)ە !
هەرچەند من دێم ڕائەپەڕن
لە منیش‌و لە تۆیش پڕن !
ئەلۆ .. ئەلۆ ..
(کۆم) برای تۆ ! .

ئـا :

هەلاو .. هەلاو .. ڕووناکیی چاو !
لەگەڵ خۆت زۆر بێنە دراو ،
بە مانگانە پیاو ڕائەگرم ،
ورتەیان کرد سەریان ئەبڕم !
دوایی : نەیەی ، ئەودیو سنوور
لێمان ئەکرێ بە ئاگری سوور !
هەلاو .. هەلاو ..
خــاوەن دراو !

ب ـ

هەر تۆو دراو ؟ بە بانی چاو !
بەرخ سەربڕەو ، سارد کە ماستاو

ئەلۆ .. ئەلۆ ..

(کۆت) برافۆ !

ئـا :

هەر تۆو کەباب ؟ هەر تۆو ماستاو ؟

هەی بەسەر چاو ! هەی بەسەر چاو !

« ئاغا هستێریای کامەرانی ئەیگرێ ، لەگەڵ ئەوەی خـەت داخـراوە ، گوێدانی تەلەفۆنەکەی هەر بەدەستەوەیە ، بەدەوری خۆیـا ئەسوورێتـەوەو سەما ئەکا » :

میوان ؟ دراو ؟

کەبـاب ؟ ماستاو ؟

هەلاو .. ! هەلاو .. !

هەلاو .. ! هەلاو .. !

ـ پـەردە داکشا ـ

سلێمانی ٠ ئابی ١٩٥٢

وڵاتی ئـاوا

ـ پەردە هەڵکشـا ـ

(دەستەیەك شاریی بێ‌کارو بێ‌دەرەتان لەبەر دەرگای کۆشکێك وەستاون کە ئەوەندەی قشڵەیەك گەورەیە لەسەر دەرگاکەی نووسراوە : « لاتخانـەی شار » . لەناو ئەم دەستەیەدا (ئـاڵە ـ یـەك لنگ) خـۆی داوە بەسـەر دارشەقەکەیا ، هۆرە بۆ مەجلیسی ئیعمار ئـەکا کە ئـەم کۆشـکە جوانـەی بنیاتناوە) :

بڕوانن .. لاتخانەی ئیعمار چ زلە :
چل ژوورەو هەر ژووری جێی نوێنی چلە !
بەم‌جۆرە ، هەر شارە سەرو لاتخانە
دروست کا ، کێ ئەڵێ : عێراق وێرانە ؟.
هەر بژی وڵاتێك : دەزگای ئیعماری ،
لاتخانەی پڕ ناکا دانیشتووی شاری !

ـ پـەردە داکشا ـ

سلێمانی . ئابی ١٩٥٣

جۆقی یۆنسکۆ

شوێـن : دێیـەکی نـاوشاخ .

کەسەکان : (۱) ئەندامانی جۆق : پرۆفیسۆر ، دومبەڵچی ، کەمانەژەن ، کچە مامۆستای گۆرانیبێژ ، کچە مامۆستای سەماکەرە (۲) دانیشتوانی دێ بە وردو درشتەوە .

نیاز لە هاتنی جۆق : فێرکردنی خوێندەواریوماڵداریو دروومـانو کشتوکاڵو مۆسیقاو دانس .. تاد ، بە دوو هەفتە لە چوار پێنج دێدا .

ـ پەردە هەڵکشا ـ

پرۆفیسۆر :

هاتووینە دێی بەردو کوچك
خڕ بیژەنە وەستای دومبك !
خڕ بیژەنە کەمانەژەن !
کچان ، ئێوەش سەما بکەن !

(سازو سەما دەستپێئەکا)

کچە مامۆستای گۆرانیبێژ :
من زانای دەرسی ئەلفبام
دوو جار بڵێن : تەرلای لای لام !

هەموو :

تەرلای لای لام ..
تەرلای لای لام ..

کچە مامۆستای گۆرانی‌بێژ :

نوون بۆ نانە ، نانی گەنم •
تەرلای •• پێتان پێ‌ئەکەنم !

هەموو :

تەرلای لای لام ••
تەرلای لای لام ••

کچە مامۆستای گۆرانی‌بێژ :

گاف بۆ گۆشتەو پێ بۆ پڵاو
نەك نایخۆن ، نایبینن بە چاو
تەرلای لای لام ، تەرلای لای لام
دوایی هات دەرسی ئەلفبام !

هەموو :

تەرلای لای لام ••
تەرلای لای لام ••

دومبەکچی :

تەپ تەپ •• تەپ تەپ ••
بە هەردوو دەست : سێ ڕاست ، یەك چەپ ! ••
تەپ وەك زرمەی دەستڕێژ وایە
بێ شەڕ نابێ ئەم دنیایــە !
تا ئەتوانن تەپ تەپ فێر بن
سێ سك برسی ، یەك سك تێر بن !

هەموو :

تەپ تەپ •• تەپ تەپ ••
سێ ڕاست ، یەك چەپ !

کچە مامۆستای سەماکەرە :

دەی دانیشتووی بەردو کوچك
لەسەر هەوای پیرە دومبك
چەپلە لێدەن ، سەما بکەن

(چەقەنە لێئەدا)

ئــاوا بکەن !

(سمت بــائەدا)

ئاوا بکەن !

(گشتیان ئاواو ئاوا ئەکەن)

تا وا نەکەن چۆن تێئەگەن ؟
تا تێنەگەن چۆن پێئەگەن ؟

پڕۆفیسۆر :

دانیشتووی دێ ، درشتو ورد !
هەمووتانمان زۆر باش فێر کرد !
(تەرلای لای لام)تان لەبەرە
گشتتان بوون بە سەماکەرە •

(چەقەنە لێئەداو گشت بە شوێنیا لێیئەدەن)

ئــاوا ئەکەن !

(سمت بائەداو گشت بەشوێنیا بایئەدەن)

ئــاوا ئەکەن !

لە من باشتر سەما ئەکەن !
ئیتر کارمان نەما لاتــان
ئەتانسپێرین بــە خواتان !

(بەدەم گۆرانیو چەقەنەو سووڕدانەوە ، شانۆ دەستئەکا بە چۆڵبوون)

هەموو :

تەرلای لای لا .. تەرلای لای لا ..
یۆنسکۆ جوان دەرس دائەدا !.

ـ پـەردە داکشا ـ

سولەیمانی . ئەیلوولی ١٩٥٣

موحاکەمەی مام چەوەندەر

(پەردە هەڵکشاو ساڵۆنی موحاکەمە بە دەستەی تەواوەوە ، کەوتە بەرچاو . .)

١ ـ موحاکەمە :

ـ نـاوت چیە ؟
ـ مام چەوەندەر ..
ـ لەکوێوە دێی ؟
ـ لە دەشتو دەر ..
ـ بە چی هـاتی ؟
ـ بە پشتی کەر ..
ـ کێ هانیتی ؟
ـ لالە ڕەنجدەر ..
ـ چۆنی هـانیت ؟
ـ بە دەردی سەر ..
ـ بۆ کێی هـانیت ؟
ـ ئـاغای سێبەر ..
ـ ئـاغا چیی وت ؟
ـ ئیللا گێـزەر !
کەڵکی نەگرت
تکای ڕەنجدەر ،

بەر شەقیان دا
دەستەی نۆکەر :
« ئیللا گێزەر ..
ئیللا گێزەر .. »

٢ ـ بڕیـار :

بەڵێ ، مادام لالە ڕەنجدەر
بۆی نەگونجا لـە چەوەندەر
بـارە گێزەر بێنێتە بـەر ..
وا دامان‌نا بە تاوان‌کەر !
یەڵڵا ، پۆلیس ، بیدەنە بەر ،
لەشی کوت کوت کەن بە خەنجەر ! .

(پەردە داکشاو ، ئیتر کەس نەیزانی مام چەوەندەریش چیی بەسەرهات ؟)

سولەیمانی . ئەیلوولی ١٩٥٣

نق و جق

دیمەن : ژووری دائیرەیەك .. لای ڕاست کورسیی و مێزی نق .. لای چەپ کورسیی و مێزی جق .. جێگای تەلەفۆن لە ناوەڕاستی هەردوکیانا ، بە دیوارەکەی پشتیانەوە .. دەرگای مەعبێن لەگەڵ ژووری سەرەك لە بەری لای نقەوە .. تاد .

ـ پەردە هەڵکشا ـ

هەژار : (سێ هەنگاو ئەنێ بۆ بەردەمی نق) :

ـ قوربان کارم .. ؟

نق : (بێ سەر هەڵبڕین) :

ـ بە دەست جقە .

هەژار : (سێ هەنگاو ئەنێ بۆ بەردەمی جق) :

ـ قوربان کارم .. ؟

جق (بێ سەر هەڵبڕین) :

ـ بە دەست نقە .

هەژار :

ـ قوربان ، مەئموری نق ، کارم ،
عەرزوحاڵەکەی پێرارم ؟

نق : (سەر هەڵئەبڕێ .. قەڵەمەکەی دائەنێ .. جگەرەیەك دائەگیرسێنێ .. باڵی لێ ئەداتەوە) :

ـ کوڕە ، کابرا ، ئەموت بڕۆ
لای جقە عەرزوحاڵی تۆ ؟ !

هـەژار :

ــ مەئمووری جق عەرزوحالّم ؟
هێند پرسیم کاول بوو مالّم !

جـق : (هەمان دەستووری نق پالّی لێئەداتەوە) :

ــ کورە • کابرای بێ سەرو پێ ،
ئەموت لای نق بۆی بگەڕێ ؟

هـەژار :

(لە بەر خۆیەوە) :
ــ تەقیم •• ورگم پڕ بوو لە ڕق
(بە دەنگی بەرز) :
داد ، گەورەی نق ! داد ، گەورەی جق !

(دەرگای مەعبێن کرایەوە .. سەرەك بە دەم و چاوێکی تووڕەوە سەری کێشا .. نق و جق هەلّسانە سەر پێ)

سـەرەك :

چی‌یە •• کابرای قڕە قڕ کەر ؟

جـق :

گەورەم ، لێمان تێك ئەدا سەر !

هـەژار :

قوربان ! عەرزوحالّی پێرار !

سـەرەك :

هەی قوززەلّقورت ! هەی زەهری مار !
پەلە لە کاربەدەست ئەکەی ؟
لە نق و جق سەر تێك ئەدەی ؟

هـەژار :

قوربان ، پەلەم نەکردووە !

سەرەك :

بۆ عەرزوحاڵ دوو ساڵ زووە !

بۆچی ئێرە خومخانەیە ؟

یا جقخانەی شاهانەیە ؟!

نق :

کاری ئاغا چوار ساڵی برد !

جق

هیی بەگمان بە پێنج تەواو کرد !

سەرەك : (لە بەر خۆیەوە بە تەوس و توورەیی) :

پێریێ عەرزوحاڵی داوە ،

ئەمڕۆ کەوتۆتە ئاژاوە ..

(ڕوو ئەکاتە نق)

تەلەفۆن کە .. تەوقیف بکرێ .

با بەس بێت بەرۆکمان بگرێ !

نق : (دەم ئەنێ بە گوێچکەدانی تەلەفۆنەوە) :

ئەلۆ .. پۆلیس ! مەوقووف هەیە .

سەرەك :

با تێبگات درەنگ کەیە !

(ئەوەندەی نەخایاند، پۆلیس پەیدا بوو.. دەس کرا بە کەلەپچە کردنی هەژار..)

هەژار : (بە واق وڕماوی چاوی گێڕا بەگشتیانا . لە بەر خۆیەوە) :

ـەی لە نق و جقی کارم

چەند گورج دەرچوون بۆ ئازارم ؟!

(هەژار درایە بەر بۆ بەندیخانەو ئیتر پەردە داکشا)

سلێمانی . ئەیلوولی ١٩٥٢

خۆزگەی هەژار

ــ پەردە هەڵکشا ــ

(بارامە گوڵ بە پەڕۆی خامی چڵکن برینەکانی دەستو قاچو ملی پێچاوە. **لەتاو** ئازار لە بن سێبەری درەختی شەقامدا چیچکەی کردووە .. لەنکەری لەشی خستووەتە سەر گۆچانە لارو گێرەکەی .. بەرامبەری ئەو دەروازەی بەیتاڵخانەیە .. ئەسپێکی ژانکردوو بەدەست نۆکەری ئاغاوەیە ، بەیتاڵ خەریکە تەرمۆمیتر (گەرمی‌پێو) لە کۆمی وڵاخەکە دەرئەهێنێو ئەیداتە بەر شووشەی چاویلکەکانی بۆ خوێندنەوە .. مادامێکی تەڕپیریش خۆی لە بۆدرەیەکی خەستا گەوزاندووە، بە لچو لێوێکی خوێناویەوە توولەبەکی نەخۆشی گرتووەتە باوەشی ، لایانا وەستاوە .. مادام توولەکەی وەکوو منال ڕائەژەنێ بۆ سووککردنی ئازاری ..)

بـارامەگوڵ (بەدەم گری تاوە ، بە گۆرانی) :

ئەم کۆشکە ، کۆشکی چوارپێی نەخۆشە ،
بۆیە وا بەرزەو گەورەیەو خۆشە !
تفاقیو دەرزیو دەواو دەستووری ،
پڕ فەرشییو پاکیی تەویلەو ژووری
مایەی حەسرەتی دووپێی هەژارە
کە دوکتۆر دەوای ناکا بێ پارە !
سا خۆزگەی هەژار : بە گاجووتی بەگ ،
بە ئەسپی ئاغا ، بە تانجی ، بە سەگ ! ..

ــ پەردە داکشا ــ

سلێمانی ـ ئەیلوولی ١٩٥٣

کۆمەڵەی هەشتەم

شیعری گەپ

عەرزوحاڵ

بنووسە : بۆ پاشای مەزنی (بەغا) [1]
نیشانەی دڵسۆزیی بێ‌گەردی ئاغا :

دوو لۆری دیاریمان ئەوا خستە ڕێ
هیوایە بەڵێنی خۆی بێنێتەجێ !

ڕاسپێرێت کە لێرە جەنابی مدیر
لە نایب دانانا بمخاتەوە بیر ،

نەهێڵێ ڕووڕەش بم وەك جاری پێشوو
کە درام بۆ ئاغای ئامۆزام بە شوو !

دیاریی من لە دیاریی ئەو چەورترە ،
بەرتیلم لە هیی ئەو جێگاگرترە ...

ڕاستە ئەو ناوبەناو ، لە باڵوێزخانە
سەرئەداو وەرئەگرێ یەك دوو مانگانە ..

ئەمەیە کە فەڕی خستۆتە بەختی ،
پاشاکان ناچار بوون بگرن حورمەتی !

---

(1) بەبۆنەی بارو دۆخی ڕۆژی بڵاوکردنەوەی یەکەمجاری ئەم پارچە شیعرەوە لە ڕۆژنامەی (ژین)دا [١٩٥٤] مامۆستا گۆران لەجیاتیی (بەغا) نووسیبووی « غەوغا » . بەڵام من خۆم ئاگادارم ڕاستەکەی (بەغا) بوو .
م.م.ك.

خۆ منیش دووراو دوور هەر فەرمانبەرم ،
بۆ باڵوێزخانەکان خەفاوە سەرم ،

بە دوو چاوی تیژو جووتێ گوێچکەی سووک
هەمیشە هەڵپەمەو خزمەتی بچووک

پێشکەشی بارەگای بەرزیان ئەکەم :
ڕاپۆرتی دەنگوباس مانگ بە مانگ ئەدەم !

هەر ئەوەم تاوانە کە لە شار دوورم
تا تۆزی دەرگایان زەرد کا ڕووی سوورم ،

وەک ئاغای ئامۆزام ، وەکوو پاشا خۆی
کە کۆشکو کارخانەو بانق لواوە بۆی !

دە ڕێم بەن ، یەک دوو ساڵ منیش بێمە شار
دەستی قرپ بنێمە خەرمانی دینار !

چیم وەرگرت لە میری ، لە باڵوێزخانە ،
چیم دزی لە ڕووتەی ئەم نیشتمانە ...

دوا فلسی بهاومە بنی ئاوی حەوز :
لەسەر جێی شەوی سوور ، لەسەر مێزی سەوز ..

بزانن ئەو حەلە من یا ئامۆزا :
قەڵاتر ئەنوێنین گەردنی ڕەزا ؟!

بزانن : من یا ئەو ، لە حەق پارلەمان
ئەبینە هۆی لوطفی باڵوێزخانەکان :

بە دەنگدان ، مۆرکردن ، هەڵبڕینی دەست ،
هەر پاشا بنوێنێ گۆشەی چاوی مەست !

بزانن : من یا ئەو ، کەڵکی کومپانی
باش ئەگرین بە خەستیی بەستەزمانی ؟

بزانن : من یا ئەو ، وەکوو کەڕو لاڵ
بەرامبەر بە تانەو توانجی تاڵ تاڵ ،

کونی گوێ بە لۆکەی بێعاری ئەگرین ،
« نەء » ناڵێین بە میری هەرگیز تا ئەمرین ؟

بزانن : من یا ئەو ، بماندەنێ تێغ ،
بۆ پاکۆی سەری گەل نامانبێ دریغ ؟

❋ ❋ ❋

ئەی پاشای خاوەندی کۆشك و کادیلاك !
بۆ باڵوێزخانەکان بە دڵسۆزیی پاك

سوێن ئەخۆم : کە بوومە نوێنەری کورد
تێکۆشم : ملی کورد چاکتر بکەم ورد !

ئیتر چاوەڕوانم : جەنابی مدیر ،
ڕاسپێری ، ئەمجارە دەرنەچم لە بیر ! ...

ئیمزا
مۆری ئاغا
سلێمانی ــ ١٩٥٤

دەنگی مردوو

« لیستەی هەڵبژاردن ، لە زۆر شوێن ، ژمارەیەکی نەك کەم ، ناوی مردووی لە گۆڕا ڕزیوی تیابوو .. ئاگاداربوون لەم ناوانە بوو بە هۆی دانانی ئەم هەڵبەستە » .

نوێنەری هەڵبژاردەم !
هەرچەن مردووی یەك دوو سەدەم ،

بەپێی لیستەی میری‌و موختار
وەك تووتی هاتوومە گوفتار ،

خۆت‌و هاوڕێت هەڵئەبژێرم
بۆ پارلەمانتان ئەنێرم ..

مادام منم هەڵبژێرتان ،
هۆی مانگانەو خێرو بێرتان ،

ئێوەش نوێنەری چا بن
کوتومت چەشنی خۆم وا بن !

نالێم : مەخۆن ، چش لە خواردن ،
چش لە ورگیش پەتی کردن ..

بەڵام ، زینهار ، پارلەمانتان
بێتە چەشنی گۆڕستانتان .

بەرد بێتە گۆ ، ئێوە وس بن ،
دوورن لە یەك : مردوو و وتن !

دوایی مەبزوون ، بە موو چی‌یە ؟
جوولان بەڵگەی ژیاوی‌یە !

لە ڕووناکی بەرچاو ڕەش کەن ،
گوێتان لە بیستن بێ‌بەش کەن ،

ئاسۆتان تەنگ بێ وەك گۆڕم ،
هیچ مەگۆڕن ، وەك ناگۆڕم !

تا دنیا کۆن بێ هەروەك خۆی ،
هەوای تازە هەڵنەکا بۆی !

دەزگاتان وەك ئێسك ڕزیو بێ ،
وڵاتتان گلکۆی تەپیو بێ ،

ڕۆزی‌و ڕزقی بە سەر زیندووی
زیاتر نەبێ لە هیی مردووی ..

دوایی : ڕاستیی بێ‌زمانیم ،
دەرئەخا کوردی نەزانیم ،

لەبەرئەوە : کورد نیم ، نەکەن
دەمتان لە حەق بۆ کورد بدەن !

بەرگم ناوێ ، هەرزانیی جل
بۆ گەل هەرگیز نەگرنە مل !

(ف ـ ٢٥)

بەڵام کفنی زۆر داوا کەن ،
گۆڕستان پۆشتەو ئاوا کەن !

بۆ تابووتو بۆ تاتەشۆر
وەستای هونەر تەرخان کەن زۆر !

تەلقین خوێندن ئیجباری بێ !
گۆڕ هەلکەندن میعماری بێ !

حەڵوای سێ ڕۆژگانە لێنان
بە کچ فێر کەن ، نەك چێشتو نان !

بەڵام ، ئەی هەڵبژاردەی من !
دەست نەدەنە دەستی دوشمن !

هەرچەن کۆنو کۆنپەرستم ،
لە ناپاکی کردن پەستم .

پێم شەرمە وڵات بفرۆشن ،
یان بۆ دەزگای شەڕ تێکۆشن !

چونکە نوێنەری منن ،
لایەنگری ڕێی مردنن ،

وائەزانن هەڵبژاردەن
بۆئەوەی میللەت بە قڕ دەن !

دڵنیا بن کە دەستخەڕۆن ،
لەئەنجاما هەر ڕەنجەڕۆن !

ڕۆژێك ئەبێ گۆڕبەگۆڕ بن
خواش خۆش ئەبێ لێتان وەك من .

منیش کردەی نوێنەرم ،
خراپەکەی دێتە بەرم ،

ئەبینم ڕۆژێك لە ڕۆژان :
دنیا بوو بە ئاگر باران !

بۆمبا گۆڕی هەڵتەکانم
با بردی گەردی ئێسقانم !!

ئەوسا وەك زیندوو تێ ئەگەم :
چشوومێك بوو هەڵبژاردەم ؟!..

سلێمانی - ١٩٥٤

جاسووس ..

بێ خشپەو زیاندار ،
ئەکشێم چەشنی مار :

بە پێچو بە پەنا ،
بێ‌هەراو بێ زەنا ،

ئەگەڕێم .. ئەگەڕێم ..
تا تووشی نێچیر دێم !

نێچیری هەژارم ،
بێ‌خەبەر لە کارم ،

وەستاوە بێ‌گومان
لە ماری بێ‌ئامان !

ئەوەندە ئەزانێ
شەقەیەك دێو .. دانێ

لە زامی ئەچەقێ ،
ژان وەك تۆپ ئەتەقێ

نێچیری گلاوم ..
ئەبینم بە چاوم ،

چۆن ئەکا تەپـاوتل
لە عەزرەت ژانو گل ••

بەڵام من بێ‌هەستم ،
ئیتر چۆن دەربەستم ؟

ژان چی‌یەو زیـان چی ؟
بەزەیی‌و ویجدان چی ؟

ئەوەنـدە ئەزانم :
دوژمنی ئینسـانم

درەنگ •• زوو •• ڕۆژێك دێ :
کام ئینسان ، لە کام جێ ؟

قۆندەرەی بمگاتێ ،
حەقی خۆم ئەداتێ ! ••

سلێمانی — ١٩٥٤

چەقەڵ

ئەلووریێنێ •••
چەقەڵی پیر ئەلووریێنێ •••
بڵیسەی دوو چرای چاوی
بەرەو ئاوایی ئەکشیێنێ :
لەناو تاریکاییی شەوا ،
کاتێك چاوان وان لە خەوا ،
کاتێك سەران لەسەر سەرین
بۆ خەو ئەژین ! بۆ خەو ئەژین !

چەقەڵ ! چەقەڵ ! چەقەڵی پیر !
بە لوورە لوور
هاتووی لە دوور ،
لە کام کەتنا کول ئەکەی بیر ؟
دانت لە گۆشت مریشك جیڕە ،
یان کەڵەشێر ••؟
یان خەریکی ئەکەی زیڕە
بۆ کولێنی پڕ خێرو بێر ؟
یان قەپۆز ئامادەی قەپی
بۆ قۆزتنەوەی کۆتری سپی •؟

چەقەڵی پیر ! چەقەڵی گەڕ !
بیری پووچی ناو مێشکی لەڕ
لە سەر دەرکە ،
خۆت بەس کەرکە !

وا خەریکە : شەبەق ئەدا ،
کەڵەشێر بانگی حەق ئەدا ،
خاوەن کوڵێن ، وریاو بێدار ،
باڵی هەڵماڵیوە بۆ کار ،
کۆتر ئەفڕێ و مژدەی ئاشتی
جاڕ ئەدا بە درێژیی گەشتی ! •

ئیتر چەقەڵ !
تاك یان کۆمەڵ :
شۆڕکەنەوە کلك بۆ ناوگەڵ ،
بکشێنەوە بەرەو شەخەڵ ،
بڕۆن ، خوای شەیتانتان لەگەڵ !••

سلێمانی - ١٩٥٤

سەگوەڕ

« بۆ ئەوانەی خۆیشیان ئەزانن کە لە ناحەق ئەگەڤن ! »

تووڵەی دەرگای ئاغایان گشت ،
کلکی نایە سەر نەڕەی پشت !

سەری کێشا ، دی : بنی ئاو
تووڵەی تیایە : سەرداکێشاو !

گوێچکەی قوت کرد •• گوێچکە قوت بوو •
کە بۆی مڕان •• بۆی مڕان ، زوو

ــ حەپ ، حەپ •• حەپ ، حەپ ••
ــ حەپ ، حەپ •• حەپ ، حەپ ••

ــ بتنێمە ژێر : بە گاز ، بە قەپ ؟
ــ بتنێمە ژێر : بە گاز ، بە قەپ ؟

ــ حەپ ، حەپ •• حەپ ، حەپ ••
ــ حەپ ، حەپ •• حەپ ، حەپ ••

ــ تووڵەی بن ئاو ، سەگی خوێڕی !
وات لێ هات لە من بوەڕی ؟

ــ تووڵەی سەر ئاو ، سەگی خوێڕی !
وات لێ هات لە من بوەڕی ؟

ــ حەپ ، حەپ •• حەپ ، حەپ ••
ــ حەپ ، حەپ •• حەپ ، حەپ ••

• • • • • • • • • • • • • • •

توولەی دەرگای ئاغایان گشت ،
وەك کەڵەشێر کلك لەسەر پشت ،

ئەوەن وەڕی •• ئەوەن وەڕی
تا لە کاسە چاو دەرپەڕی ••

* * *

منیش هەندێ کەس ، پاشملە ،
لێم کەوتوونە تەقەی زلە ،

بەڵام ، من وەك حەوزێکی مەنگ ،
هەرگیز لێیان نایەمە دەنگ !

با بۆ خۆیان هەر بگەفن ؛
هەر خۆیان هەردوو تەرەفن !••

سلێمانی ــ ١٩٥٤

مـــاكارتی

« سەناتۆر ماكارتی ، كۆنەپەرستی گەیاندیە ڕادەی كتێب سووتانــدن . جارێكیان لە شالاوێكیا كە بردی ، ژمارەی چەند سەدێك كتێبی وەك پـیری مشكان داپــاچی ... »

پیرە مشكی دێرینەیە ماكارتی ،
عەقلی شڕ ، پینە پینەیە ماكارتی ،
چەوری لێسی مەكینەیە ماكارتی ،
دەرگای كونی گەنجینەیە ماكارتی ،
لە بیری نوێ بە كینەیە ماكارتی ،
كتێب لای ئەو پەڵپینەیە ماكارتی ،

ئینسانی مشك : ماكارتی !
مشكی بێ كلك : ماكارتی !
مشكی دوو قاچ : ماكارتی !
كتێب داپاچ : ماكارتی !
مشكی چەپەڵ : ماكارتی !
میكرۆب لەگەڵ : ماكارتی !
ماكارتی .. هۆ ماكارتی !
هۆی شەرمی ئەمریكاتی !

ڕازی .. ناڕازی

ڕازی .. ناڕازی ..
عەلی حیجـازی [1]
« ئە بازیو ، بازی
بە ڕیشی قـازی ! » [2]

ئەی سالح جەبر [3]
پڵنگ بیو بەبر
نەتمـاوە زەبر
بەس بگرە سەبر ..
ڕاکە بۆ قەبر ..

ئینگلیزە هەردوو
بە ئینسان کردوو ..
گەر دار ، گەر پەردوو
لەعنەتی کوردو
عەرەب لە هەردوو ..

---

(١) عەلی حیجازی لە سالی ١٩٥٠دا بەڕێوەبەری گشتیی پۆلیس بوو، ویستی کوودەتایەك بکا ، گوایە مەبەستی دەرکردنی سالح جەبر بوو لە وەزارەتی ناوخۆ ، بەلام بۆی نەچوە سەر ، گرتیانو خستیانە بەندیخانە . کەچی پاش نۆ مانگێك لە وەزارەتی نووری سەعیددا بـە فەرمانێـکی شاهـانە بەرەللایان کرد . م.م.ك.

(٢) فۆلکلۆر : « بازی .. بازی .. بە ڕیشی قازی » .

(٣) سالح جەبر : یەکێك بوو لە سەرەك وەزیرە هـەرە کۆنەپەرسـتەکانی چەرخی پاشایەتی . ناوی بە پەیمانی پۆرتسماوثەوە بەندە . م.م.ك.

ڕازی •• ناڕازی ••
عەلی حیجـازی
ئە بـازیو بـازی
بـە ڕیشی قـازی

ئـەم عێراقـە
دوڕگەی واق واقە !
سەری سابـاقە ،
بنی وڕاقـە !
هەم جێی نیفاقە ،
هەم بێتفاقە !
پـایەی وەك فـاقە !
بـۆ واقە واقە !
کام گەورەی تـاقە
کەری دوو لاقـە !

دانه .. دانه ..

دانه دانه .. نووری ! دانه .. دانه ..
مام سام چاوەڕێی پەیمانه ..

مام سام ئەڵێ به جۆنپۆڵ
به جەماڵو نووریی زۆڵ ..[1]
هەردوکمان ئەکەنه کۆڵ ..
ئەمانبەن بۆ چیاو چۆڵ ..
بۆ شەڕ لێ ئەدەین دەهۆڵ ..

جەمال لای کالیسیکه [2]
وەك گا ئەگلێنێ تیکه
ئەوەن کەره بـه فیـکه
چین ئەخاته زریـکه
فیکەکەی بای ئالیکه

---

(۱) جەمال : جەمال بابان . نووری : نووری سەعیـد ، دوان بـوون لـه بەرپرسه گەورەکانی چەرخی پاشایەتیی سەر به ئیمپریالیزم . م.م.ك.

(۲) کالیسیك : عەرەبانه . وشەکه له کوردیدا (گالیسکه)یه ، له بنەڕەتـدا له (کۆلیاسکا)ی ڕووسییەوه هاتووه . م.م.ك.

ئەم وڵاتــە بەپیتە
هۆی شوومی‌و نەگبەتیتە
هەی کرمی قوڕەلیتە ..
هەی کرمی قوڕەلیتە ..

کۆمەڵەی نۆهەم

سروود

کوردستان

کوردستان •• کوردستان !
نیشتمانی جــوان !
هەر بژی بە شادی ••
سەربەستی‌و ئازادی ••
هەر بژی ! هەر بژی ! هەر بژی !

لووتکەی بەرزی گەردن کەشت ••
نزاری سپی ، بەرخۆری ڕەشت ••
دۆلی کپ‌و چەمی خوڕت ••
دارستانی زەبەندو چڕت ••
بەهەشتی سەرزەمینن ،
هێلانەی خۆشی ژینن ،
جێــگەی نۆشن ،
ئاگر تیژکەری ئیلهام‌و هۆشن ••

کوردستان •• کوردستان !
نیشتمـــانی جوان !
هەر بژی بە شادی ••
سەربەستی‌و ئـــازادی ••
هەر بژی ! هەر بژی ! هەر بژی !

بەری بەیـانە

بەری بەیانە ، ڕوونـاکە ئاسۆ :
ئاسۆی هیوای کورد ، مژدە بێ لە تۆ !
دەنگی بانگ هەڵسا لە مزگەوتی دێ ،
باڵدار هێلانەی خەو بەجێ‌دێڵێ ،
قاسپە قاسپی کەو ئاشکرا ئەڵێ :
کاتی فرمان هات ، کورد نابێ بنوێ •
بەری بەیـانە ، ڕوونـاکە ئاسۆ :
ئاسۆی هیوای کورد ، مژدە بێ لە تۆ !

هەڵسە ئەی لاوی نیشتمانیی کورد !
سەردەمی هەڵسان هەرکەسێ نووست ، مرد !
پێویستی پیرۆز ؛ بەڵام سەخت‌و ورد
چاوەڕوانتە •• هەڵسە دەست‌وبرد !
بەری بەیانە ، ڕووناکە ئـاسۆ :
ئاسۆی هیوای کورد ، مژدە بێ لە تۆ !

بۆ بەختیاری‌و سەربەخوییی گەل ،
لەگەڵ هاوڕێتا پەل بدەرە پەل !
کەی دەرچوو تیشکی هەتاو لە دەم کەل ،
وریا بی ، زۆر چاك بەکاربێنی هەل ••
بەری بەیانە ، ڕووناکە ئـاسۆ :
ئاسۆی هیوای کورد ، مژدە بێ لە تۆ !

دەمی ڕاپەڕینە

دەمی ڕاپەڕینە ، دەمی ڕاپەڕین !
هەتا کەی بە سستیو بە پەستی بژین ؟
پەلامار دە ، ئەی کورد ، عەرەق ڕشتنێ !
لە دڵ کرمی ناکۆکی دەرکردنێ !
بە یەکبوونە گشت :
پتەوبوونی پشت !
بە یەکبوون ئەبێ :
گەلت پێش کەوێ !

دەمی ڕاپەڕینە ، دەمی ڕاپەڕین !
هەتا کەی بە سستیو بە پەستی بژین ؟
بەلادا بکە چاکی مەردایەتی ..
دریغی مەکە گیان لە کوردایەتی ..
بگرمێنە وەك شێر ، بچۆ ناوی بەرد [1] ،
بڵێ : کوا هەقی ژینی ئینسانی مەرد ؟
درشت تاکو ورد ،
نەکەین دەستوبرد ،

(١) بچۆ ناوی بەرد : ئەوەی لەناو خەڵکا باوە «بچۆرە نەبەرد»ە. م.م.ك.

به هەق چۆن ئەگەین ؟
پشوو چۆن ئەدەین ؟

دەمی ڕاپەڕینە ، دەمی ڕاپەڕین !
هەتا کەی بە سستیو بە پەستی بژین ؟

١٩٤٣

نەورۆز ئـــەکەم

نەورۆز ئەکەم ! نەورۆز ئەکەم !
نەورۆزێکی بەسۆز ئەکەم ،
جەژنی گەلی پیرۆز ئەکەم ؛
وەك کوردێکی دڵسۆز ئەکەم :
ئاهەنگی نەورۆز تۆز ئەکەم !
نەورۆز ئەکەم ! نەورۆز ئەکەم !

نەورۆزی من بەهاری‌یە ،
زەردەخەنەی ڕووی سروشتە ؛
لە دەشتی ڕەنگین دیـاری‌یە ،
هەر هیی من نا ، جەژنی گشتە :
ڕۆژی ژیـانەوەی گەلە ،
هیی گژو گیایە ، هیی مەلە ! ...

نەورۆز ئەکەم ! نەورۆز ئەکەم !
نەورۆزێکی بەسۆز ئەکەم ،
جەژنی گەلی پیرۆز ئەکەم ؛
وەك کوردێکی دڵسۆز ئەکەم :
ئاهەنگی نەورۆز تۆز ئەکەم !
نەورۆز ئەکەم ! نەورۆز ئەکەم !

بەفری چیـا کشایەوە ،
سەرمای زۆردار سوپای شکا ؛
هێزی ژیـان بەدوایەوە
ئەڕواو ، گەڵاو گیا سەوز ئەکا ؛
دەست لە پشتی گیاندار ئەسوێ
ئەیخاتەوە سكو زای نوێ !

نەورۆز ئەکەم ! نەورۆز ئەکەم !
نەورۆزێکی بەسۆز ئەکەم ،
جەژنی گەلی پیرۆز ئەکەم ؛
وەك کوردێکی دلسۆز ئەکەم :
ئاهەنگی نەورۆز تۆز ئەکەم !
نەورۆز ئەکەم ! نەورۆز ئەکەم !

بلبل ئەڵێ : ئاواتی گوڵ
لەم جەژنەوە بۆم دێتەدی •
هەنگی لەناو کونا خجڵ ،
لەمڕۆژەوە ڕێی ئازادی
ئەگرێتەوە بەر بۆ مژین :
لە دەمی گوڵ شیلەی هەنگوین !

نەورۆز ئەکەم ! نەورۆز ئەکەم !
نەورۆزێکی بەسۆز ئەکەم ،
جەژنی گەلی پیرۆز ئەکەم ؛
وەك کوردێکی دلسۆز ئەکەم :

ئاهەنگی نەورۆز تۆز ئەکەم !
نەورۆز ئەکەم ! نەورۆز ئەکەم !

کۆنەپەرست لێم ناگرێ :
ڕێی وریایی نیشتمانی ،
کێ ئەتوانێ : بگرێ لە زێ
ڕێی هەڵسان ، کاتی هەڵسانی ؟
یا تەنانەت بەری گەشە
بگرێ لە چڵی وەنەوشە ؟

نەورۆز ئەکەم ! نەورۆز ئەکەم !
نەورۆزێکی بەسۆز ئەکەم ،
جەژنی گەلی پیرۆز ئەکەم ؛
وەك کوردێکی دڵسۆز ئەکەم :
ئاهەنگی نەورۆز تۆز ئەکەم !
نەورۆز ئەکەم ! نەورۆز ئەکەم !

کۆنەپەرستی چاو قوچاو !
لە جەژنی گەل بۆ ئەترسی ؟
لە گەل دزی کۆشكو دراو !
بۆ ناتەوێ جەژنی برسی ؟
بۆ ناتەوێ : گیانی چلکن !
جەژنی پاکی نەورۆزی من ؟..

نەورۆز ئەکەم ! نەورۆز ئەکەم !
نەورۆزێکی بەسۆز ئەکەم ،

جەژنی گەلی پیرۆز ئەکەم ؛
وەك کوردێکی دلسۆز ئەکەم :
ئاهەنگی نەورۆز تۆز ئەکەم !
نەورۆز ئەکەم ! نەورۆز ئەکەم !

ئەی لاوی کورد

ئەی لاوی کورد ! کوڕی ئازا :
دانانەوێنێ بۆ قەزا ،
بۆ زوڵم‌و زۆر ، ملی ڕەزا !..
نە بە نیاز ، نە بە نزا :
نیشتمانت ڕزگار ئەبێ ،
کۆمەڵت بەختیار ئەبێ !

هێز پێویستە بۆ حەق سەندن :
هێزی پێکهاتووی یەك گرتن ،
هێزی باوەڕ ، هێزی وتن ،
هێزی کردن ... ورەی دوشمن
هەر هێز بنچینەی دەردێنێ
قەڵای سەختی ئەلەرزێنێ !

ڕێگای ئامانج با سامدار بێ ،
با پڕ لە ترس‌و ئازار بێ ،
دڵسۆز ڕابەر ، هێز ڕێبوار بێ ،
کۆمەڵ یەك گیان ، یەك بڕیار بێ :
کاروانی چۆن پێش ناکەوێ ؟
دوشمن لەبەریا نارەوێ ؟

ئەی لاوی کورد ، ئەی ڕۆڵەی ژیر ،
ئەی نیشتمان دیلی زنجیر ،
ئەی کۆمەڵ یەك چینی فەقیر ،
نابێ هەرگیز دەرکەی لە بیر :
ئەو ئیستیعمارە خوێنمژە
کە کورد کوژە ، هەژار کوژە !

ئەو ئەژدیها ژار پژێنە ،
پاروو لە ناودەم فڕێنـــە ،
ڕەنجدەر لەبرسا مرێنە •••
وەك پڵنگ شڕ کە ، بدڕێنە !
با کوردستان سەرفراز بێ ،
بەهەشتی نیعمەت‌و ناز بێ !

ئەی لاوی کورد ! پڵنگی لان !
کوڕانە بـــاز دەرە مەیدان ؛
حەق بسێنە بە ڕەنجی شان
بۆ گشت هەژار ، بۆ گشت ئینسان !
لە کێ ؟ یەکەم لە ئیستیعمار ،
ئەمجا داگیرکەرو زۆردار !•••

گۆرانیی قوتابیيان

بەسەر دنیای فراوانا
دەنگدانەوەی گۆرانیمان
بە لاوانی گشت ڕووی زەوی
ئەگەیەنێت براییمان ،
ئیتر هەرگیز ڕووی ڕۆژی ڕوون
داناپۆشێ هەوری چلکن ،
ترسی تاڵو تاریکی شەڕ
ڕووناکیمان لێ ناکا ون !

ئەی قوتابیی وڵاتان گشت ،
بە یەکتری ببەستن پشت !
بە یەکیەتیی وردو درشت
حەقی ئاشتی ئەخەینە مشت !•

بۆمبای ئەتۆم نایترسێنێ
هێزی لاوان خۆی بنوێنێ ،
ڕاوەستاوین وەك پاڵەوان
ئەجەنگین تا شەڕ نامێنێ ،
تا مەشخەڵی ئازادیی گشت
گڕ لە گشت لا هەڵئەسێنێ !•

ئەی قوتابی بۆ یەكگرتن ••
لە خەباتا بۆ پێشکەوتن ••
بۆ پێشەوە بەرەو ئاشتی ،
بەرەو بەختیاری چەشتن !••

سلێمانی • تەشرینی دووەمی ١٩٥٢

جەژنە پیرۆزەی ئاشتیخوازان (١)

ئاشتیخواز ! ئاشتیخواز ! ئاشتیخوازی کورد !
بە ئاشتی سەرئەگرێ گشت نیازی کورد !
ئەی برا ، جەژنەکەت پڕ نانو گوڵ بێ !
نان بۆ تێریی سك ، گوڵ نەشەی دڵ بێ !
ئەی براو خوشکەکان ! ئەی وردو درشت !
ئاشتییە ئازادو بەختیار کا گشت ! ..

---

(١) ئاشتیخوازانی سلێمانی ، لە جەژنی قوربانی ساڵی ١٩٥٤دا چەند عەرەبانەیەکیان ڕازاندەوەو منالی جوانکیلەی جلو بەرگی جوانو خاوێن لەبەریان سوار کردنو بە ناو شەقامو کۆڵانەکانی شارا گێڕانیان. منالەکان ئەم سروودەیان ئەوت کە مامۆستا گۆران بۆی دانابوون ، تا لەسەر ئاوازی (هەی بە لارو بە لار ...) بیڵێن . مامۆستا گۆران خۆی لە بارەگای ڕۆژنامەی ژیندا سروودەکەی بە منالەکان لەبەرئەکردو بە ئاوازەوە لەگەڵی ئەوتنەوە . م.م.ك.

چواردەی تەمووز

تۆ ئاسۆی ئاواتی گەلی !
تۆ خۆشترین کاتی گەلی !
تۆبەرەی خەباتی گەلی !
سەرەتاو هۆی هاتی گەلی !
چواردەی تەمووز ! چواردەی تەمووز !

تۆ هەڵهاتی ، شەو دوایی هات ..
ڕۆژی گەلی عێراق هەڵهات ..
ڕووناکی کەوتە ڕووی وڵات ..
بژی شۆڕش ! بژی خەبات !
چواردەی تەمووز ! چواردەی تەمووز !

دەزگای دەرەبەگی شکا ..
ئیمپریالیست ئابڕووی تکا ..
بێتو شەڕفرۆشی بکا ،
سەر ئەماڵێ بە کوچکا !
چواردەی تەمووز ! چواردەی تەمووز !

وڵات یەکسەر پێکەنینە ،
بەم شۆڕش و ڕاپەڕینە ..
کۆتر سپیو ، ئاسمان شینە ..
ئاشتی هۆی شیرینیی ژینە ..
چواردەی تەمووز ! چواردەی تەمووز !

١٩٥٩

مارشی ئاشتی‌خواز

ئاشتی‌خوازین ، پشتیوانمان گەلانە ،
کۆتری سپیی ئاڵامان ناونیشانە :
ڕێگامان ڕێی برایەتیی ئینسانە ،
ناکۆکی‌و شەڕ نەهێشتن ئامانجمانە !
باوەڕمان وایە ...
ناکۆکی شەڕی لەدوایە ،
شەڕ هۆی وێرانیی دنیایە
هەر دۆستیی گەلان ،
ئەپارێزێ ئاشتیی جیهان ،
فەڕ ئەخاتە ژینی ئینسان !

خوێنڕشتنی یەکتریی لاوان بەسە !
بە کەلاوە کردنی شاران بەسە !
بێشکەی مناڵ ئاگر تێبەردان بەسە !
ئەتۆم کڕین بە دراوی نان بەسە !
ئەی شەڕفرۆشان !
قاسە پڕو کەللە بۆشان !
بەس بێ ، بەس : بۆ شەڕ تێکۆشان !
شەڕ هەڵبگیرسێ ،

ئەوەی لە مەرگ زۆر ئەترسێ
ـ خاوەن ملیار ـ ناخەلەسێ !

پاسی ئاشتی ئامانجی خەباتمانە .
ئاشتی ڕێگای ڕزگاریی ولاتمانە .
کاتی ئاشتی ، کاتی خۆشیو هاتمانە ،
هۆی تێربوونو پۆشتەبوونی لاتمانە !
ڕێی کامەرانی ،
ڕێی پێشکەوتنی ئاوەدانی ،
ئاشتیی گشتییەو جیهانی .
سا ئەی ئاشتیخواز !
بە دلسۆزیو بەرزیی نیاز ،
گوێی زەوی کەڕ کە بە ئاواز !

ئاشتیخوازین ، پشتیوانمان گەلانە ،
کۆتری سپیی ئالآمان ناونیشانە :
ڕێگامان ڕێی برایەتیی ئینسانە ،
ناکۆکیو شەڕ نەهێشتن ئامانجمانە !
باوەڕمان وایە ...
ناکۆکی شەڕی لەدوایە ،
شەڕ هۆی وێرانیی دنیایە
هەر دۆستیی گەلان ،
ئەپارێزی ئاشتیی جیهان ،
فەڕ ئەخاتە ژینی ئینسان !..

١٩٥٩

یــادی لەنــین

بە سەرکردەیی بەرزی هاوڕێ لەنین ••
کشا لەشکری شۆڕشی سووری چین[1] ••

بە زانستو بیرو بە خوێنو عەرەق ••
شەوی ئادەمیزادی خستە شەبەق ••
برادەر لەنین ••
بە عەزم ئاسنین ••
کە پێی نایە ژین ،
سەری بەرزە چین ••

بژی یادی پیرۆزو بەرزی لەنین !•
بژی داسو چەککوش !• بژی حیزبی چین !•
بژی شۆڕشی یەکخەری گشت گەلان [2]

---

(١) چین : طەبەقە . م.م.ك.
(٢) ئەم سرووده تەواو نی‌یە ، پاشماوەکەی فەوتاوە . م.م.ك.

جەژنی ئایـار

یادی پیرۆزە یەکەمی ئایار
جەژنی جیهانە بۆ گشت کرێکار

کرێکار بەندی سەرمایەدار بوو
رووت بوو ، برسی بوو ، کز بوو ، هەژار بوو ..

ئەیچەوسانەوە خاوەن سەرمایە
بە مەمرەو مەژی کرێی ئەدایە

لە دنیای تازە شاری شیکاغۆ
هۆشی کرێکار هاتەوە بەر خۆ

هێرشیان بردە سەر شەقامەکان
بۆ هەقیان چەشنی شێر ئەیانترکان (١)

---

(١) وادیارە ئەم سروودەش ناتەواوە . م.م.ك.

کۆمەڵەی دەهـەم

شیعر بۆ منداڵان

ساوای ئاشتی‌خواز

منالێکم کۆرپەی ناز
وەك باوکی خـۆم ئاشتی‌خواز
کۆتری سپیی تەقڵەباز
لە چەقەڵ ئەکەم دەرباز
منالێکم ، منالێکم ، ئاشتی‌خواز

نامەوێ گرمەی بۆمبا
بە کوتەك لە کەللەم با
نامەوێ چەپۆکی شەڕ
ماڵی باوکم با بە با
منالێکم ، منالێکم ، ئاشتی‌خواز

باوکم نابێ بێ‌کار بێ
ڕووت‌و قووت‌و هەژار بێ
دایکم فرمێسکی خەمی
وەك دڵۆپی بەهار بێ
منالێکم ، منالێکم ، ئاشتی‌خواز

نامەوێ هەتیو کەوم
کەلاوە بێ جێی خەوم

لەبەرئەوە ، مایەی شەڕ
کێ بێ ، دوژمنی ئەوم
منالێکم ، منالێکم ، ئاشتی‌خواز

ئەمجا مەرجە تا ماوم
بە زمانی پاراوم
گۆرانیی ئاشتی بڵێم
ئاشتیی ڕووناکیی چاوم
منالێکم ، منالێکم ، ئاشتی‌خواز

جگەرتانین

« بە زمانی منالّی ساواوە »

جگەرتانین ، ساواتانین ،
گوڵی باخچەی هیواتانین ،

بزەی ناو بێشکەین بۆ دایکان ،
ڕووناکیی چاوین بۆ باوکان ،

هێزی دوارۆژی ئینسانین
بەکەڵك ئەبین هەروەك جوانین

ماوە مەدەن شەیتانی شەڕ ،
دەزگای کینەی بخاتە گەڕ ،

بە چەخماخەی تیشکی ئەتۆم
ئێسقانماتتان بۆ بکا بە مۆم !

ماوە مەدەن بێشکەی منالّ
گڕ تێی‌بەربێ وەك کۆی زوخاڵ

ماوە مەدەن ڕووی ئەرز هەموو
بێتە هێلانەی بێ بێچوو !..

گۆرانیی کەو

قەقبە ، قەقبە ، قەقبە ، قەق !
شاخی بەرزو بەردی ڕەق ،
جێگای چێلەو جێگای بەق
قەقبە ، قەقبە ، قەقبە ، قەق !

بەفری تازەو بەفری پار ،
نابڕێ لە لووتکەو نزار :
نە پایزو نە بەهار ،
قەقبە ، قەقبە ، قەقبە ، قەق !

بەر بەڕۆچکەی ئەشکەوتم ،
زستان جێگای سرەوتم ،
مەڵبەندی چینەو ڕەوتم ،
قەقبە ، قەقبە ، قەقبە ، قەق !

ڕائەپەڕم بەربەیان ،
هەڵئەکشێم بۆ لووتکەی جوان ،
ئەخوێنم ڕوو لە ئاسمان :
قەقبە ، قەقبە ، قەقبە ، قەق !

مەهی هەزار بە هەزار ،
بە یەك گڤەی بەرەو خوار
ئەبڕم لە ترسی زۆردار
قەقبە ، قەقبە ، قەقبە ، قەق !

« فجووق ••• » لە دالی چاوزەق ،
« قغ ••• » لە ڕاوکەری دڵڕەق ،
لە تفەنگ‌و تەقە تەق ••
قەقبە ، قەقبە ، قەقبە ، قەق !

گشت ئێوارەو گشت شەبەق ،
شاخ پڕئەکەین چێڵ‌و بەق ،
لە جیرکە •• جیڕ •• قەق ، قەق ، قەق ،
قەقبە ، قەقبە ، قەقبە ، قەق !

بەرخەکەم

ئەی بەرخۆلەکە !
نەرم‌و نۆڵەکە !
سپی‌و خڕنی ،
وەك کولووی لۆکە !

دەستەمۆو چەشی ،
فێرە باوەشی ،
دەنگی بارە خۆش ،
جوان‌و چاوڕەشی !

بۆ هەرکوێیەك چووم ،
تۆیش وەرە لە دوم ،
ئەتلەوەڕێنم ،
هەروەکوو پێچووم ..

وەرە خلە ــ خل !
بچۆ نەرم‌و شل !
بباڕێنە : باع ..
بەرخی چاو بە کل !.

گۆرانیی دەنکە گەنم

نـاوی خوای لێ ئەهێنم
دەرکی عەمار ئەشکێنم
بە بار گەنم دەردێنم
لەناو وەردا ئەیچێنم
وەك ئالتوون زەردە
پاكو بێ گەردە
دەنکە گەنم ...

پۆلە چۆلەکەی سەر چڵ !
مشکی ناو کون ! کرمی گڵ !
وردە مەلی سرکو سڵ !
تۆوم وەشاند پڕ بە دڵ !
ئەیگرێ خوا
هەرکەسێ بیخوا :
دەنکە گەنم ...

ئێستا وشکە ، بێ گیانە ..
ئەم دەنکە گەنمە جوانە ..
دوو ڕۆژی‌تر بڕوانە ..

تەلیسمێکی ژیانە ••
خوا ئەفەرموێ
ئەویش ئەڕوێ :
دەنکە گەنمم ••

ئەبێ بە قەرسیلی شین ••
بەرز ئەبێتەوە چین ـ چین ••
دیمەنێکی چەند شیرین
ئەبەخشێ بە سەرزەمین ••
خوا دای گیانی
خوا نەخشانی
دەنکە گەنمم ••

گاو گوێرەکەی سەرەڕۆ
ئاژالی زیانە خرۆ
بەرازی شەخەڵی کێو
دوژمن نەیخوا گەنمو جۆ
نەفرینی خوا
لەوەی بیخوا :
دەنکە گەنمم ••

بەهارێ قەف دەرئەکا ••
گوڵ تا بەر سنگ سەرئەکا ••
قەلاس نووك نەشتەر ئەکا ••
دڕك پاسی بەر ئەکا ••
بە شنەی با

شەپۆل ئەدا :
دەنکە گەنم ••

ئەی خوای گەردوونە بەرزە !
دەغلەکەم بپارێزە
لە سن‌و کوللەو تەرزە
ئەی خوای گەردوونە بەرزە !••
هیی تۆیەو من
نەك هیی دوژمن
دەنکە گەنم ••

دەغلم وەك ئالتوون زەردە ••
وەرزێر ! داس لە هەسان دە !
خۆت ئاسایی تەکان دە ••
مەلۆم بۆ لە خەرمان دە ••
خەرمانی سوور
وەك کۆگای نوور
دەنکە گەنم ••

هەر دەنکە بوو بە هەزار
سوپـاس بۆ تـۆ کردگار !
بەشی تۆو بەشی عەمار ••
بەشی دەس‌کورت‌و هەژار ••
هاتە بەرهەم
سوپاس ئەکەم ••
دەنکە گەنم ••

پشیلەکەم

میاو ، میاو •• میاو ، میاو •• ورد ورد ڕا کە ،
پشە خرپنەی دەم‌و لووت پاکە !

کلووە ئاوریشمی گیاندارم ،
چاو پیرۆزە ، کلك کولە مارم !

ڕا کە ، ڕا کە ، وەرە باوەشم ،
لا مل هەلسوو تێر لە لەشم !

کلکی تیسکن لوول کەو ڕەپ کە ،
نەرمەی دەستم گاڵتە ـ قەپ کە •

نینۆکی تیژ دەرپەڕێنە ،
قەی ناکا ! بڕنە ، بدڕێنە :

دەست‌و دەم‌و چاوو جلم
پشە ، هەردوو دەست بکەرە ملم !

مووی سمێلی شاش ، لووتی سوور
بگرە بۆ ماچ ماچێنی دوور !

کە مانوو بووی لە دەست‌بازی ،
پشە ، ڕاهاتووی کۆشی نازی •

خۆت پەپکە دە لەسەر ڕانم ،
بە پرخە پرخ ، پشەکەی جوانم ،

لێك نێ چاوی مەیلەو شینت ؛
وردە جوولەی خەوبینینت ،

ئەگەرچی ڕام ئەچلەکێنێ ،
بەڵام نەختە نەختە دێنێ

پرخە پرخی یەك ئاهەنگت ،
شێوەی کش و مات و مەنگت ،

بۆ چاوی منیش وەنەوزێك ،
چاو لێك ئەنێم منیش تۆزێك ..

کەروێشك

کەروێشك لەناو لانا
گوێی لەسەر پشت دانا

چاوی نووقاند پرخە ـ پرخ
نووست تا ڕاوکەر وتی : پخ !

ئەمجا هەردوو گوێی لەقان
شانی پیا کرد بە بازدان

کەروێشك ، نزیــکە دوژمن
کەروێشك ، ڕا کە قونەقون ••

بەفر (١)

ئای بابە گیان ! بەفر ئەبارێ ، تەماشا :
جێــگا نەما پێ‌یەك دانێی لە حەوشا

کلوو کلوو دێتە خوارێ : سپی‌و جوان
دەنکە دەنکەش با ئەیهێنێ بۆ هەیوان

ئەڵێی وردە پەڕی سپیی دەعبایە
یا لێشاوی پەپوولەی ناو هەوایە

ئەها بابە ! ئەو ڕیشۆڵە هەژارە
کز کز نیشتۆتەوە لەو بن پاسارە

ئێستا مشتێ گەنم دێنم ڕۆی ئەکەم
با بێ بیخواو نەجاتی بێ لە ماتەم

(١) ئەم پارچە شیعرە لەلایەن کاك ئەحمەد صالح عەلی‌یەوە هاتوە بۆ ئەو لیژنەیەی لە ١٩٧٨دا بۆ کۆکردنەوەی شیعری مامۆستا گۆران پێکهات . ئەمە تاقە پارچە شیعرێکی ئەم دیوانەی مامۆستا گۆرانــە کە لای مــن خۆم نەبوو . م.م.ك.

کۆمەڵەی یازدەهەم

وەرگێڕاو

گۆڕان (١)

گۆڕاوم ؟ بەڵێ ! ئەبێ پێی لێ بنێم ،
که من گۆڕاوم !
عەشقت وەك جاران تەئثیر ناکا تێم ،
ئەی نووری چـاوم !
لەگەڵ ئەوەشدا هێشتا هەر یاری ؛
چەرخی بێ‌پشوو
بە بای نەداوە : یادی دڵداریی
ئەو ڕۆژانەی زوو !

بەڵام ئارەزوو ئاواتی جاران
تەوژم‌و مەستی نادا بە ژیان ؟
چەشنی شیرین خەو
نووستووی بەجێ‌هێشت بۆ تاریکیی شەو !

(١) لە هاوینی ساڵی ١٩٣٣دا لەسەر ویستنی حامید فەرەج ، بۆئەوەی لـە (دیاریی لاوان)ی ١٩٣٤دا بڵاوبکرێتەوە ، لە ئینگلیزی‌یـەوە کردم بـە کوردی بەهۆی بەراوردی نەصـصی ئینگلیـزی‌و عەرەبی‌یـەکەوە لـە مەجەللەیەکی میصریدا . لەپاشانا هەڵبەستەکەی خۆمم لەگەڵ تەرجومە عەرەبی‌یەکەیا نارد بۆ (بێ‌کەس)ی ڕەحمەتی ، کە ئەوحەلە لـە بازیـان مامۆستای قوتابخانە بوو ، ئەویش هەڵبەستێکی لەسەر دانا .

گـۆران

ئەگەرچی ئێستاش
چۆن ڕۆیشت ، ون بوو ؟ هیچ نازانم باش !

بۆچ تێم ئەڕوانی خۆشەویستەکەم
به چاوی تانــه ؟
نازانی دڵیش به بێ زیادو کەم ،
وەك ئەو شتانــه
که کەوتوونه ژێر شینایی ئاسمان ،
ملکەچ وەستاوە بەرامبەر گۆڕان ؟

باڵداران ، گوڵان ، گەڵای درەختان ،
ئەو ئەستێرانه
که ئەجریوێنن ، بەرزو گەش و جوان ،
ئەم گشت هەردانه ،
دەریا گەورەکان ، هەموو شت ••• کەم زۆر ،
ئەگۆڕێن لەگەڵ چەرخی دائیم گۆڕ •••

گیانه ، ئاوێنەش پیشانمان نادا ،
ئیمڕۆ ، بەیانی
ڕووی خۆمان له یەك شێوەو وێنەدا ؛
ئەبێ بزانی
هەرچیمان هەیه : ئارەزوو ، ئاوات ،
تاسه ، خەوبینین ،
هیوا ، ترس ••• هەموو ، هەمووی پێی ئەگات
دەستووری گۆڕین

پێم بڵێ : ئاخر ، چلۆن ئەتوانین
وڕک بگرین لە دڵ
کە قنیات بکات بە یادی دێرین ؟
نابینی پێش گوڵ
چەن خۆشەویستە وەنەوشەی مل لار
لای دنیــای بەهار ؟

ژینیش ، داخەکەم ، لەم خۆش‌ویستنە
هەڵناگرێ زیــاتر :
کە لێو لێک‌ئەنێ پــاش زەردەخەنە ،
بێ‌دەنگ ، ساردو سڕ ! ...
ئاخ ! منیش عەشقم ڕوو لە گۆڕانە ،
لەگەڵ زەمــانە ،
منیش وەنەوشەم ئەژاکێ ، ئەمرێ
تا گوڵ بەر ئەگرێ !

گەڕانەوە لە زیندان

ـ لە عەرەبی‌یەوە ـ (١)

دەرچووم •• دەرچووم •• بەندم پسان
لەگەڵ هاوڕێو برادەران

هاتینەوە دەر لە زیندان
دڵ پڕ لە کینەی زۆرداران

وەك دەمی بورکان خرۆشاین
لە تاریکیدا درەوشاین

گرتمانە دەس (مەشخەڵ) بۆ ڕێ
لەو نرکەی تۆپانەی کە دێ

لە بەند ، لە زنجیر ••• ناترسین ،
(لە گیان بووردوو)ی ڕێگای ئاشتین !

بە دوشمنی ئاشتیی گەلان
چەشین وەکوو پلنگی لان !

---

(١) مامۆستا گۆران ئەم پارچە شیعرەی پاش دەرچوونی لـە زینـدانی یەکەمجـاری ، لە ژمارە ١١٢٤ی ١٩٥٢/١١/٢٠ی ڕۆژنامەی (ژین)دا بڵاوکردوەتەوە . هەرچەند لەسەری نووسیوە « لە عەرەبی‌یەوە » ، مـن لاموایە هیی خۆیەتیو لەبەر ناچاری بەهۆی تازە لە زیندان دەرچوونو پێویستیی زوو خۆ دەرنەخستنەوە بە وەرگێڕاوی داناوە . م•م•ك•

ئەیخنکێنین ، خوێنی ئەمژین
دائەڕێژین بنـاغەی ژین !

ئەقیڕێنین : بژی خەبـات ،
ڕۆیشت دیلی ، ئازادی هات

ئەی گەلانی ئازاو بە زات ،
هەنگاو بنێن بەرەو ئـاوات !

دوێــنێ ...

«لە عەرەبیی جەبران خەلیل جەبرانەوە»

دڵێك تا دوێنێ هەمبوو ، کوا ؟ ئەما
دنیای بێزاری لە دەست ڕزگار بوو ،
عومرێك بوو لە ژین ڕەنجی چوو بە بـا
بەو ئاخو ناڵەی کە بۆ نازدار بوو !

دڵداری چی‌یە ؟ ئەستێرەی ئاسمان !
لەگەڵ شەبەقی ڕۆژا ون ئەبێ ،
نەشئەی : وەهمێکە گیرۆدەی نەمان
جوانی‌یەکەی چەشنی سێبەر لائەچێ ،
پەیمانەکانی : درۆی خەوی جوان
گشت هیچن .. کاتێك هۆش بێدار ئەبێ

چەند لەگەڵ تاسە شەوم بردە سەر ؟
چاودێریی تاسەم ئەکرد تا نەنووم !
ناو جێگەم داخ بوو بە یادی دولبەر
ئەیوت : « هۆ نەنوی عاشقی مەحرووم ! »
ئازار بە چیەی زوو زوو لە گوێ دەر
ئەیوت : « بۆ عاشق هەر وەهایە خووم »

چوو ئەو ڕۆژانە بەسەرچوو •• مژدە !
ئەی چاو ئەوا دێ وەنەوزی شیرین
ئەی گیان وریایی لە دەست بەرمەدە
لە بیرت نەچێ تاڵاوی دێرین !

هەرچەن ئەکەوتە شنەبای بەیان :
خۆشی ـ خۆشیم بوو ، سەمام ئەکرد من
هەرچەن دای ئەدا لە هەورێك باران
وەك شەراب ئاویم لە جام ئەکرد من !
مانگ لە ئاسۆوە بیکێشایە سەر :
یارم لادابوو ، هەرام ئەکرد من !

ئەمە گشت دوێنێ ، دوێنێی تێژ گوزەر
تەمێ بوو ڕۆیشت ، لاچوو لەسەر چاو !
تەسکینیی (مێژوو) بێ سەرو شوێن کەر
هەروەك فوو خۆی دا لە بڵقی سەر ئاو !

سا ئەی براکان ! هەر کە (سوعاد) هات
پرسی : « کوا کوڕێك دڵ بریندار بوو ؟ »
بڵێن : « ڕۆژانی دووری‌یەکەی باڵات
دایسراندەوە گڕێك لێی دیار بوو
پشکۆ کەوتوەتە ژێر خۆڵەمیش ، مات
سارێژە زامێك کە هۆی هاوار بوو »

ئەگەر تووڕە بوو ، توخوا لێی مەگرن ،
گریا : دڵسۆز بن ، فرمێسکی بسڕن

هاتوو پێکەنی ... باش دڵنیا بن !
کە هەر وەهایە عەشقی پیاوو ژن !

ئەگەڕێتەوە ئاخۆ ئەوەی چوو ؟
ئەو خۆشەویستەی کە نازدار بوو زوو ؟
دێتەوە هۆش خۆی گیانی خەواڵوو
تا بترسێنێ بە ڕۆی ڕابووردوو
یان بەستەی بەهار ئەگاتە ئەیلوول
کە کونە گوێچکەی بە گەڵا پڕ بوو ؟

نەء ، ئیتر زیندوو نابێتەوە دڵ ،
ئەبێ بە چیلکە کە وشك بوو چڵ !
دەستی درەوکەر ژین نادا بە گوڵ
پاش ئەوەی بڕی لە بنجی ناو گڵ !

گیانی ناو لەشم پیری لێی‌داوە ،
بە حەسرەت نیگای بۆ دوا چەرخاوە ،
لە سنگما مەیلێك جووڵەی گەر ماوە
لەسەر دار عاستای صەبر وەستاوە ،
هیوام تێك‌شکاو ، باڵای کۆماوە
گەرچی خۆم لە چل هێشتا نەداوە !

ئەمەیە حاڵم .. ئەگەر لێی پرسین :
« ئەی چی بەسەر هات ؟ » پێی‌بڵێن : «شێت بوو»
هات وتی : « خوایە ، ڕزگار بێ .. ئامین »
بڵێن : « ڕزگارە بە مەرگێکی زوو !. »

سلێمانی . کانوونی یەکەمی ١٩٥٢

ئامۆژگاریی ئیمپریالیزم

« ئیمپریالیزم ئەخوازێ کوتومت وامان ئامۆژگاری بکا کە شاعیری گەورە مەعرووف ڕەصافی هۆنیویەتەوە . بەڵام ئێمە ئەگەر ئەم ئامۆژگاری‌یانە لەگوێ بگرین دیارە کە تا بینەقاقا کەمترمان ناچەقێ ! ئەگەر بەتەواوی پێچەوانەش بڕۆین بەرێوە ، ئەوا ئەو خۆی هەتا نووکی گوێچکەی کەرەکانی لەناو قوڕا نقوم ئەبێ ! » .

هۆ خەڵکینە ! ورتە مەکەن
دەم لە قسە هەرگیز مەدەن

بنوونو هیچ بێدار مەبن
هەر نووستوانن پێ ئەگەن

ڕوو وەرگێڕن لەو شتانەی
کە ئینج چی‌یە ، پێشتان ئەخەن !

بە لەعنەت کەن تێگەیشتن
چەند بەکەڵکە هیچ تێ نەگەن

لەناو دەلیای نەزانینا
با هەر مەلەی خۆتان بکەن

خۆ سیاسەت ، لێی بکەون
پاشان پەشیمانی ئەبەن !

گەر دووی کەون ئەو جادووە
خۆتان لە ناو تەلیسم ئەخەن !

هات و بۆ قسەی عادەتی بش
دەمتان جوولا ، ئەبن بە پەن !

ڕوو گرژ مەبن لە زولم و زۆر
بۆ عەدل و داد گوێ هەلمەخەن

کامتان ئەتانەوێ بژین
بە خۆشی و حورمەت ، شادو شەن

گوێتان بگرن لەگەل چاوتان
لەوس و لچتان لەواشە کەن

چونکە هەر بە کەڕو لالە
حورمەت ئەدەن ، بایەخ ئەدەن !

هیوای قەلبی بەختیاری
لەم ژینەدا ئەچێ بە چەن !

ژین هەر ژینە : تێر بێ و برسی
ڕزق هەر ڕزقە : عەمار بێ و مەن

مل کەچ بن بۆ حوکمی قەدەر
با هەمووشی هەر گەن بێ و گەن !

ستەمتان دی بێ خۆش‌حال بن
بلێن : هەر ستەمە پەسەن !

تێهەڵدران سوپاس کەر بن ،
زللە .. بڵێن « چل تا بزەن ! »

وترا پێتان : هەنگوین تاڵە
بڵێن : تاڵێك ، جۆری دەگمەن !

وترا بە رۆژ : ئەمە شەوە
بڵێن : ئەوە گشت ئەستێرەن !

وترا : کوێرە کانی ، زێیە
بڵێن : هەر لاڤاوە دیمەن

ئەگەر وترا : ئەی خەڵکینە
پەل پەل ئەکەین دایکی وەتەن !

بۆ شوکرانە سوجدە بەرن
سەما بکەن ، هەتاکو هەن !..

سلێمانی . کانوونی یەکەمی ١٩٥٢

ڕاست بنەوە!..

لە شیعری (جەمیل صیدقی زەهاوی)یەوە

بۆ ناخەنە سەر زمانی ئاگردار :
لە کەللەدا چیتان هەیە لە ئەفکار

هەنگاو بنێن بەرەو ئامانج بە بێترس ،
هاژەتان بێ ، وەك ڕەشەبا ، وەك ڕووبار !

ڕاست بنەوە بە قینەوە لە ڕەوشت ،
سەر شۆڕ مەکەن ، تا تەنانەت بۆ ئەقدار !

تێکڕا گشتتان ، خۆتان خێوی خۆتان بن ،
وەك سەردەمتان بۆ سەردەمانە سەردار !

بە قەڵەمباز هەنگاو بنێن بەرەو پێش
با بگەنە پێشکەوتووان لە ڕێبوار !

بێتو سستی پیشان بدەن لە گوڕا
هۆی شەرم ئەبن بۆ (یەعروب)و بۆ (نەزار)

ژیان چی‌یە ؟ کۆڕی شەڕی سەرومڕ ،
وەی بە حاڵی بێهێز لە دەستی زۆردار !

کێ زاڵ ئەبێ ؟ کۆڵنەدەری دڵ پڕ زات
کێ ئەبەزێ ؟ ترسنۆکی بێ بڕیار !

با ، پیر خۆیان لادەن ، کوڕی مەیدان نین
سا لاوینە ، دەی ڕۆژتانە ، دەی زینهار !

کۆن فڕێدەن ، نوێ بپۆشن ، هەتا کەی :
کەش و فشی درۆی ناو بەرگی پێرار ؟

خۆ ڕزگار کەن لە بەندی گشت باوەڕێك
کە تاریکن ، ڕێ ونەکەن بە ڕێبوار ..!

بەئاشکرا ، بانگی ڕاستی بۆ خەلکی
جاڕ بدەن و بۆیان دەرخەن گشت ئەسرار !

جوانە ڕاستی وەك دیمەنی بەیانی
وەك ئەستێرە ڕووتەو ، ڕوونەو پرشنگدار !.

سلێمانی . کانوونی یەکەمی ١٩٥٢

قەیسی شەهید

« قەیس ئالووسی پاڵەوانە بچکۆلەیەکی ئەم نیشتمانە بوو ، لە هەرای سەرپردی قەڵەمبازی نیشتمانیی عێراقدا (٢٧ی کانوونی دووەمی ١٩٤٨) شەهیدکرا . لە کاتی خۆیدا مامۆستا مەهدی جەواهیری شاعیری بەناوبانگی عەرەب ئەم شیوەنە بەسۆزەی بۆ هەڵبەستبوو ، وا کردمان بە کوردی » :

ئەی قەیس .. ئەی نەشئەی بەهار
ئەی بریقەی ڕەونەقەکەی !

ئەی قەیس .. ئەی چپەی نازدار ،
نەرمێك لە گوێی دڵدار ئەدەی

ئەی قەیس .. ئەی گۆرانیی شوان
هەوای مێرگ سەر شەپۆل ئەخەی ،

ئەی قەیس .. ئەی دەنگی بلبل ،
چڵ ئەخەیتە لەرەی هەی هەی !

ئەی قەیس .. ئەی خەوێك ، پەری
بۆ ناوجێی بێقەرار ئەبەی !

ئەی قەیس .. ئەی شیلەی جوانی ،
ئەتکێیتە ناو فنجانی مەی !

ئەی قەیس .. ئەی ئاوازەی ژین !
لەرەی هیوای ناودەنگی نەی !

ئەی قەیس •• ئەی پرشنگی گەش !
ئەی بۆنێك هۆی مەستیی کەللەی !

ئەی قەیس •• پاش کۆچ کردنت
چیت بەجێهێشت ؟ گەر تێبگەی

ماڵ لە کۆشی ئارام دەرچوو
پڕ بوو لە شیوەنو وەی وەی !

ئەم ڕۆلە کوژراو ئەناڵێ
ئەویان ئەڵێ : « دەی ، بگری •• دەی ! »

ئەم دوانە ئەو دایكو باوکەن
نازاریانیو هەر تۆیان هەی !

هەرچەن ڕۆژ هەڵدێو ئەنیشێ :
چاوەڕوانن تۆ سەر هەڵدەی

بە خەو باڵات کە ئەبینن
ئەڵێن : « قەیسی نازدار ، ئۆخەی ! »

دواییش گومان دایانئەگرێ
ئیتر جەرگەو کزەو کسپەی ••

بۆ یەکتری سکاڵایان
هەڵئەڕێژن هەتا سبەی !

❋ ❋ ❋

دایکت ، ئەی قەیس ! ئەزیو نازی
بە هیوایەك بێ بنەو پەی

لە دەرگا بەن ڕائەچەنێ ،
ئەڵێ : « تۆی لە دەرگا ئەدەی ؟ »

هەر ئەگەڕێ و پرسیار ئەکا :
« نەهاتەوە •• دێتەوە •• کەی ؟ »

❊ ❊ ❊

ئەی قەیس •• ئەی ڕۆڵەی شەهید ،
بە خوێنی گەش پڕ بەرامەی !

ئەو کفنە ئاڵەت هۆی بەخە
بۆ نیشتمانێك تۆی نەوەی !

خۆڵێك ، لە ڕووت نیشتووە ، خۆی
هاوار ئەکات : تۆی ئەوکەسەی

کە نیشتمان لەسەر خاکی
ئەچەقێنێ پەیکەرەکەی !

ئەکلیلی تۆو هاوچەشنی تۆ
لە ڕیشووی دڵ ئەچنێ پەلکەی !

ئەی قەیس •• بۆ خەباتی گەل
جوانەمەرگترین نیشانەی !

تۆڵەی خوێنت لە ستەمکار
گەل ئەیسێنێ ، ئەمڕۆ ، سبەی !

سلێمانی • کانوونی دووەمی ١٩٥٣

گۆرانیی لاوانی جیهان

ـ ١ ـ

یەکمان ئەخا یەك هیوا ،
لەمپەڕ هەتا ئەوپەڕی دنیا ••
ڕێسان پێ بگرێ دوژمن ،
بێ گومان سەر ئەدا لە ئاسن !
لاوان گەر دەنگ هەڵبڕن ،
گەلان گشت ڕائەپەڕن ••
گۆرانیی لاوان ،
پڕ ئەکا ژیان ،
لە شادی بۆ هەموو ••

(دەور)

بەستە بۆ شادی ئەڵێن گشت لاوەکان ••
لاوەکان •• لاوەکان ••
چۆن لەبەرماتا ئەوەستن دوژمنان ؟
دوژمنان ؟

لەگەڵ لاوان ،
ئەڵێن گشت جیهان ،
بە یەك زمان :

چۆن لەبەرمانا ئەوەستن دوژمنان ؟
دوژمنان ؟ دوژمنان ؟

- ٢ -

لەبیرمانە کۆڕی جەنگ :
چۆن پڕ بوو لە مەیتی شەهیدان ..
ئەو خوێنەی خاکی کرد ڕەنگ ،
بوو بە مۆری برایی گەلان ..
دەسا ئەی تێکۆشەران !
بۆ دادو ئاشتیی جیهان ،
بگرن ڕێی خەبات ..
بگەنە ئاوات ..
بگەنە ئارەزوو ..

- ٣ -

دەنگی زولاڵمان ، بەسوێن ،
ئامانجێکی پاك ئەدا بەڵێن ..
سەربەرزی بڕوامانین ..
بە ڕاستی دڵسۆزی ئینسانین ..
بەڵام هێزە گومڕاکان ،
بوون بە هۆی تاڵیی ژیان !
با بمرێ خوێنمژ !
شەڕفرۆشی پیاوکوژ ..
سەرکەوێ ئاشتی ، زوو !..

١٩٥٩

هەروەك کەرەم [1]

لە کتێبی (من شعر ناظم حکمت) وەرگێڕاوە

هەوا قورسە هەروەك گوللە
هاوار ئەکەم
هاوار ئەکەم
هاوار ئەکەم

ڕاکەن ؛ وەرن ،
منم ئەدەم
ئیزنی دەسترێژ
ئیزنی گوللە !..

وتی بــە من :
تۆ ئەســووتێی
بە ئاگری دەنگەکەی خۆت ،
ئەبی بە خۆڵ ؛
هەروەك کەرەم
گڕی عەشقی خۆی بەربوو تێی !

(1) کەرەم و ئەسلی وەکو مەجنوون و لەیلای عەرەبی وە وەلیی دێوانەو شەمی کوردی وان .

کلۆلی زۆر •••
بەلاّم هاورێ تا بلێی کەم !
گوێی دلاّنیش
لەعاسـتت کەڕ
هەوایش قورسە هەروەك گوللە ••
منیش ئـەلێم :
با بسـوتێم
ببم بـە خۆل !
هەروەك کەرەم

من نەسووتێم
تۆ نەسووتێی
کەس نەسووتێ
ئـەی چۆن دەیجوور
ئەبێ بە نوور ؟
هەوا وڕاق ، وەکوو زەوی
هەوا قورسە وەکوو گوللە ••
منیش هاوار
هاوار ئەکەم
هاوار ئەکەم
هاوار ئەکەم

ڕاکەن ؛ وەرن ،
منم ئەدەم
ئیزنی دەستڕێژ ،
ئیزنی گوللە !••

وێنە لە شیعری تورکی :

لەبــارەی شیعرەکەمەوە

لە کتێبی (من شعر ناظم حکمت) وەرگیراوە

ئەسپم نی یە ، زینی زیو بێ ،
یا سامانم کەس نەدیو بێ !

ماڵم نی یەو ، موڵکم نی یە
ئەوەی هەمە ، یەك تەشپی یە :

پڕ لە هەنگوین ، هەنگوینی جوان
ئەڵێی گڕە ، چۆتە ناو (شان) ٭!

هەنگوینی بەرو دوای ماڵمە ،
بەرهەمی ڕەنجی باڵمە !

ئەخەمە کار هەموو هێزم
تا لە (مەگەس) بیپارێزم

ملكو ماڵم : هەنگوینەکەم
ئەمجا ، برا شیرینەکەم

« هەر پڕ بێ تەشتت لە هەنگوین
هەنگ ئەتگاتێ لەوپەڕی چین ! »

نـایەڵن بڵێـین

لە کتێبی (من شعر ناظم حکمت) وەرگیراوە

دەممان ئەگرن لە گۆرانی ، ئەی ڕۆپسن !
ئەی بلبلم ، ئەی بلبلی هەڵۆ باڵ ،
ئەی برای ڕەش ، خاوەن دانی مرواری ،
لێ ناگەڕێن گەروو پڕ کەین لە وتن ،
ترسیان زۆرە وەك ئەیزانی ، ئەی ڕۆپسن !
لە بەربەیان ئەترسن و لە بیستن
لە بینین و لە لێکەوتن ئەترسن !
ئەترسن ، ئای ئەترسن لە خۆشویستن
ئەترسن وەك فەرهاد پەیمان ببەستن ،
(ئەشێ ئێوەش فەرهادێکی خۆتان بێ ،
براکانی زەنگیم ، وا نییە ڕۆپسن ؟)
لە دەنك و لە تۆوو گڵ ئەترسن
لە گشت شتێك ، لەخوڕەی ئاو ، ئەترسن !
چونکە دەستیان نەگوشراوە ئەمانە
لە دەستێکی دۆستا ، وەك چۆلەکەی گەرم
بێ نیازی کرێ ، تەنزیل ، یاخود مۆڵەت ،
لە ئاواتمان دائەچڵەکن ، ئەی ڕۆپسن !
لە ئامانج و لە هیوامان ئەترسن
لە گۆرانیی سەر زمانمان ، ئەی ڕۆپسن ،
ئەی بلبلی هەڵۆ باڵم .. ئەترسن !..

داخی دڵ

شیوەن بۆ نامیق کەمال

« لە تورکیی دیوانی هەڵبەستی کوچ کردوو ئەمین فەیضی بەگ (شماعات)ەوە کراوە بە کوردی » .

ئەی مرووەت پیشە ، ئەی صاحیب هیمەم !
قەدری فەضلی تۆ ئەزانن گشت ئومەم .

خادیمی ئامالی میللەت بووی بە دڵ ،
صاحیبی بێباکی هیمەت بووی بە دڵ .

فەیلەسووفی ڕۆژهەڵاتی عەصر بووی ،
ڕاست لە عیلما تۆ فەریدی دەهر بووی .

لەفظی پەخشانت هەموو سیحری حەڵاڵ ،
نەظمی شیعرت ڕشتەیی یاقووتی ئاڵ .

کۆششی تۆ بوو پەسەندی لای خودا
تۆ بە یارانی ئەبیت کرد ئیقتیدا ...

هەوڵی تۆ بوو پاسی ناموسی گەلت
مەرگی تۆیە باری مەئیوسیی گەلت

چەن بە فیڕۆ چووی لە دەست دۆستی گوزین
خەڵکی پاش تۆ بەشیەتی گریانو شین ...

بوو بە داغی دڵ گڕی هیجرانەکەت ،
باقی‌یە بۆ ڕابەری ویجدانەکەت •

داخەکەم ، صەد داخەکەم ، حوکمی قەزا
مەرجی هەر یەك مەرجە : تەسلیم‌و ڕەزا !

ئەی فەلەك ! بۆچ ئەهلی غیرەت پەست ئەکەی ؟
جەهل‌و بیدعەت بۆچ هەتا دێ خەست ئەکەی ؟

بۆیە ئەهلی فەضڵ‌و هیممەت ، خاص‌و عام ،
مەطڵەبی زلیان : لە چەرخە ئینتیقام !

داخەکەم ئەمما کە دێنە سەر خەبات ،
هەریەکەی زوو ئەبنە قۆچێکی وڵات !

دوژمنی ئەم سەردەمەی ئەم عالەمەم ،
تف لە چەرخی‌و تف لە ئەحکامی ئەکەم !•••

بەغدا • تەشرینی یەکەمی ١٩٦١

ئەو گڕانەی سارد نابنەوە :

فەقێ تەیران [1]

بەس بگری‌و خەم بخۆ ، ئەی فەقێ تەیران !
هەژاران ڕۆژێ دێ هەڵسنە سەر پێ ،
لەگەڵ خاك یەکسان کەن کۆشکی زۆرداران ،
خوێن‌مژین نەمێنێ‌و ئاغا تووڕ بێ ..

تا دنیا بمێنێ تیایا شاو خوونکار
لە سنگما ئاگری تۆڵە کز نابێ ،
سەری من نانەوێ بۆ ئاغاو زۆردار
جاڕدەری ئازادی لا نادا لە ڕێ !

(1) مامۆستا گۆران ئەم پارچە شیعرە وەرگێڕاوەو پارچەی پاشەوەی لە ژمارە ٥٤ەی ساڵی دووەمی ڕۆژنامەی (ئازادی)دا بڵاوکردەوە . پارچەی پاشتریش لە ژمارەی پاشتری هەمان ڕۆژنامەدا . ئەم سەرەتایەشی بۆ پارچەی یەکەم‌و دووهەم نووسیبوو : « لێرەدا دوو پارچە هەڵبەستی شۆرشیی نایاب بڵاوئەکەینەوە کە لە کەشکۆلی وێژەی کوردی (کورد ئەدەبیاتی ئالماناخی) وەرمان‌گرتوە . کتێبی باسکراو لەلایەن تێکۆشەری ڕۆشنبیر دوکتۆر ڕەحیم قازی‌یەوە کۆکراوەتەوە . ئەم هەڵبەستانە وەرگێڕیان بە زمانی ئازەری (تورکمانی) ش . عەسکەرۆڤە . لە ژمارەی جارێکی‌ترا بە کوردی کراوی هەڵبەستێکی‌تری فەقێ تەیران‌و تارێکی وێژەیی پێشکەش ئەکرێ بەم ناونیشانە (تەرمۆکی‌و تەیران) ـ وەرگێڕ» .
م.م.ك.

تا ڕۆژێ مژدەی دێ بەهارێکی خۆش
ئەبێ چەخماخە بات برووسکەی وتەم ،
نابڕێ لە زارم ، نیشتمان ، خرۆش ،
تا ئاغای مفتەخۆر لە قێڕە نەخەم !

ناترسم لە زنجیر ، لە کۆت ، لە لێدان ،
لە زیندانی تاریك ، قەفەزی ئاسن ...
لە دڵما گڕێکە هەستی نیشتمان ،
ناتوانێ کزی کات تەنانەت مردن ! .

ئەمەوێ پێش ئەوەی بمنێنە ناو گڵ
تەموورەی عەشقی پاك بۆ گەلم لێدەم ،
پاش خۆیشم بێتەدی خۆشە خۆزگەی دڵ :
ئازادی بێتە بەستەی هەموو دەم ! ..

دڵەکەم ...

ئەوەندەی دەریایەك پڕە دڵەکەم ،
ئەڵێی هێلانەیە بۆ خەفەتو خەم !

هەوارگەم دوور ـ وڵات ، دەشتەو بیابان
دڵەکەم بەدبەختەو ، حاڵم پەرێشان !

من خۆیشم نازانم چیمو چی کەرم ،
بە (لم)ی بیابانا مەرگە ڕابەرم !

لە دەستی ستەمکار ، لە دەستی حاکم
پێشێلم ، وەك ڕێگا ، بوو بە تۆز خاکم !

برووسکە نەیداوە لە کۆتەرەی لەش ،
دەردی گەل کردوویە بە خەڵووزی ڕەش !

ئاخۆ کەی سەردەمی ئازادی ئەگات !
ئەم گەلە کەی دەستی ئەگاتە ئاوات ؟

ئاخ ، خۆزگە ئەم زامەم ئەدی سارێژ بێ ،
پێش ئەوەی بمرمو گۆڕم بێ بە جێ !

لە ڕێدا کە بوومە هاوڕێی دەروێشێ ،
ناڵانم ، لێی پرسیم : هاوڕێ ، کوێت دێشێ ؟

وتم : تا بڵند بێ قوللەی دیوەخان ،
لە دڵما ناسرەوێ هەرگیز پێچی ژان !

نەکەن قەت بە ئاغاو بە شا لاس بخۆن :
کینەی خەست ڕەوایە بە دوژمنی کۆن !

ئەم ئێش و ئازارەم تا کەی ئەمێنێ ،
لە دەستما وەك سونگی قەڵەم ئەنوێنێ ••

سنگیشم توێ توێ بێ و ، هەڵکشێم لە خوێن ،
بۆ سوڵتان و شاهان نابم سەرنەوێن !

دڵنیام ئەو کۆشك و سەرا خوێنینە ،
ڕۆژێك دێ نەمێنێ لەم سەرزەمینە •

پێم وتن : لە مردن من باکم نی‌یە ،
هەرکەسێ باکی بێ لە خاکم نی‌یە !

لە هەڵدێر فڕێم‌دەن ، پارە پارەم کەن ،
بمگرن ، گەردنم لە سێدارە دەن ،

با زۆردار بزانێ : هەتا بمێنم ،
لەڕێی ئازادیدا خەبات ئەنوێنم !

(فەقێ) بۆ هەژاران تەموورەت لێدە ،
لە نووکی قەڵەمت گەوهەر فڕێدە ••

دێ بە دێ جاڕ بدە هەر لە ئێستاوە :
مژدە بێ ، ئازادی دێتە دنیاوە ! ••

دەربەدەر

گۆرانیی (قین) ئەڵێم ، با ڕقم هەڵسێ !
ئاغایەك بمێنێ مەیدان بەرنادەم ؟
ئەوکەسەم : دەردی خۆی لە بەرد ئەنووسێ ،
مزگەوتێك جێی (میر) بێ من لێی سەر نادەم !

لە گەڵو نیشتمان هەرچەند دوورکەوتووم
دەنگەکەم زوڵاڵە ، برا ، هەی برا !
با برسیو ڕووتیش بم ، چونکە نەمردووم ،
لێم ترسی قایمە (زۆرداری سەرا) •

دڵنیام ئەم ڕۆژە ڕەشانەی ئەڕۆن ،
ڕۆژێك دێ کە ناوی بەختیاری‌یە !
ئەو گەلەی ڕەنج نەداو نەنوێنێ هونەر ،
تەنیا ئەو ، ئەنجامی خزمەتکاری‌یە !

بۆ گەلە گشت بیرو سەرانسەر بڕوام ،
کە ڕۆژێك ڕووناکی دای لە نیشتمان
ئەزانم دێتەدی لای گەلم هیوام :
هەڵبەستم ئەبێتە بەستەی سەر زمان !

(ف ــ ٣٠)

بەهارم ئێجگاری ئەڕوێو ئەکا گوڵ ،
با ئەبا بۆی مێرگم لەم هەرد بۆ ئەو هەرد ،
کانیاوم گەرم ئەکا بەزمی قوڵە ـ قوڵ
کەوابێ نەمردووم ، بوویشم بە گەرد !

جێتدێلم ئەی لاوی ، ئەی چرای هیوا ،
بە هێز بەو ڕێ مەدە بە بێ هیوایی ،
ژیانت خۆش بوێو هاتنە دنیا ..
بۆ زۆردار شل مەکە ڕەگی ئازایی ! ...

پرسیارێکی نــاصر خوسرەو

ناصر خوسرەو شاعیرو خاوەن بیرێکی گەورەی ئێرانە . لە سەرەتــای سەدەی چوارەمی پاش ڕەو (هیجرەت)دا ژیاوە . یەکێك بووە لە دوانزە بابەکانی پەیڕەوی (اسماعیلیه) ، وە حوججــەتی ناوچــەی خوراســان بــوو لەلایــەن خەلیفەکانی فاطیمی‌یــەوە .

لە سەردەمی ژیانیا ناچار بووە زۆرانبازیی لەگەڵ سێ تەوژمی بەهێزی بیروباوەڕ بکا (١) حەکیم‌و فەیلەسووفەکان (٢) پاشماوەی ئایینی زەردەشتی لە ئێراندا کە لەوکاتەدا لە ناوچەی بەلْخ شوێنەزای ناصر خوسرەو ، ژمارەیان زۆرو پایەی زانستیی موغەکانیان بەرز بووە (٣) زانا ئەشعەری‌یەکانی ئیسلام .

دیوانەکەی کە ئاوێنەی ئەم زۆران‌بــازی‌یە سەختەیــەتی ٢٠ ســاڵێك لەمەوپێش لە تاران چاپکرا . ئەم شیعرانەی لای خوارەوە وێنەی هــەوای شۆڕشگێڕی‌یەتی بەرامبەر بە دەستوورە قوبووڵکراوەکانی کۆمەڵی‌و ئایینیی ســەردەم .

ئەی خوای گەورە ! ئەگەر بە حوکمی خوایی
گەوهەری ئادەمزادت گشت جوان داڕشت

حیکمەت چی‌یە پێستی ڕۆمی‌و حەبەشی
ئەمیان سپی ، ئەویان ڕەنگی قیر لێی نیشت ؟

یان فەسالی هیندی لەگەڵ تورك بۆچی
ئەم وەك گوناح ڕەش بێ ، ئەو گوڵی بەهیشت ؟

بۆچی بێ ئەم بەختیار ، ئەو کولۆڵ ،
زاهیدی میحراب‌و کەشیشی کەنشت ؟

چی بێ ئەبێ هۆی ئیختیلافی عالەم
کە تۆ هەر خۆت مامۆستا بیو وەستای گشت ؟

بڵێین دنیات لەبەر بێجێیی دنیـــا
لەسەر گری ئاڵۆزو نەگریس هەڵڕشت .

بەڵام مونعیم بۆچ لە دەریای نیعمەتا
مەلە بکاو ، موفلیس بگرێتەوە مشت ؟

سلێمانی . کانوونی یەکەمی ۱۹٥۲

ئاهەنگی موغان

لەناو ناقیدەکانی ئەدەبیاتی ئێراندا ، ئەم غەزەلەی لای خوارەوە بە یەکێك دائەنرێ لە شاغەزەلەکانی (حافظ) خۆی‌و گشت ئەدەبیاتی کۆنی زمانی فارسی.

لە باری سرنجی واقیعی‌یەوە وەصفی کۆڕێکی ئاهەنگی ئایینی ئەکات لە ئاتەشگای زەردەشتی‌یەکاندا بۆ خواردنەوەی شەرابی (هوومە) ، کە هوومە لەلایەکەوە ، شەرابەکە خۆیەتی ، وە لە لایەکی‌ترەوە وەك (باخۆس)ی یۆنانی‌یەکانی کۆن ، خوای مەستی بووە لەناو نەتەوە ئاریایی‌یەکاندا . دوایی لە سەردەمی مەردیستایی (ئایینی زەردەشتی)دا پایەی بچووك کراوەتەوەو دانراوە بە فریشتە .

بەڵام ، لە زمانی تەصەووفدا ، کە ئەوترێ ، وە لە گەلێك شوێن سرنجیشدا ماوەی گومان نادۆزرێتەوە بۆ ئەوە کە حافظو هاوجۆرەکانی قسەیان پێ کردووە ، ئەم مەعنا واقیعی‌و ڕەپو ڕەوانانە لەژێر نیقابی ڕەمزو ئیشارەتی صۆفی‌یانەدا فەساڵو دەمو چاوێکی‌ترمان پیشان ئەدەن . بە وێنە ، بەو پێ‌یەی خاوەن ڕایەکان تائێستا وتوویانە نیازی حافظ لە پیری موغان : پیری ئیرشادی پوخت (کامیل) ، ڕابەری ڕێگای خوا دۆزینەوە بووە . لە سەرای موغان : نیازی کۆڕی کۆبوونەوەی پیاوچاکانی خوا بووە . لە گەبر : شارەزا (عاریف)ی خواناس . لە موغ : یەكپەرست (ئەهلی تەوحید) . لە بەچکە موغ : ئەو تەجەللی‌یاتە خراپانەی (١) کە بۆ ڕێبوار (سالیك) دەرئەکەون . نیازی لە شەرابی موغان : ئەو جۆشە بووە کە ڕووناکیی ڕاستی ئەخاتە دڵی ڕێبوار (سالیك) . لە ئاگری زەردەشت : مەبەستی خۆشەویستیی خوای تەنیا (عیشقی ئیلاهی) بووە .

دەوروبەری کۆشکی موغان ماڵرابوو ، ئاوڕشێن کراو
دانیشتبوو پیرێکی پاك ، کۆڕێکی گەرم دابوویە ناو !

---

(١) لای ئەهلی تەصەووف بە (تەجەللی) ناڵێن (خراپ) . تەجەللی هەمیشە باشەو بەرچاو ڕوونی‌یە . ئەو شتە خراپانەی بۆ سالیك دەرئەکەون (وەسوەسە)یان پێ‌ئەڵێن . م.م.ك.

مەی تۆشەکان هەموو جوان ، لە خزمەتا بەستوو کەمەر
گەرچی لە هەوریان ئەسوو بە فەخرەوە نووکی کلاو !

پرشنگی جام و پیاڵەیان مانگی پڕی مات کردبوو
سەرکوڵمی ئالی بەچکە موغ ڕێی بەستبوو لە خۆرەتاو !

نوێ بووکی بەخت لەو حیجلەدا بە صەد هەزار هەزار ناز
پەڕەی گوڵی گوڵاو ئەکرد بە جووتە زوڵفی حەڵقە داو !

جامی طەرەب بەدەستەوە فریشتەکەی ڕەحمەت و خێر
لەو جامەوە لە ڕووی پەری و حۆریی ئەدا نمی گوڵاو !

لە شۆری عەشق و نەشئەدا شیرینە کاری شاعیران
شەکر شکا ، سەمەن ڕژا ، دەنگی ڕوباب بردی زراو ! •

لەگەڵ سڵاوی من وتی بە لوطف و پێکەنینەوە :
« ئەی کۆنە عارەق خۆرەکە ، ئەی لاتەکەی شەراب پێکاو !

کێ کردی ئەو کارەی کە تۆ کردت بە بێ هیممەت و ڕا ،
ئەی بەش بڕاو لە گەنجی ماڵ ، لە وێرانەو لە چۆڵ هەڵداو ؟

ترسم هەیە دەستی تەمات نەگاتە گەردنی هیوا ،
بێدارە ئەو هەمیشە ، تۆش لە کۆشی بەختا خەو بە چاو !

(حافظ) وەرە لە (مەیکەدە) پیشانی تۆ بدەم بە ڕیز :
هەزار و یەك جۆرە نیازی یەك بە یەك قوبووڵ کراو ! »

سلێمانی • کانوونی یەکەمی ١٩٥٢

تەرجیعبەندێکی بەناوبانگ

(هاتیف)ی ئەصفەهانی لە سەدەی دوانزەهەما ژیاوە . لەوانەیە کە بە شیعری صۆفیيانەی جوان لە تەئریخی ئەدەبی فارسیدا ناویان دەرکردووە . بەتایبەتی تەرجیعبەندێکی بەناوبانگی کە ئەم پارچەی لای خوارەوە بەندی یەکەمیەتی ، لەناو ناقیدەکانا بە هاوشانی غەزەلەکەی حافظی شیرازی دانراوە کە ناوی (ئاهەنگی موغان)ەو وەرمانگێڕایە سەر کوردی .

ئەی بە سەرگەردی تۆ بێن دڵو گیـــان !
وەی بە شاباشی ڕێت بچن دڵو گیان !

دڵ بە سەرگەردی تۆ کە تۆی دولبەر !
گیان بە شاباشی تۆ کە هەر تۆی گیان !

دڵ فڕاندن لە چنگی تۆ چ گران !
گیان فڕێدانە ژێری پێت ئاسان !

ڕێی ویصالت شەقامە ڕێی بێترس
دەردی عەشقت پەتایی بێدەرمان !

تۆکەرین ، گیانو دڵ لەسەر دەستین
چاوەڕێی حوکمو گوێ شلی فەرمـــان !

گەر دڵت صوڵحی ئەوێ ، هانێ دڵ !
یێری جەنگت ئەگەر هەیە ، ها گیان !

دوێ شەوێ من لە تاوی سۆزی عەشق
هەر خولم خواردو هەر گەڕام حەیران !

تا لەئەنجامی کارما شەوقم
کێشی کردم هەتاکو دەیری موغان !

دیم ــ بە دوور بێ لە چاوی پیس ــ خەلوەت
پڕ لە شەوقە بە ئاگری یەزدان

لە هەموو لایەکا گڕێکم دی
وەك گڕێ دی لە طوور کوڕی عیمران !

پیرەکەی دەیر خەریکی ئاگر بوو
کۆڕی دەوری ئەویش کوڕانی موغان

هەموو ڕوومەت لە زیوو گوڵ ڕوخسار
هەموو شیرین زوبان ، دەم‌و لێو جوان !

(عوودو چەنگ‌و نەی‌و دەف‌و بەربەط
شەمع‌و نوقڵ‌و گوڵ‌و موڵ‌و ڕەیحان)

ساقی وەك مانگ بە ڕوو ، بە موو موشکین
موطریبیش خۆش‌بوێژو نەغمە ڕەوان

(موغ‌و موغزادە ، مووبەذو دەستوور) (١)
خزمەتی پیر بوو ئارەزووی هەموویان !

منی شەرمن لەبەر موسوڵمانی
چووم‌و خۆم خستە گۆشەیەك پەنهان

---

(١) عیبارەتەکانی ناو کەوان لە فارسیی (هاتیف) وەرگیراون .

پیر وتی : « کێیە ، کێ نییە ؟ » وترا :
« عاشقێکە گەڕۆکو سەرگەردان ! »

وتی : « پێی دەن شەرابی ئاب ، گەرچی
خولکی نەکراوە هاتووە میوان ! »

ساقیی ئاگر پەرستو ئاگر دەست
جامی پڕ کرد لە ئاگری سۆزان

وەك فرۆم کرد نە عەقڵ ماو نە دین
کەوتە سەر گڕ چ باوەڕو چ گومان !

کەوتبووم مەست بەڵام دەمی مەستی :
بە زمانێ کە دوورە زۆر لە بەیان

ئەم قسەم هاتە گوێ لە گشت ئەندام ،
تا ئەگاتە وەرید لەگەڵ شەرەیان :

کە یەکێکەو هەیەو ئەبێو هەر بوو
(وحده لا اله الا هو) ! ..

سلێمانی ـ شوباتی ١٩٥٣

داستانی هەیاسیو کاکە عابیدین

(عەشقی) شاعیرێکی بەهرەدارو نیشتمانپەروەری ئێـران بوو ، لـە تازەکردنەوەی شیعرو ئەدەبی ئێراندا دەستێکی بـەرزی بـوو ، بەتایـبەتی هەڵبەستە سیاسییەکانی ئەوەندە گەزندەو کاریگەر بوو کاربەدەستانی سەردەم بۆیان قووت نەئەدرا ، بەرادەیەك کە شاهەنشاهی پێشوو ڕەزا شای پەهلەوی کەلەکێکی نهێنیی ڕێكخست بۆ کوشتنیو لە تەمەنی (٣١) ساڵیدا کوژرا .

عەشقی کوللیاتی شیعرو پەخشانی چاپکراوی لە سەراسەری ئێرانـدا برەوێکی نەمری هەیە ، بەمبۆنەیەوە بێجێ نییە بخەینەوە بیر کە ئەو گۆرانییەی بە هاوکاریی خواڵێخۆشبوو مەحموود جەودەتو شاعیری تەڕو پـاراو (م. نوری)ی سلێمانی پێکهات :

« ئەولادی وەتەن ، ئێمە کەوا میللەتی کوردین »

ئاوازەکەی لەسەر پارچەیەك لە ئۆپەرای (رستاخیز شهریـاران ایران) دانراوە کە هیی خاوەندی تەرجومە عەشقییە . پارچەکە ئەمەیە :

« دیشب کە مرا وضع وطـن در نظر آمد »
دیدم کە زنی با کفن از قبر در آمد »

تـاد ..

ئەم هەڵبەستەی لای خوارەوە وێنەیەکە لە شیعرە سیاسییەکانی عەشقی، بە هەندێك دەسکاریو بواردنی هەندێ ناوو کارەسات کە پەیوەندی بە وڵاتی ئێمەوە نییە ، کردمان بە کوردی ، هیوامان وایە جێگای کەڵكو پەنـد بـێ بۆ هاونیشتمانە خۆشەویستەکانمان :

لە کوردستانا ، لە قاسم ئاوا
کاکە عابیدین ناوێك بوو کوێخا ،

پیاوێك بوو ، دڵو دەروونی پاك بوو
لەگەڵ گشت کەسی ناودێدا چاك بوو

یەك ژووری هەبوو دەرگا شەقوشڕ
لەگەڵ یەك کووپەی لە دۆشاو پڕ پڕ

کابرایەکی دز بە ناو هەیاسی
دێ گشت بێزار بوو لە دەنگو باسی

دراوسێی کوێخای خاوەن دۆشاو بوو
بۆ دزیی دۆشاو کەمەر بەسراو بوو

هەرچەند عابیدین لە ماڵ دەرئەچوو
ئەو خۆی ئە کووپە ئەگەیان زوو زوو

دۆشاو هەڵئەقوڕا بە چنگو کەوچك
ئەڕژایە بەر پێ چۆڕ چۆڕو تك تك !

تا ڕۆژێك کوێخا ، ڕوانیە دۆشاو
لەچاو جارانا کەم هاتە بەرچاو

دی : شوێن پێ لەسەر دۆشاوی ڕژاو
چووە تا ماڵی هەیاسیی بەدنــاو

بانگیکرد ئەرێ برای هەیاسی !
نابێ تۆ نەختێ خودا بناسی ؟

بەری ڕەنجم بوو کووپەی دۆشاوم
بزانم ڕەنجت بۆچ بە با داوم ؟

هەیاسی نیازی ڕێگای حاشای بوو
بەڵام عابیدین بەرپەرچی دا زوو

وتی : بڕوانە بۆ زەوی‌و شوێن پێت
کێیە دز : دیارە ، تەنانەت لای شێت

هەیاسی کە دی بێ‌سوودە ئینکار
ڕێی پاڕانەوەی گرتەبەر ناچار

وتی : ئەمجارەم ببەخشە ، سوێن بێ
ئیتر نەیێمە ئەودیوماڵت پێ

کاکە عابیدین ، کوێخای دڵ بێ‌گەرد
بوورد لە گوناهی هەیاسیی نامەرد

لەپاش چەند ڕۆژێك نەوس‌و چڵێسی
هەیاسیی هاندا بۆ کووپە لێسی

گەڕا بۆ فێڵێك هەم سوێن نەشکێنێ
هەم کووپەی دۆشاو لە بن دەربێنێ

کەرێکی هێنا سواری پشتی بوو
بۆ خزمەت کووپەی دۆشاو ئا وا چوو

بەسەر سواریوە خۆی درێژ کێشا
دۆشاوی نۆش کرد تا ورگی ئێشا

دوایی کە کاکە گەڕایەوە ماڵ
دیی پیرە کووپەی بەتاڵ‌و حەتاڵ

که سرنجی دا مایەی واق وڕمان
شوێن سم دیار بوو ، نەك شوێن پێی ئینسان

سەری برد ، ناوی کووپەی ڕوانی
شەقڵی پەنجەی دی ، هیی کێش بوو ؟ زانی !

بە سەر سووڕ ماوی ڕێگای دووری گرت
هەڵیئەکێشا هەناسەو ئەیوت :

کەر بێ دز ، پەنجەی لەکوێ هەیە کەر ؟
هەیاسی سمی کوا ، دز بێ ئەگەر

پەنجە : پەنجەی ئەو ، شوێن پێ : شوێن پێی کەر
بە کێ بڵێم دز ؟ هەی خاکم بە سەر (١) ؟!

❊ ❊ ❊

لەم سەرگروشتە نیازم پەندە
بۆ نەتەوەیەك گیرۆدەی بەندە

زۆردار بیەوێ ، شوێن پێ بکا گوم
پێ تۆپەڵ ئەکاو لێت ئەکا بە سم

مادەم خاوەندی کووپەی دۆشاوی
لێت ئاترووکێنێ هەیاسی چاوی

هەیاسیی ئێمە ، ئەی دۆستی گیانی !
(جۆنپۆڵ)ە ئەبێ زۆر باش بزانی

---

(١) لە فۆلکلۆری کوردیدا هەیە ئەڵێ :
چنگ چنگی خەرەو ، سم سمی یاسی
سەرم لەم کارە ئەماسی

م . م . ك .

هەر ئەوە سواری کەری ناوخۆیە
کەر تاوان ئەکا ، بەڵام ئەو هۆیە

هەر ئەوە لێمان بۆتە هەیاسی
کل لە چاو ئەدزێ بە دیپلۆماسی

بە ڕواڵەت بێ ، کەرگەلی خۆمان
بەربوونە گیانی دایکی نیشتمان

بەڵام کەر جووتە ناهاوێ ، کەر سوار
سووژن لە ملی ئەدا جارو بـــار

سولەیمانی ــ ١٩٥٣

هێزی گەل

ئەم شیعرانە لە (ئەبوو تورابی جەلی)یەوە کراوە بە کوردی ، بەونیازەی تا ئەتوانرێ وەرگێڕراو لە ئەسڵ بچێو وشە لاوەکی‌یەکان بەتایبەتی هینـەکانی قافیە ، هەندێکیان هەروەکوو خۆیان هێڵراونەتەوە .

توانستو هێز هەرچی هەیە گشتی هیی گەلە •
وەك ئیشتیقاقی فیعل لە یەك بنجی مەصدەرە !

ئەمڕۆ گەلێ کە کەوتە هەوای کەڵكو سوودی خۆی
لەو ڕێیەوە کە خۆی ئەیەوێ بۆی مویەسسەرە !

ئەمڕۆ گەلە کە پشتو پەنای ڕاستەقینە بێ ،
ئەی ئەوکەسەی کە پشتو پەنات فەوجی عەسکەرە !

نانی گەلە کە لەشکری سەربازی پێ ئەژی !
تیغی گەلە بەهێزکەری دەستی ئەفسەرە !

نازانی کێیە ئەوکەسە دەستی پڕە لە چەك ؟
دیارە ئەویش لە بڕبڕەکەی پشتی ڕەنجبەرە !

شمشێری قینی چۆن هەڵەکێشێ لە کاکی خۆی
ئەو پاڵەوانە مەردە سروشتی لە گەوهەرە !

پەند وەرگرە لە کارو لە قەوماوی ڕۆزگار
تەئریخە هەر بە حوکمی دروست تاقە داوەرە !

دوێنێ ئەوەی کە ئاگرو خوێن بوو لەسەر دەمی
بڕوانە : چاوەکانی بە فرمێسك چەن تەڕە ؟

توانی ئەگەر شپرزە بکا ئاشتی دەمێ
ئێستاکە کاری خۆیەتی وەك زوڵفی دولبەرە

لەو ڕۆژەدا بوو جەورو ستەم گرتبووی جیهان ،
ئێستاکە دادو عەدلە لە گشت لا موظەففەرە !

دنیایی نوێ ئەیەوێ ڕاپەڕینی نوێ
ئەم ڕاستی‌یە لە تیشکی هەتاو ئاشکراترە !

لافاوی ڕاپەڕینە ، گوڕی ، هەرچی هاتە بەر
کێوی لە لا لەگەڵ پەڕی کادا بەرابەرە !

بیرکردنەوە لە بابەتی کۆنو ڕزیوو پووچ
هەر تایبەتی بە سەردەمی داراو سکەندەرە

شمشێر نی‌یە کە ئاوی دەمی کپ بکاتەوە
ئەو ئاگرەی لە جۆشی دڵو شۆری ناو سەرە !

پڕشنگی ڕۆژی بەختی گەلان کەوتەدەر لە کەل
بڕوانە کۆشکی گێتی‌یی نوێ چەند مونەووەرە !

سولەیمانی ـ ١٩٥٣

خەبـاتی گەل

ئەبوو تورابی جەلی (١)

لەش گەڵای دار بوو ڕژایە سەر شەقامی پانی شار
خوێنی لێ ئەڕژا وەکوو لافاوی بارانی بەهار

مێشكو کەللەی زۆر پژابوو ، سنگو گەردن تێكشکاو !
مێشکەکانی پڕ هیواوو سنگەکانی پڕ (شەرار) ! ••

گەرچی خورڕەم دایئەکرد بارانەکەی کوشتاری گەل ،
گەل ، بەڵام وەستابو مەحکەم چەشنی کێوی (ئیستیوار)

ڕیزی پێشی گرتبوو پاڵەی دەسو مشت ئاسنین
شانبەشانی ئەو ئەچوو ڕەنجبەر لەگەڵ دەستەی هەژار

سێبەری سەر گشتی کۆمەڵ باڵی مەرگ بوو ، باڵی مەرگ !
خەڵك بەڵام بێباك ئەڕۆیشتن بەرەو ڕووی چاڵی مەرگ !

❋ ❋ ❋

دوایی مشتی ئاسنینی خەڵك تانکی تێكشکان ،
دەستی هێزی گەل لە خاکا تۆپەکانی گشت خەوان !

---

(١) گۆڕینی سێبەندی دوایی لە هەڵبەستێکی درێژە کە لەئەنجامی ڕاپەڕینێکا نووسراوە . وشەکانی ناو کەوانەکە هیی دانەری فارسیی خۆین .

(ف ــ ٣١)

قاچی تاوانکەر لە پیسیدا هەتا بن‌دەست چەقی ،
دەستی ناپاکان کشایە دوا ، نیشانەی داوەشان !

گیان سپێری گەل لە ناوچاوانی پاکا بوو بە فەڕ
داخی عاری نایە سەر ناوچاوی تاوان پیشەکان !

خۆی خزانە کون لەترسانا وەکو ڕێوی‌و دەلەك :
گورگی خوێن خوارێك لە میللەت کەلبەکانی دەرپەڕان !

تك‌تکی خوێنی شەهیدان بوونە مەشخەڵ بۆ ظەفەر ،
لەشکری پرشنگ شکستەی هەوری تاری دایە بەر !

❋ ❋ ❋

یەکیەتیی گەلمانە وا زنجیری جەوری پارە کرد
نەعرەتەی ئینسانە وا ڕێوی دزی ئاوارە کرد

پایەیی کۆشکی ستەم لەق بوو ، بەلاّم پێویستە ڕەنج
تا بەجارێك سەرنگوون کەین ئەو سەرایە دەستوبرد

هەر لە سایەی یەکیەتیدا بێ‌گومان توانست ئەبێ
خەم نەهێڵین‌و بڵێین وا دەردی خۆمان چارە کرد

دوشمنی بەدکاری ئێمە پیشەکەی ناپاکی‌یە
صەد شوکر ڕۆژی بەسەرچوو ، صەد شوکر وا باوکی مرد !

با ئیتر کون کون نەکا سونگی لەشی پیرو جوان ،
با ئیتر خوێن ڕووی زەویمان لێ نەکاتە ئەرخەوان !

سولەیمانی ــ ١٩٥٣

بـــت

«لە فارسی وەرگێراوە»

– کێ شکانی سەری بت ؟
– سەری بت ئێمە شکانمان ئێمە !
– چوار پەلی ئەسپەکەی کێ پەی کرد ؟
– ئێمەی داس بە دەست بووین ، ئێمە !
– ورگی بت کێ بوو دڕی ؟
– نەدڕاوە ، سکی بت
نەدڕاوە ،
کێ دیی ؟
بدڕە ئەی دەستی بەهێزی هاوڕێ :
ڕێی سبەینێی مەزن
بدڕە ڕووپۆشی فەسالّی بتی شووم
تا ببینین کە لەسەر ناوچاوی
ناوی کێ نووسراوە ؟
ناوی ئەو پیاوکوژە وا (ئازەر)و (تیر)
خوێنی گەلانی ڕژان ..
ناوی سەرکردەی هێزێك : یانکی
تیا سەری گەورەی سەرکردەکەین ،
ناوی ئەو خێوە کە ئارامی نییە ،
ڕۆژو شەو هاوسەری بیری سەفەرە !

بدڕە ڕووپۆشی فڕوفێڵی فەساڵ ،
بدڕە ئەی دەستی بەهێزی هاوڕێ !
تا بخوێنینەوە گشت
تا بکۆڵینەوە گشت
کە لەژێر پەردەیی فێڵا چ کەسە •••
کەس نی‌یە ، گەرچی لە لای ئێمە کەسە •••
کێ‌یە ؟ ضەححاکی زەمان ،
دزو جەردەی سامان ؟!
بدڕە پەردەی فڕو فێڵی سەر ڕووی
بدڕە ئەی دەستی بەهێزی هاوڕێ !
با تەواو دەربکەوێ ،
سەرو گوێلاکو فەساڵی دێوی ،
تۆیش نەپرسی دەمی هەڵهاتنی ڕۆژ ،
بە زمان خەڵقەوە گشت ،
ورگی بت کێ بوو دڕی ؟
کێ بتی کوشت ؟ •••

سولەیمانی – ۱۹۵۳

خەیام بە کوردی

ئەم گۆزە وەك من دلداریّ بووە ،
گیرۆدەی زولفی نیگاریّ بووە ؛
ئەو دەسکەی ئێستا قولفە لە ملیا
سەردەمێك دەستی مل یاریّ بووە !

❋

بەر لە منو تۆ ڕۆژگاریّ بووە ،
خول خواردنی چەرخ بۆ كاریّ بووە ؛
ها سووك پێ دانێ لەسەر خاكی ڕەش ،
ڕەشێنەی چاوی نیگاریّ بووە !

❋

ئەم سەرا كۆنەی ناوی جیهانە
لەسەر ڕێی گەشتی شەوو ڕۆژمانە ؛
بەزمێكە لە صەد جەمشێد جیّماوە ،
صەد بەهرام هاتو چوو لەم وێرانە !

❋

ئەو كۆشكەی بەزمی تیا گێڕا بارام
بۆ ئاسكو ڕێوی بوو بە جێی ئارام
بارام كە گۆڕی ئەگرت تا مابوو
نەتدی گۆڕ ئەوی چۆن گرت سەرئەنجام ؟

❋

له هەر دەشتێکا کە گوڵزارێکە
ڕەنگی گوڵ خوێنی شەهریارێکە ،
وەنەوشەی مۆری لە گڵ دەرهاتوو
خاڵێکی جوانی ڕووی نیگارێکە !

❋

هەی داخ دەستمایە لە چنگمان دەرچوو ،
لە دەست مەرگ گەلێ جگەر کون کون بوو ،
خۆ کەس لەو دنیا نایە لێی پرسم
ئەنجامی کاری زووتر کۆچ کردوو !

❋

ئەفسووس ! تۆماری جوانیمان طەی بوو ،
بەهاری تازەی شادیمان (دەی) بوو ؛
ئەو مەلە مەستەی جوانی بوو ناوی ،
هەی داد ، نەمزانی کەی هاتو کەی چوو !

❋

یارانی هاودەم هەموو لە دەست چوون ،
لەژێر پێی مەرگا یەك یەك پێشێل بوون ؛
لە بەزمی عومرا یەك (مەی)مان نۆشی
ئەوانی زووتر خست جامی گەردوون !

❋

ئەڵێن لە بەهەشت حۆریی جوان هەیە ،
(مەی)و هەنگوینی سپیی شان هەیە ،
بۆچ یار پەرستیو مەی نۆشی نەکەم
مادام ئەنجامی کار هەمان هەیە ؟

❋

گەردوون هیچ گوڵێك لە گڵ دەرناکا
تا نەیڕزێنێ دیسان لە خاکا ؛
لە جێی ئاو خاکی هەڵگرتایە هەور :
هەر خوێن ئەباری بەسەر خاشاکا !

❋

هەور دیسان هات گیای شت بە گریان ،
بێ مەیی گوڵ ڕەنگ چۆن بژین یاران ؟
ئێستا سەیرانگای ئێمەیە سەوزە ،
ئەی سەوزەی خاکمان کێی دێتە سەیران ؟

❋

هەر گیایەك لە گوێ ئاوێك ڕواوە ،
ئەڵێی مووی لێوی تازە خەت داوە ؛
نەکەی گیا هەرگیز بێباك بشێلی :
لە گڵی لەشی وەك گوڵ خەملاوە !

❋

هوشیار بم نەشئەم لێ پەنهانییە ،
کە مەست بم عەقڵم لە نوقصانییە ؛
حاڵەتێك هەیە بەینی ئەم و ئەو
بە بەندەی ئەبم زیندەگانییە !

❋

ئەی دڵ زەمانە پیشەی خەمدانە ،
هەرکاتێکت دی بۆی مردی ، گیانە !
سا پێش ڕوانی سەوزە لە خاکت
خۆش بژی لە دیار ئەم سەوزە جوانە !

❋

که هەوری نەورۆز ڕووی گوڵی تەڕ کرد ،
بە عەزمی بادە هەڵسە دەستوبرد ؛
ئەم سەوزە گیایەی سەیرانگای تۆیە ،
سبەی لە خاکی تۆ ئەڕوێ ورد ورد !

❋

ئەڵێن دۆزەخە جێی پیاوی سەرخۆش ،
هەی قسەی بێ‌جێی دوور لە عەقڵ و هۆش !
گەر عاشق و مەست گشت بچنە دۆزەخ ،
بەهەشت ئەبێتە ناو لەپێکی بۆش !

❋

مەی بخۆ ، لەژێر گڵا ئەنوی زۆر
بێ‌کەس ، بێ‌هاوڕێ ، بێ‌هاودەنگی گۆڕ ؛
با ئەم ڕازەشت لا نهێنی بێ :
گوڵ سیس بێ گەشە ناکا لەبەر خۆر !

❋

ئەوانەی دەریای فەضڵ و هونەر بوون ،
لە کۆڕی عیلما چراو ڕابەر بوون ،
لەم شەوەزەنگە ڕێیان دەرنەکرد ،
ئەفسانە بێژی خەو لە خۆ خەر بوون !

❋

هەندێ دەستخەڕۆ دووی غورووور کەوتن ،
هەندێك شوێن کۆشکی پڕ لە حوور کەوتن ؛
کە پەردە لاچوو ئاشکرا ئەبێ
ئەمانە لە تۆ ئێجگار دوور کەوتن !

❋

هەندێك لە بیردان بۆ مەزهەب و دین ،
هەندێك دوودڵی گومان و یەقین ؛
لە لابەلاوە لەپڕ دەنگێ دێ
ئەڵێ : کام گومان ؟ کام بڕواو ئایین ؟ ..

*

لە هاتنمان و چوونمان سوو کوانێ ؟
بۆ تەونی هیوا تای دەزوو کوانێ ؟
لەناو چەمبەری چەرخا هەزاران
گیان سووتاو خۆڵی بە با چوو کوانێ ؟

*

مەلێکم بینی لەسەر قەڵای طووس
لە بەردەمیا بوو کەللەی کەیکاووس ،
ئەیوت بە کەللە : ئەفسووس ، صەد ئەفسووس !
کوانێ دەنگی زەنگ ؟ کوانێ ناڵەی کووس ؟

*

نەکەی تۆبە کەی لە مەی تا هەیە ،
تۆبە صەد تۆبەی بەدوادا هەیە ؛
گوڵ کراس بدڕێ و بلبل بخوێنێ ،
لە کاتی وادا تۆبە کوا هەیە ؟

*

گوڵ بەربەیانێك ژاکاو هەڵوەری ،
ڕازی خۆی هەڵڕشت بۆ باو هەڵوەری ؛
کەمشەرتیی چەرخە کە گوڵ بە دە ڕۆژ :
ڕواو پشکووت و ژیاو هەڵوەری ! ...

*

بڕوانه دڕی (با) پەردەی ڕووی گوڵ ،
سەرگەرمی عەشقە بلبلی سەرچڵ ؛
لە بن گولباخا دانیشە ، گولباخ
زۆر جار ڕواوەو بۆتەوە بە گڵ

❋

ئیتر بەیاخی نیفاق پەی ئەکەم ،
بە مووی سپیوە ڕوو لە مەی ئەکەم ؛
ژمارەی پێکی عومرم حەفتایە
ئێستا بەدمەستی نەکەم ، کەی ئەکەم !

❋

چەندێك منالٚ بووین قوتابیی زانا ،
چەندێکیش خۆمان بووین بە مامۆستا ،
ئەنجام بڕوانە چیمان بەسەرهات :
وەك ئاو هاتین‌و ، بۆی دەرچووین وەك با !

❋

چ دەستەی تازە ، چ پیرانی کۆن
هەموو یەك بە یەك ، وەك هاتوون ئەڕۆن ؛
دنیا نامێنێ تا سەر بۆ کەسیان ،
چۆن هاتن‌و چوون ، ئەبێ : بێن ، بڕۆن ! •••

❋

ڕەندێکم بینی دانیشتووی ڕووی خاك ،
مەگەر هەر ئەوم دیبێ وا بێ‌باك :
بەرامبەر بە : کوفر ، ئیسلام ، دنیا ، دین ،
حەق ، گومان ،یەقین ، ڕێی خراپ‌و چاك !

❋

گەردوون جامێکە سەرنیگوون کەوتوو ،
ژیران لەناویا گشت زەبوون کەوتوو ؛
سرنج لە دۆستیی شووشەو پیاڵە بەن
دەم لە دەمانو خوێنی یەك خواردوو !

❋

کفرو دین بەینیان یەك هەناسەیە ،
یەقین تا گومان یەك هەناسەیە ،
ئەم هەناسەیە بە خۆشی بژی ،
مادام خۆی ژیان یەك هەناسەیە !

❋

ئەی دڵ لە دنیا ئیحسانت ئەوێ ،
لە چەرخی گەردوون سامانت ئەوێ ؛
دەرمان داوا کەی دەرد گران ئەبێ ،
لەگەڵ دەرد هەڵکەو ، دەرمانت نەوێ !

❋

گایەك لە ئاسمان ناوی پەروینە ،
گایەکیش ئەڵێن لەژێر زەمینە ،
سا چاو بگێڕە ئەی خاوەندی هۆش
لەناو دەرگادا کەرگەل ببینە !

❋

وەك گوڵ پیاڵە بەرمەدە لە دەست ؛
لەگەڵ گوڵ ڕەنگی چاوو برۆ مەست
شەراب بنۆشە ، ئەم چەرخە شینە
هاکا تۆیشی کرد بە وێنەی گڵ پەست !

❋

دڵ نابێ داری خەمی تیا بڕوێ ،
خۆش کتێبێکە لە خۆشی بدوێ ؛
مەی نۆشین باشەو کام هێنانەدی ،
خۆ دیارە ژینت چەن کەم بۆ ئەلوێ !

❋

شووشەم ئەشکێنی بە قەستی ، خوایە !
ڕێی نەشئەو بەزمم ئەبەستی ، خوایە !
شەرابی ئاڵم ئەڕێژیتە خـاك ،
هەی خاکم بە دەم بۆچ مەستی ، خوایە !

❋

کێیە بێ گوناى ڕووی دنیا ، بڵێ ؟
بێ گونا کردن چۆن ژیا ، بڵێ ؟
کە من بەد بکەم ، سزای تۆیش بەد بێ
تۆو من جیاوازین لە چیدا ، بڵێ ؟

❋

ئای کە زۆر گەڕاین بە دەرو دەشتا ،
دنیامان بێزا لە گێڵو گەشتا ،
لەم ڕێگای چوونو نەهاتنەوەدا
کەسێك تووش نەبووین لە بازگەشتا !

❋

پیاڵەی ئەجزا جۆش خواردووی بێ گەرد
مەست دڵی نایە قەت بیدا لە بەرد ؛
ئەی سەرو ملو ساقو دەستی جوان
کێ لێکیان ئەداو ئەیانکا بە گەرد ؟

❋

هەرچەن بە ڕەنگ‌و بۆی جوان ڕازاوم
وەك گوڵ ، بە باڵایش سەروی سەراوم ،
بەڵام نەمزانی وەستای نیگارکێش
لە گاڵتەخانەی خاك بۆ داینـاوم ؟

❋

لەپێشا چەرخی شین خستنە کار ،
دوابی تێکدانی بنچینەو دیوار ،
ناکێشرێ هەرگیز بە تەرازووی عەقڵ
پێوانەی نایە بە مەترو پەرگار !

❋

شاد بژی مایەی عومرت دەمێکە ،
هەر گەردێك لە خاك (کەی)و (جەم)ێکە ،
چۆنیەتیی دنیاو ئەصلی ئەم عومرە ،
خەوەو خەیاڵەو تەفرەو تەمێکە !

❋

ساقی ! قەدەحێك ، ژیان یەك دەمە ،
هەر بە خۆشی بێ ئەو دەمەش بەسە ؛
چۆنت بۆ لوا بسازە ، چەپگەرد
سووڕانی بەپێی دڵخواز زۆر کەمە !

❋

بەر لەوەی گەردوون تووشمان کا بە وەی
وەرە ! با خۆمان تێراو کەین لە مەی ،
چونکە چەرخی کۆن کاتی ڕۆیشتن
ماوەی ئاو نادا لێوی پێ تەڕ کەی !

❋

هەر بەربەیانێك ڕووی ئاسمان شین بێ ،
ئەبێ لەسەر دەست پیاڵەی ڕەنگین بێ ،
ئەڵێن لە دەما تامی مەی تاڵە ،
مەی حەقەو کێ دی کە حەق شیرین بێ ؟

*

ئەم کۆشکەی لووتی لە ئاسمان بوو ،
شاهان ئەیانتا بۆ بەردەرگای ڕوو ،
دیسان کۆترێك لێوی دیواری
گرتبوو کز کز ئەیوت : کوو کوو کوو !

*

ئەوانەی زووتر بۆی دەرچوون ، ساقی !
خاکی غورووره تیا نووستوون ، ساقی !
مەی بخۆو ڕاستی هەر لە من ببیە :
با بوو لە هەرچی دوابوون ، ساقی !

*

بێ مەی گوزەران کردن ناتوانم ،
بێ جام باری لەش بردن ناتوانم ،
بەندەی ئەو دەمەم ساقی ئەڵێ : ها
جامو ، من ئیتر گرتن ناتوانم !

*

ئەو کەسەی زەویو ئاسمانی دانا ،
بەشی دڵ داغی گرانی دانـا ،
زۆر لەعلی لێوو میسکی ئەگریجەی ،
نایە چاڵ ، خاکی لە بانی دانا !

*

سەردەستەی دنیای مەعانی عەشقە ،
شا بەیتی شیعری جوانی عەشقە ،
ئەی بێئاگایی لە عالەمی عەشق
ژیان خۆی ئەبێ بزانی عەشقە !

*

وەك خەمم عومری درێژ بێ نازدار ،
ئەمڕۆیش دڵ نەرمیی خۆی خستەوە کار ،
چاوێکی لوطفی بڕیە چـاوم :
چاکەی هاویشتە ناو ئاوی ڕووبار !

*

یەك قوم مەی مولکی کەیکاووس دێنێ ،
تەختی قوبادو بەختی طووس دێنێ ،
لە بەربەیانا ئاخێکی سەرخۆش
صەد نوێژی صۆفیی زمانلووس دێنێ !

*

من کە ڕەمەزان ڕۆژووم ئەشکان
لە بێخەبەریم نەبوو ، بێ گومان ؛
ڕۆژوو بەرچاوی تاریك کردبووم ،
لای خۆم بۆ پارشێو تیکەم ئەگلان !

*

کە مردم خاکم بە با ببێژن ،
بۆ عیبرەت نەکەن لاشەم بنێژن ،
لە گڵم قوڕێك بە مەی بشێلن ،
خشتی سەرکووپەی لێ دابڕێژن !

*

با سەر پڕ سەودای بتی وەك حوور بێ ،
جامی دەست کەیلی شەرابی سوور بێ ؛
خەڵق ئەڵێن تۆبەت قوبووڵ ئەکا خوا ،
ئەو نەیکاو منیش تۆبەم لێ دوور بێ !

❁

ئەی هاودەمەکان مەیم کەن بە قووت ،
ڕووی کارەباییم بکەن بە یاقووت ؛
کە مردم لاشەم بە شەراب بشۆن ،
لە مێو هەڵبەستن بۆم تەختەی تابووت !

❁

نووستبووم ، ژیرێك لە خەوما فەرمووی :
کێ بە خەو پشکووت غونچەی ئارەزووی ،
خەو برای مەرگە : تا زیندووی مەمرە ،
کە مردی لەژێر خاکا تێر ئەنووی !

❁

چەرخی ئاسمانی بێ بنی پڕ هەور
جامێك لە بەزمیا چەرخ ئەدا بە دەور ،
نۆرەت هاتە سەر ، بێ ئاخ هەڵکێشان
بینی پێوەنێ ، دەورە ، نەوەك جەور !

❁

ئەم یەك دوو ڕۆژەی عومر چوو بەسەر
وەك ئاوی ناوچەم ، وەك بای دەشتو دەر ،
لە ڕۆژان هەرگیز خەم ناخۆم بۆ دوو :
ئەوەی تێپەڕیو ئەوەی دێتەدەر !

❁

لە گشت ڕۆیشتووی ئەم شەقامە ڕێ
کێ گەڕایەوە ، ڕاستی وت بە کێ !
لەم دووڕییانەی هەڵپەو هیوادا ،
ناگەڕێیتەوە ، هیچ مەهێڵە جێ !

*

یاران بە ڕێکەوت کە کۆمەڵتان بەست ،
بیرتان بێ دۆستی لەناو گڵا پەست .
لە کۆڕی بەزما نۆرە پیاڵەی ئەو
قلپ‌کەنەوەو گڵەکەی کەن مەست !

شیعری بە پەخشان وەرگێڕاو

پیبـەر لۆتی

(لە کتێبی [من شعر ناظم حکمت] وەرگێڕداوە)

نازفرۆشی ، تەلیسم ، قەدەر
قەفەس ، کاروان ، کۆشكو سەرا
تـافگە ، •••
بڕۆن میرکچان
پەری‌زادەکان
ئەی سەماکەران لەسەر سینیی زیو ،
ڕاجە ، شا ، سوڵتان
هەتا هەزار ساڵ
وەك لە منارە بووبێ ئاوێزان
ڕەسم‌گەلی شیلان
ئافرەتانی پێ‌و دەس بە خەنەش
ڕیس‌و چنینیان بە نووکی پێ لائەدەن
لە دوور دوورەوە
لەگەڵ گڤەی بـا
ئەخوێنن بە ڕیشی دووکەڵاوی‌یەوە
کۆمەڵی مەلا
لەناو بەرگی ڕەشی زلا ••
ئا ئەمەیە ، هەر ئەمەیە ڕۆژەڵات

ڕۆژهەڵاتێك كە شاعیری فەرەنسی دیی
ڕۆژهەڵاتی بێ گەردو خام
وەك ئەو كتێبانە ئەنووسن
كە دەقیقەی ملیۆنێكیان لێ چاپ ئەبێ
بەڵام نە دوێنێ ، نە ئەمڕۆ ، نە سبەینێ
هەبوو ، هەیە ، ئەبێ
ڕۆژهەڵاتیوا !
ڕۆژهەڵات ، جێی هەڵهاتنی ڕۆژ ،
زەویی بورکانەکان
کە دیل‌و بەندە ، بەندەی ڕووت‌و قووت ،
لەبرسانا تیا ئەمرێ
وڵاتی کڵۆڵی
موڵکی هەموو ڕۆژهەڵاتی خۆی نەبێ
ئاخ ئەی ئاسیا .. ئەی باڵۆرەی دەمی ئەورووپا !
ئەی باڵۆرەی پڕ لە هەموو شت
ئەی باڵۆرەی پڕ لە گەنم
ئـەی ئاسیا ،
چینیەکانت
چینیە سواڵکەرەکانت
خۆیان بە پرچ هەڵئەواسن ،
بەدەست خۆیان بەند ئەکەن وەك مۆمی زەرد
بە دیرەکی کەشتیەکانی ئەمەریکاوە
لە پۆپەی هەرە بەرزی شاخی هیمالایا
لە پۆپەی هەرە سەخت

زابتەکانی بەریتانیا مۆسیقای (جاز) لێ ئەدەن ،
قاچە زلەکانیان بە نینۆکی ڕەشەوە نوقم ئەکەن
لەو نەهری غانژەدا کە بێزراوەکان [1]
مردوویانی تێ ئەهاون
ئەو مردووانەی بێ هیوایی لەژێر پێدا
پلیشـانوونی
وە ئەنـادۆڵی
لە لووتکەیەوە تـا دۆڵی
لەو زەوی‌یە بەولاوە نی‌یـە
کە ئارمسترۆنگ گۆرانیی شێتیی تیا بڵاوئەکاتەوە
ئاسیا ئیتر بێزار بووە ،
بێزار بووە لەمانە گشتی
ئیتر ڕۆژهەڵات نـایەوێ
ئەم شۆربایە قووتدا
تەنانەت ئەگەر یەکێکتان توانی سبەینێ
ئەو مانگایەمان بۆ زیندووکاتەوە کە برسیەتی کوشتی
با دوورەوە کەوێ ، هەر ئەوەندە بۆرجوازی بێ
تەنانەت تۆ ، ئەی پییەر لۆتی
بەتـایبەتی تۆ
ئەی ئەوەی ئەسپێی تیفۆس لە لەشیا شاراوەتەوە
ئەو ئەسپێ‌یە کە لە ڕێی کووتاڵی مێوکراوەوە ئێمەیان پێ کوتا ،
تۆیش هەر دوورەوە کەوە
دوورتر کەوە لە زابتی فەرەنسی !

---

(1) بێزراوەکان : مەنبووذەکان .

تۆ ، ئەی زابتی فەرەنسی
پارەکەی خۆتت لەبیرچوو
(ئەزیادە)ی چاو هێشوویی
ئەوەندە زوو کە ژنە بازاڕی‌یەکان
بەو گورجی‌یە لەبیرناچن
درۆزن دەرچووی ، ئەی لۆتی
درۆزن دەرچووی
گۆڕی (ئەزیادە)ت بۆمبا باران کرد
ئەو گۆڕەی لە ئێمەدا ناشتبووت
لە منا ناشتبووت
هەروەکوو کۆلکە دارێك بێت بۆ نیشانە دانرابێ
با گشت لایەك بزانن
کە تۆ ، ئەی لۆتی ، لە جادووباز زیاتر نیت
جادووباز •• پیپەر لۆتی
ئەوەی کە بە ڕۆژهەڵات ئەفرۆشێ
هەرچی کاڵای فەرەنسی هەیە ،
هەرچی کاڵای چاوەڕاو هەیە ،
سەدی پێنجسەد ئەخاتە سەر نرخەکەشی بۆ قازانج
ئەی پیپەر لۆتی ، ئەگەر باوەڕم بیوایە
بە گیانی جیاواز لە بیرەوەری ،
گیانی تۆم ئەگرت
لەو ڕۆژەدا کە ڕۆژهەڵات ڕزگار ئەبێ
بە پایەی پردێکا هەڵم‌ئەواسی
ئەمجا جگەرەیەکم ئەنا بە دەمەوە ، ئەمکێشا

بەرامبەر بەو گیانە درۆزنە !
دەستم بۆ ئێوە درێژ کردووە ،
دەستمان بۆ ئێوە درێژ کردووە
دەستمان بگووشن
ئەی ڕووتو قووتەکانی ئەورووپا
غار دەین لەگەڵ یەکتر
بەسەر ئەسپی شێی ڕەنگ سوورەوە
ئامانج بەرامبەرمانە ، ئەوەتا زۆر نزیکە
زۆر نزیکە بنوارن
بنوارن چەن کەم ماوە
بۆ ئەو رۆژانەی بڕیان داوین لە سەربەستی
بڕوانن ژیانەوەی ڕۆژەڵات
چۆن لە دوور ملی ناوە دێت
دەستەسڕی خوێناویسان بۆ هەڵتەکێنێ !
بڕوانن ، دوایی ، چۆن ئەسپی شێی ئێمە
بە چوار پەل سەما ئەکات
بەسەر لاکی ئیستیعماردا !

سلێمانی ۰ نیسانی ۱۹۵۳

هەورەکان تێئەپەڕن [١]

هەورەکان تێئەپەڕن [٢]
مەمبەن بەرەو جەنووب
نامەوێ بمرم

نامەوێ بمرم
مەمبەن بەرەو باکوور
مەمبەن بەرەو ڕۆژهەڵات
نامەوێ بمرم

نامەوێ بمرم
مەمبەن بەرەو ڕۆژئاوا
لەم شوێنە بەجێم مەهێڵن
بمبەن بۆ شوێنانی‌تر
نامەوێ بمرم
نامەوێ بمرم

) ئەم پارچەیەو پارچەی پاشەوەی ، لە هەڵبەستی (ناظم حکمت)ن کراون بە کوردی . م.م.ك.

) مەبەست : ناکۆکی ئەڕوا .. مەمبەن بۆ شەڕ . لە باری ئیستادا مەمهێڵنەوە ، بمبەن بە ڕێگای پێشکەوتنا .

ئینسانی گەورە

ئینسانی گەورە لە کەشتیدا ڕێبواری سەربانە ،
لە شەمەندەفەرا پلەی سێیەم
لە شەقاما سواری قاچی خۆیەتی
ئینسانی گەورە •

ئینسانی گەورە لە هەشت ساڵانە ئەچێ بۆ ئیش
لە بیستا ژن ئەهێنێ ،
لە چلا ئەمرێ
ئینسانی گەورە •

نان جگە لە ئینسانی گەورە بەشی هەمووکەس ئەکات
برنجیش هەروەها
شەکریش هەروەها
قوماشیش هەروەها
کتێبیش هەروەها
جگە لە ئینسانی گەورە بەشی هەمووکەس ئەکات •

لە زەویی ئینسانی گەورەدا سێبەر نی یە
لە کۆڵانی شەویا چرا نی یە
لە پەنجەرەیا شووشە نی یە
بەڵام هیوای هەیە ئینسانی گەورە
بێ هیوا هەرگیز ناژی •

تاشقەند • ١٩٥٨

بـــاوه‌ڕه‌که‌مان ••

دانه‌ر : یه‌فگینی یه‌فتۆشینکۆ

باوه‌ڕه‌که‌مان (فه‌رمان) نی‌یه به‌سه‌رمانا داسه‌پابێ ،
له قووڵاییی دڵمانا ڕه‌گه‌کانی داچه‌قیوه •
ئه‌گه‌رچی له ئازار زاوه‌و ، له گوشاری پێویست ،
به‌ڵام ئێستا : ئه‌به‌خشێ هێز ، ئه‌به‌خشێ به‌ری شیرین •
باوه‌ڕه‌که‌مان له ڕۆژی هه‌ره تاریکا گه‌یشته فریامان •
له‌کاتێکا که باری سه‌رشانی گه‌ل ئێجگار قورس بوو •
به بڵێسه‌ی گڕی له‌نین ڕووناکیی تێ‌که‌وت ،
ئیتر •• ئێمه‌ی خسته سه‌ر تاقه ڕێگای ڕاست •
ڕووبه‌ڕووی مه‌رگ له‌به‌ر بارانی گولله‌ی دوژمنا وه‌ستاین ،
له‌به‌ر هه‌ر دره‌ختێکا پارچه‌یه‌کیان له له‌شمان پچڕی ،
ده‌می داپچڕاوی برینه‌کانیان پڕ کردین له لم •
نیشانه‌ی داخه‌کانیان هێشتا به سنگمانه‌وه دیاره •
نه تفه‌نگمان هه‌بوو ، نه که‌ره‌مان چنگ ئه‌که‌وت ،
(گرانی) به خوارو ژووری گوێ چه‌می (ڤۆلگا)دا دزه‌لۆقه‌ی ئه‌کرد •
له‌کاتێکا کاربه‌ده‌ستانی (نیپ) فیزیان ئه‌فرۆشت •
به به‌رگی پۆشته‌و ده‌ستی ئه‌موستیله‌داری ئاو ده‌ستکێشه‌وه •

بەرامبەری تەوس و توانجیان لە ئێمەوە بینینیان بوو بە چاوی سووك .
بە زەبری ڕەنج هەر خۆمان نزیك ئەخستەوە لە ئامانجمان .
بەپێچەوانەی گێرەشێوێنی ، پرۆژەکانمان هاتنە بەر :
کەلەکە بوو گەنمی زۆر ، ئاسن و پۆڵای زۆر ، خەڵووزی زۆر !
لە پاشترا بێگانە هات بۆ هەڵلووشینی خاکەکەمان ،
وە بۆ بینینی هەرەس هێنانی کوتووپڕمان ،
لەکاتێکا کە دەرزی یە هەر زوو تیژکراوەکەی هیتلەر
بە ناوی (مۆسکۆ)دا ئەچەقی لەسەر خەریتە !
کوڕانە وەستاین لە ڕووی دەستەی تەقەکەرا ،
پڕ بە ورگیان پێمان نۆشین ژاراوی (تۆڵە) .
ڕاستە پۆستالەکانیان بەسەرمانا قونەی کرد ،
بەڵام پۆڵای خواستمان هەرگیز نەنووشتایەوە بۆیان .
لە ناوجەرگەی خۆڵەمێش و تەپ و تۆزی شەڕا
باوەڕەکەمان بە هێزی پترەوە سەری بەرزکردەوە .
هەموولایەکی دنیا دەنگی دایەوە ،
لەکاتێکا ئێمە هەڵمانکوتا بۆ سەرکەوتنی ئێجگاری
فڕوفێڵە خشکێنی بە پیاوکوژەکانمان دایە بەر نووکە شەق ،
ئەمانەیشت دەستی چلکنیان ڕەژیمی سۆڤیەتی گڵاو کات .
ئەم باوەڕەی کە توانی بەرامبەر بە لافاو بلێسە بوەستێ ،
کە ڕاستیی خۆی دەرخست هەم لە شەڕاو هەم لە ئاشتیدا ،
لە ئێمەوە بەجێ ئەمێنێ بە میرات
کە ڕابەر بێ و ئیلهامدەر بێ
بۆ پشتاو پشتی لاوانی وڵات !

لە گۆڤاری (سۆڤیەت لیتریچەر) وەرگێڕراوە
بەغدا . تەشرینی یەکەمی ١٩٦٠

کۆمەڵەی دوازدەهەم

بۆزاخاوی مێشک

مامۆستا گۆران که له ژماره ۱۱۲۲ای ۱۹٥۲/۱۱/٦ەوه سەرپەرشتیی ڕۆژنامەی (ژین)ی گرته دەست ، وەك ڕۆژنامەنووسێکی لێهاتووی خاوەن بیروباوەڕ کەوته کار بۆ بووژاندنەوەو گەشەپێدانی . لەگەڵ دەرەتانی تەسکی ڕۆژنامەکەشدا گەلێ گۆڕانی دیاری بەسەردا هێنا . یەکێ لەو کارانەی بەم مەبەسته کردنی ، کردنەوەی گۆشەی « بۆ زاخاوی مێشك » بوو که جۆره مەتەڵێکی به شیعر له هەر ژمارەیەکدا بڵاو ئەکردەوەو له ژمارەی پاشەوەشدا هەڵهێنانەکەی ئەخسته ڕوو . زوربەی ئەو مەتەڵانەی بڵاوی ئەکردنەوه ناوەڕۆکێکی سیاسی‌یان هەبوو ، لەگەڵ مەبەستی خستنەکاری بیردا هوشیارکردنەوەی خوێنەرەوانیشی لەبارەی سیاسی‌یەوه مەبەست بوو . له سەرەتادا مامۆستا گۆران خۆی ئەم مەتەڵانەی دائەنا ، بەڵام پاشان ورده ورده خوێنەوارانیش کەوتنه بەشداری کردن . لەگەڵ ئەوەشدا هێشتا زوربەی مەتەڵەکان هەر هیی مامۆستا گۆران خۆی بوون . هەر مەتەڵێك له ژینی سەردەمی مامۆستا گۆراندا بڵاو کرابێتەوەو ناوی کەسی له بنەوه نەبێ ، هیی مامۆستا گۆران خۆیەتی .

ئێمه که لەم بەرگەی تێکڕای بەرهەمی گۆراندا ئەم مەتەڵە شیعری‌یانەی بڵاو ئەکەینەوه ، بەتەماین له بەرگی دووهەمیشدا کاره هونەری‌و ئەدەبی‌یه پەخشانەکانی‌تری بڵاو بکەینەوه که وەختی خۆی له ژیندا بڵاوی کردوونەتەوه .

م ٠ م ٠ ك ٠

– ١ –

زوورێکی زل وەك مزگەوت
ئەچنه ناوی شەش‌و حەوت ،
کۆڵانی تەنگ ئەبڕن
تـا جێی خۆیـان ئەگرن ..
جێی دانیشتنی گیـاندار
تاریکەو ، نەخشی دیوار

ئەزی لەبەر ڕوونـاکی
ئای خوایە چەن بێبـاکی ! .. (١)

– ٢ –

ئەوەندەی چنگێ لۆکەی نەرم و شل
بەناو ئاسمانی شینا ئەدا خول
مووروولەی چاوی پڕ لە نیگای نەرم
ئەگێڕێ بۆ جێی هێلانەیەك گەرم !
بۆ جێیەك ئارام ، ئاسایش ، شادی ،
سێبەر بێ تیایا بۆ سەر ئازادی !
لەوێ بە دوو پێی سووری وەك شیلان
سەوزاییی چیمەن بشێلێ جوان جوان
ئاقیقی دەنووك بەرێ بۆ چینە :
بێ ترس ، بێ دوشمن ، بێ ڕق و کینە !
ئەم مەلە جوانەی لە شەڕ بێزارە
هەرکەس بیناسێ زیرەکە ، دیارە ! (٢)

– ٣ –

بیستم سنووقی تەختــە
ئەیوت : سیحر ئەمەتــە !
ڕێم بدەو گوێم بۆ شل کە ،
«پەح» لە دەنگی بلبل کە !
بە هەزار دەنگ و زمــان
ئەڵێم ، ئەخوێنم جوان جوان ! (٣)

---

(١) هەڵهێنانی مەتەڵ : سینەما .
(٢) هەڵهێنانی مەتەڵ : کۆتری ئاشتی .
(٣) هەڵهێنانی مەتەڵ : ڕادیۆ . مامۆستا گۆران پاشان جارێکی‌کەش ئـەم

— ٤ —

پیرۆزه ، نیازگای وردو درشته
تیایا به کام ئه‌گات په‌ری‌و فریشته
چاوی دایك‌و باوك‌و نه‌نك‌و باپیران :
له ده‌رگای چه‌قیوه ، سه‌رپاکی ژیران
هیوایان وه‌هایه که له‌و ده‌روازه
ده‌رئه‌چێ به‌یداخی ژیانی تازه
ئه‌و کۆشکه هه‌ڵبێنن ئه‌ی لاوی وڵات
له په‌نای سێبه‌ریا ئه‌گه‌نه ئاوات (٤)

— ٥ —

ماری درێژو باریـــك
سه‌ری له کونی تاریـــك
ده‌رئه‌هێنێ‌و به زمـــان
هێڵ ئه‌خاته ڕووی مه‌یدان
ڕووی مه‌یدانی به‌فرینه
هێڵ یان سووره ، یان شینه !
هه‌ر هێڵێ ته‌ماشا که‌ی
چیی کێلاَبێت تێی‌ئه‌گه‌ی !
ئه‌م ماری سك پڕ ئـــاوه
ئاخ ئه‌تزانی چیی ناوه ! . (٥)

مه‌ته‌ڵه‌ی بڵاوکردوه‌ته‌وه‌و له‌م جاری دووهه‌مه‌دا دوا نیوه به‌یتی به‌م‌جۆره گۆڕیـــوه :

ئه‌خوێنم به‌سته‌ی جوان جوان

(٤) هه‌ڵهێنانی مه‌ته‌ڵ : قوتابخانه .

(٥) هه‌ڵهێنانی مه‌ته‌ڵ : پاندان .

- ٦ -

تیغی تیژی بە بڕشتە
حوکمی سەری تۆی بە مشتە
لە بەرچاوت بە هەزاران
زەردو ڕەش‌و سپیی ئینسان
ئەداتە بەر داسی درەو
تاوێ بە ڕۆژ ، تاوێ بە شەو !
سزای پاکۆی ئەم گشت لەشە :
لە کیسەی خۆت پارەی بەشە (٦)

- ٧ -

دوو مەقطەعە مەتەلەکەم
دووەم ئەخوا بڕوا یەکەم
ناوو صیفەت لێکیان‌داوە
وشەی مەتەلیان لێ زاوە
لامان باو بوو جاری جاران
دوایی باوی کەوتە شاران (٧)

- ٨ -

سێ پیتە مەتەلی ئەم جارەی ژینت
بیزانی ژین ئەکا زۆر ئافەرینت
یەکەمیان وەکوو مێرد لایەکە لە ژن
دووەمیان لە (جێ) دا ئەکشێ بەرەو بـن
سێیەمیان بەرو دوای قووتی ئینسانە
بێ هەر سێ ئەم کۆشکەی لەشمان وێرانە (٨)

---

(٦) هەلهێنانی مەتەل : سەرتاش .
(٧) هەلهێنانی مەتەل : ماریێچ .
(٨) هەلهێنانی مەتەل : ژین .

- ٩ -

مەیکێشە با کەم نەکا
زۆرە لە ناوی یەکا
جووتی پاڵکەوتووی ناو تاق
بیست دانەیە لە عێراق [٩]

- ١٠ -

حەوتە مەتەڵم ژمارەی پیتی ،
مژینی مانگای خەڵقە نەریتی ،
پیتی سێو پێنجی لەگەڵ شەشەمی
بۆتە هۆ لێمان داپچڕێ دەمی
حەوت و شەش و دوو لەگەڵ سێ بە ڕیز
شتێك نین چووبی بەلایا هەرگیز !
زیاندارە وەك پێنج و شەش و حەوت
دەریالووشێکە بۆ چاڵاوی نەوت
گوێچکەی تاقکەوتووی وەك هیی کەر درێژ ،
کلکی کوتومت مارێکی ژارڕێژ
چیە ئەم دەعبا دڕندەو پیسە ؟
پێنج بوایە پیتی ئەتوت ابلیسە ! . [١٠]

- ١١ -

وەك کەر لەسەر چوار پێ وەستاو ،
هەیەتی ڕوو ، هەیەتی چاو !
پشتی پانەو باری سووکە ،
دەعبایەکی لەش بێتووکە !

---

(٩) هەڵهێنانی مەتەڵ : جگەرەی پاکەتی عێراق .
(١٠) هەڵهێنانی مەتەڵ : استعمار (بە ئیملای عەرەبی) .

چی بێ ناوی ئەم دەعبایە
کە نزیکی کورسیی شایە !. (١١)

- ١٢ -

وشەی مەتەڵ پێنجە پیتی
هەڵیبێنی زرنگو زیتی !
لە یەکو دووی لەسەر دوانی
لە سێ تا پێنج تۆ بی ، جوانی !
بێ دوو ، وشە ، شای چێشتانە ،
بێ سێ گەورەی ناو خێزانە
باتـا واتـا مەتەڵزان بە
خاوەندی قۆندەرەی جوان بە (١٢)

- ١٣ -

لە (هەمان ژوور)دا بۆ دوا وەرگەڕام
کە گەیشتمە بەر «ژین»یان پیشاندام
سرنجم ورد دا لە پیتی هەشتەم
دیم دەنگی لای کورد دەرناچێ لە دەم
بۆ کردنەوەی تەلیسمی مەتەڵ
حەوت بەسە ، هەشتت با نەبێ لەگەڵ (١٣)

- ١٤ -

دیم لە گۆیەکی زەردی سوورباوا
دە پازە ژووری هێلکە لە ناوا

---

(١١) هەڵهێنانی مەتەڵ : مێز .
(١٢) هەڵهێنانی مەتەڵ : پێڵاو .
(١٣) هەڵهێنانی مەتەڵ : ڕۆژنامە . [بۆ دەرهێنانی وشەی (ڕۆژنـامە) لـە (هەمان ژوور) ئەبێ ڕێنووسی کۆن بگرینەبەر . م.م.ك.]

له ژووری سێ سووچ دەریای شەربەتاو
له هێلکەی وەك زیخ بووبوو بە گۆماو
دەریالووش بە کێرد ورگی گۆی دڕی
ژوور ژوور شەکراوی له دەریا بڕی
هێلکەی فڕێ داو گۆی پان کردەوە
گۆی هونەری خۆی ئاوا بردەوە (١٤)

- ١٥ -

مەتەڵەکەمان چوار پیتی ساغە :
دروستکراوە لەسەر بناغە ،
لە یەك تاکو سێ ئاوریشم دڕە
یاخۆ شوێنێکی لە وڵاغ پڕە ،
یەك‌و دوان‌و چوار زوڵفی نازدارە
یەك‌و چوار خراپ هەر شەرمەزارە
هەیەتی گشت شت سیان‌و دوان‌و چوار
بیزانەو بڵێم بژیت هەزار جار ! (١٥)

- ١٦ -

شارێکی گەورە هاوناوی گۆمە
سەر سنوور کەوتووی عەجەم‌و ڕۆمە
سێ پیتەی وشەی لە پێوە بۆ سەر
چیت بوێ لە دەم پێی دێنیتەدەر
ناونجیی لا خەی پیتی یەك‌و دوو
لێت نادیارە وەك ناوی مردوو

---

(١٤) هەڵهێنانی مەتەڵ : پرتەقاڵ .
(١٥) هەڵهێنانی مەتەڵ : خانو [خانوو] .

بەڵام چەواشە بڕوانی بۆیــان
ژمارەی مانگن بۆ ژنی دووگیان (١٦)

- ١٧ -

مەتەڵ حەوت پیتە (نووسین بە کوردی)
گەر هەڵیبێنی ئەڵێم زۆر وردی
پیتی یەکەمو دووەم لەگەڵ سێ
بەو سەرەوانێ ئەمسەر ئەبەستێ
پیتی سێو شەشی لەگەڵ یەکەم بێت
لای بابی لووتکەی (کاژاو) ئەکێڵێت
بەڵام حەوتو دوو شەشو یەك هەر چوار
زێڕێکە لێمان ئەدزێ ئیستیعمار (١٧)

- ١٨ -

مەتەڵی ئەمجارە لە نۆ پیت پێکهات :
مایەی پێشکەوتنە بۆ گەلو وڵات ،
سێیەمو چوارەمی ؛ یەکەمیش لەسەر
لە هیچ کوێ نابینرێ لە خانوو بەدەر
یەکەمو دووەمو شەشەم بە ڕیزە
میوەیەك پێکدێنن میوەی پایزە
پیتی پێنجو حەوتو هەشتو نۆ ئاسان
ئەبێ بە شارێکی سنووری ئێران (١٨)

---

(١٦) هەڵهێنانی مەتەڵ : وان .
(١٧) هەڵهێنانی مەتەڵ : تەلەفۆن .
(١٨) هەڵهێنانی مەتەڵ : قوتابخانە .

- ١٩ -

ناپاکێکی پێنج پیتی‌یــە ،
زیانداری نەریتی‌یــە
سیان‌و دوو یەك وەك ڕووی ڕەشە
بە برژاندن ئێجگار چەشە
لەگەڵ دەرکەوت (چوار ، پێنج) ئەڵێن
بە یەکترو بەو ئەدەن جوێن
بەو کیردەی خۆی دای سێ‌و دوو چوار
ورگی ئەدڕن وەك گورگی هــار
لە (یەك ، دوو ، چوار) هەڵی‌ئەدروون
ئەڵێن تۆپی شێری مەلعوون (١٩)

- ٢٠ -

مەتەڵ نۆ پیتەو کورتە باڵایــە
یەك‌و سێ‌و چواری ناپاکیی تیایە
وەك پێنج‌و شەش‌و هەشت بەوەزەن بوو
لە پێنج تا حەوتی لەسەر شەڕ بەن بوو
ئێستا کە ماڵی فیتنەی وێرانە
سێ‌و شەش‌و حەوتی ڕوو لە بڕانە (٢٠)

- ٢١ -

پێنجە ژمارەی پیت گەلی مەتەڵ
بێ سێ شیرەکەی ئەکەنە مەنجەڵ

---

(١٩) هەڵهێنانی مەتەڵ : جاسوس [جاسووس] .

(٢٠) هەڵهێنانی مەتەڵ : سینگمان ڕێ .

یەکو دوو خڕەو یەکو دوانو سێ
بە شیش ئەبرژێو ئەیخوا گشت کەسێ
لە دوو هەتا پێنج پشووی پاش کارە
سێو چوار لەگەڵ دوو ئەبینێ دیارە !
ئەوەندە سووکو ئاسانە مەتەڵ
یاربی پێ ئەکا شوانی لای ئاژەڵ (٢١)

- ٢٢ -

لە چوار پیت دێتە بەرهەم
ئەی برا ئەم مەتەڵەم :
بە یەکەمو سێو چواری
دیل کەری زۆر گیانداری
جگە لە یەك ، دوو ، سێ ، چوار
شادیی تۆو خەمی باڵدار ! (٢٢)

- ٢٣ -

مەتەڵەکەم چل پێی هەیـە ،
هەر پێیەکی یەك ڕێی هەیە ،
ڕێگای باریك ئەگرێو ئەڕوا
هەتـا لەوپەڕ سەر هەڵئەدا
ناو ڕێگا هێند بۆنی خۆشە
تیغی سەرتاش بۆی پەرۆشە
زیرەك بەو بزانە چییە
ئەم مەتەڵە چوار پیتییە ؟ (٢٣)

---

(٢١) هەڵهێنانی مەتەڵ : گۆچـان .
(٢٢) هەڵهێنانی مەتەڵ : دراو .
(٢٣) هەڵهێنانی مەتەڵ : شانە .

- ٢٤ -

مەتەڵەکەم پیتی چوارە
بێ قاچەو ، کلکو پەڕ دارە
ئەڕوا بێ پێ ، ئەخوا بێ دان
هەوا بمژێ گورج ئەدا گیان
بۆ هەژاری گوێ ئاو گۆشتە
پارەی باشی پێ ئەدا پۆشتە
گەر بتەوێ مەتەڵ ڕاو کەی
ئەبێ خۆت نوقمی قوڕاو کەی (٢٤)

- ٢٥ -

مەتەڵم پێنج پیتی ڕێـکە
خۆشویستراوی گشت کەسێکە
پیتی سیانو چوارو دوانی
وەك سەدەف وایە ئێسقانی
بەڵام دوانیو چوارىو پێنجەم
لە چوار پەلی ئەسپم ئەدەم
یەکەم پیتو دووەم پیتی
هەر لە بوێژە بریتی (٢٥)

- ٢٦ -

مەتەڵی حەوت پیت شاعیری مەزن
بلبلی کورد بوو بۆ شیرین خوێندن
ئاوازەی چەشنی هیی یەك ، دوو ، چوار بوو
مەعنای ڕەنگینی ورد وەك یەكو دوو

---

(٢٤) هەڵهێنانی مەتەڵ : ماسی .
(٢٥) هەڵهێنانی مەتەڵ : منداڵ .

یەکو دوو چوارو پێنجیشی لەسەر
پیشەی بوو لەسەر ڕووی دەریای هونەر
بە شیلەی جوولەی چوارو حەوتو شەش
بە کورد زمانان شەکری ئەدا بەش
بدۆزیتەوە کێیە مەتەڵم
ئەڵێی هەر بژی یاری لەگەڵم [٢٦]

- ٢٧ -

مەتەڵ شەش پیتی کوردیو ئاسانە
حەقێکە لەسەر خوێندەوارانە
سێ یەکو دوانو پێنجەمو شەشەم
بۆ (ژین) ئەبێتە نرخی هەفتانە
چنۆك ڕائەکا بۆ سێ ، دوو ، پێنج ، شەش
پێی‌بڵێم هیی ساڵ بکە ڕەوانە
بڵێم هیی شەش مانگ ، ئەڵێ : سێ ، پێنج ، چوار
با بێتە خەوت نیوەی ساڵانە
ئەگەر بۆ پارە هەڵکوتمە سەرت ،
ئەبینی مەتەڵ لەسەر زمانە ! [٢٧]

- ٢٨ -

حەوت پیتە مەتەڵ شاخ لێ ڕواوە
پەنجە گەزیوەو فرمێسك بە چاوە
لە یەك تاکو پێنج بێ چوار ئەڕێسن
ئەیکەن بە بەڕەو بەرماڵ پیرێژن

---

(٢٦) هەڵهێنانی مەتەڵ : مەولەوی .
(٢٧) هەڵهێنانی مەتەڵ : ئابونە [ئابوونە] .

پێنج و شەش و سێ بۆ چێشتی هەژار
لە ڕەش ، لە سپی دێتە ناو بازاڕ
ئەگەر حەوت و شەش لەگەڵ سێ و چوار بێ
ڕەنگە بۆ ناوی مەتەڵ لەبار بێ ! (٢٨)

— ٢٩ —

کفرە مەتەڵ ، لاموایە ،
لای هەندێك ناوی خوایە
خوایەك کە لە ڕووی ئەرزا
وەکیلیەتی سەرمایە ..
خاوەن سەرمایەی ناپاك
ئاشووب ئەخاتە کایە ،
بۆ سوودی خۆی ، بۆ شادیی
دلی ئەو خوای بەدخوایە !
بە ئیملای کوردی مەتەڵ
تەنیا لە چوار پیتایە ! (٢٩)

— ٣٠ —

یەکەم شاعیرمان هەر بە ناو بیستراو
حەوت پیتی کوردی بۆی ئەبێ بە ناو
یەك و پێنج داری گەورەی شیرین بەر
لە یەك هەتا چوار تابووت دێتەدەر
یەکەم و حەوتەم لەگەڵ شەش و دوو
گشت کەس هیی چەوری ئەکا ئارەزوو

---

(٢٨) هەلهێنانی مەتەڵ : پەشیمان .
(٢٩) هەلهێنانی مەتەڵ : مارس .

زۆردار خستووینیە گێرەو کەشمەکەش
لەشی ڕووتکردووین لە یەك پێنجو شەش
ئەگەر شاعیری دێرینی گەلت
ناسی ، هەر بژی قەڵەمو پەلت (۳۰)

- ۳۱ -

هۆی حەسانەوەی سەرە
لەگەڵ سەر سوارو کەرە
بەڵام کەر هەر لە ژێرە
هێندە بێخێرو پێرە
ئەو نەبێ کورد بێبەوێ
هەم ژێر ، هەم سەر ئەکەوێ
زیرەکیی خۆت بنوێنـە
ئەم مەتەڵە هەڵبێنە (۳۱)

- ۳۲ -

وێنەی مەتەڵم لە نۆ پێت پێکهات
شیعری چۆتە ناو گۆرانیی وڵات
نەخوێندەوار بوو ، بەڵام داستانی
خوێندەوارانیش نرخیان ئەزانی
لە یەك تاکو سێ لە ڕواو دەردێ
لە یەك هەتا چوار سەری پێ ئەشکێ
لە شەش تاکو هەشت پێنجیشی لەسەر
چل زمان ئەدا لە زوڵفی دولبەر

---

(۳۰) هەڵهێنانی مەتەڵ : تەرمۆکی ، عەلی تەرمۆکی .
(۳۱) هەڵهێنانی مەتەڵ : سەرین .

سیانو دوو لەگەڵ شەش و پێنج ، یەك ، حەوت
لەم شارەی ئێمەی بڕیوە سرەوت
مەتەڵ هەڵبێنی و بزانی کێیە
ناوت بە زیرەك دائێن بەجێیە (٣٢)

- ٣٣ -

مەتەلی بەدکار لە حەوت پیت پێك دێ
ناژی وەك ئەسپێ خوێنی خەڵك نەمژێ
یەك و دوو دەستە ، پێنج و شەش و حەوت
باوەشێن ئەکرێ هاوینان کە خەوت
پێنج و شەش ، سێ و حەوت لە ئاوریشم ئەدرێ
لە خەرمان حەوت ، سێ ، یەکی پێ ئەبرێ
پێنج و چوارو سێی ڕەنجەبا وەك بـا
وەك پێنج و دوو سێ و یەك لە سەر ئەدا
ئەگەر هەڵبێنی مەتەلی ناساز
نزات بۆ ئەکەم ببی سەرفەراز (٣٣)

- ٣٤ -

مەتەڵ بڕبڕەی پشتی وڵاتە
سەربەرزە گەرچی پەڕپووت و لاتە
لە شەش پیت پێك دێ و شەش هەتا چواری
لەناو ڕەنگانا ڕەنگێکە دیـاری
شەش و دوان و یەك دەنگی لێوە دێ
سیان و دوان و چوار دەعبای تیا ئەنوێ

---

(٣٢) هەڵهێنانی مەتەڵ : بەردەشانی .
(٣٣) هەڵهێنانی مەتەڵ : دەرەبەگ .

یەكو چوار لەگەڵ دوەمو پێنجەم
ئاوێكە لە ژار تاڵترە بــە دەم
یەك تا چوار بێ سێ دەمەو هەنگوینی
هەنگوینێك بە گوێ ئەدا شیرینی
بزانی مەتەڵ کام چیای بەرزە
هەزار (ئامەخوا)ت لەسەر ژین فەرزە (٣٤)

- ٣٥ -

مەتەڵ شوێنەزای شاعیرێكە زل
شــاعیر خۆی گڵی نــاو ئەبا بە کل
لە حەوت پیت پێك دێو دووی دووبارەیە
هەموو قۆناغێك دوور لەم شارەیە

---

(٣٤) هەڵهێنانی مەتەڵ : زاغرۆس .

که مامۆستا گۆران یا هەر مەتەڵدانەرێكی تر مەتەڵێكی دائەناو لە ژینا بلاو ئەکرایەوە ، خوێنــدەواران وەڵامیــان ئەدایــەوەو مەتەڵەکەیــان هەڵئەهێناو وەڵامەکانی ئەوانیش لە ژمارە داهاتووەکاندا بڵاوئەکرانەوە . ئەمانە زۆریشیان بە شیعر وەڵامیان ئەدایەوە . لە وەڵامی ئەم مەتەڵەدا صەلاحی برام چەند بەیتێکی نووسیبوو مامۆستا گۆران لە ژمارە ١١٨٣ی ژیندا بڵاوی‌کردنەوە . صەلاح نەیزانیبوو مەتەڵەکە مامۆستا گـۆران خۆی دایناوە ، لەو بەیتانەیدا ڕەخنەی لەوە گرتبوو کە بۆچی خـاوەن مەتەڵ لەجیاتیی (زاگرۆس) نووسیویە (زاغرۆس)و نووسیبووی :

بەڵام مەتەڵنووس فەرز بوو لەسەری
(گاف) دانێ لە جێی (غەین)ی جێگری
وا دیــارە کوردیی لا نادیاری‌یە
کوردی نووسینی بە بێگاری‌یە

مامۆستا گۆرانیش ئەم بەیتەی بۆ وەڵام خستبوە سەر وەڵامەکەی :

مەلا بچکۆلەی پێ لە (گاف) نەنەر !
لەبەر تۆ (غەین)ی نووسیوە نووسەر

م. م. ك.

له یەك تا سیانی وەك پێنجە تا حەوت
چوارەم سەر زلی خاوەن کلکی چەوت
پیتی یەکەمو دووەمو حەوتەم
کوتانی باو بوو بەڵام ئێستا کەم
پێنجو دوانو چوار زوڵفی نازدارە
سیانو دوانو شەش لە دوور دیارە
وەڵام هەڵبێنی دەرئەخەی ژیری
مەتەڵزانێکی بە هۆشو بیری (٣٥)

- ٣٦ -

چوار پیت وەك یەك تاقو جووت
قەڵای باو باپیری زووت
دەورەیان دا کڵاوسوور
قەڵایان کردیت خاپوور
ئەم مەتەڵە بزانی
وەستای بەیتو داستانی(٣٦)

- ٣٧ -

پەنجە بەرە بەی هەڵگرە
لە خانوودا ڕوو لە دەرە
ئەوەی ئەیکا بە ڕەنجی شان
هاودووکانی ئاسنگەرە
ئەگەر زانیت مەتەڵ چی‌یە
(ئامەخوا)کەت لەسەر سەرە (٣٧)

---

(٣٥) هەڵهێنانی مەتەڵ : خاكو خۆڵ .
(٣٦) هەڵهێنانی مەتەڵ : دمدم ، قەڵای دمدم کە خانی لەپزێڕینی تیا کوژرا.
(٣٧) هەڵهێنانی مەتەڵ : پەنجەرە .

- ٣٨ -

له تۆ پیت پێکهات مەتـەڵی ئەشکەوت
کاتی زوو ئینسان لەناویا ئەخەوت
ئێستاش ئێسقانی کەللەسەری کۆن
تیا پیشان ئەدا ئینسان ئەژیا چۆن !
بە بێ ناونیشان هەڵیدێنێ کورد
سرنج لە مەعنای ئەم شیعرە با ورد :
صەد دەستە پیاوی ئازاو خێزاندار
بۆ یادیان کردیان تا سەر بە هەوار (٣٨)

- ٣٩ -

مەتەڵێکە سەر لێ تێکدەر
کێواو کێو دەشت ئەداتە بەر
دوو جار پێتو ناوی بەری
باوکی مناڵ هەڵئەدا سەر (٣٩)

- ٤٠ -

بە هێلەك ئارد ئەبێژن
شتێکی لێ ئەڕێژن
سەری پێیەو پێی سەرە
بە پێنج پیت ناوی بەرە
پێنج پیتی ئیملای کوردی
ئەگەر زوو زانیت وردی (٤٠)

---

(٣٨) هەڵهێنانی مەتەڵ : هەزار مێرد ، ئەشکەوتـە تەئریخییـەکەی پشـتی جێشـانە لە ڕۆژاوای سلێمانی .

(٣٩) هەڵهێنانی مەتەڵ : بـا .

(٤٠) هەڵهێنانی مەتەڵ : کەپەك .

- ٤١ -

شوێنەزای پیری شیعری گۆرانی
لە حەوت پیت پێك دێ وشەی دوولانی
لە یەك تاکو سێ بارانی شەستە
یەکو پێنجو شەش ڕێی ڕوانین بەستە
منال حەز ئەکا لە سێ ، دوو ، شەش ، حەوت
کێ کردی شەش ، دوو لەگەڵ یەك هەڵکەوت
بە بێ چوار ، شەش ، حەوت مەتەڵ هەڵبێنی
(ژین) پێی لێ ئەنێ هونەر ئەنوێنی (٤١)

- ٤٢ -

مەتەڵی شەش پیت لە دەشتی بەپیت
گردەو منارەی ڕاوەستاوی قیت
پیتی یەکو دوو و سێیەمو شەشەم
ڕووی کردە نزمی ناوئەبرێ بە تەم
چوارەمو پێنجەم سێی بچێتە سەر
تا نەکرێتەوە دەنگ نایەتەدەر
یەکەمو پێنجەم لەگەڵ شەشو سێ
گوڵەو لە دێمو لە بەراو ئەڕوێ
کە چوویتە شاری دێرینی مەتەڵ
لە گەنم پڕ کە گیرفانو باخەڵ (٤٢)

- ٤٣ -

مەتەڵ بۆ کوردێك بە شەش پیت پێك دێ
چوارو پێنجو یەك بەهار زۆر ئەبێ

---

(٤١) هەڵهێنانی مەتەڵ : تاوگۆزی ، شوێنەزای مەولەوی‌و عەشیرەتەکەی .
(٤٢) هەڵهێنانی مەتەڵ : هەولێر .

چوارو دوانو شەش بکێڵە بەهار
پایز مێوژت ئەبی شەش ، پێنج ، چوار
لەسەرتە یەكو دوانو شەشو چوار
گشت سیو دوو و چوارو شەشێکی بەهار (٤٣)

– ٤٤ –

وەرە دروستکەین لە تۆ پیت مەتەڵ
داخ بەرینە سك خوای شەڕی چەپەڵ
ئەگەر لەباتیی پیتی پێنجو چوار
واوێك وەربگری لە کۆتری ئازدار
ئەمجا پیتەکان پاشو پێشتر خەی
دوایی بە وردی لە گشت سرنج دەی
ئەبێتە بەهەشت ، بەهەشتی نیاز
چۆلەکەی بۆتە مەلی (خۆش ئاواز) (٤٤)

– ٤٥ –

حەوت پیتە ئەمجارە ، ئەگریسە مەتەڵم
لە دەستی زۆری چەشت ڕۆژی خۆی کۆمەڵم
لە یەکەم تا شەشەم خشۆکی ژاردارە
حەوتو شەش لەگەڵ دوو کراسی ڕەشمارە
حەوتو چوار لەگەڵ دوو بلندەو ، سیانو چوار
دەستەیەو ، یەك ، شەش ، پێنج هاوارە لە ئازار
هەرکەسێ تینوێتی بۆ نەورۆز بنوێنێ
بێگومان هەوڵئەدا مەتەڵم هەڵبێنێ (٤٥)

---

(٤٣) هەڵهێنانی مەتەڵ : نەورۆز .
(٤٤) هەڵهێنانی مەتەڵ : ئاشتیخواز .
(٤٥) هەڵهێنانی مەتەڵ : اژدەهاك [ئەژدەهاك] .

- ٤٦ -

مەتەلم پێتی حەوتەو ئاسانە
گەشەو بۆنخۆشەو بە ڕەنگ زۆر جوانە
یەکو دوانو سێ سەرجەمی زۆری
پێنجو شەشو حەوت مەڵبەندی زۆری
یەکو چوارو دوو لەگەڵ سێیەمین
ئەدرێ ، بەشانا چەرمێکە پەشمین
حەوتو شەشو سێ لەسەر کوڵمی ئاڵ
وەك داخی پەڕەی گوڵ دێتە خەیاڵ
بزانە چییە مەتەڵی بەهار
با ئافەرینت بکەن هەزار جار (٤٦)

- ٤٧ -

مەتەڵەکەم شەش پیتییە
ئاواتەخوازی برسییە
بەڵام زیخی وەك یەکو سێ
یەك ، دوو ، چوار ، پێنجیش ئەیناسێ
وەك بەردی یەك ، شەش ، سێ ڕەقە
دان لە ترسی گازی لەقە
بەڵام ڕەق بێ یان ئاسان بێ
زوو بۆت هەڵدێ مەبەست نان بێ (٤٧)

- ٤٨ -

لە یەك تا سێ ساڵی پێشوو
لە حەوت تا نۆ حاڵی پێشوو

---

(٤٦) هەڵهێنانی مەتەڵ : گوڵەباخ . [بەڵام لەجیاتیی (گوڵەباخ) ، (گوڵەباخ)ی لێ دەرئەچێ . م. م. ك.]
(٤٧) هەڵهێنانی مەتەڵ : کولێرە .

یەك ، دوو ، سێ ، پێنجی لەسەر بێ
ورگی خاوەن تەماع ئەدڕێ
لە شەش بۆ چوارەم باڵدارە
بێ هەشتەم پیت پەلامارە
جێگایەکە ئەم مەتەڵە
لای ئێمە پڕ لە تەمەڵە
لە زۆر جێگای ئەم دنیایە
دڵسۆزانی گەلی تیایـە
بە ژمارە هەشتە پیتی
هەڵیێنی زرنگو زیتی (٤٨)

- ٤٩ -

لە شەش پیتەکەی جووتی پێش‌و پاش
قسەی منالن بۆ شت جوان بێ‌و باش
لە سێوە بۆ پێنج کزی‌و بێ‌دەنگی
یەك تا سێ زستان مایەی دڵتەنگی
هەرکەس لە یەکەم تا چواری زۆر بێ
دەزگاو دووکانی یاخوا هەر مۆر بێ
تا ئێستا نرخی ئێجگار گرانە
تاوانیش دیارە هیی شارەوانە

(٤٨) هەڵهێنـانی مەتـەڵ : پارلەمان . [مەتـەڵەکە لە (ژین)دا بەمجـۆرە نووسراوەتەوە ، بەڵام نیـوە بەیتی دووهەمی هەڵەیەکی تیایە چونکـە ئەڵێ : « لە حەوت تا نۆ حاڵی پێشوو » . هەڵەکە لەوەوەیە کە مەتەڵەکە هەشت پیتەو نۆ پیت نی‌یەو مەبەست لە نیوە بەیتەکە دەرناکەوێ تەنانەت ئەگەر (حاڵی)یش بە (ماڵی) بخوێنینەوە . م. م. ك.] .

بزانی مەتەڵ سەوزەی ڕووسوورە
ئەڵێی لە وزەی کڕین ئای دوورە ! (٤٩)

- ٥٠ -

مەتەڵ لە چوار پیت پێك دێ
دووکەڵ ئەکاو ئەسووتێ
یەك ، دووی شیرین وەك هەنگوین
یەك ، دوو چوار مایەی پژمین
بۆمان ئەبوە هۆی سامان
سەربەست بوایە بازاڕمان
هونەری خۆت بنوێنە
ئەم مەتەڵەش هەڵبێنە (٥٠)

- ٥١ -

مەتەڵی حەوت پیت زەنگیی کڵاو سەوز
ئاو ناخوا بەرێی تا نەکەن بە حەوز
مل هەڵواسراوی بن لقی بەرزە
پاش ئیعدام پێنج ، چوار ، سێ و حەوتی فەرزە
یەك ، دووی تۆز ئەکا ، یەك ، دوو ، چوار لای ژوور
چوارو پێنج ، سێ و یەك سەرۆکێکی دوور
ئەمیش هەر بەری ڕەنجی جووتیارە
کێ ئەیکاو کێی‌تر بۆی ئەخوا ؟ دیارە ! (٥١)

---

(٤٩) هەڵهێنانی مەتەڵ : تەماتە .
(٥٠) هەڵهێنانی مەتەڵ : توتن [تووتن] .
(٥١) هەڵهێنانی مەتەڵ : باینجان .

- ٥٢ -

حەوت پیتی بە مەتەڵی خۆش
چەرخو فەلەك دێنێتە جۆش
لە یەك تا چوار ڕۆژی شادی
سك تێری و گەردن ئازادی
لە سێ تا حەوت بابەتی ژن
سێو چوار نیوەی کۆمەڵی من
لە چوار تا شەش زادی خوایە
چوار ، پێنج هەروەك شەش ، حەوت وایە
سێو پێنجو شەش هۆی هاوارە
سرنج بدەی مەتەڵ دیارە (٥٢)

- ٥٣ -

مەتەڵەکەم پێنج پیتە
لە ئاردایەو بێ پیتە
پـاشو پێشی وەك یەکە
سێ پیتی دوایی یەکە
ئەم مەتەڵە هەڵبێنی
دیارە هونەر ئەنوێنی (٥٣)

---

(٥٢) هەڵهێنانی مەتەڵ : جەژنـانە .
(٥٣) هەڵهێنانی مەتەڵ : کەپەك .

کۆمەڵەی سیازدەهەم

هەمەجۆرە

– ١ –

له تاوی فیرقەتی یارم دڵم دائیم پەرێشانە
وەکوو مەجنوونی حەی وێڵی کەژو دەشتو بیابانم (١)

– ٢ –

زارۆڵەو مەعصووم بێ گوناهێنمێ
ئیسلام زادێنمێ ، ئیسلام خواهێنمێ
عەزمسا جەزما ، پەی وەنەو عیرفان
عیرفانا وەحشی کەرۆ بە ئینسان (١)

– ٣ –

ئەی کاکە کەمال ! شاعیری خۆشخوانی هونەرمەند
بلبل نییە ، تۆی تەیری تەرەننوم لە سەحەردا

– ١ –

(١) ئەم بەیتە بەیتی یەکەمی یەکەمین غەزەلی مامۆستا گۆرانە کە لە سەردەمی منالیدا وتوویەتی (بڕوانەرە : ڕەفیق حیلمی ، شیعرو ئەدەبیاتی کوردی، بەرگی دووهەم ، ل ١٥١ ، بەغدا ، ١٩٥٦) . م.م.ك.

– ٢ –

(١) مامۆستا گۆران ئەم چوارینە هەورامییانەی لە سەرەتای سالی خوێندنی ١٩٢٧ – ١٩٢٨دا کە قوتابخانەی سەرەتایی لە تەوێڵە کراوەتەوە ، بۆ منالە قوتابییەکان داناوەو پێی لەبەرکردوون . لەم چوارینەوە بەئاشکرا دیارە کە گۆرانی مامۆستا بە مەبەستی بەرپەرچدانەوەی ئەو کۆنەپەرستانەی داناوە کە خوێندنی نوێی قوتابخانەیان بە کافریو بێدینی ئەدایە قەڵەم . ئەم چوارینەمان لە ڕێگای مامۆستا ڕەشید هەورامییەوە دەسگیر بووە . م.م.ك.

دەك خۆش بێ دەمو پەنجەوو نووكی قەڵەمی تۆ
بۆ دادێ كە دات كاكە لە مەیدانی هونەردا [1]

– ٤ –

بە دڵخۆشیو بە تارەك
حاجی حەجتان موبارەك ! •
چوونە سەر بیری زەمزەم ،
جوان جوان شتتان دەستو دەم ! •
چوونە كێوی عەرەفات ،
تێر تێر كردتان موناجات ••

* * *

– ٣ –

(١) كە ئەحمەد موختار جاف لە ساڵی ١٩٣٤دا لـە گوێ ئـاوی سـیروان ئەكوژرێ، عەلی كەمال باپیر ئاغا بە پارچە شیعرێكی پڕسۆز ئەیلاوێنێتەوە. كە مامۆستا گۆرانیش ئەو پارچە شیعرە ئەبینێ ، بەم چوارینەیە سوپاسی عەلیی باپیر ئاغای لەسەر ئەكا .

شایانی وتنە ئێمە بەرلەوەی ئەم چوارینەیە لەگەڵ پارچە شیعرەكەی عەلی كەمال خۆیدا لە دیوانی (دیاریی شارەزوور)دا ببینین ، بە دەسنووس دەستمان كەوتبوو دوو وشەی (خۆش‌خوانی هونەرمەند)ی تیـا نەبـوو لەجیاتیی ئەوانـە وشەیـەكی (شیرین)و بۆشـاییەك هەبوو ، بۆیە بـە بۆچوونی خۆمان وامان بڕیاردا كە ئەبێ (شیرین نەغمەی تۆ) بێ . ئێستاش كە بەپێی ئەوەی لە (دیاریی شارەزوور)ا نووسراوە ، ئەینووسینـەوە ، هەر لەسەر ڕاكەی خۆمانینو لامانوایە ئەو وشەی (شیرین)ە لەخۆڕایی نەهاتووەو ئەسڵەكەی (شیرین نەغمەی تۆ)یەو ، مامۆستا عەلی كەمال كە شیعرەكانی خۆی چاپكردووە ، چوارینەكەی مامۆستا گۆرانی بە باشی لەبەرنەبوەو خـۆی بـە نیمچـە ڕسـتەی (خۆش‌خوانی هونـەرمەند) پڕیكردوەتەوە . بەڵگەشمان : یەكەم بوونی وشەی (شیرین)و ، دووهەم هاوسەنگیی (شیرین نەغمەی تۆ)و (نووكی قەڵەمی تۆ)ی نیـوە بـەیتی سێهەمو ، سێهەمیش گونجانی (نەغمە)ە لەگەڵ (بلبـل)و (تەرەنـوم)و (سەحەر)ی نیوە بەیتی دووهەمدا . م.م.ك.

به دڵخۆشی‌و بە تارەك ،
حاجی حەجتان موبارەك ! •
لە سەفاوە بۆ مەروە ،
یەك یەك گوڕتان بەستەوە ! •
حاجی حەجتان کردەوە ،
گۆی هونەرتان بردەوە ! • [1]

— ٥ —

— گەنم گەنم لە پێنجەی بێ
دەستی دز لە خۆی پەنجەی بێ
— گەنم نابێ لە پێنجەی بێ
گەل بێ‌هیوا لەم ڕەنجەی بێ [1]

— ٦ —

لە بەغدای تەمووز ، لە مووسڵی ئازار
خوێنسان کرد بە ڕەنگ ، بۆ گوڵی بەهار

— ٤ —

(١) مامۆستا گۆران ئەم پارچە شیعرەی کاتێ داناوە کە لە عەبابەیلێ مامۆستا بوە . دیارە بە مەبەستی وتنەوەی لە پێشـوازی لێ‌کردنی حاجی‌یانـدا دایناوە . م.م.ك .

— ٥ —

(١) لە سەرەتای ساڵی ١٩٥٤دا هەڵبژاردنی ئەنجومەنی شارەوانیی سلێمانی بەدەستەوە بوو . میری پێنج کەسی بۆ خۆی دەستنیشان کردبـوو . میللەتیش پێنج کاندایدای هەبوو . دیارە ئەبوو لەو « هەڵبژاردن »ەدا نوێنەرەکانی میری بیبەنەوە . گۆران ئەم چوارینـەی لـە بەشی « بـۆ پێکەنین »ی ژینی ڕۆژی ١٩٥٤/٢/١٨دا بەوبۆنـەیەوە بـڵاوکردەوە . م.م.ك.

تا جەژنی گەلمان گوڵی ئازادی
بۆن بکاو دڵی پڕ بێ لە شادی [1]

- ٧ -

شۆڕشی تەمووز نەورۆز باس ئەکا
دیجلەمان ڕووی دەم لە ئاراس ئەکا
بۆیە هەلهەلەی جەژنی ئەمسالمان
گوێی دوژمنانی گەلمان کاس ئەکا

- ٨ -

ڕووی دنیا سەوزەو ناوبەناو ڕەنگین
لووتکەی شاخ سپی و ڕەنگی ئاسمان شین
لە دنیای جوانی جەژنی نەورۆزا
بە خۆشیی و شادیی و سەربەستی بژین

- ٩ -

جەژنی گەلەو جەژنە پیرۆزەی لاوان
شادیی و هیوای لە گشت دڵێکا بزوان !
ئەی جەژنی گەل وەك دواڕۆژی گەل خۆش بی !
سەرانسەر هەر ئاشتیی و ئازادیی و نۆش بی !
لە ئاهەنگی برایەتیی گەلانـا ،
مەشخەڵێك بی نۆش لەناو مەشخەڵانا ! [1]

- ٦ -

(١) مامۆستا گۆران ئەم چوارینەو دوو چوارینی پاشەوەی بۆ چاپکردنیان لەسەر کارتی جەژنە پیرۆزەی نەورۆزی ساڵی ١٩٥٩ داناوە. م.م.ك.

- ٩ -

(١) مامۆستا گۆران ئەم سێ بەیتەی لە ١٩٦٠دا بە داوای لاوانی دیموکراتی سلێمانی داناوەو ، ئەوانیش لەسەر کارتی جەژنە پیرۆزە لە چاپیانداوە. م.م.ك.

بەکورتی سەرگوزەشتەی ژیانی گۆران

● گۆران ، یاخود عەبدوڵڵا بەگ کوڕی سلێمان بەگی کوڕی عەبدوڵڵا بەگە • بـاوکیشیو باپیریشی لە شیعرو ئەدەبـدا بەهرەیـان بوەو ، بـە کوردیو بە فارسی نووسیویانەو شیعریان وتووە ، بەتایبەتی عەبدوڵڵا بەگی باپیری ، کە گۆرانی بە ناوەوە ناونراوە ، لە زمانو ئەدەبی فارسیدا دەستێکی درێژی بوەو هەر بۆیەش بە (کاتبی فارسی) ناوبراوە •

● گۆران لە ١٩٠٤ یا لە ١٩٠٥دا لە هەڵەبجە لەدایك بوە • بنەماڵـەی باپیری لە بەگزادەی (میران بەگی) بوون لە ناوچەی (مەریوان)و ، عینایەتوڵڵا بەگی کوڕی ئەمانوڵڵا بەگیان بە خۆیو خێزانیەوە دێتە سلێمانیو لە ناوچەی قەرەداغ ماوەیەك دائەنیشێ • زۆری پێ ناچێ کۆچی دوایی ئەکا ، عەبدوڵڵا بەگی کوڕی [باپیری گۆران] لەگەڵ هەموو خێزانەکەیاندا کە لە برایەکی بچووکیو دایکیو ژنەکەیو منداڵەکانی خۆی پێکهاتوە ڕووئەکەنە هەڵەبجە چونکە خۆیان بە جاف زانیـوەو ، لەوێ جێ گیر ئەبـن • لەو سـەفەرەدا دایکی عەبدوڵڵا بەگو براکەی بە (سێبەڕۆ) ئەمرنو ، ئەمێننەوە عەبدوڵـڵا بەگو منالەکانی خۆی کە ئەمانە بوون : مصطەفـا بەگ ، نـووری بەگ ، نەفێ خان ، سلێمان بەگ ، حەبیبە خان • لەمانە نەفێ خان شـوو ئەکا بـە مەجید بەگی عوسمان پاشا • حەبیبە خانیش شوو ئەکا بە یەکێ لە شێخانی خانەگای لای پـاوە • مصطەفا بەگو نووری بەگیش کەسیـان لەپـاش بەجێ نامێنێ • بەڵام سلێمـان بەگ ئەم منالانـەی ئەبێ : عەلی ، شەمسە ، موحەممەد ، عەبدوڵڵا • عەلیو شەمسە بە لاوی مردوون • موحەممەدیش

(ف ــ ٣٥)

که مەشهوور بوە بە (حەمە بەگە ڕووشە) پاش مردنی باوکی بە دوو سال ئەکوژرێ • بەمچەشنە لەم بنەماڵەیە هەر عەبدوللا (ی گۆرانی دوارۆژ) ئەمێنێتەوە •

● گۆران لای باوکی قورئانو سەرەتای خوێندنی خوێندووە • پاشانیش لە (مزگەوتی پاشا)ی هەڵەبجە بووە بە فەقێو تەنانەت ماوەیەکیش بە (فەقێ عەبدوللا) ناسراوە •

● لە دوا ساڵەکانی جەنگی یەکەمو سەرەتای هاتنی ئینگلیزدا ، بۆ ماوەیەك هەڵەبجە چۆڵ ئەبێتو خەڵك ڕووئەکەنە لادێکانی دەوروپشت • ماڵی باوکی گۆرانیش لە بەهاری ١٩١٩وە تا پایزی ئەو ساڵە ڕووئەکەنە چەمی بیارەو لەوێ لە باخێکدا هەوار ئەخەنو ، بۆ پایز ئەوسا ئەگەڕێنەوە بۆ هەڵەبجە •

● گۆران خۆی بۆ مامۆستا ڕەفیق حیلمیی گێڕاوەتەوە ، وتوویە : « لەبیرمە کە یەکەم قوتابخانەی زەمانی تورك لە هەڵەبجە دانرا ، بۆ پۆلی یەکەم وەرگیرام ، بۆ پۆلێك وەرگیرام کە موودیرەکەمان ، بەڕەحمەت بێ ، طاهیر ئەفەندیی مەلا ئەمینی جەعفەر پێیئەوت پۆلی ئیحتیاط » • وەك گۆران خۆی گێڕاویەتەوە دەوامی لە قوتابخانەی ڕەسمییشدا پچڕ پچڕ بووە • پۆلی چوارەمی لە سەردەمی داگیرکرانی هەڵەبجەدا لەلایەن ئینگلیزەوە ـ تەواوکردووە •

● هەر لە ١٩١٩دا سلێمان بەگی باوکی گۆران کۆچی دوایی ئەکات • پاشان لە ١٩٢١دا موحەممەد بەگی برای ، بە هاندانی مصطفا صائیب ، لەگەڵ عەبدولواحید نووریی خاڵۆزایدا ئەیانێرێ بۆ قوتابخانەی عیلمیەی کەرکووك بۆ خوێندن ، بەڵام هەر لەوساڵەدا موحەممەد بەگی برایشی ئەکوژرێ • ئیتر گۆران کەسێوای نامێنێ گوزەرانی خوێندنی خۆیو

ژیانی دایکی بیا بە ڕێوە ، لەبەرئەوە دەست لە خوێندن هەڵئەگرێ و لە ساڵی ١٩٢٢ەوە تا ساڵی ١٩٢٥ گەلێ دەست تەنگی ئەچێژێ •

● گۆران بۆ یەکەمجار لە ١٩٢٥دا بە مامۆستایی لە قوتابخانەی هەڵەبجە دامەزراوەو تا ١٩٣٧ لە قوتابخانەکانی ئەو ناوچەیەدا ماوەتەوە • پاشان گوێزراوەتەوە بۆ ئەشغاڵ ـ بەشی کاروباری ڕێگاوبان و تا گیرانی یەکەمی لە ١٩٥١دا ، جگە لەو چەند ساڵەی کە لەگەڵ چەند ڕۆشنبیرێکی تری کوردا ئەچێ بۆ یافاو لە ئێسگەی ڕادیۆی ڕۆژهەڵاتی نزیک بە مەبەستی بەشداری لە خەباتدا لەدژی فاشیزم بەشی کوردستان ئەکەنەوە ، لە ئەشغاڵدا ئەمێنێتەوە •

● لە تەشرینی دووهەمی ١٩٥٢دا لە بەندیخانەی یەکەمی دێتەدەرو ئەگەڕێتەوە بۆ سلێمانی و ئەبێ بە بەرپرسی ڕۆژنامەی (ژین) • تا ئەیلوولی ١٩٥٤ لەسەر ئەم کارە ئەمێنێتەوە • لە ١٧/١٠/١٩٥٤دا بۆ جاری دووهەم لەگەڵ کۆمەڵێ لە ئاشتیخوازانی سلێمانی ئەگیرێ و حوکمی ساڵێ بەندو ساڵێ خستنە ژێر چاودێریی پۆلیسی بەسەرا ئەدرێ • ماوەی حەپسەکەی لە سلێمانی و کەرکوك و کووت و بەعقووبەو نوگرە سەلمان و ماوەی چاودێرییەکەشی لە بەدرە بەسەرئەبا •

● لە ١٢/٩/١٩٥٦دا ئەم حوکمەی تەواو ئەکاو بەرئەبێ و ئەچێتە بەغدا چەند ڕۆژێك لەوێ لە یەکێ لە پرۆژە حوکوومەتییەکانی بینادا ئەبێ بە چاوەش عەمەلە • زۆری پێ ناچێ دیسانەوە لە هێرشی میریدا بۆ سەر نیشتمان پەروەران بەبۆنەی دەس درێژییە سێ قۆڵییەکەی سەر میسرەوە ، ئەگیرێتەوەو لە ١٧/١١/١٩٥٦دا دادگای عورفی لە کەرکوك حوکمی یا سێ ساڵ بەندی یا بە بارمتە دانانی هەزار دیناری نەختی ئەدا کە تا سێ ساڵ ورتەی وای لە دەم دەرنەیەت و کردەوەی وای لێ نەوەشێتەوە میری پێی دڵگران بێ •• گۆران نە هەزار دینارەکەی ئەبێ و نە ئەشیەوێ گفتی وا بە

میری بدا ، بۆیە ئەخرێتەوە بەندیخانەو تا ١٩٥٨/٨/١٠ پاش سەرکەوتنی شۆڕشی پیرۆزی ١٤ی تەمووز تیا ئەهێلرێتەوە • گۆران ئەم ماوەیەی لە بەندیخانەی کەرکووکو بەعقووبە بەسەربردوە •

● پاش بەربوونی لە زیندان ئەگەڕێتەوە بۆ سلیمانیو پاش ئەوە بە ماوەیەك لەگەڵ وەفدێکی میللی سەر لە یەکێتیی سۆڤیەتو چینی میللیو کۆریای دیموکراتی ئەدا •

● لە سەرەتای ١٩٥٩دا سەرپەرشتیی گۆڤاری (شەفەق) ئەگرێتە دەستو بە ناوی (بەیان) دەری ئەکاو ، لە ئیسکانی سلیمانی‌یش دائەمەزرێو تا ناوەڕاستی ١٩٦٠ کاری تیا ئەکا • ئەنجا بەبیانووی ئەوەوە کە گوایە بێ پرس کاری بەجێ هێشتووە [کار بەجێ هێشتنەکەی بۆ چوون بوە بۆ شەقلاوە بۆ بەشداربوون لە کۆنگرەی دووهەمی مامۆستایانی کورددا] — لەسەر کار لای ئەبەن•

● لە ناوەڕاستی سالی ١٩٦٠دا دێتە بەغداو ئەبێ بە موحازەرەدەر لە بەشی کوردیی کوللی‌یەی ئادابی زانکۆی بەغداو ، بە ئەندامی دەستەی نووسەرانی ڕۆژنامەی ئازادی •

● لە سەرەتای ١٩٦٢دا ژانەسك زۆری پێ ئەهێنێ • دەرئەکەوێ کە گەدەی تووشی نەخۆشیی (شێرپەنجە) بوە ، عەمەلیاتێکی سەرکەوتووی لە بەغدا بۆ ئەکرێ ، بەلام بەداخەوە پاش وادە •

● پاش ئەو عەمەلیاتە لە نیساندا ئەچێ بۆ مۆسکۆو سێ مانگێك لە نەخۆشخانەی (کرێملین)و سەنەتۆریی (بەرڤیخە) بەسەرئەباو پاشان ئەگەڕێتەوە بۆ عێراق •

● پاش گەڕانەوەی بە ماوەیەکی کەم نەخۆشی‌یەکەی سەر هەڵئەداتەوەو

تەنگی پێ هەڵئەچنێ . لەبەرئەوە ئەگەڕێتەوە بۆ سلێمانیو لەوێ لە جێـدا ئەکەوێ .

● لە سەعات نۆو نیوی سبەینێی ١٨/١١/١٩٦٢دا چاوی یەگجـاری ئەنێتەوە .

سەرچـاوە :

١ـ شیعرو ئەدەبیاتی کوردی ، بەرگی دووەم ـ ڕەفیق حیلمی .
٢ـ نامەیەکی تایبەتیی کاك ئەژی گۆران بۆ ئامادەکەری ئەم دیوانە .
٣ـ ئاگاداریی تایبەتیی خۆم ـ م. م. ك.

پێرست

کۆمەڵەی یەکەم

بەهەشت و یادگار

سەرەتا بۆ بەهەشتو یادگار ٣
پێشکەشی بەهەشتو یادگار ٥

بەهەشتی دڵ

ئافرەتو جوانی ! ٩
ڕەوتێکی جوان ! ١١
ئاواتی دووری ١٣
گوڵی خوێناوی ! ١٦
حوزنی پەچە ١٩
خۆزگەم بە پار ٢١
سکاڵا ٢٤
بۆ جوانی سەرەڕێ ٢٦
بەستەی دڵدار ٢٨
جوانی لە لادێ ٣٢
لە درزی پەچەوە ٣٤
بۆ خانمێك ٣٦

هەڵبەستی ڕەنجاو ٣٧
هەڵبەستی پەشیمان ٣٩
بۆ گەورە کچێک ٤١
نیاز ٤٢
جوانی بێ ناو ٤٥
بۆ کچێکی بێگانە ٤٧
ئاهەنگێک لە ناوڕان ٥٠
شەوێك لە « عەبدوڵلا » ٥٣
بووکێکی ناکام ٥٧
لە لادێ ٦٠

یادگاری کۆن

غەزەلیات

ئەڕۆی ئۆغر ٦٣
هەرچەن ٦٤
ئەی شەوقی گەلاوێژ ! ٦٥
تاوێ نەگەڕا ٦٧
لە بەختی تار ٦٨

لاسایی ئەدەبی عوسمانی

کەنیشکە جوانەکە ! ٧٠
مەدەنییەت ٧١
سێبەری هیوا ٧٣
ژن ٧٤

کۆمەڵەی دووهەم

فرمێسك و هونەر

لەگەڵ دوو هاوینە گەشت

پێشکەش ٧٧
سەرنجێك ٧٩

شیوەنو فرمێسك

هاوڕێم بێ کەس ! ٨٣
لاوانەوەی سەرەڕێ ٩١
لە سەرەمەرگی هیوادا ٩٣
گوڵی کەم خایەن ٩٥
شیوەنی گوڵاڵە ٩٧

هونەرە جوانەکان

بۆ بلبل ١٠٣
جیلوەی شانۆ ١١٠
بۆ گەورەیەکی شیعر دۆست ١١٤
بۆ سالم ١١٧
دەروێش عەبدوڵڵا ١١٩
هەڵبەستی دەروون ١٢١
جواب بۆ جەناب ١٢٢

دوو هاوینە گەشت

گەشت لە هەورامان ١٢٧
گەشت لە قەرەداغ ١٣٥

کۆمەڵەی سێهەم

سروشت و دەروون

پێشکەش ١٥٩

سروشتی جوان

پایز ١٦٣
هەوری پایز ١٦٥
سەوزەگیای پایز ١٦٧
دیمەنێکی بەهار ١٦٩
شەوێکی بەهار ١٧١
ئەی گەلاوێژ ١٧٣
بەسەرهاتی ئەستێرەیەك ١٧٤
دار چوالەی پشکووتوو ١٧٦
بەهاری پاش باران ١٧٨
تازە ؟ ١٨٠
بێداری‌یەك ١٨١

دەنگی دەروون

ئاخ ، هەزار ئاخ ١٨٥
ئیلهامی « هاوار » ١٨٧
کوردستان ١٨٩
جەژنی نەورۆز ١٩٣
دیاریی خوای شەڕ ١٩٦
ڕۆڵەی بێدایك ١٩٨
نالەی بێ‌کار ١٩٩

بۆ هیوای کورم ٢٠١
ـار ٢٠٤
دوا سرنـج ••• ٢٠٦
ەردەنووسێـك ٢٠٩
ـاله مـرد ٢١٢
ـه بەندیخانـه •• ٢١٤
ەڵامی پـرس ٢٢١
ۆ گوڵی لاولاو ٢٢٣
ەی نەی ٢٢٤
اوێنەی هەستیم ٢٢٥
ەنـگی پـەستی ٢٢٦
ێـان ٢٢٨
ه کەرکووکەوە بۆ دایکم نووسیوە ٢٣٠

کۆمـەڵەی چـوارەم

لاوك و پەیـام

وکی سوور بۆ کۆریـای ئازا ٢٣٣
یامی کورد بۆ میهرەجانی چوارەمی گەنجانو قوتابیان لە بوخارست ٢٥١

کۆمەڵەی پێنجەم

لە کـۆڕی خەباتـا

ەهیـد ٢٦٥
نـدانی ئەژدەهـاك ٢٦٨
ـەستەی نەبـەز ٢٧٠
بنی بـیرا ٢٧٢

بـــۆ مایـــکل ٢٧٥
بانگێك ••• بۆ پۆل ڕۆپسن ••• ٢٧٨
لە زیندانا چواردەی تەمووز ٢٨٠
بت ـ بتـــەوان ٢٨٢
شۆڕشگـــێڕ ٢٩٣
تاسەی دیـــدار ٢٩٦
بۆ سەربـــازی جومهووریمان ٢٩٩
مۆسکۆی جـــوان ٣٠٣
ڕێـــگای لەنـــین ٣٠٦
نـــەورۆز ٣٠٩
بە ڕێـــگادا •• بەرەو کۆنفرانس ٣١١
نـــەورۆزی ٦١ .... ٣١٧
چیرۆکێـــکی برایـــەتی ٣٢٠
مۆسکۆی ئەیـــار ٣٢٤
بێشکەی منـــاڵ ٣٢٦
تـــیرو کەوان ٣٢٧
بـــۆ لاوان ٣٣٠

دڵـــۆپی مرواری

ئاوابووێك ٣٣٧
یـــادی (بێ‌کەس) ٣٣٩
یـــادی پیرەمێردی بوێژ ٣٤٢
٣٥٥

کۆمەڵـەی شەشـەم

ئۆپـەرێت

جـامی یـاران ٣٤٧
جـامی ئەژدەهـاك ٣٥٢

کۆمەڵـەی حەوتـەم

پیەس لە یەك پەردەی کورتا

شمنمان مێشوولـە ٣٦٣
وەنی دارسـتان ٣٦٤
ستـاو ٣٦٥
تی ئـاوا ٣٦٨
رقی یۆنسکۆ ٣٦٩
حاکەمەی مـام چەوەندەر ٣٧٣
ق و جـق ٣٧٥
زگەی هـەژار ٣٧٨

کۆمەڵـەی هەشـتەم

شیعری گـەپ

رزوحـاڵ ٣٨١
نـگی مردوو ٣٨٤
ـاسووس ٣٨٨
قـەڵ ٣٩٠
گوەڕ ٣٩٢
ـاکارتی ٣٩٤

ڕازی .. ناڕازی ٩٥
دانە .. دانە ٩٧

کۆمەڵەی نۆهەم

سروود

کوردستان ٠١
بەری بەیانە ٠٢
دەمی ڕاپەڕینە ٠٣
نەورۆز ئەکەم ٠٥
ئەی لاوی کورد ٠٩
گۆرانیی قوتابیان ١١
جەژنە پیرۆزەی ئاشتیخوازان ١٣
چواردەی تەمووز ١٤
مارشی ئاشتیخواز ١٥
یادی لەنین ١٧
جەژنی ئایار ١٨

کۆمەڵەی دەهەم

شیعر بۆ منالان

ساوای ئاشتیخواز ٢١
جگەرتانین ٢٣
گۆرانیی کەو ٢٤
بەرخەکەم ٢٦
گۆرانیی دەنکە گەنم ٢٧
پشیلەکەم ٣٠

٠٧

کەروێشـك ٤٣٢
ـەفر ٤٣٣

کۆمەڵـەی یـازدەهەم

وەرگـێڕراو

گـۆڕان ٤٣٧
گەڕانـەوە لـە زینـدان ٤٤٠
وێنـێ ٤٤٢
امۆژگاریی ئیمپریـالیزم ٤٤٥
اسـت بنـەوە ٤٤٨
ەیسی شەهیـد ٤٥٠
ئۆرانیی لاوانی جیهـان ٤٥٣
ەروەك کەرەم ٤٥٥
بـارەی شیعرەکەمەوە ٤٥٧
ـایەڵن بڵێـین ٤٥٨
اخی دڵ • شیوەن بۆ نامیق کەمال ٤٥٩
ەقێ تەیران ٤٦١
ـەکەم ٤٦٣
ەربـەدەر ٤٦٥
سیارێکی نـاصر خوسرەو ٤٦٧
ـاهەنگی موغـان ٤٦٩
رجیع‌بەندیکی بەناوبانگ ٤٧١
ستانی هەیاسی‌و کاکە عایبدین ٤٧٤
یزی گـەل ٤٧٩

خەباتی گەل ٨١

بت ٨٣

خەیام بە کوردی

خەیام بە کوردی ٨٧

شیعری بە پەخشان وەرگێڕاو

پییەر لۆتی ٥٠٣

هەورەکان تێئەپەڕن ٥٠٨

ئینسانی گەورە ٥٠٩

باوەڕەکەمان ٥١٠

کۆمەڵەی دوازدەهەم

بۆ زاخاوی مێشک

بۆ زاخاوی مێشک ٥١٥

کۆمەڵەی سیازدەهەم

هەمەجۆرە

هەمەجۆرە ٥٤١

٥٥٩

A PUBLICATION OF
THE UNION OF THE KURDISH WRITERS IN IRAQ

THE COMPLETE WORKS OF KURDISTAN'S IMMORTAL POET

ABDULLA GORAN

VOL. I

POETICAL WORKS

COLLECTED, PREPARED, COMMENTED ON AND INTRODUCED TO

BY :

MUHAMMAD I MALA KAREEM

IRAQI ACADEMY PRESS
BAGHDAD — 1980

بیست هەزار دانە لەم کتێبە لەچاپدراوە

لە کتێبخانەی نیشتمانیی بەغدادا
ژمارە (۹٤۳)ی ساڵی ۱۹۸۰ی دراوەتێ

دانەی بە دوو دینارە